

Titell. oct. fol. III saknas.

S. 580.

Basil Harrington Soulsby.
e C. C. C. Oxon.

Consh Lijer.
debit
A. Goes 1882

8. 580.

WECKOSKRIFT

FÖR
LÄKARE OCH NATURFORSKARE.

Andra Bandet.

Berättelse om det af Hans Kongl. Maj:t Nådigst förordnade Publika Barnbörds - Huset här i Stockholm; dess början och fortgång de 6 första åren; författad af JOHAN KRAAK.

Det har länge varit både Kongl. Collegii Medici och min åstundan, at en utförlig berättelse om det Publika Barnbörds - Huset skulle utgifvas, och dymedelst sättas et mål för de stridige och ofta ogrundade omdömen och rykten, som denna Inrättning hos Almånheten varit underkastad; men at särskilt låta trycka en sådan Skrift, hade sina olägenheter, och at införas i de Almånna Tidningarne, därtill blefve hon både för vidlöftig och, i hänseende til vissa ämnen, mindre passande; hvarföre därmed kommit at uppskjutas, tils, uti den med innevarande år började *Weckoskrift för Läkare och Naturforskare*, nu lemnas åt denna Berättelse et Rum, som i alt afseende är svarande mot beskaffenheten och ändamålet af et slikt Arbete.

Ämnet medförer nödvändigt, at sådane saker måste oförklådde omtalas, dem mången torde anse såsom stötande blygsamheten och mindre passande för alla Läsare. Desse måtte för-

låta mig, at jag icke är af samma tanka: *Naturalia non sunt turpia*. Vid Skaparens verk låda inga skamligheter, om icke af människans eget fel och fördärfvade begrep dårom, hvars lastfulla beskaffenhet icke upkommer af grundad och förnuftig kunskap; men vål af okunnighet, som är en moder til den skadeliga och retande nyfikenheten. Skulle någon mistycka, at, genom den uplysning om menniskeliga eländet, som i denna och dylika Afhandlingar kan träffas, känna sin yrande Bildnings-kraft mera hämmad, än upväkt, skal det icke förtryta mig. (Jemför *Stockholms-Posten* N° 101. d. 4 Maji 1781.)

Någon vidlöftighet kan vid denna Berättelse icke förekommas, i hänseende til vissa afvikningar, som nödvändigt måste göras, för at kunna förena det practiska med det historiska, hvarförutan större delen Läsare förmodeligen skulle finna Arbetet mindre gagnande. Jag skal likväl vara omtänkt, at icke blifva trötsam med onödige och mindre betydelige reflexioner. Mycken möda har Adjuncten Hr. Doct. TRENDELENBURG redan bespart mig genom sin vackra Afhandling: *Om nuvarande Jätt at sköta Barnsångs-hustrur*, införd i *Första Bandet* af denna Weckokrift p. 289.

Til vinnande af redighet och ordning, vil jag indela Arbetet i vissa §. §., som skola afhandla följande ämnen: §. 1. *Om ändamålet af det Publ. Accouchemens-Huset*. — §. 2. *Om den*
där-

därtill anslagne fond. — §. 3. Om dess början och inre hushållning. — §. 4. Om de förlöste Quinnors och födde barns antal, lefvande och döde. — §. 5. Om förlofsnings-sättet och skötselns under förlofsningen. — §. 6. Om förlofsningarnes beskaffenhet. — §. 7. Om Barnsängs-Febern. — §. 8. Om åtskillige andre sjukdomar hos mödrarne, än Barnsängs-Febern. — §. 9. Om de späda barnens sjukdomar.

§. 1.

Om ändamålet af det Publ. Accouchemens-Huset.

Detta inhämtas bäst af sjelfva ingressen til Hans Kongl. Maj:ts Nädigste Reglemente för Barnbörds-Hus-Inrättningen här i Staden, gifvet Stockholms Slott den 20 Februar. 1775, hvarest orden i Nåder så lyda:

Med det Accouchemens-Hus, som uti denna Hufvud-Staden kommer at inrättas, och under Collegii Medici inseende at förvaltas (1), har Kongl. Maj:t åtskillige systemål, hvilka förenade ega en vidsträckt nytta och upfylla Kongl. Maj:ts önskan til det Almånnas båtнад och förmån. Til den ändan vil Kongl. Maj:t sträcka sin utsig til följande omständigheter och omsorger, neml:

A 2

I:O

(1) För den skul heter det uti 18 §. af samma Kongl. Reglemente: Collegium bör hvarje månad genom en och annan af sine Ledamöter, taga Inrättningen under sin upsig, och tilse, at allt går efter detta Reglementes föreskrift.

1:o *At de fattige barnaföderskor måge få hjälp af försarne Läkare, och därmedelst unga för sig och barnen den vdda, hvaruti deras fattigdom och svårare tilstånd dem kan försätta.*

2:o *At andre Qvinfolk af sämre och bättre omständigheter, som igenom frestelser och svaghet blifvit utom giftermålet håfdade, måge uti Barn-Förlofsnings-Huset finna hjälp, och icke tvingas at lägga fostret å lön, eller döda det samma, hvarigenom, 2:ne lif varda frälste: det ena, som blygden, och det andra, som lagen up-offra skolat.*

3:o *At den Vetenskap, som erfordras vid barna-förlofsning, måtte uti theorie och praxi blifva mera kunnig; Lårlingar af bägge könen undervisas, och säkre Ammor för förnämre personer och klenare constitutioner vara at tilgå och uti förvåd.*

Hvad första och andra puncten af desse Hans Kongl. Maj:ts Nådige och nyttige syftemål angår; så hafva de väl varit minsta osäkerheten om sitt vinnande i så måtto underkastade, at man icke saknat barnaföderskor, i synnerhet dem utom åktenskapet lågrade, som sig af denna Inrättning betjent; hvarigenom utan tvifvel många mödrars och i synnerhet barns lif blifvit räddade, så vida på förlofsningen och barnfången kunnat ankomma; men hvad barnen efter den tiden angår, så får jag här anföra hvad Kongl. Collegium Medicum uti sin underdåniga Relation om Koppympnings och
Ac-

Accouchemens-Husen af d. 21 Septembr. 1778, til Hans Kongl. Maj:t i detta ämne underdånigst yttrar sig, neml:

Uti Reglementets 5:te §. har Eders Kongl. Maj:t tåkts sträcka sin Nådiga omsorg til sådana olyckelige barn, som under mödrarnes uselhet lätteligen kunde förgås och bortvråkas. Collegium har väl anledning at priså Hans Excell. Hr. Riks-Rådet och Öfver-Ståthållarens m. m. så väl som Frimurare-Barn-Hus-Directionens nitiska biträde til upfyllande af detta Ed. Kongl. Maj:ts höga ändamål, så långt Barnhus-Fonderne något understöd kunnat medgifva; dock är vist, at långt flere, än de, som vid berörde Barnhus utan betalning kunnat antagas (2), behöft publikt understöd. Önskeligit vore därföre, at tilgångar i Nåder kunde beviljas til sådana barns räddning, då föräldrarne ej förmå eller gitta förja för sina barn. Då först kunde man hoppas, at med Accouchemens-Hus-Inrättningar, barnamord fullligen skulle förekommas; ty om modern kunnat göra sig hopp, at aldeles örögd blifva förlöst, så har hon dock billig fruktan, at esteråt blifva uppenbarad och besvärad af det tilkomna fostret.

Den af Kongl. Collegium underdånigst åberopade Reglementets 5:te §. lyder så här:

Så snart barnsångs tiden är förliden och utflyttningen skal ske, vil Kongl. Maj:t draga försorg,

(2) En förteckning på antalet af de vid Barnhusen antagne barn skal inkomma uti 4:de §:en.

sorg, at fostret under modrens uselhet icke måtte utaf elände förgås och bortvråkas: Til hvilken ända Kongl. Maj:t tänker först anmoda Frimurere-Barnhuset, at emottaga de spåda barnen, och då de hinna til stadigare år och blifva til upfostran skickelige, anvisa dem til Stadens stora Barnhus, så at ifrån deras första intråde uti verlden, til des de kunna nyttjas til Publikens tjenst, Kongl. Maj:ts ömhet dem må oafbrutit åtfölja (3).

I hänseende til mödrarne, lyder 3. §. af berörde Reglemente sålunda:

Af dem, som sig anmäla fordras inga bevis annat än deras tilstånd: Förbjudes ock at fråga efter deras stånd, slägt, anhörige eller Prästebewis, som alt sammans til ingen ting tjenar, ofta med svårighet af den sig anmälande kunna drömmas, och merendels afskräma de blygsamma at angifva sig, så at de våga en illgärning emot deras foster, i förhoppning at frålsa sig ifrån Almänhetens obenägna omdömen, hålft Kongl. Maj:t icke aktar härmed at skydda okyskhet, då Kongl. Maj:t vil förekomma större odygder och svårare brott, hvilka förra författningar icke förmått afböja och utrota.

At Hans Kongl. Maj:t likväl icke låtit bero vid desse Nådige anstalter, sedan de befunnits otillräckelige, det kan inhämtas af Kongl. Svea Hof-

(3) Jemför Tidningen Dagligt Allehanda N:o 155. 158. för d. 11 och 15 Julii 1776.

Hof-Rdotts Universale, angående ytterligare utvågar til förekommande af Barna-mord; utfärdadt Stockholm d. 12 April 1779, och finnes uti Kongl. Tryckeriet.

Hvad angår 3:dje punkten af de Hans Kongl. Maj:ts anförde Nådige syftemål med Barnbörds-Hus-Inrättningen, så har desvinnande varit ombyteligit; det beror ock mycket på tillfällige omständigheter: Sålunda måste et litet antal unga Medici, Chirurgi och Barnmorske-Lårlingar blifva i konsten undervisade och öfvade vid denna Inrättning, när icke många från Lands-orterna til den åndan hitkomma, och tvårtom, när et större antal infinna sig. I hänseende til de förstnämde, nemligen Medici och Chirurgi, tyckes åfven en mer eller mindre håg för Vetenskapen verka liksom en periodisk skilnad, åtminstone i det nitiska vilgandet om Jorde-konstens practiska inhåmmande genom flitig öfning, hvartil jag ej räknar den en månads upvaktning vid Accouchemens-Huset såsom tilräckelig, hvilken i sådan affigt år antagen. Första åren af denna Inrättning var desse Herrars håg i synnerhet verksam; sedan tycktes den på et års tid något aftaga; men har åter uplifvats, så at åtskillige det sist förflutne året och nu, med mycken råflan och oförtruten flit nyttjat det ypperliga tilfället, at, jemte undervisning, på Accouchemens-Huset få tilräckelig öfning uti en för menskligheten så angelågen Vetenskap, hvars

Inhämtande, åtminstone hvad utöfningen beträffar, utomlands ej utan ansefliga penningar kan århållas, dem Svenske Läkare, som velat bli skickelige och anfedde Accoucheurer, varit nödsakade, at, med Fädernes-Landets skada, utgifva i Frankrike och England, intil dess vår Allernådigste Konung GUSTAF III, genom Barnbörds-Hus-Inrättningen här i Hufvudstaden, ej allenast gjort desse omkostningar onödige, utan ock, för dem af sine trogne undersåtare, som vilja upoffra sig til menklighetens tjenst i de åfven så ömmande, som obehagliga händelser, då en födande moders och dess fosters lif äro i fråga, allernådigst öpnat et tillfälle at vinna detta viktiga ändamål; et tillfälle som torde öfverträffa de utländske; dels, emedan hvar och en Vetenskapens ålskare här kan trånare få betjena sig därpå, än utomlands, hvarest myckenheten af Elever är et stort hinder; dels ock, emedan Kongl. Collegium Medicum härstädes har inseende öfver Accouchemens-Inrättningen och detta Undervisnings-Verk, hvarigenom Fädernes-Landet är satt i säkerhet för den fara, at med sådana Accoucheurer blifva förfedd, som, antingen af Lära-rens eller sitt eget fel, utomlands inhämtat oriktige principer, dem de, efter mycken och olyckelig årfarenhet i utöfningen, åter måste lära sig at förgåta och bortlägga.

Hvad Barnmorske-Lårlingar angår, så blef icke något betydande antal af dem från orter-

na hitfändt til undervisnings århållande och öfning vid Accouchemens-Huset, för ån det Nya och af Hans Kongl. Maj:t Nådigt stadfästade Reglemente för Jorde - Gummorne af d. 14 Oct. 1777 utfärdades. Uti Nådigt Skrifvelse, som åtföljer samma Reglemente, yttrar sig Hans Kongl. Maj:t til Sitt Collegium Medicum i Nåder sålunda:

Det af Eder anmålte projekt för Jorde-Gummorne hafve Vi i Nåder öfversedt och gillat, på sätt, som hosgående Afskrift det utvisar, och är til Eder Vår Nådiga vilja och befallning, at I om thes kungörande genom trycket fogen skyndesam försorg: dragandes Vi til Vår Öfver-Ståthållare i Stockholm och Lands-höfdingarne i Orterne thet Nådiga förtroende, at the med biträde af Consistorierne besörja, at ej allenast Våre trogne undersåtare i hela Riket njuta frugten af thetta Reglemente, utan ock at the sig angeläget vara låta, thet alla Städer och Socknar, måga igenom Edert föranstaltande blifva försedde med väl underviste Jorde-Gummor, som Barnaföderskor med sin hjälp tilhanda gå.

De til underdånigt följe här af fogade skyn-dofamme och nitiske anstalter öfver hela Riket, hade den goda verkan, at från Orterne blefvo hitfände och härstädes behörigen undervisade, öfvade och examinerade Barnmorske-Lårlingar: År 1778, Vår- och Höst-Terminerne, 58 stycken, och år 1779, bågge Terminerne 66 stycken, som göra tillsamman 124

stycken Barnmorskor. Men år 1778, vid Riksdagen, befvårade sig det Hedervårda Bondeståndet i underdånighet hos Hans Kongl. Maj: öfver 9:de §. af Barnmorske-Reglementet, så lydande:

Ingen förutan edsvurna och privilegerade Jorde-Gummor skal, utan i högsta nödfall, eller då ingen sådan kan eller hinner vara tilstädes, understå sig, at sig som Barnmorska tinga och bruka låta eller hustrur förlossa vid 20 Daler Silf:mts böter til theras Fattig-Cassa eller 14 dagars fängelse, om hon ej orkar böta. Skulle ock någon understå sig emot thetta förbud låta sig tinga och bruka för Barnmorska, och barnet eller hustrun kommer uti förlossningen om lifvet, då bör therom lagligen ransakas och sådan kvinna, efter sakens beskaffenhet, böta half eller hel mans bot, eller i brist af botum plikta med fängelse vid vatten och bröd. Samma straff skal ock then undergå, vare sig Man, Barnaföderskan sjelf eller andre, som vården om henne hafva, hvilka, då edsvoren Barnmorska finnes i Staden eller Sockn, anlita eller esterskicka någon obehörig och oförfaren at vid barnförlossningen biträda.

Och utom det, at Bondeståndet underdånigst anhållit 1:o om nådig ändring af denna §; så hemstälte det 2:o i lika underdånighet, om icke af de smärre Socknar 2 a 3 kunde erhålla nådigt tillstånd, at om en Barnmorska sig förena; hvarjemte 3:o Almogen i Rikets Södra Provinser i underdånighet begärt, at ifrån Barn-

mor-

morske-Lärningars öfverståndande til Stockholm Nådigt blifva befriade, och i desz ställe få dem i Lands - Orterne undervisade.

Vidare gjorde Mariae Församling i Finland underdånig anfökning om befrielse ifrån någon Barnmorske - Lärnings anskaffande för det närvarande, och, i fall framdeles något skickeligt ämne vore at tilgå, då få den samma i Åbo Stad fulkomligen undervist och lärd. Såsom skäl här til anföres Soknens vidlöftiga sträckning och et stort antal Barnaföderskor, hvarigenom en enda Barnmorskas biträde därstädes blefve aldeles otillräckeligt.

Sluteligen har Landshöfdinge - Embetet i Wisby ingifvit underdånig berättelse rörande Almogens på Gottland, genom de å flera ställen hållne Sokn-Stämme-Protocoll, emot Barnmorskors antagande yttrade tankar, bestående uti följande punkter neml:

1:o At de Församlingar, som bestå af 2 eller 3 Soknar, åstunda få betjena sig af en Jorde-Gumma, som blefve undervisad af Barnmorskan i Staden, hustru SPRINK, och Provincial - Medicus Doct. HJORT, samt af honom examinerad. 2:o At en del Pastorater, i stöd af Kongl. Maj:ts Nådiga Rescript af den 31 Julii 1776, hafva redan sådane Jorde-Gummor. 3:o At en del Allmoge anhåller om information endast hos hustru SPRINK, då däremot andre vilja icke antaga någon tillärd, utan endast behålla sina oexaminerade. 4:o At nästan alla Sok-

Soknar, några få undantagne, föregifva, det Lårlingar icke skola kunna öfvertalas, at på någon tid sina hemvist och hushåll lemna, för at til undervisnings vinnande öfverresa til Stockholm. 5:o At någre Socknar begåra examinerade Barnmorskor ifrån Stockholm; en del at få för någre Pastorater nyttja en och samma, samt andre, at en för hvar Hårad, en för hvarje Treding eller Prosterie kunde såndas härifrån, för hvilka personer de äro beredvilige at bestå husrum och årligt underhåll.

Öfver desse andragne underdånige besvär infortrade Hans Kongl. Maj:t Allernådigt Sitt Collegii Medici underdåniga utlåtande, hvilket, under den 27 Januar. 1780, blef af följande innehåll:

I anseende til första Momentet (p. 10.) af Bonde-Ståndets besvär eller Nådige ändring af 9. §. i Reglementet, hvilken's otydelighet därutinnan föregifves bestå, at orden högsta nödfall, som vid dess början finnes utsatte, vid dess senare mening aldeles saknas, hvilket skal haft de påföljder, at Ståndet hos Kongl. Maj:t nödgats i underdånighet anhålla, det måtte slutet af nämde §. i Nåder endast förklaras gällande för Ståderne; men Allmogen däremot tillåtas, at i nödfall, af den hjälp som kan erhållas, sig betjena; så finner Collegium för sin underdåniga del, at af berörde §:s hela sammanhang ingen annan mening läres kunna dragas, än den, at obehörige personer, ej utan i högsta nödfall, eller då ingen
 Barn-

Barnmorska kan eller hinner vara tilstådes, må sig understå, at låta sig som Barnmorska tinga och bruka, hvilket synes vara så mycket mera af nöden, som, i händelse Allmogen skulle tillåtas, at fritt få betjena sig af hvem som hålft deras blinda förtroende kunde välja, hela Inrättningen med examinerade Barnmorskors utspridande i Rikets Provinser, hvilken til en stor del redan i stöd af Eders Kongl. Maj:ts Nådige Författningar, är verkstald, skulle ofelbart förfalla. Dock fördriflar Collegium här vid i underdånighet hemställa, om icke i alla de händelser, det må vara nödfall eller ej, där olärd Barnmorska förlofsning förrättat, den förmögna delen af Allmogen til den examinerade Barnmorskan, som merendels hålft förbigås och därigenom kommer at brista nödig bärning och uppehälle, borde årlägga någon viss och lindrig penninge-afgift, såsom imellan 4 och 8 *fs*. Spec.; lika som det med billigheten synes mera öfverensstämma, at för den i Reglementet utstakade pligt, den kallande endast borde håfta, aldenstund han, men ej den som blir kallad, kan hafva sig bekant, huruvida nödfall åfårde varit eller icke.

Hvad den senare underdånige anhållan beträffar, at neml. slutet af nämde §. i Nåder endast måtte förklarar gällande för Städerne; men Allmogen få nyttja den hjälp, som är til hands; så kan Collegium den så mycket mindre i underdånighet tilstyrka, som nödfall, åfven så lätt i Städerne, som på Landet kunna förekomma.

Rörande andra Momentet, eller 2 å 3 smärre Socknars förenande om en Barnmorska; så torde, efter Collegii underdåniga tanka, det til en början i de icke långt från hvarannan belägne Socknar vara för Allmogen lämpeligast, i synnerhet om Eders Kongl. Maj:t skulle tackas sådant med det vilkor i Nåder bevilja, at inom vissa år, hvarvid Collegium fördriflar i underdånighet förslagsvis nämna 3. eller 4, hvarje Sockn med egen Barnmorska skulle vara försedd; under hvilken tid Socknens Invånare hade tillfälle, at genom smärre årlige sammanskotter, på mindre kånbart sätt, århålla den til en egen Barnmorskas anskaffande årforderlige summa; hvarmed sedan årligen kunde fortfaras, tils en dylik tilgång åter vore insamlad, genom hvilken vid Vacance, en ny Barnmorska kunde århållas.

Vidkommande Allmogens underdåniga begäran om Barnmorskors undervisande i Lands-Orterne m. m. får Collegium i underdånighet anföra, sådant vara stridande icke allenast mot Kongl. Medicinal-Ordningarnes 32 §., Kongl. Maj:ts Nådige bref til Collegium Medicum så väl som til samtelige Landshöfdingarne af d. 26 Nov. 1723, til Consistorierne i Riket af d. 30 Octobr. 1752, samt til Collegium Medicum af d. 18 Octobr. 1757; utan ock emot Artis Obstetriciæ Professorens Instruction och Jorde-Gumme-Reglementet, hvarutinnan befallas, at alla böra sig härstädes til undervisnings århållande och examens undergående infinna. Och har sådant

dant varit nödigt i en tid, då i Residencet ingen Publique Inrättning var öpnad, så lärer det nu vara så mycket angelågnare, då Lärningar därstädes få utöfva, hvad de i föreläsningarne inhämtat. Utan undervisning hos en person, som til hela sin vidd känner Vetenskapen, som med et angelåget urval af äldre och nyare tidens upptäkter, förstår meddela det bästa och nyttigaste, som sjelf eger en tilförlätelig ärfarenhet om alt, kunna icke Eleverne vinna någon nytta. Undervisningen på en annan fot tagen, och så vida Barnmorskor finge därmed någon besättning, hvilkas insigt den vida öfverstiger, skulle medföra de skadeligaste påföljder för Vetenskapen och det Allmänna. Om Provincial-Medicorum och en del Chirurgorum kunskap härutinnan eger väl Collegium icke något tvifvelsmål; men endå Artis Obstetriciæ Professoren icke allenast Nådigt blifvit den rättigheten tillagd, at ensam examinera Barnmorskor, utan ock et sådant göromål är ansedt vara så viktigt, at det bör inför Collegium Medicum förrättas; endå så få studerande desse senare åren sökt erhålla fullkomlig insigt härutinnan, at icke många Lärare - Ämnen kunna vara at förmoda; endå Provincial-Medici, för andre Ämbets-syflors skull, sällan kunna ega den ledighet, som härtil fordras, för hvilken orsak Landshöfdinge - Ämbetets i Nyland och Tavastehus Län underdåniga ansökning om frihet för Provincial-Medicus RUDBERG at undervisa och approbera Barnmorskor,

enligt Kongl. brefvet af den 28 Aug. 1753, i Nåder blef aflagen; och sluteligen, enår vid *Academierne Adjuncter och Docenter* aldrig tillåtas, at med *studerande någre examina* anställa, utan endast och allenast med deras *undervisande sig syflosätta*, hvilket icke eller *Provincial-Medici* förmenas, och i hvilket afseende de endast med dem kunna billigen jemföras; så underställer *Collegium* underdånigst *Eders Kongl. Maj:ts Nådiga ompröfvande*, om icke *Allmogens* i detta mål underdåniga begäran är af den beskaffenhet, at den af *Eders Kongl. Maj:t* må i Nåder ogillad varda, och hvarken *Provincial-Medici, Chirurgur* eller *Barnmorskor* må tillåtas med en så vigtig syfva sig befatta.

Hvad Maricæ Församling i Finland (p. 11.) öngår, hvars ena underdånigst anförda skäl är, at en enda *Barnmorskas* biträde därstädes aldeles skal vara otillräckeligt; så tyckes, vid nogare öfvervägande af detta skäl, om sanningen hvaraf *Collegium* för ingen del tviflar, helt naturligt den påfölgd upkomma, at biträdet bliver ännu mer otillräckeligt, då aldeles ingen skickelig person är at tilgå; och då *Socknens* *Invånare* således sjelfve medgifvit et stort antal *Barnaföderkor*, hafva de i och med det samma ädagalagt nödvändigheten af en *Forde-Gumma*, och möjligheten at den samma underhålla, aldenstund det just är denna mängd, som förvårsvard den nödige förtjenst, hvaraf hon skal kunna hafva sin bärning och utkomst.

Det

Det andra skälet, eller bristande tillgång på någon Svensk skrifskunnig person, vore betydande nog, om icke den senare egenskapen i nödfall vore umbärlig, och på hvilken Collegium icke alltid förut kunnat göra afseende, om hufvudändamålet skulle kunna erhållas; och lärer den förra icke alltid vara lika hinderlig, hälst det kan förmodas, at framdeles på et i Svenska Språket kunnigt ämne kan vara tillgång, i hvilket fall detta föreburne hinder icke längre kan gälla, och Soknen således efter vissa år, komma i den ställning, at med egen Barnmorska kunna sig förse.

Det är väl troligt, at Mariæ Församling, i hänseende til sin bequämliga belägenhet, kan vid svårare förlofsningar, för Barnaföderskor undfå hjälp af de i Åbo Stad varande Medici, Chirurgi och edsvurne Barnmorskor; men det torde likväl gifvas tilfällen, då sådant antingen för-gåfves sökes, eller, som ofta hända kan, at en förlofsning, i början ej farlig, genom en olärd persons okunnighet, blifver för moder och foster så ofventyrlig, at ock de kunnigaste ingen räddning och hjälp sedermera kunna åstadkomma. Desutom, då flera Soknar ega lika förmånlig belägenhet, utan at de därföre budit til, at från Barnmorskors antagande blifva befriade, synes, efter Collegii underdåniga tanka, Mariæ Församlings Invånare framsför andra, ifrån Kongl. Reglementets upfyllande i denna puncten icke mera vara at undantaga, än i den följande, hvarutinman anhålles, för mindre kostnad skul,

em Nddigt tilstånd, at i Åbo hos omförmälte personer låta sina Lärningar undgå fulkomlig undervisning i konsten, och det i stöd af samma skål Collegium nyss i underdånighet andragit vid Bondeståndets underdånige besvär i samma ämne.

Och ehuru väl Mariæ Församlings Ledamöter, til vidare befrielse ifrån någon Barnmorska, anfört, at där allaredan sådane hustrur skola finnas, som genom inhämtad nödigaste kunskap af Åbo Stads edsvurne Barnmorskor, så betjent Barnaföderskorne i Orten, at på 21 års tid ingen enda oförlöst med döden afgått, hvilket lemnas därhän; så är icke desto mindre mycket obest, at de alla, utan någon modrens eller fostrets skada blifvit så väl förlöste och skötte, som af en tillärd och försaren Barnmorska är at förvänta.

I anseende til hvad således i all underdånighet anfördt blifvit, tänktes Eders Kongl. Maj:t Allernådigtst pröfva, om icke de skål förberörde Sökn nyttjat såsom anledningar til ungdomme af examinerad Jorde - Gummas antagande för eget behof, och den sammans undervisande i Åbo, måtte, såsom mindre grundade, snarare för skadande än nyttige anses; och fördrifvar sig Collegium i lika underdånighet til Eders Kongl. Maj:ts Nådiga godtsinnande hemställa, om icke, efter vissa år, de böra åläggas, at med egen och härstädes behörigen examinerad Barnmorska sig förse; dem icke obest, at, innan en sådan hitsändes til vidare kunskaps och inöfning erhållande, låta hen-

ne i Åbo Stad förut af Provincial-Medicus undervisning åtnjuta.

Sluteligen återflår Landshöfdinge - Ämbetets i Wisby (p. 11.) underdåniga berättelse om flere blandt Almogen på Gottland yppade betänkligheter och skiljaktige förbehåll om Barnmorskors undervisning, antagande och aflönande.

Som första och 3:dje punfterne (p. 11.) af denna underdåniga berättelse dro af lika beskaffenhet med 2:dra och 3:dje (p. 14.) Momenterna af Bonde-Ståndets underdånige besvär i samma ämne, hvaröfver Collegium här ofvannföre (p. 14.) sig underdånigst yttradt; så utbeder Collegium sig Nådigt tilstånd, at därpå sig helt och hållet i underdånighet referera, såsom til alla delar hit lämpeligt.

De i 2:dra punften (p. 11.) omförmålte Pastorater, finner Collegium, i stöd af Eder Kongl. Maj:ts Nådiga Rescript af d. 31 Juli 1756, redan vara med behörige Barnmorskor försedde, i följe hvaraf ingen ting är därvid at i underdånighet andraga.

Af det, som i 4:de punften (p. 11.) omröres, nemligen, at inga Läro-ämnen skola kunna förmås på någon tid öfvergifva sine hemvist och hushåll, samt någon resa til Stockholm företaga, då likvist sjövdagen ifrån Gottland lemnar härtil bequämligast tilfälle och medförer långt mindre kostnad, än hvarest transporten måtte ske landvägen, får Collegium i underdånighet hemställa, huruvida sådane ursågter kunna vara

gdllande, och om icke de personer, af hvilka Almogens hustrur sig för det närvarande betjena, böra åläggas at til en grundelig undervisnings-
 århållande och examens undergående i Jorde-
 konsten, sig här inställa, och i händelse Eder
 Kongl. Maj:t skulle i nåder finna sådant med
 ändamålet öfverensstämmande, samt ytterligare
 nådigst täckas det befalla; så kunde alla hitintils
 föreburne hinder lättast ur vägen ródjas; i an-
 seende hvartil Gottland skulle inom kort tid kán-
 na samma förmåner, som de öfrige Rikets Pro-
 vincer, hvilka redan njuta frugten af Eder
 Kongl. Maj:ts milda omvårdnad för nödlidandes
 bästa i denna delen.

Hvad uti 5:te punkten (p. 12.) begäres, at
 någre Pastorater må få nyttja en och samma
 Barnmorska, eller at en Jord-Gumma för hvar
 Hårad eller Prosterie skulle sändas ifrån Stock-
 holm, hvilka personer vederbörande sedan vilja
 bestå årligt underhåll, jemte husrum; så under-
 ställer Collegium i underdånighet, om icke där-
 med på samma sätt finge förfaras som Collegi-
 um i sitt yttrande vid Bonde - Ståndets besvär
 (p. 14.), redan underdånigst andragit. Och
 hvad angår sådana personers sändande-hårifrån;
 så frugtar Collegium, at brist vid verkställighe-
 ten skulle upkomma, så framt icke de Barnmor-
 skor, som här få öfverstiga det vanliga antalet,
 sjelfve til flyttning skulle finnas hågade.

De Pastoraters åstundan, som med underså-
 telig aktning för Eder Kongl. Maj:ts befallnin-
 gar

gar och med förnuftigt efterfinnande af eget bästa framsför de andra utmärkt sig med godvilligt antagande af examinerade Barnmorskor, och hos Landshöfdinge - Ämbetet anhållit om deras undfående härifrån, skal Collegium, när vilkoren för deras aflöning blifva kunnige, så vida tillgång härstädes kan vara möjlig, söka at fullgöra.

Beträffande ändteligen dem, som vågat affsäga sig alt nyttjande af sådane personer (p. 11.); så anser Collegium detta steg mera drifligt, än at Collegium vågar det ringesta därvid i underdånighet andraga.

Eders Kongl. Maj:t har för öfrigit genom Dess utsjårdade Nådiga Författning Jorde-Konsten angående, icke allenast afhulpit de olyckor, som af okunnige personers biträde vid förlossningar i förra tider för Almogen varit oundvikelige, utan ock beredt de nödlidande en säker hjälp vid förefallande svårare händelser, hvaraf nyttan allaredan är synbar i de Lands - Orter; därest examinerade Jorde-Gummor äro at tilgå, hvilken förmån ofelbart småningom tilflyter de öfrige Rikets Lands-ändar, hvarest Invånarne af okunnighet eller farhåga för en obetydelig utgift i underdånighet sig nu besvärat, i fall Eders Kongl. Maj:t i Näder skulle täckas göra afseende på Collegii underdånige yttrande, samt lika Nådigt, enligt Kongl. Reglementet stadga, at Lärlingarne så hädanefter, som hittils, af Professoren i Jorde-Konsten här i Residencet måtte inför Collegium examineras, såsom den säkraste

utvåg, hvarigenom *Wetenskapen* i utöfningen bibehålles i jemlikhet, och följakteligen lika för-
månligt på alla ställen i Riket kan blifva utöfvad.

Detta är innehållet af Kongl. Collegii Me-
dici underdåniga yttrande i denna sak; och nu
får jag äfven gifva del af Hans Kongl. Maj:ts
Nådiga Utslag, som Collegium, den 26 Apr.
1781, underdånigt inhämtade genom Hans
Kongl. Maj:ts Nädigste Skrifvelse af d. 3 Apr.
1780, hvarest orden i nåder så lyda:

*Detta granlaga mål hafve vi låtit komma
hos oss i et noga och ömsint öfvervågande, samt
därvid funnit, at ehvad J kunnat anföra til Re-
glementets bestånd i ofvannämde delar, dock icke
kan komma i jämförelse med de af Bondeståndet
grundeligen ådagalagde svåra följder och old-
genheter.*

*Det tvång 9. §. af samma Reglemente in-
nebär, kan, vid et ytterligare efterfinnande, jemte
en nogare granskning af hvad utöfningen och
verkställigheten af samma §. ndrmare ådagalagt,
ej annorlunda anses, än såsom mindre öfverens-
stämmande med den borgerliga friheten, samt
ganske hinderligt at befrånja det med Inrdtt-
ningen påsyftade hälsofamma ändamål. En skyn-
desam ändring därutinnan finnes således högst
nödvändig af den omständigheten allena, at Al-
mogen i den händelse edsvorne Barnmorskor ej
dro at tilgå, nödgas se sina hustrur, vid deras
förlofsningar beröfvade alt biträde, endr en så
ansenlig pligt är utsatt för den, som til hjelp*
kal-

kallar andra kvinnor och desse äfven af fruktan för ansvar och et än ansenligare straff, ej eller våga lemna sitt bistånd, då det hvarken dr utsatt eller utsätts kan, hvad för tilfalle under namn af högsta nödfall komma må, och då i öfrigit en mer eller mindre lyckelig förlofsning skulle göra en sådan hjälpsam kvinna, utan hennes förvällande, til en ganska hård pligt förfallen. I betraktande häraf, och då verkställigheten således af besagde §, om den än blefve möjlig, dock skulle förorsaka större olägenheter, än nytta; hafve Vi pröfvat för godt, det den hädanefter må anses såsom aldeles utesluten utur ofvan nämde Reglemente för Jorde-Gumnor.

Hvad därnäst angår frågan om Barnmorske-Lärlingars sändande hit til Stockholm at här undervisas; så ehuru väl det ej nekas kan, at vid en sådan Inrättning som härstädes finnes, Jorde-Gumme-Konsten grundeligare kan ldras, äfven som det medförer mera säkerhet at nyttja en mera kunnig och underrättad person, än en af mindre kunskap och ärfarenhet; dock likväl och som då en författning i denna del skal stadgas, det icke kan göra tilfyllest at endast theoretice se på ändamålet, utan ock tillika på de medel och utvägar, som därtill böra nyttjas och hvilka kunna binda samma ändamål tillsammans med den lydandes beqvämighet, hug och fördel, så väl som med den rätta borgerliga friheten, hvilken åter uti sådanne mål sårkraft blifver inom sin rätta gräns, då en öm och vårdan-

de Öfverhet söker at befrämja Inrättningen i Landet, men lemnar til hvars och ens fria val och estertanka at sig där af begagna; altså och emedan Reglementet i annor händelse och med tvång blir en Lag, den där väl ej saknar goda skäl, men likväl brister i det väsenteligaste, som är verkställigheten, i synnerhet som menigheten ej stannar vid fördelen, som synes långt bort, utan vid det, som först visar sig, nemligen kostnaden och svårigheten at skicka Lärningar til Stockholm från oflägsne Orter; ty finne Vi bäst vara, at endr svårigheter sig yppa vid Barnmorske-Lärningars hitsändande, undervisning då må få sökas hos Provincial-Medici och de i Orten förut varande edsvorne Jorde-Gummor, enligt bresvet af d. 30 Octobr. 1752, och såsom öfven öfverensstämmande med 8. §. af meranämde 1777 års Reglemente.

Sluteligen finne Vi väl önskeligit vara, at hvarje Sokn ville sin egen Barnmorska antaga: Men då Soknarnes vidd och storlek äro så olika, at å en tract 3 å 4 Soknar icke svara emot en enda uti en annan Landsort, och en Barnmorskars underhållande i hvarje liten Sokn följaktligen skulle för Invånarna blifva nog kånbart; så anse Vi öfven för bäst, at låta på Almogen sjelf ankomma, ej allenast huruvida de vilja i flere Soknar om en Barnmorska sig förena, utan ock hvilka utvägar til hennes aflönande, såsom för dem minst betungande, måge vidtagas.

(Jämför Kongl. Svea Hof-Rätts Universal angående, det under d. 14 Oct. 1777 utfärdade Reglemente för Forde-Gummorne, dat. d. 24 Apr. 1781.)

Jag har förut (p. 9.) nämnt, at åren 1778 och 1779 tilfammans 124 ft. Barnmorskor från Orterne blifvit hitsände, härstädes undervisade, öfvade och examinerade; men år 1780 steg antalet för bägge Terminerne endast til 31 ft., och för Vår-Terminen innevarande år, ej mer än til 2:ne ft. Barnmorske-Lärtingar. Hvad orsaken kunnat vara til en så betydlig skilnad i antalet, är jag ej i stånd at säga.

Ännu återstår, at i denna §. nämna något om det sist af Hans Kongl. Maj:ts Nådige syftemål med Barnbörds-Hus-Inrättning, som nämnes uti 3:dje punkten, (p. 4.) nemligen: *at säkre Ammor måtte ifrån berörde Inrättning kunna drhållas.*

Detta nyttiga ändamål har man beklageligen haft föga tillfälle at se upfyldt, emedan större delen af de uti Accouchemens-Huset liggande Barnfängs-qvinnor gemenligen äro i något äfseende oskickelige til Ammor. Utomdels händer det oftast, at de få snygga, osmitrade och på alt sätt til Ammor bäst passande personer, vågra at åtaga sig denna syssa, ehuru deras stånd icke ovärdig. Förmodeligen är det för sådana mera behagligt och lönanden, i vår tid, at fortfara med Amme-tilståndets orsaker, än at verkligen blifva Ammor.

Torde dock hånda, at åtskillige af de til Amme-Syflan oskickelige personer, likväl sedan århålla sådan tjenst, utan at det vid Amme-Contoiret blifver bekant, emedan så väl desse, som de, hvilka dem til Ammor åt sine barn antaga, ej sällan underlåta, at söka besiktning vid Amme-skaffnings-Contoiret och intyg därifrån om en sådan persons dugelighet til Amma och frihet från Venerisk smitta eller icke, ehuru, vid detta Contoires första inrättning, Collegium Medicum, til underdånigt följe af Hans Kongl. Maj:ts Nådiga Skrifvelse af d. 6 Maji 1757, sådant genom Kungörelse i högsta måtton recommenderat, och Hans Kongl. Maj:it genom Nädig Förordning af d. 3 Maji 1763 alfvarligen befalt.

Såsom et förnöjande slut af denna §. vil jag här införa öfverfättningen af et Fransyskt bref, dat. Stockholm d. 1 Januar. 1781, som Kåjserl. Ryska Extraord. Env. Herr Grefve MOUSSIN POUCHKIN behagat tillskrifva Herr Profess. Doct. P. J. BERGIUS, så lydande:

Bland alla Inrättningar för Barnmorskor, finner man inga bättre än här. Jag anhåller för den skul, at M. H. behagar skaffa mig alla de Författningar, som röra desse anstalter, med nödige underrättelser, på hvad fot de underhållas? Huru man undervisar Barnmorskorne i denna Konsten? Huru man examinerar dem och sluteligen låter dem utgå at besfrida egen practise? Om alla Ammor kunna gifva barn di utan något

något

något slags intyg, eller om de förut böra blifva besiktigade och berdttigade til denna syssa? Jag har den åran at vara m. m.

Detta Bref blef uplåst i Kongl. Collegio Medico, och Hr. Grefvens begåran i möjligaste måtton efterkommen.

(Fortsättning en annan gång.)

An Essay on the Theory and practice of Medical Electricity, by TIB. CAVALLO, 8:o Lond. 1780.

At Electriciteten är af stor nytta mot hvarjehanda sjukdomar, har förfarenheten så bevisat, at det är ej möjligt at tvifla därpå. — Imedlertid är des användande dock underkastadt tvånne olågenheter: Den första är den fruktan och plåga, som förorsakas af de håftige stöter, den sjuke måste emottaga; och den 2:dra, at denna operation går långsamt, och är ej allenast tröttsam för patienten, utan äfven för honom som anställer den. Förfarenheten har sedermera visat, at dessa håftige stötar, utom det de äro onyttige, verkligen vid många tilfällen äfven äro farlige och skadelige. — Hr. CAVALLO har författat denna Afhandling i tanka at gjöra Electricitetens användande mindre svårt och lyckeligare. Han delar sin Afhandling i 3:ne delar: Den första angår Theorien om Electricitetens nytta i medicin: Den andra innehåller beskrifning på de Instrumenter, som äro nö-

nödige vid dess användande, och huru man dem brukar; Den tredje innefattar åtskillige anmärkningar, hörande til Electricitetens verkan, som antingen förut äro bekante, eller Auctor meddelte af många berömde Läkare.

Han börjar med den anmärkning, at Electriciteten, förskild från andre medel, fördrar mer delicateste vid operation, än noga kännedom af sjukdomen; at det ej har mer olägenhet med sig at electricera en frisk kroppsdel, än en sjuk; och at styrkan af Electriciteten snarare bör passas efter den sjukas sensibilitet, än efter sjukdomens art.

Philosofherne, säger han, hafva anmärkt, at Electriciteten, applicerad på mennisko-kroppar, påskyndar pulsådornes bultande, samt at den hjälper affilningen i körtlarne, och utdunstningen, hvilken den äfven återställer då den varit aldeles förlorad. — Man har ännu ej kunnat upptäcka, om Electriciteten verkar på det inre af kropparne genom något Chemiskt sätt, såsom i allmänhet andre medel; men troligt är at den egenkapen, som förorsakar den verkan vi omtalt, kan anses endast som en mekanisk stimulus; emedan den tyckes sträcka sig äfven til de kroppsdelar, dit andre medel ej kunna komma, i synnerhet om dessa delar äro på något vis sjuklige.

Man kan märka, huru mycket Electriciteten är förmånligare än andre medel, vid åtskillige tilfällen, om man betraktar, at det ej al-
tid

tid är möjligt at inskränka andre medels verkan innom den eller den kropps-delen, och at det är ganiska svårt at skilja dem därifrån, sedan de utträttat hvad man åstundat.

Men Electricitetens kraft är immateriel, ehvad delar den än måste genom gå, för at råka det sjuka stället, och den försvinner så snart han gjort sin verkan.

Detta är orsaken, hvarföre man ofta genom Electriciteten kunnat bota de motstråfvigaste sjukdomar, som ej vikit för något annat botemedel. Uti Memoires des L'Academie Royale de Berlin för år 1772, har Hr. GERHAR observerat, at Electriciteten kan påskynda pulsflagen til dubbelt, samt åfven göra dem långsammaré.

Andra hafva tilågnat det förra åt den positiva, och det senare åt den negativa Electriciteten. Hr. CAVALLO anmärker, at denna verkan är åtskillig efter Electricitetens styrka, efter dens kropps beskaffenhet som electriceras, och des fruktan för denna operation; men at i allmänhet både den jakande och nekande Electriciteten öker pulsflagen ungefär til en fjattedel. I anseende til sjukdomar i allmänhet, förfar Auctor, bör man under 2:ne synepuncter betrakta det lidande ställets tilstånd, först sjukdomens närmaste orsak, för det andra alla kropps-delars, i synnerhet de fastas, förändring som blifvit förorsakad af närmaste orsakens beständige verkande.

Man

Man vet at Electriciteten hjelper ofta vid sjukdomens första tillstånd, men fallan vid det senare. — Doctor FRANKLIN, som elektriserat åtskillige som varit plågade af paralyfie, har anmärkt, at de kjände sig lindrade någre dagar, men at de sedermera åter fallit i samma tillstånd som före operation. Man måste likväl märka at de flåsta af dessa paralyfier varit gamle, och at den, af Honom nyttjadę methode, var at gifva håftige stötar, som vi redan sagt vara skadeligit. Ehuru invetererade sjukdomar fallan plåga kunna botas genom Electricitet, så har man dock stundom sedt sjukdomar, som varat långa tider, aldeles botas däri genom. Således är detta medel alltid at föröka, emedan det aldrig skadar, då det försiktigt användes. — Det är aldeles lika mycket om patienten electriceras af positiv eller negativ Electricitet. — Det är omöjeligt, som Mr. CAVALLO med rätta påstår, at noga föreskrifva styrkan af Electriciteten för hvarje sjukdom i synnerhet; emedan den åtskiljer sig efter den sjukes kropps constitutions styrcka eller svaghet; det gör lika mycket om den som skal electriceras står på en vanlig electricitets-pall eller icke. Han tillågger äfven, at det ej alltid är nödigt at blotta den delen som skal electriceras, för at röra skinnen med frantsarne af Directeuren (a), allenast man ej är tjockt klädd. Man

(a) *Directeur* kallar Auctor et af honom upfunnit instrument, hvarigenom Electriciteten ledes til hvad

Man talar ej här om de fårdeles directioner. Auctor gör vid Electricitetens medicinska användande, emedan det är svårt at förstå dem utan hjelp af figurer; men vi skola anföra de allmänna reglor hvilkas utöfvande han berömmar. — Man måste, säger han, hafva omsorg at blott använda den minsta kraft af Electriciteten, som möjlig är för at borttaga och lindra sjukdomen; således bör man ej gifva stötar åt en sjuk, då man kan bota den med gnistror, ej eller utfättja honom för denna operation, då man kan århålla den verkan som behöfves genom en tråd-spets; och det är äfven tjenligt at ej nyttja detta senare fättet, då det gör tilfyllest at draga Electriciteten til sig förmedelst en spets af metall.

Svårigheten består uti at veta hvad grad af electricisk kraft, den eller den sjukdomen fordrar, sedan man betraktat den sjukas kjön och constitution. Men det är omöjligt at därtill föreskrifva beständige och säkre reglor, emedan omständigheterna äro så åtskillige, at man ej kan därom underrätta sig, utan genom en lång förfarenhet och synnerlig upmärksamhet på alla händelser. Säkraft är det at alltid börja på det lindrigaste fätt. — Om man efter någre dagar ser at det ej gör någon verkan, så kan man öka electriciska kraften, litet i sänder, tils

del af kroppen, som behagas, antingen som gnistror eller stöt.

tills någon nytta i det electricerade partiet visar sig, och man således funnit den nödige graden.

Genom de åtskillige omständigheter, hvarvid Electriciteten blifvit nyttjad, har årfarenheten visat, at i allmänhet alla slags obstructioner kunna häraf hjelpas, eller åtminstone lindras.

Det samma uträttar den vid nerveusa sjukdomar, allenast de ej äro för mycket inrotade. Man har ansedt Electriciteten såsom skadelig vid veneriska sjukdomar och för hafvande qvinnor, men Auctor försäkrar, at den utan ringaste fara äfven vid dessa tilfällen kan nyttjas, allenast den med försiktighet användes.

Då man vil electricera hafvande qvinnor, för någon sjukdom, bör man ej utfåttja dem för en electricisk stöt, och äfven då man använder den lindrigaste methode, bör man hafva noga upseende på alla händelser som under operation kunna ske, på det man må kunna minska eller öka des styrcka efter behof. — Vid bulnade svulster, hvarest både gnistror och stötar äro farlige, måste man draga electriciska kraften til sig förmedelst en spets af tråd eller metall, som är ännu lindrigare.

Vid styfhet i lederne, paralysis och rheumatism, kan man nyttja små gnistror öfver alt, i det man låter dem passera genom dubbelt flanell, samt små stötar, til det högsta på $\frac{1}{10}$ dels tums afstånd. Då man ej kan röra en del af kroppen är ej altid musklarnes sammandragning orsaken därtill, utan

utan ofta deras förlamning. — I denna omständighet, som är ganska svår at åtskilja åfven för de bästa anatomici, är bäst at ej allenast electricera de musklar man tror vara sammandragne, utan åfven deras antagonister, emedan electrica kraften aldrig skadar en frisk muskel.

Då man tager en mängd electric kraft med en spits af tråd eller metall, bör operation påstå 3 til 10 minuter, något mer eller minder efter omständigheterna. Då man tager stötar bör deras antal ej öfverstiga 12 eller 14; utom då man behöfver ge dem öfver hela kroppen i åtskillige directioner. Antalet af gnistror, då de nyttjas, bör i allmänhet öfverstiga det vi utfatt för stötar.

Sluteligen kan det vara nyttigt at märcka, at då man vil electricera barn på electricitets-pallar, måste man låta en annan person stå eller sittja därpå och hålla barnet, emedan de eljest ej sittja stilla. Då Auctor talar om de sjukdomar, hvarvid Electriciteten visat god verkan, börjar Han med Rheumatisme. Han försäkrar at denna sjukdom är alltid lindrad och ofta aldeles botad, ehuru den än varit gammal, då man tagit electrica kraften medels en tråd-spets eller gnistror genom flanell. Operation bör då räcka 4 til 5 minuter och göras 2 eller 3 gånger om dagen.

Döfhet, åtminstone då den ej är af felak-

tig conformation, kan botas då man tager gni-
stror af Directeuren eller en tråd-spets på örat.

Tand-vårk af kjötd, fluss, Rheumatisme el-
ler inflammation botas alltid, då man nyttjar
Electriciteten uppå de yttre delar af ansiktet;
men då sjelfve tandens substans är skjämd, gör
Electriciteten ingen verkan.

De öfrige sjukdomar vid hvilka Electrici-
teten är nyttig äro: inflammationer, svarta star-
ren, tåre-sistlar, förlamningar, Rötfar, åtskillige
hudens sjukdomar, Rosen, scrophulösa svul-
nader, bulningar m. fl. Om man betraktar de
främsteg konsten at electricera har gjordt på
någre år, och genom huru mycken årfarenhet
den är besannad, så kan man ej utan orsak
vånta at Electriciteten skal blifva en allmän
tillflykt för Läkare, at hvilka Hr. CAVALLO'S
afhandling kan vara til stor nytta.

Casus Orthopnææ febricosæ, af G. L.

En Fru, 62 år gammal, af tåmmelig stark
kroppbyggning, lagom fet, som alltid haft god
matlust, jämn matsmältning, liten kroppsrörel-
se, ock som icke tilförne sedan barna-åren be-
svårats af någon betydande sjukdom, utom det,
at Hon af någon åkommen sorg, på vid pass
et års tid, kändt en lindrig andetäppa vid starkt
gående, i synnerhet up för högder, sjuknade
förledne höstetid, uti den då gångbara 3:dje
dags frostan, som efter någre paroxysmer för-
vand-

vandlades uti hvardags, eller rättare dubbel Tertian.

Sedan ådern något före froffans början blifvit 2:ne gånger öpnad; sedan kråk- och afförande-medel under sjukdomen blifvit tillräckeligen brukade; sedan aperientia och diluentia med all flit blifvit nyttjade; sedan en tjenlig Diæt, så mycket möjligt var, blifvit i akt tagen, och man således i det närmaste beredt den sjuka at emottaga Kinan, förordnades denna senare i godt, fint och utvaldt pulver, vid början af November månad.

Knapt hade denna Fru på feberfria tiden, och då ingen paroxysmus var at förmoda, tagit af Kinan 3 eller 4 théeskedar, förr ån hon angreps af en håftig andetåppa, så at det var för henne omöjligt at ligga i fången. Hon kunde svårligen få fram något ord, och hvad hon med möda talade, var stundom blandat med yra. Hon var ganska matt; ansigtet blåblekt; Hon syntes i fara at qvävas. Händer och fötter voro kalle; kall svett plågade; kräkningar infunno sig skåftals, utan at upföra någon ting; pulsen var liten, hastig, ojämn och sammandragen; urinen blek och vattenaktig; underlifvet något spåndt under bröstbenen, dock utan värk; men tungan ren och fuktig.

Orsaken til en dylik åkomma, kunde jag således, at döma af symptomerne, ej anse för annat, ån krampaktige sammandragningar i underlifvet och i synnerhet bröstet, ehuru den

Sjuka tilförne aldrig klagat öfver sådant, eller varit besvärad af någon Gyllen-åder, ej eller det man kallar Hysterie; men at åter komma på orfaken til dessa krampaktiga sammandragningar, var *hoc opus, hic Labor*. Lavementter samt de vanlige Antispasmodica och Anti-hysterica, ville icke det ringaste uträtta.

I våra tider, och då man få ofta, i synnerhet hos dem som lefva väl, misstänker en updrifven Gikt til magen, bröstet eller hufvudet, för at vara orfaken til dylika hastigt åkommande och besynnerliga tilfällen; hade väl mången med mig hållit före, at någon subtil gikt materie kastat sig på organa respirationis, och förorsakat denna andetåppa, ehuru den sjuka ej viste sig tilförne haft någon känning af giktplågor i kroppen; och oaktat detta senare, applicerades senaps degar på vadorne; hjorthorns salt med rhenskt vin ingafs; lifvers öfning underhölts med Lavementter, och præparata Antimonialia i små doser nyttjades at befördra excretionerne; men alt fåfångt; hennes tilstånd var ännu lika.

At öppna ådern syntes väl rådeligt i anseende til hennes kropps-ställning och förda lefnadsfätt; men detta var emot konstens regler, hälft krafterna af en föregången 5 veckors frossa, tyktes vara nog medtagne, och 2:ne åderlätningar icke långt före froffans början blifvit anstaldte: här var ock ej ringaste sporr til någon blodfullhet, åtminstone icke *ad vasa*; om
den

den var *ad vires*, var svårt at döma, såsom krafternas aftagande i det måsta borde tillskrifvas froffen.

Men ändteligen, och sedan detta tillstånd råkt i 3 fulla dygn, utan någon märkelig bättring, blef jag upmuntrad af MORTONS exempel, uti en nästan dylik händelse (som kan läsas hos SAUVAGES *Nosol. Method. Tom. II. P. II. pag. 191. edit. Amstel. 1763.*) at låta öppna ådern på armen, hvarvid ungefär 10 uns blod aftappades, som var helt naturlig, utan ringaste phlogosis eller annat fel. Under åderlåtningen och medan ådern ännu rann, fick hon små convulsiviske ryckningar i samma arm, på hvilken ådern öppnades, hvilka ryckningar sedermera flyttade sig från armen til hufvudet, så at det som oftast ryktes hela 2:ne timmar efter åderlåtningen. Pulsen höjde sig; blef mera full och jämn.

Härefter infant sig en några timmars rolig sömn. Vid upvaknandet var andetåppan så lindrad, at den sjuka, i stället för at sitta, nu kunde ligga i fången; naturliga värman i händer och fötter återkom mer och mer; pulsen var jämn och ej feberaktig; urinen mera färgad, och efter 2:ne dygns förlopp, var andetåppan hel och hållen försvunnen.

Nu inståldte sig åter ordentelige frofs paroxysmer hvar 3:dje dag, hvilka likväl medelst Kinans tillräckeliga bruk snart fördrefvos, så at denna Fru blef fullkomligen til hälftan åter-

stald. Hon har vål i vårtiden, af den kalla och ombyteliga våderlek som vankat, haft 2:ne recidiv af kvartan; men de hafva åter lätteligen medelst Kinan blifvit afhjulpne, så at hon nu mera befinner sig aldeles väl.

Af denna händelse drager jag följande lärdomar för mig sjelf:

1:o At jag i början kunnat anse denna andetåppa, såsom et symptom af frossan, och således räknat denna feber til *intermittentes perniciose*, om icke den förra kommit på feberfria tiden, ock just då Kinan, som är bästa medlet mot dessa senare, brukades, samt uphörde då andetåppan infant sig; men återkom då den var förbi, fast under ändrad typus.

2:o At symptomerna ganska mycket liknade hysterie eller upstigen gikt, (fast än den sjuka tillförne ej haft hvarken den ena eller den andra) men var dock ingendera; hvarföre ock de i början förordnade medel ej eller ville hjälpa.

3:o At symptomernes sammanläggande icke alltid är tillräckeligt, at döma om en sjukdom, och at leda til en säker cur, när orsaken til sjukdomen ännu ej är updagad.

4:o At rätta orsaken til andetåppan varit en förborgad blodfullhet, som förorsakat krampaktiga sammandragningar i underlifvet och i synnerhet bröstet; och at i följe deraf åderlåtningen varit det rätta medlet emot denna andetåppa.

5:o At af denna händelse, äfven den san-
ning bestyrkes, hurusom man stundom af et
medels verkan, får sluta til en sjukdoms orsak.

6:o At en dylik andetäppa, ehuru förknip-
pad med svåra symptom, eller til utseendet
farlig, dock icke alltid så hastigt dödar, eme-
dan denna varade i 3:ne dygn, innan någon
bättring förmärktes.

7:o At åderlätningar i frossor, i synnerhet
i början, icke äro skadelige, eller lägga grund
til vattusot, då en uppenbar blodfullhet visar
sig; hvilket jag af flera händelser tilförne år-
farit, då intet fross-medel, icke en gång Kinan,
velat hjälpa, innan blodfullheten genom åder-
lätning blifvit borttagen eller minskad.

8:o At denna åderlätning til åfventyrs
bordt ske genast vid andetäppans början, om
icke de omständigheter, som i händelsen äro
nämnde, varit mig emot, hvilka gifvo mig an-
ledning at raisonnera; och åndteligen

9:o At theoretiske raisonnementens, ehuru
förträffelige, ehuru nyttige, och utom hvilka
ingen skickelig Läkare kan, vid sjukdomars
botande, gå en säker väg; likväl då och då
kunna förvilla, och för någon stund göra en
rvehugse om rätta ändamålet.

Något om fixe luft, af J. A. W.

Herr HULMES försök med fixe luft har jag
haft tillfälle för flere månader sedan at se uti

Herr Professor MURRAYS *Medic. Pract. Bibl.* 3 Band, 2:dra st. pag. 225; detta gaf mig anledning at emot gickt nyttja den. Följande händelse torde förtjäna at anföras, ehuru väl jag icke deraf tror mig böra göra någon säker slutfats, utan upgifver den endast i den affigt at blifva underrättad, om någon Svensk Läkare förut pröfvat detta medel. — En Rusthållarhustru som länge varit plågad af gickt, rådfrågade mig förleden sommar, då jag tillstyrkte henne at dricka brunn och at nyttja *Pil. Saponac.* Efter bruns-curen fade hon sig må någorlunda väl, men det råkte ej längre än högst 2:ne månader, då den gamle plågan återkom med lika håftighet som för bruns-drickningen. Uti September månad började hon Hr. HULMES remede med 15 gran *Alcali Tartari* solverad uti tre unce godt källvatten och strax derefter 20 droppar *Acid. Vitriol. ten.* uti tre unce vatten diluerad. De första 2:ne dagarne intogs endast 2:ne gånger om dagen, men sedan 4 gånger hvarje dag, hvarmed continuerades i 3:ne samfällte veckor utan uppeholl. Hon började efter 8 dagars tid at känna lindring och blef sluteligen aldeles fri från alla gickt-känningar; uti sådant tillstånd är hon ännu, och säger sig icke på flere års tid mått få väl, och at hon, som nu, kunnat förrätta alla sine sysslor. Nu i våhr har hon uti 14 dagars tid åter nyttjat samma medel. Gickten är en sjukdom som beklagel, i sednare tider tagit mycket

ket öfverhanden; det vore således önskeligt at et så litet kostsammt medel altid gorde samma nytta och det är igenom flere försök (vårkeligen förtjenande at göras) som vi blifva förvissade om des sakra värkan.

Herrar PERCIVAL, PRIESTLEY och HULME hafva försökt hvad värkan fixe luft skulle göra emot skjörbjugg, rötfebrar, dysenterier, lungfot, maskar, njur- och blåse-sten. Den förstnämde, hvilken vi hafva at tacka för ganska nyttige och hedrande upträckter, lofvar ej säkert gagn af den fixe luften uti alla af nyssnämde sjukdomar; efter sin vagna vil han ej utgifva et medel för säkert förr än han genom egen erfarenhet blifvit förvissad derom; men at den dock gjort Hectiske febern lindrigare och den ichoreuse uphostningen mindre stinkande, oaktat den ej varit mågtig at curera lungfot, det vittnar Herr PERCIVALS rön. (*Se Samlung a: userlesener abhandl. &c. 2:ter Band, 1 st. pag. 148*). Lyckligt nog at kunna lindra den sjukdom, som man icke är i stånd at aldeles häfva; det är ofta för en ömsint Läkare mera upmuntrande än belöningen.

Medici känna nogsammt på hvad fått äär fixus nyttjas i lungfot; men som, torde hända, flere i landsorterne låsa denne nyttige och ärtige veckoskrift, och många äro som för en invetererad lungsjuka ej tycka det löna mödan at rådfråga en Läkare, då ingen hjelp kan fås; så tycker jag mig böra nämna det. Kon-

sten är ringa och består endast deruti, at man til stött krita slår vinätticka uti en Théepanna, lägger låcket på och låter den af fråsnigen upstigande luften passera in genom luftröret. Herr PERCIVAL försäkrar at han härmed lindrat hos många de ofvannämnde plågor. Får jag åberopa mig min lilla årfarenhet, så måste jag tilstå at detta medel några gånger mera foulagerat, än Herr CAPDEVILLES försök med rökning. Emot skjörbjugg, rötfebrar och blåsten har jag icke haft tillfälle at försöka den fixe luftens värkan, men har nyligen talt vid en hederlig man i min ort som på en af våre vittrafte Läkares tilstyrkande emot sistnämnde sjukdom uti 14 dagar nyttjat den, efter Herr HULMES methode med Alkali Tartari och Acid. Vitriol. Han berättade mig at under nyttjandet bortgingo flere smärre och större bitar af stenen, men han är dock nu uti sitt förra tillstånd. Möjeligt nog, at genom längre continuation, han kunnat vinna mera nytta; men man ledsnar gerna i chroniska sjukdomar vid et och samma medel, och denna otålighet är ofratt ordsaken hvarföre både Patienten och Läkaren stadna i ovilshet om medicamentets säkerhet. — Herr PRIESTLEYS methode med fixe luft emot skjörbjugg, förbättrar Hr. PERCIVAL på det sätt, at i stället för vatten, mätas infusum Malti, med den samma; och då man funnit hvad värkan detta sednare gör, är tydeligt, at efter Herr PERCIVALS förslag, för-

moh-

monen blifver betydligare. Jag har för någon tid sedan förfökt fixe luft efter Hr. HULMES uppgift med Alkali Tartari och Acid. Vitriol. emot maskar hos et barn om 12 års ålder och det med den förmon, at 5 stycken Lumbr. gingo döde bort. Medlet repeterades efter 14 dagars förlopp, men då utan värkan. Jag gör häraf ingen säker slutfats, at det är et ofelbart medel; men förtjänar dock at igenom vidare årfarenhet stadfästas.

En man om 70 års ålder som länge haft obstruction uti lefren, och som för flere veckor sedan fått en deraf följande gulfot, har nyttjat åtskillige medel, men utan mycken förbättring; nu låter jag honom endast nyttja 4 gånger om dagen Alkali Tartari och Acid. Vitriol. hvaraf han finner sig tämmeligen väl. Huruvida hår aër fixus kan göra nytta, låret utgången visa, och jag skal göra mig et nöje utaf at få väl derom framdeles underrätta, som uppgifva de rön jag hådanefter tänker göra. At skryta med rön, ofta nog aldrig gjorde, lemna jag dem, som beslita sig om charlatanerie; at gagna de mig anförtrodde sjuke, är mit hufvud yrke, och skal det vinnas som det bör, blifver årfarenhet det säkra medel, och igenom rön och flitige observationer hämtas den.

Berättelse om en hög grad af Skörbjugg observerad på Kongl. Lazarettet; af L. B,

Garf-

Garfvare Lärlingen CARL DAHLGREN 19 år gammal intogs på Kongl. Laz. d. 27 Mart. 1781.

Utan föregången vetterlig ordfak hade han, alt sedan sistledne Nyår, kändt någon ömhet utan på bröstet, särdeles på åndan af refbenen vid främre sidan af sternum, hvilken alt mer och mer tiltog; dock utan mycken värk. Andrätta begynte i början af Martii månad besvära, som ock sedermera ökades och var den sjuka mycket plågsam, så ofta han rörde sig; men så länge han låg horizontalt på ryggen var respiration lätt. Vid ankomsten i Lazaretet befants derjemte tandkjöttet mycket updrifvit och vid minsta vidrörande blöda, knån svulne och styfva, förnämligast det vänstra och skörbjugs-fläckar öfver lår och ben, samt patienten så matt, at han ej förmådde uthårda öfver $\frac{1}{2}$ timma i uprätt ställning, innan han ville svimma.

Den 28 Martii klagade han öfver et håftigt styng i bröstet på vänstra sidan: pulsen befants ock nu värkeligen hård och inflammatorisk; ehuru den altid, både förut och sedan, var merendels låg och ojåmn. En liten åderlåtning gjordes och Spansk fluga lades på lidande stället.

Bloden satte inflammations-hinna.

Tjenlige medel, enligt indication, vedertogos vidare, hvarigenom detta onda åndteligen afhjelpes; men man var derföre ej långt kommen med den sjukas förbättring. Skörbjugs-

bjugs-medel blefvo sedan förordnade och knån froterades med Camphert - olja. Detta uträtade ock så mycket, at patienten efter behag kunde böja sina knå, svulnaden aftog och flåckarne samt värken i benen voro til större delen försvunna d. 16 April.

Den sjuka begynte nu sitta uppe i fången och, som våderleken var varm, låt han föra sig ut i fria luften, at där middags tiden tillbringa någon stund, hvaraf han tycktes befinna sig väl; men just nu, då något hopp til dess vederfående tycktes upskina, förlorades alt: Man blef varse utan på bröstet cartilagine costarum nedsjunkne och extremitates sternales costarum updrifne och knölige, af en nöts storlek och deröfver mått på vänstra sidan. Dessa knölar voro til färg och utseende för öfrigt som i friskt tillstånd; men ömare än andra ställen på bröstet, och vid påtryckning liksom fluctuerande.

Patienten klagade beständigt öfver håftig hjert - klappning, och man kunde känna med handen, äfven utan på klåderne, at hans klagomål ej var ogrundadt. Den var den håftigaste man kan föreställa sig och ojämn. Två à tre hjertats sammandragningar svarade ungefärligen mot et pulslag in carpo. Pulsen tycktes äfven vara sig olik på armarne: mera oordentelig och liksom svagare på den vänstra än högra.

Den

Den 22 April kände den sjuka ryfningar, likfom i en fråsseber, hvarpå följde hetta, håftig värk och spänning i underlifvet med tryckning öfver bröstet och grufvelig hjertångslan. Följande 2:ne dagar var tilståndet det samma.

Under hela detta Stadie var pulsen ganska svag och understundom omärkelig: Ju närmare det led til slut, ju mer blef den likfom tremulus och vacillans. Sista $\frac{1}{2}$ dygnet af des lefnad uphörde nästan all värk. Han bibehölt fundt förnuft och talte tils några minuter förr än han affomnade, som skedde med mycken lätthet middags-tiden d. 25 April.

Den 27 derpåföljande skedde obduction och befants som följer:

℥ Bröst Caviteten.

α) Alla extremitates costarum sternum versus, carierade mer och mindre samt lossnade från deras cartilagines.

β) I båda brösthåligheterna mycket vatten, vid pafs ett stop eller något mer i hvardera.

γ) Glandula Thymus ovanligen stor och knottrig.

δ) Hjertsäcken til $\frac{2}{3}$ fylld af en tjock och seg lymphä, vid pafs af $1\frac{1}{2}$ quarters mångd.

ε) I vänstra hjertkammaren en polyp af en vahnöts storlek, som nästan upfylde hela cavum ventr. cordis, försedd med en cauda, lång $1\frac{1}{2}$ quarter och delt i 3 grenar, af hvilka en
gätt

gått in i Subclavia sinistra, den andre i Carotis på samma sida, och den tredje ned uti Aortæ boga.

ξ) Hår och där funnos vissa ställen af de större vasa cordis broskaktiga, och trabeculæ cordis i vänstra hjertkammaren helt och hållit cartilagineusa, samt inre surfacen hvitaktig til fârgen.

Ƴ Buk Caviteten.

α) Omentum nästan aldeles förtårdt och tarmarne fylde samt spände af våder.

β) Gangrenerade fläckar på hela peritoneum så vål som på intest. tenuia, förnåmligast på vänstra sidan.

γ) Glandulæ mesent. til större delen hårdnade. Vesica fellea aldeles tom. Alla öfriga viscera funnos som i friskt tillstånd.

Anmärkning vid Herr Prof. RICHTERS afhandling om utvärtes Fördelande Medel, recenserad uti Första Bandet af denna Veckoskrift p. 369.

Denna afhandling kan ej annat än i almånhet förtjena mycken upmärksamhet och följes ofelbart af practici, med så mycket större tillförsigt, som han kommer från så god hand. Men just det pålägger mig at vid defs tillämpning til ögon-inflammationer p. 372 århindra, at *upmjukande och lindrande medel*, hvilka visser-

ferligen, efter de upgifne reglor, böra användas vid alla de delars inflammationer, som tåla at genom suppuration botas och håfvas, icke, utan ganska mycken inskränkning böra nyttjas *vid fugtig och het inflammation på ögonen.*

Lindrando, eller som Auctor själf påminner, mucilaginoså, hvartil kan läggas olea recenter expressa, åro rått tjenliga, när heterogenea fastnat i ögonhinnorne eller i orbitæ beklådningar, eller ock vårk inståller sig vid ophthalmier; de kunna ock göra tjenst vid *ophthalmia sicca*; Men genom *upmjukande omslager* slappas ånnu mera de vid *ophthalmia humida* förut nog infiltrerade laminae Corneae, hvarigenom anledning gifves til *Leucoma*, *Pannus*, *Pterygium* och, det som vårst år af alt, *Hypopyon*. I desse medels stålle åro *stärkande och sammandragande* medel mycket förmonligare, observatis observandis. Jag gör denna påminnelse i kraft af mångårig årfarenhet om ögonsjukdomars botningsfått; och hvarje practicus skal snart årfara sanningen häråf, om han behagar följa denna princip och tänker efter skjålen dårtil.

Detta åmne år omständeligare afhandlat i mina *Påminnelser vid det brukellga sättet at bota Ögats-sjukdomar*; Stockholm 1772, 8:vo tryckt hos HOLMERUS.

J. L. O.

Fortfättning af berättelsen om Publique Barnbörd-Huset, från p. 27.

§. 2.

Om den til det Publika Barnbörds - Huset anslagne fond.

Accouchemens - Hus - Inrättningen har sin fond gemensam med Koppymnings-Inrättningen här i Hufvudstaden, hvilken tilkommit, dels genom gifmilde personers sammanskåtter, dels genom årliga avancén af 5000 Lotter, såsom utgörande nära $\frac{1}{3}$ del uti Kongl. Lazarett-Lotteriet. Härtil kommer Huset N:o 14 på Fredsgatan, til hvilket inköpande, enligt Kongl. Maj:ts nådiga Skrifvelse af d. 2 Nov. 1772, Dets Collegio Medico, uppå Riksfens Ständers underdåniga tillstyrkan, lemnades et Banco-Lån af 180,000 Dal. Kopp:mt eller 10,000 R:dal. Specie, med vilkor, at 12,000 Dal. K:mt eller 666 R:dal. 32 Sk. Specie å Capitalet årligen skulle afbetalas, och ej någon ränta beräknas. Nyttan af detta lån skulle gemensamt tilfalla Koppymnings- och det med tiden tilåmnade Accouchemens-Huset, samt til en fond för bägge desse Inrättningar understöd bidraga (1). När altså detta hus genom årlige afbetalningar hunnit blifva fullligen inlåst, som ej sker förån år 1787, så får fonden därpå en årlig behållning af 666 R:dal. 32 Skil. Specie; och

N° 4

D

då

(1) Se *Dagligt Allebanda* N:o 155, af d. 11 Junii 1776.

då blifver hopp, at Barnbörds-Huset kan bringas til fulkomlighet i åtskillige delar, som ännu, i brist af nog tillräckelig inkomst, måste saknas.

§. 3.

Om Barnbörds - Hus Inrättningens början och inre hushållning.

Genom då varande Professorens Hr. Doct. DAV. v. SCHULZENHEIMS nitiska bemödande och det biträde, som honom därvid gjordes af Adjunkten, numera Assessoren i Kongl. Collegio Medico, Hr. Doct. C. RIBBEN, blef Accouchemens-Huset, under bemålte Kongl. Collegii insesende, år 1775 med en oförmodad skyndsamtighet inrättadt och emottog d. 23 Jun. samma år första qvinnan, som ock dagen därpå blef lyckeligen förlöfd från en lefvande *Flicka*. Det är af denna orsak, som jag måste erinra Läsaren, at när här talas om år för det Publicka Accouchemens-Huset, bör altid räknas från och til d. 23 Junii.

I första början hyrdes för denna Inrättning rum på Riddare - Holmen; men blef år 1776 om hösten flyttad til det nämde huset på Fredsgatan, hvarest nödige rum därtill äro anslagne, så at på en gång 10 fattige barnaföderskor, utan betalning, och 4 à 5 ft. förmognare, mot skålig afgift, uti dem kunna vara liggande. För de fattigare, som ligga i almåna rummen, äro 10 ft. Stål-Sångar (som
alla

alla hafva små Sångar, åfven af Stål, sig vid-
 håftade för barnen) med Buldans öfverdrag
 och bättnar; men för de förmögnare, åro uti
 de 2:ne bästa extra-rummen i Spårakans-Sång
 i hvardera, och uti 3:ne sänre extra-rum nytt-
 jas Sångar utan Spårakan. Alla Sångarne åro
 försedde med tillräckelige ombyten af goda
 Tagel Madrasser, Kuddar, Lakan och Täcken
 eller Filtar; och, utom Lindor eller Gårdlar,
 samt de til snygghetens bibehållande nödige
 smärre linne-perfedlar; för både mödrar och
 barn, blifva de fattigare och deras ny födde
 barn; under sitt vistande på Accouchemens-
 Huset, åfven hållne med nödige Ylle- och Lin-
 ne-Gång-kläder. För öfrigit fins erforderlig
 tilgång på sadane meubler och Husgeråds-
 saker, som för de sjukas beqvåmlighet; ej min-
 dre ån den angelågna renlighetens underhållan-
 de åro oundgängliga.

Vid Inrättningens början anmålte sig de
 hafvande förut och fingo Sedel på, at vid för-
 lösningstiden blifva emottagne; då lät man
 dem åfven ibland 2, 3 eller flera veckor före
 förlofsningen få inkomma och vistas på Ac-
 couchemens-Huset. Men bägge delarne blef-
 vo afkaffade: Sedlars utgifvande var onödigt,
 emedan det behöfdes endast at vara hafvande,
 för at åga rättighet, at, vid börjadt förlofsnings-
 arbete, intaga rum på Accouchemens-Huset,
 när något var ledigt; och om alla rum, som
 fallan håndt, vore uptagne, så kunde likväl

icke något åstadkommas genom en sådan Sedels upvisande. Med de hafvandes intagande längre tid före förlofsningen, måtte man uphåra, dels emedan rummen dymedelst för mycket upfylldes med människor, som förorsakade en för de sjuka mindre fund luft; dels emedan sådane, därstädes ledige gående qvinfolk, ofta åstadkommo allehanda oredor. Sedan har man icke emottagit dem för, än rätta förlofsnings-arbetet varit börjadt; men då ega de rättighet, natt och dag, at inkomma.

Enligt 15 §. af Kongl. Reglementet för Accouchemens-Huset, *tilkommer Professore, näst Kongl. Collegium Medicum, det högsta insecendet öfver Inrättningen. Honom tilhörer at afgöra mindre mål, at hålla hand öfver at allt må gå skickeligen til, och när mål af större vigt förekomma, anmäles det i Collegio.*

Härvid, som ock vid de öfrige Åmbetsgöromålen, är likväl Professore biträdd af Artis Obstetriciæ Adjuncten, enligt den för honom af Kongl. Collegio Medico utfärdade Instruction af d. 3 Martii 1778.

Efter Assessoren Hr. Doct. C. RIBBEN emottog jag, til följe af Kongl. Collegii Medici höggunstiga Fulmagt, af d. 9 Junii 1777, den bestälning och upsigt vid Accouchemens-Huset, som Adjuncten åligger, och blef året därpå, eller 1778, d. 30 Novemb. genom Hans Kongl. Maj:ts Nädigste Fulmagt befördrad til Artis Obstetriciæ Professor, efter Hr. Professo-

ren v. SCHULZENHEIM, och, i följe därpå, högsta. inseendet, näst Kongl. Collegium Medicum, öfver Inrättningen i nåder ombetrodd, hvarvid jag har et påliteligt biträde af Hr. Doct. C. TRENDELENBURG, som genom Kongl. Collegii höggunstiga Fulmagt af d. 22 Dec. 1778, blef befordrad til Artis Obstet. Adjunct efter mig.

Uti 14 §. af ofvannämde Kongl. Reglemente heter det: *Så snart Husets vilkor förkofras, så bör Professoren och Betjeningen erhålla Lön, som de icke längre njuta, än deras omsorg, drift och ålder kunna med verkets bestånd förenas.* Hvad Adjuncten angår, så har Kongl. Collegium, i brist af Penninge-Lön, låtit honom njuta den fördel at bo husfritt vid Inrättningen, hvarest des tillfyn och uppsättning är ganska trägen. Herr Professoren v. SCHULZENHEIM hvarken behöfde eller åskade något arvode, och jag har åfven varit det förutan, intil des Hans Kongl. Maj:t, uppå min dårom underdånigst gjorde ansökning och Kongl. Collegii underdåniga tilstyrkan, d. 1 Jun. 1780 i nåder beviljade mig, i och för Professors-Syllan och den därmed förknippade ständiga tienstgörning vid Inrättningen, et fritt beboende af de rum i samma hus, för hvilka jag eljest betalte 66 R:dal. 32 Skil. Specie årlig hushyra, som numera af Medicinal-Fonden kommer at årfättas.

De göromål vid Inrättningen, som fordra Präste-Åmbetets åtgård, äro Barn-dop, de sju-

kas besökande och communicerande, Döpboks förande, Attesters utgifvande m. m. och desse bestriddes, så länge Accouchemens-Huset var på Riddareholmen, af den Förfamlingens Vördige Prästerskap; men sedan Inrättningen flyttades til huset å Freds-Gatan i St. Claræ Förfamling, har Commministern Hr. Magister. F. L. WITTINGH därmed haft et så oförtrutit, som litet lönande besvär, emedan endast för hvart barndop betales af de ej aldeles utblottade mödrarne 8 Skill. Specie, som dock icke är en skyldighet, utan beror af deras fria vilja, och ofta underlåtes.

Hvad eljest Betjeningen och hushållningen vid Accouchemens-Huset betråffar, så har därmed åtskillige förändringar förelupit. Jag vil egänteligen i korthet tala om näryarande beskaffenheten däraf, och endast i förbigående nämna, at framledne Hr. J. H. BOLL, såsom Oeconomie-Betjent och Bokhållere, och des hustru, Madame MAR. MAG. BOLL, såsom Förestånderska och Barnmorska vid Inrättningen de 2:ne första åren, voro på det fattet lönte, at den förre hade 16 R:dal, 32 Skill. Specie årl. och at de bodde husfritt för den senares myckna besvär, som äfven bestod uti kosthållningens besörjande för barnfångs-qvinnorna, emot en nog ringa, men med 4:de §. af Reglementet enligt betalning af 24 Skill. Specie pro persona i veckan.

Uppå

Uppå Collegii Medici underdånigst dåron gjorda föreställning, har Hans Kongl. Maj:ts uti Nådigste skrifvelse af d. 21 Sept. 1779, tillåtit, at hushålningen m. m. vid det Publiska Accouchemens-Huset skulle lemnas under entreprenade til den minst bjudande, och har til underdånigste följe af en sådan Hans Kongl. Maj:ts nådiga vilja, Inrättningens behofver i den delen, sedan d. 1 Dec. berörde år, af en Entrepreneur blifvit besörgde, emot sådane vilkor, dem han såsom minst bjudande, kunnat ingå och Kongl. Collegium funnit med Inrättningens fördel och Entrepreneurens billiga vinning kunna förenas; men hvilka så mycket mindre här passa at införa, som de äro förändrliche vid en ny Entrepreneurs antagande.

Jag vil endast nämna något om de skyldigheter, som Entrepreneuren åligger at upfylla.

Emedan Inrättningen nödvändigt borde hafva en Oeconomie-Bokhållare, och för Amme-Besiktningens - Contoiret äfven en Ombudsman var nödig; så hafva desse bägge syflor med entreprenaden blifvit förenade, på det ej mindre, til besparing för fonden, flere ändamål måtte vinnas genom en enda sådan betjent, än äfven denne, i äfseende på flere göromål, kunna hugnas med någon bättre inkomst, än om han, jemte entreprenaden, bestridt ingen eller endast en af de nämde syflor.

Såsom Entrepreneur åligger honom, enligt Kongl. Collegii med honom uprättade Contract

af d. 18 Nov. 1779: 1:0 At dageligen förse hvarje Barnaföderka, under den tid hon efter förlossningen vistas i de publiques rummen, med mat och dryck, bestående uti Frukost af en half kaka spisbröd med godt smör; Middag, af kött-soppa 4 gånger i veckan med $\frac{1}{2}$ mark kött och $\frac{1}{2}$ kaka bröd, och de öfrige dagarne vattensoppa med sött och sveskon eller russin uti, ölsoppa eller dggöl, alltid med något tjenligt såfvel därtill: Aftonmåltid, af $\frac{1}{2}$ stoppskål korn-hafver-gryns- eller Mjöl-gröt, tillika med et quarter söt mjölk; Dessutom så mycket hafver-soppa som åstundas at dricka, samt för somlige af Barnaföderkorne, sedan de dro förlöste, $\frac{1}{2}$ stop godt varmt dricka och bröd; hvilket dock ankommer på Professorens eller Adjunctens ordination, så väl som det, om någon gång hälsans omständigheter fordra, at den nu nämde matordning måste ändras; dock så, at kostnaden för Entreprenuren ej öfverstiger värdet af föreskrefne Stat; kommandes han, at til matredningen sjelf bestå nödvändig Kjöks- och Måltids-Redskap (1).

2:0 De rum, hvaruti de sjuke ligga, håller Entreprenuren på egen bekostnad med jemn eldning,

(1) Uti hvarje Accouchemens-Hufets rum är en Trykt Matordnings-Lista för alla dagar i veckan upslagen, och denna är äfven införd uti Stockholms-Posten för d. 26 Maji 1780. Uppå den samma står äfver denna Anmärkning: Den, som finner orsak at vara missnögd med mat, skötsel eller Betjeningens upförande, klage sjelf däröfver för Professoren eller Doctorn, som skola pröfva saken och skaffa rättelse.

ning, likasom honom åligger, då Professoren finner nödigt, at dessemellan låta skura någotdera, at till dess torkning bestå nödvändig ved. Til Förlofsnings-Rummet, som Sköterskan tillika bebör, samt Accouchemens-Kjök, bör äfven bestås så mycken ved, som nödvändigt fordras,

3:o Extra-Rummen, så väl som Sköterskans til egit behof vid förlofsningar och de sjukas efterseende, förses med Talg-Ljus, samt god Ros-olja och bomulls-vekar til Lampor, så väl hos de sjuka, som i Förlofsnings-rummet.

4:o Åligger Entreprenuren at förse alla rum med granris och sand, samt besörja sopornas bortförande, afträdens renhållning och Kjöks-Skorstenarnes såjande.

(5:te, 6:te, 8:de, 9:de och 10:de puncterne höra icke hit.)

7:o Med dem, som uti extra-rummen blifva emottagne, har Entreprenuren at sjelf öfverenskomma om deras förplågning i samråd med Professoren efter billigheten; dock så, at den vanliga afgiften til huset särskilt årlägges af de inkommande.

Entreprenurens skyldigheter i hänseende til de 2:ne med entreprenaden förknippade syflor, finnas uti Kongl. Collegii Medici för honom, d. 1 Dec. 1779, utfärdade Instruction, af följande hufvudsakeliga innehåll: *Honom åligger såsom Oeconomie-Bokhållare vid det Publique Accouchemens-Huset, at hålla en förteckning eller Tabell öfver de inkomne och förlöste*

Barnaföder skor uti samma hus; Om de underrållas på egen eller husets kost; ndr de blifvit förlöste och friske, sjuke eller döde utskrefne; samt i anseende til barnen, bör, jemte nummeru, anteknas när de tilkommit lefvande eller dödfödde; af hvad kön de äro; när de blifvit döpte och huru kallade; m. m. Barnaföder skornes namn får han ej efterfråga, antingen sjelf eller genom andra, icke eller se någon af dem, som betalar för sig, och det icke vil tillåta.

Han håller räkning särskildt öfver de utgifter vid *Publique Accouchemens-Huset*, som under dess *Entreprenads-Accord* icke äro begreppne, och den inlesvereras hvarje månads slut til *Professorn*, styrkt med *Adjunctens* påskrift och behörige *Allegater*; kommande i samma räkning äfven at uptagas dess egit och öfrige underbetjeningens arfvoden, som kvartaliter af *Professorn* utbetalas (1). — Han bör hålla en *Inventarii Conto* öfver alla *Accouchemens-Huset* tilhörige lösa *Inventarii* persedlar. — *Honom* åligger äfven at tilse, det ordning och snygghet hållas inom *Accouchemens-Huset*; — Likaledes bör han utdrätta de *Commissioner*, som angå *Accouchemens-Huset* och honom af *Professorn* eller *Adjuncten* updragas, — Såsom

(1) Såsom årfarenheten visade, at sedan Inrättningen kommit under entreprenade, ofta på hela månaden inga betydelige utgifter existerade; så resolverade *Kongl. Collegium*, under d. 28 Aug. 1780, at framdeles endöft *Quartals-Räkningar* skulle uprättas och til *Collegium* inlemnas.

Såsom Ombudsman vid Ammeskaffnings-Contoiret tilhör honom at någa efterspanå om någre Ammor gått i tjenst, utan at förut hafva blifvit behörigen examinerade och med Contoirets intygande om sin skickelighet och renhet från smittande sjukdom försedde; — Öfver alla mål, som röra Ammeskaffnings-Contoiret, åligger honom, at med Medicinæ Doctorn och Föreståndaren (Adjuncten) öfverlägga och desz pröfning underkasta, samt sig til esterrättelse ställa, m. m.

I util Påsken 1779 betjentes Inrättningen åfven af en examinerad Barnmorska, hvilken var likom Förestånderska, och endast af Kongl. Collegio Medico kunde til och ifrån Syflan fåttas; Men uppå min dårom gjorda ödmjuka förestålning, fant Kongl. Collegium, at en examinerad Barnmorska vore mindre nödvändig för denna Inrättning, emedan Professoren och Adjuncten åro ansvarige för förlofsningarne, samt resolverade, at en sådan person framdeles skulle omedelbart och endast dependera af Professoren, til bättre ordnings och subordinationens vinnande, och blott under namn af Sköterska betjena Accouchemens-Huset, ehuru hon blifvit ordenteligen undervisad i Jorde-Konsten. Inrättningen har härigenom åfven vunnit den fördel, at i stället för 2:ne personer, nemligen Barnmorska och Sköterska, sedan den tiden endast en person behöft lönas, ehuru hon gör bägges tjenst; Men denna fördelens bestånd dependerar likväl af Barnmorske-Lårlingars antal,

tal, som göra tjenst vid Accouchemens-Huset; ty uti 12 §, af oftanämde Kongl. Reglemente för Barnbörds-Inrättningen heter det: *Til Sköterskor antagas de, som uti Jorde-Konsten skola undervisas. Tvänne af dem böra ständigt vara tilhands.* När nu, efter alt utseende, ganska få och kanske inga Barnmorske-Lärningar hädanefter hitkomma, och en enda människa, såsom Sköterska, omöjeligen kan betjena så många sjuka, natt och dag, i flera rum, så bliver åtminstone en hjälperka åt henne nödvändig, om icke två; och jag har redan sistledne May månad innevarande år, sedan Kongl. Collegium därtill bifallit, varit nödsakad at antaga en sådan.

Såsom hörande til Inrättningens betjening, kan äfven räknas en Tvätterska; men hon bor icke i Huset, utan beförjer endast dess tvätt, emot et vist årligt arvode.

Til hushållningen hörer vidare et uti Accouchemens-Huset med Kongl. Collegii tillåtelse år 1778 inrättadt Apothek, som för närvarande fourneras af Hr. Apothekaren SCHULZEN på Hå-Torget, och är med möjligaste sparsamhet inrättadt. Våra invärtes måst brukade medicamenter äro *Engelskt Salt*, det af Herr Doctor TRENDELENBURG uti Första Bandet af denna Weckoskrift p. 310, beskrefna *Digestiv-Pulvret*, *Rhabarber* och *Pulvis Nitrosus* (bestående af Nitrum och Sacchar. Alb. aa). — Mindre ofta förekommer bruket af *Fol. Sennæ*,
Flor.

Flor. Sambuci, (til théé) *Cort. Kinkinae*, *Rad. Ipecacuanhae*, *Tart. Antimonialis*, *Kerm. Mineralis*, *Syrup. Antisepticus Ph. Paup.*, *Elix. Pectorale*, *Elix. Antihystericum s. Fætidum*; *Tinct. Thebaica* (blir ofta nyttjad sub partu; men eljest fällan), *Liqu. Conu Cervi Succinatus* (endast för barnen), *Gummi Arabicum*, (at smälta i drycken vid diarrhéer). Nästan obrukade äro: *Pulv. Laxans* (Tissors, bestående af *Rad. Jalapp.*, *Fol. Sennæ* och *Crem. Tart. aa*), *Pulv. Alexiterius*, *Mixtura Diatrion*, *Tinct. Absinth. Ph. Paup.* och *Rob. Sambuci*, hvarföre ock Apotheket med desse, sedan första gången, icke blifvit, eller lår blifva å nyö fourneradt. God Håning nyttjas måst, at därmed göra vissa Medicamenter smakelige och til förfärdigandet af *Oxymel Simplex*. — Bland utvårtes medel brukas måst: *Acet. Saturninum*, *Unguent. Saturninum*, *Alkali Lignor. depuratum*, *Borax*, *Flor. s. Calx Zinci*, *Fol. Menth. Crisp.* och *Flor. Sambuci*. Mindre nyttjade äro: *Mixt. Traumatica ad Papillas*, (bestående af *Ol. Ceræ plur. rectific.*, *Tinct. Myrrhæ* och *Bals. Peruv. nigr. aa*) *Theriac*, *Emplastr. Vesicatorium* — *Adhæsivum* — *Gummosum* — *e Calaminari lapide* — *Diapompholygos*; *Unguent. Basilicum* — *e Styrace* — *Suppurans*; *Spec. Resolventes* — *Emollientes*; hvarföre ock större delen af desse saker, i synnerhet *Theriac*, *Emplastr.* och *Unguenta*, i sednare tiden ej blifvit hållne i förråd, utan endast hämtade,

når de behöfts. — Utom allt detta finnes äfven i Apotheker: *Vin-Ättika*, *Franskt Brånvin* och *Säcker-Syrup*, såsom til sine behofver nödige, samt *Axungia Porcina*, som nyttjas vid toucheringen. — Vissa componerade medel tillagas inom huset, såsom: *Infusum Rhei* (cum vel sine Alkali) *Infusum Sennæ* (af Fol. Sennæ och Pulv. Digestivus, aa, som macereras med kokhett vatten i tima, silas och göres smakeligt med håning) *Tårsk-Blandning* (som brukas at pentsla barnen med; når de hafva tårsk i munnen; äfven ock för mödrarne i lika händelse. Den består af: Pulveriserad Borax i Scrup. och Håning i Drach., som blandas til i $\frac{1}{2}$ Uns Kjäll-vattn); *Omslags-Lut* (af Alkal. Lignor: 2 Drach., uplöste uti i kvarter ljumt vattn, som nyttjas för hårda bröst, på det sätt Herr Doct. TRENDLENBURG beskrefvit c. l. p. 306); *Aqua Saturnina Ph. Su.* —

Hvad mera om denna Inrättnings hushållning kunde vara at amärka, det kommer på sine särskilde ställen at inflyta. Rummens och klädernas snygghet jemte underhållande af frisk, samt snarare sval än varm luft, äro omständigheter, hvilkas iakttagande lika så sorgfälligt bevakas, som de sjukas hålsa och lif äro angelågne, och häraf i synnerhet bero, når eljest allt annat är lika. Til den åndan äro ej allenast rummen försedde med drag-luckor, utan jag lät äfven 1777 om hösten taga spjällen

ur

är alla kakelugnarne, emedan jag omöjligem kunde förmå Sköterskorna och äfven Barnfångs-qvinnorna, at låta dem stå öppna, hvilket likväl i et dylikt sjukhus är angelåget, om frisk luft skal kunna bibehållas. Någon jemnare eldning blir väl härigenom nödig; men det är bättre at fonden vidkännes en litet drygare kostnad, än at Barnfångs-qvinnorne skola exponeras för den betydande fara, som en ofund luft medförer. — Utom det at rummen ofta skuras, så beströs de äfven med granris som man bestänkt med åtticka, i synnerhet de årstider och dagar, som den fria luften äfven är ofund, hållt i början af våren, som årfarenheten lårt oss vara den farligaste tiden för Barnfångs-qvinnor på Accouchemens-Huset; hvarföre ock iakttages, at man, innan vårens inbrytande, ur fångarne borttager de öfver vintern nyttjade madrasser och kuddar, och i deras ställe lägger antingen aldeles nya, eller sådana, hvilkas både tagel och öfverdrag blifvit väl rentvättade, torkade och vådrade. Försummas detta, är fara, at de sjuka angripas af den dödande Barnfångs-Febern, om hvilken uti §. 7. skal blifva talt. — Om någon Barnfångs-qvinna af ovanlig feber angripes, med tecken til röta, så blir hon ensam liggande i rummet, hon ömsar dageligen fång och kläder och man fördubblar omsorgen at hålla frisk luft, til hvilken ända äfven rökes med åtticka, utguten på en het eldskjffel, och vattnämbar in-

infättas, uti hvilka man stält friska gran-ruskor; äro flera rum ledige, så får hon äfven dageligen därpå ömsa.

(Fortfättning en annan gång.)

Nyheter.

Af framledne Herr *Archiatern och Riddaren m. m. NILS ROSEN von ROSEN-STEINS* vackra Bok om *Bärna sjukdomar* är nyligen 4:de Uplagan, på Tyska af Hr. Prof. och Ridd. MURRAY, utkommen i Göttingen hos DIETRICH 1781. 8:vo. Sju år äro förflutne sedan förra Uplagan. Denna Bok är äfven öfverfätt på *Holländska* af Profess. SANDIFORT, på *Engelska* af D. SPARRMAN, på *Fransyska* af Hr. LEBURE DE VILLEBRUNE, samt på *Italienska* af Herr PALLETTA.

(Se *Göttingische Anzeigen*, 58. st. d. 12 May 1781.)

Under den 15 sistledne May är Hof-Medicus Doctör Sv. HEDIN i Näder befördrad til Assessor i Kongl. Collegio Medico.

*ANT. GIUSEPPE TESTA, Della morte
apparente degli annegati &c.*

En med mycken flit utarbetad afhandling om
*utrönandet af döds-sättet hos drunknade, samt
de verksamaste medel til deras vederfående; 200.
sid. 8:o.* Auctör medgjer at vatten kan vid åt-
skilliga omständigheter tränga sig in i Lungor-
ne, quåfja andedragten, förstöra blodets omlopp
och tvinga den i för stor myckenhet åt hufvudet
och bröstet; emedlertid nekar han til alla här-
af gjorde slutsatser til döds orfaken hos drunk-
nade; och bemödar sig at visa, at det i lun-
gan instängde och med yttre luften blandade
phlogiston är orfaken til deras död; emedan
förfarenheten visar, at en indragen luft, som ej
blir förnyad, och således är med phlogiston
från lungorne måttad, gör et vist och snart
slut på lifvet.

Så väl den til blotta utseendet som den ver-
kelige döden hos drunknade, säger han vara
en naturlig följd af den instängde luften; At
all retlighet är borta hos alla, hvilka man som
döde utur vattnet uptager, förklarar han så-
ledes, at den i lungorne kvarhållne phlogistiska
luften i synnerhet angriper nerverne, och ef-
terhand minskar först känslan och sedan åf-
ven retligheten, hvilken den sluteligen med
sjelfva lifvet aldeles borttager.

Den drunknade nalkas således grad-vis til
sitt lifs slut, och oaktrar all lifs-rörelse synes

vara aldeles borta, fortfar dock lifvet och dess verksamhet ännu något, så at man ej bör tvifla på en drunknads vederfående, i anseende til lifs-organernes kraft at åter börja sin rörelse, förr än verkelige tecken gifva tilkjänna, at kroppen antagit róta, och lifvet således är aldeles borta, samt det motstånd uphåfvit, som liskrafterne gjort mot de fysiske, på kroppen verkande, orsaker. Men huru den phlogiftiske luften verkar på nerverne, och genom hvilka nerv-grenar denna onda verkan meddelar sig åt de öfrige, det tiltror Auctor sig ej at säga; men väl fluter han af de onaturlige symptomernas följd, at nerverne först och omedelbarligen därpå angripas; ty de drunknade kunna länge vara beröfvade känsla och värma, fast någon rörelse i hjertat och blodet ännu kan fortfara, som ses därpå at det ännu då kan vara möjligt at åter uplifva dem. Pulfation måste hos dessa förolyckade aldeles uphåra, och utom många store förändringar i lungan, måste säkerligen ske en stor oordning i blodets omlopp, utaf de många förenade orsakers verkningar. Dock måste til sista ögonblicket fortfara någon rörelse i blodet, ehuru ganska trög och omärkelig; ty det kan omöjliggen en stund vara aldeles stockat, utan at helt och hållit förlora all förmåga at vidare kunna komma i rörelse. Således måste intet våtskornes stockning, utan snarare den mer och mer tiltagande svagheten i nerverne och lifs-

lifskrafterne vara orsaken til alla de dödelige förändringar som ske hos drunknade.

De medel här föreslås til de drunknades vederfäende, äro sållan från de vanlige åtskilde. Utom det man länge fortfar at gnida kroppen med torra dukar, låfvar Auctör mycken nytta af at tvätta tinningar, ryggraden, händer och under fötterne med något retande spirituöst medel.

Aldrig behöfver man tappa mycket blod af, på en gång, och i allmänhet skola åderlätningar med mycken försiktighet härvid brukas.

Vid varma bads nyttjande, måste man väl akta sig för förkylning, om ej stället där det anställles, är väl fritt från kjöld.

Tobakens döfvande egenskap, gör Tobaks-Clistiren misstänkte. (Se *Beytrag zu den Erlangischen gelehrten Anmärkungen, XIII voche, 31 März 1781.*)

Auctörs resonnement om orsaken til döden hos drunknade torde väl mycket kunna motfågas. At phlogistiska luftens verkan på nerverne skulle förorsaka deras håftiga död kan synas sannolikt; men då man vet, at åtskillige menniskor flera timar, ja, som någre berättat flera dagar, kunna varit under vattnet, och likafult blifvit vid lif, så tyckes denna mening nog försvagas. Orsaken hvarföre dessa kunna lefva under vattnet, har väl varit at förämen ovale varit öppet; men phlogistiska luftens åverkan på nerverne i lungan vore dock

altid den samma. Årfarenheten skal visa hvilken methode at rådda dessa olyckelige år den bästa; theoretiske resonnemens bevisa här ej mycket; det fått hvarigenom de flåsta återställas til lifvet, år alltid det förmånligaste, och ämnen felas ofs ty vårr fållan.

För at underrätta Svenska almånheten, huru man vid åtskillige olyckshändelser i synnerhet med drunknade skal förfara, år hvarken möda eller kostnad spard. Redan år 1771 utgafs Herr HENSSLERS korta, men ganska nyttige, *Anvisning til de förnåmsta hjälpemedel för dem som genom oförmodeliga olyckshändelser blifvit liflösa*. Kongl. Patriotiska Sällskapet låt för flera år sedan införskrifva de i Frankrike med förmånn yttjade instrumenter til drunknades råddande; bestående af tobaks-Cliftirs instrumenter, hvilka dock måste blåfas, och således hade den olågenhet at ej med nog kraft fortdrifva røken, samt et rör at blåsa luft i lungorne, en flaska för stinkspiritus och eld stål med dit hörande saker; samt utgaf år 1775, hårom en tryckt under rättelse om sättet at återställa dem til lifs som drunknadt. Och på det all möda med sådane olyckelige skulle blifva ospard utfatte samma Kongl. Sällskap en belöning om 10 ducater: *åt den som visade sig med dessa instrumenter hafva återståldt någon til lifs som blifvit för drunknad utur vattnet uptagen*. Kongl. Politie inrättningen drog åfven den omsorg at sådane instru-

instrumenter lämnades åt alla Parm-mätare här i Stockholm, för at alltid hafva dem til hands. Uti de små *Almanackorne* för 1780, *Stockholms Horizont*, lät Kongl. Vetenskaps Akademien införa en nått underrättelse: om drunknades återställning til lifs, författad af Kongl. Collegium Medicum. Hans Excellence Riks-Rådet &c. Grefve CARL F. SCHÆFFER har åfven nyligen lårit inkomma en större tilredning til drunknades uplifvande; hvarefter Kongl. Patriotiska Sällskapet åter låtit färfärdiga nya instrumenter och dem til almånhetens tjenst, så väl som modell, som til nyttjande, utbudit. Dessa bestå af instrumenter til Tobaks-Lavemens som blåses med pust, et rör för at inblåsa luft i lungorna, en flaska med glaspropp för stink-spiritus, 2:ne större flaskor för Camphert Spiritus, åtskillige yllne klåden hvilka doppas i Camphert Spiritus hvarmed hela kroppen gnides; en skjorta och nattmössa af svanskiinn; någre kråk-pulfver, med mera, alt uti en nått gjord tråd-låda förvarat.

Men oaktdt alla dessa anstalter och upmuntringar hånder dock här ganska fållan at någon drunknad återställles til lifvet ehuru hvarjehande förfök därmed plåga anställas. Om vid hamnarne funnes publicve rum, hvaruti desse olyckelige kunde inbåras, samt under skicklige läkares snara tillsyn, af ömt och ej försummeligit folk, finge all årforderlig skjötsel, kunde väl mycket hoppas.

Underligt är at man oftare hör från landsbygden at folk som drunknadt blifvit til lifvet återstälde, än här uti Stockholm; hvad orsaken därtil må vara är svårt at fåga; skjöt fel är snarare at skaffa här än på landet. Månne folkets klenare kropps byggnad i städerne, eller någre särdeles ofunde partielar i vattnet, hvilkas närvaro man här ännu ej kan neka, gör denna skilnad?

A. J. H.

Societé Royale de Medicine de Paris

hade den 6 Mars följande sin almåna sammankomst, hvarvid Secreteraren underrättade Sällskapet: At tiden nu vore förfluten til den frågans besvarande, som år 1778 utfattes mot 600 Livres belöning: *At utstaka de bästa medel mot Rabies*; på hvilken fråga belöningen sedermera ökades til 1200 Livres (se denna Tidnings I Band p. 123.), samt at åtskillige afhandlingar därom voro inkomne inom den utfatte tiden.

För at åga rättighet til denna belöning, måste man tillägga någre nye upptäkter til dem man förut kan åga, genom nya och granlaga observationer sprida et nytt ljus öfver denna sak, och, med et ord, göra denna sjukdoms botande säkrare än tilförene varit. Ingen af de täflande hafva upfyllt dessa hvilkor, hvarföre Societeten ej eller kan tildömma någon

af

af dem belöningen; utan är frågan å nyo up-
satt til första almånna sammankomsten år 1783.

Ehuru ingen af Auctorerne således besva-
rat denna fråga så, at Han kunnat förtjena
belöningen, har Societeten likväl utmärkt åts-
killige, hvars arbete man är skyldig beröm.
Fem memoires åro i synnerhet utvalde hvar-
ibland 3:ne förtjena verkelig upmuntran, och de
2:ne andre en hederlig hugkomst. Mr. LENOIR,
Lieutenant - General de Police och Sällskapets
Ledamot, på hvars välgjörning denna belöning
är grundad, har härom blifvit underrättad, och
har ej velat at Auctorerne til de tre svaren,
som funnos bäst skulle förblifva olönte, utan
låtitt slå och dem tildela, tre guld-medaille, på
egen kostnad, om 100 Livres värde hvarje,
med samma stämpel som Societetens jettoner.

Den 1:sta medaillen tildömdes Mr. MATHIEU,
Maitre en Chirurg. à Conze en Sarladais. Den-
na Auctor lofvar måst: Han säger sig hafva
med förmån nyttjat mercure, såsom frictioner,
både som præservativ och til sjukdomens bo-
tande; med den åtskilnad, at vid senare fallet
råder Han til ganska stora och ovanlige doser.
Han har vid vissa tilfällen nyttjat en til 2 un-
ce af mercurial - salfvan, til en enda friction:
stundom har han låtit ingnida denna salfva
kring hela kroppen.

Han har nyttjat åt en sjuk, som blifvit
botad, under accessen af Rabies, 13 unce mer-

curial-salfva til frictioner både kring vanlige ställen, sjelfva bettet och hela kroppen. Den salfva, han nyttjar, består af 2 delar fett och en del mercure, och han brukar åttika för at minska verkan af mercuren då desd dosis finnes för stor.

Salivation, efter desd fått, är en lyckelig brytning. Han nekar ej at ju denna skjötself ej är utan fara, men då omständigheterna äro så beskaffade och döden oundvikelig, har han intet betänkande vid at använda den.

Han sluter af dessa observationer at äfven en redan påstående Rabies genom denna methode kan botas, och tillägger at han har botat 2:ne hundar, angrepne af denna sjukdom, genom det han lät ingnida fåret och hufvudet med en myckenhet af denna salfva, och lät dem taga, någre dagar å rad, hvarje morgon 10 gran af thurpetum minerale.

Mr. MATHIEU tilbjuder Societeten at lämna de såraste bevis, öfver de händelser han anför. Sällskapet åstundar dem om de ståta; och upmuntrar tillika alla Läkare at undersöka til hvad grad dessa medel kunna vara nyttige vid en redan utbruten Rabies; Den sjukas tilstånd, som eljest är utan hjelp, tyckes tillåta Läkarena at göra någre försök, hvilka likväl med försiktighet böra anställas. Sedan Mr. MATHIEU gjordt kunnigt sit fått at nyttja detta på djur, så kan man bruka samma våg för at under-

underföka det, som i denna methode kan vara det måst verkande och farligaste.

Den 2:dra medaillen gafs åt Mr. BOUTEILLE, Medecin à Monosqve en Provence.

Det skulle blifva svårt at framvisa mer förenade tankar, et bättre botnings - sätt och förnuftigare samt enklare affikter om skjötsefn och beskaffenheten vid Rabies. Och skulle intet felas mer för Mr. BOUTEILLE, at vinna belöningen, ån någre observationer gjorde af honom sjelf, som kunde bestyrka des sätfer.

Mr. BAUDOT, Medecin de Charite-sur-Loire, har århållit 3:dje medaillen. Han anförer et stort antal observationer som skola bestyrka des methode, endast som præservativ. Men alla anförde händelser åro ej lika bestyrkte, hvarföre Mr. BAUDOT torde behaga fåtta dem i ordning för at vidare kunna utreda dem.

De 2:ne afhandlingar som förtjena at nämnas efter de 3:ne första, åro följande:

1:o Den som Mr. DE SAINT-MARTIN, Medecin à Damfront, inlämnat, innehåller ganska många anmärkningar en del ganska nyttige, i synnerhet i den practiska delen.

2:o Den af Mr. SUMEIRE, Medecin à Marnagnane, lämnar ganska vackre observationer om raserietts botande genom fyror. Han upmuntras at gjöra des bote - sätt mer enfaldigt och enkelt.

Societeten måste med stilla tigande förbigå åtskillige afhandlingar, som väl utmärka kund-

skaper hos författarena, men i hvilka ordningen förvillar alt. Det ges intet ämne, hvarvid det är så lätt och tillika så farligt at följa hypotheser som vid en sjukdom, hvars natur och rätta skjötsele ännu är obekant. Societeten är långt ifrån at fordra, at man skal afhandla et helt nytt botning-sätt; men den begjårar til det minsta at man skal utfärtja på det tydeligaste, alla omständigheter vid skjötsele, och afgjöra genom väl befannade händelser, hvad slags medel man bör gifva företråde.

De redan inlämnade afhandlingar kunna åter emottagas til nästa täfling, sedan deras Auctorer å nyo lagt hand vid dem, och gjordt de ändringar här fordras. Sällskapet hoppas at 2:ne års upskåf skal vara tilräckeligt til nya afhandlingars författande och des antals förökande.

De författare som anföra nya observationer behagade, särskilt förefglat, infända befannade betyger på de händelser de anföra och den utgång de haft.

De Afhandlingar som skola täfla om de utfatte 1200 Livres skola frie inskickas, med förefglat namn och divise til Mr. Vicqv-d'-Azyr, Kongl. Societetens beständige Secreterare, rue de Sepulcre, à Paris, innan den 1 Jan. 1783.

Societeten har vid des första almånna sammankomst år 1778 utfatt följande fråga, mot 300 Livres belöning: *Hvad öfverensstämmelse hafva de så kallade morbi Epidemici med dem som*

som komma på samma ort och samma tid, och kallas intermittentes; huru är deras förening beskaffad, och huru verkar den på deras botande. Belöningen skulle utdelas vid Sällskapets sammankomst Fastlags - Tisdagen 1779; men som man ej fant sig nöjd med de svar som inkommit, så utfattes samma fråga å nyo, med dubbel belöning, at til närvarande tid besvaras. Denna fråga, som är en af de måst uplyfande i Läkare konsten, är verkligen rätt svår at besvara. Mr. RAYMOND, Medecin à Marseille, har upfyllt Sällskapets åstundan, hvarföre belöningen af 600 Livres honom tildömdes. En annan afhandling af Mr. PARIS, Medecin à Berre, har förtjent accessit.

Sedan man afgjort om belöningarne, gjorde Secreteraren påminnelse, om en underrättelse som Sällskapet borde utdela uti Landsorterne, för at visa plan til den bref - växling Societeten underhåller med Läkare och Naturkunnige både inom och utom Riket. Han gaf äfven en kort underrättelse om en afhandling angående bästa sättet at göra Meteorologiske observationer, hvilken bör utdelas åt Sällskapets Correspondenter: och föreläste sluteligen et utdrag af en underrättelse om åtskillige frågor hörande til begrafsningarne på ön Maltha, hvilka hafva blifvit inlämnade til detta Sällskap utaf Stormåstaren därstädes genom Mr. Ambassadeur de la religion. Detta utdrag har blifvit tryckt efter Maltheser ordens åstundan och på des kostnad.

Mr.

Mr. LORRY upläste sedan en afhandling om Medicamenters lukt, indelad i 5. Classer.

Mr. CARRERE visade en Cataloge raisonné om alla afhandlingar som utkommit om mineral vattnen i Riket; hvilken hade til föremål at låtta de försök man anställer för at utforska dessa åtskillige vattens egenskaper.)

Mr. DE FOURCROY läste en Memoire om et nytt sätt at använda vissa motverkande faker för at förföka mineral-vattn.

Mr. VICQ-D'-AZYR hölt åminnelses Tal öfver Mr. NAVIER Sällskapets Ledamot, en berömd Läkare och Chymist uti Chalons-sur-Marne.

Mr. CAILLE upläste en Chymisk underfökning om de åtskillige sätt man hittils brukat för at tilreda Tartarus antimonialis.

Mr. L'ABBÉ TESSIER läste om en ganska dödande sjukdom *Maladie rouge* som hvar år borttager et stort antal får, til hvars botande han af Regeringen var nyttjad.

Sammankomsten slutades med en afhandling af Mr. MAUDUYT om electricitetens verkan på äggs utkläckande och växters groende. (*Utur L'Esprit des Journaux, May 1781. p. 311. &c.*)

Utdrag af et bref ifrån Herr Provincial-Medicus Doctör J. A. WADSTRÖM, dateradt Eksjö år 1781, til. J. K.

Columbo-Roten, utan tillblandning af annat medel, har jag försökt i flere sjukdomar, men aldrig funnit den göra så god verkan, som i Cholera, hvaraf Hr. Lagman M. för någon tid sedan blef hårdt angrepen, så at han inom $\frac{1}{2}$ tima hade några och tjugu evacuationer (gallaktige och stinkande) per alvum & vomitum; Men så snart han tagit först Kräftstenar med Citron-saft, och sedan några doser af *Columbo-Roten*, stannade evacuationerne, och han mår nu väl.

Flores Zinci mot Epilepsie har jag 3:ne gånger försökt och låtit patienterne därmed länge fortfara; men fruktlöst, icke en gång lindring. Jag medgifver, at det kunnat dependera af hurudane *Flores* varit. Någon mera nytta gjorde sedan *Valeriana*.

Geum Urbanum har, före min hitkomst, länge här i Staden varit brukad mot fråssor, under namn af *Anelke-Rot*, och, som det säges, med nytta. Jag har nu låtit samla roten och tänker snart göra försök, hållt tillfälle icke felar, emedan måst hvar 10:de person, både af bättre och sämre folk, denna vår blifvit angrepne af fråssan. Finner jag önskad verkan, skal det meddelas.

Rubia Tinctorum försökte jag förledit år för 3:ne rachitiske barn med anseelig fördel. Tillika nyttjades kalla bad och Piller af båska Extracter och Ox-Galla, samt därjemte Alkali Tartari solveradt i vatten; Jag vet således icke om

om *Rubia* ensam gjort verkan. Man kan icke lätteligen föreställa sig huru almän Engelska Sjukan är på denna orten! Hvad må väl därtill vara orsaken hos Almogen, som i alla tider haft och har et och samma lefnadsfätt? (Kanske ock Rachitis i alla tider varit där gångse och dependerar af Ortens belägenhet, fättet at sköta och upföda barnen?) Ej kan man öfveralt skylla på Veneriska giftet, såsom orsak härtil? (Ho vet? Blifva barnen tidigt och dageligen fägnade med brännvin, så känna vi des verkan at förslappa de fasta delarne, och finne åtminstone en sannolik bidragande orsak til Rachitis.)

Alcali Ammoniac. Aquosum har jag för någon tid sedan försökt på mig sjelf emot bränfår, och det lyckades. Jag hade med hett vax illa bränt alla 5 fingrarne på ena handen.

Galium Luteum brukade jag förledit år mot fallande-fot, men utan nytta; kan dock hånda vid annat försök, at det slår bättre an.

Nyheter.

Hr. BRÜNICH i Köpenhamn har hitskickat et Prof-ark och en Subscriptions-plan til *Beskrifvelser og Kobbere om Dyresamlingen i Universitets Natural-Theater*, daterad *Kjøbenhavn d. 1 Martii 1781.*

Prof-arket innehåller beskrifning på *Lemur Kolurus* (*Lem. Tardigradus Lin.*), med Synonyma

nyma och efterrättelser om de misstag som vid des beskrifning förr skedd. Beskrifningen är på Latin, ganska noga författad. Den bifogade Tabellen är Tab. IV, och visar Fig. 1. denna Lem. Kolurus i naturlig storlek, väl afteknad och illuminerad; Fig. 2. visar samma djur helt litet, klifvande i tråden; och Fig. 3. visar des tänder och en del af Cranium. Samma tafla är äfven hitskickad oilluminerad.

Af Subscriptions-planen ser man at de fyr-fotade djuren utgjöra, efter v. LINNÉS method, ungefär 3 häften eller 1:sta Bandet. Med hvårt håfte följa 7 Koppar-plåtar. Formatet är uti låg folio, och på hvar tafla endast et djur. Dessa djur hafva antingen tilförenej varit afteknade eller äro de hos Auctorerne så illa afritade, at så väl deras naturliga skapnad som färg felas. Alla til första häftet och någre af de följande äro redan af skickelige konstnärer afritade och graverade; en del efter levande djur. Det man om djuren finner märkeligit at tillägga, blifver på Danska i Historisk skrifart, men sjelfva beskrifningen, då den behöfves bifogas på Latin. I första häftet blifver äfven en berättelse om Danske Natural samlingar i äldre och nyare tider, i synnerhet Universitetets. Så fort Fyrfota-djurens beskrifningar äro färdige, skola fåglar, krypande djur, fiskar, Insecter, skall-djur och sjöväxter på samma sätt beskrifvas. Hela verket kommer at utgjör 4 Band, hvaraf et Band

hvarje

hvarje våhr skal blifva färdigt; första häftet af 1:sta Bandet skal til Augusti månads slut redan kunna utlämnas. Framdeles låfvas äfven en Fransk öfverfättning, som likväl blifver dyrare. Tabellernas pris är 12 Skill. Dansk, för hvarje svart och 16 dito för de illuminerade; Texten blifver til de svarta på fint Franskt papper, då hvart ark (4 sidor) kosta 3 Skill. men Texten til de illuminerade blifver på et tjockare Franskt papper och betalas med 4 Skill. arket. Hela verkets pris kan således ej blifva mycket högre än 20 R:dal. På det man må veta huru många Exemplar samt af hvilken sort som man behöfver uplägga, önskade Auctor at man anteknade sig för Exemplarens antal och om illuminerade, eller svarta Figurer åstundas. Subscription varar til May månads slut. De få Exemplar som kunna blifva öfverfäljas ej för detta pris.

Här i Stockholm kan subscriberas hos *Hr. Directeur FYRBERG*, och som detta verk i anseende til Figurerne blifver ganska väckert, samt i anseende til Beskrifningarne och Historien ganska nyttigt, så tviflas ej at det ju finner affättning.

Nova Acta Reg. Societ. Scient. Upsal. Vol. III.
 p. 59. (a) *Producta ignis Subterranei Chemice considerata à TOBERNO BERGMAN,*
Chem. Professor & Equit. Aur. Reg. Ordin.
de Wäsa.

Denna afhandling börjas p. 59. och sträcker sig ända til p. 137. Man tiltror sig ej kunna göra nog värdig recension af detta arbete på annat sätt, än at införa förnemsta innehållet af hvarje paragraph: Således vifes i

§. I. At producterne af Eldsprutande bär-
 gen äro verkligen Chemice tilredde, och uti

§. II. At detta sker både genom den våta
 och torra vägen.

Genom *producta vulcanica* förstår Auctor hvarjehanda materier, som af en underjordisk eld, antingen hafva sit ursprung eller därpå på någon sätt förkofras. Dessa saker betraktas här ej så mycket til yttre utseendet, som mer til dess sammanfattning och inre beståndsdelar. Dessa producter äro nu följande:

§. III. *Upkastade litet eller intet förändrade saker*, såsom: (a) *Calcarea*, snäckor &c. (b) *argillacea*. (c) *granatica*. (d) *Schoerlacea*. (e) *micacea*. (f) *metallica*.

§. IV. *Jordaktige calcinerade eller brände delar*, såsom: (a) *Cinères vulcanorum*, den aska som ofta til otrolig myckenhet under sjelfva
 N° 6 F bran-

(a) Se det föregående af denna Vol. recenserat i denna Weckoskrift, i Bandet p. 73 och 103.

branden upkastas. (b) Tophi, denna aska blandad med vattn af tiden hårdnad. (c) Pimpsten, som vifes vara asbest af elden förändrad. (d) Terra alba.

§. V. *Jordaktige smälte saker*, hvartil alla sorter lava hōra. — Lava kallas de strömmar af smälte materier som af eldsprutande berg upkastas; denna är antingen (a) Lava spumosa. (b) — compacta. (c) — stalagmitica, och (d) — vitrea.

§. VI. *Jordaktige Producter af ovifs upkomst*; hit råknas (a) alla Hæterogenea som finnas i Lavan. (b) Basaltes.

§. VII. Upråknas *de naturalier som man orått kallat producta vulcania*, såsom: (a) den hvita så kallade snäck sand på Ascensions-ön, som ej är annat än små stycken af snäckor, hvilka genom vattnets rörelse blifvit nōtte trinda och glatta. (b) den gröna half genomskinlige steatites, som blott är den vanlige (c) Granites. (d) Jaspides och Porphyritæ. (e) Zeolithæ.

§. VIII. *Producta vulcania salina*, hvaraf ganska få, via sicca, kunna produceras. Där-ibland råknas (a) Acidum vitriolicum phlogisticatum. (b) luft-syra. (c) koksalt. (d) Sal. Ammoniac:

§. IX. *Producta phlogistica*. (a) Petroleum. (b) Svafvel. (c) de phlogistiska ångorne, som upstiga utur åtskilliga hålor vid Eldsprutande berg.

§. X. *Producta metallica*, äro likväl alltid calcinerade såsom: (a) Järn. (b) Koppar. (c) Arsenicum (d) Cobolt.

§. XI. *Terrestria vulcania via humida formata*. Til deras alstring behöfves ej allenast eld, utan äfven vattn, hvilket ofta är så lastat med jord-particlar, at det sätter en skorpa af åtskillig beskaffenhet; hvartil först råknas: (a) De Selicea patera som finnas på Island vid Geyser. (b) Zeolither, hvilka, om de skola råknas til producta vulcania, höra visserligen hit, och (c) Calcarea aërata som i synnerhet finnas vid Charlsbaden i Böhmen.

§. XII. *Producta viae humidæ salinæ* äro: (a) Acidum Aëreum. (b) Alkali minerale. (c) Alkali minerale vitriolatum. (d) Gypsum. (e) Magnesiâ vitriolata. (f) Alumen. (g) Vitriolum martis. (h) Muria vel Calx magnesiæque salita.

§. XIII. *Producta viae humidæ phlogistica*. Vattnen föra med sig åtskillige ämnen och äga mer eller mindre myckenhet phlogiston. (a) Petroleum. (b) Sulphur; beskrives huru svavel i vatten kan genom andre tilkommande orsaker hållas upplöst, hvaraf varma bad upkomma.

§. XIV. *Producta viae humidæ metallica*, metaller lösas väl ej, per se, uti vattn, men om något salt-ämne, i synnerhet furt, tilkommer, lösas de merendels lätteligen.

§. XV. Visar *hvarifrån den underjordiska värman och elden upkomma*. Här talas nemligen om den orsak, som i Jordens skjöt först

upväcker hetta och eld. För at verka detta behöfves 1:o Pyritæ, som består af järn och svafvel, fäker som blandade upväcka värma och stundom eld af sig sjelfva. 2:o Materiæ bituminosæ. 3:o Vattn, för at fättja beståndsdelarne af pyrites i rörelse fins emellan, och 4:o Äär purus. Som alla dessa finnas uti och omkring eld-sprutande bärger, så finnes äfven däruti deras orsak.

§. XVI. *Uttyder vidare, Coronidis loco, den underjordiska eldens verkningar.*

En fullständigare recension, af denna för Auctor mödosamma och för alla vetenskapsälskare betydande afhandling, vore utan tvifvel ganska nyttig och uplysandé; men som denna Weckoskrift i synnerhet innefattar de til Läkare vetenskapen egenteligen hörande ämnen, så torde våre läsare ej mistycka at man ej vidare gått in i dessa fäker.

Väderleken och de måst gångbare sjukdomar observerade sistledne May månad i Stockholm.

- D. 1 - - måst klart, 17 grader varmt, mot aftonen mulnade.
- 2 - - morg. tunna moln, 8 gr. varmt, lugnt, Baromet. 25, 90. middag 19 grad. varmt, litet rågn.
- 3 - - morg. mulet, 9 gr. varmt, Baromet, 25, 65. smått rågn.

- d. 4 - - morg.ullet, 4 gr. varmt, Barom. 25, 52. midd. klarnade, kall blåst, knapt 5 gr. varmt.
- 5 - - morg. klart, Therm. på fryspunkten, om midd. 6 gr. varmt.
- 6 - - måstullet, snö och hagel med nordan storm, midd. knapt 3 gr. varmt, aftonen en grads frost.
- 7 - - morg.ullet, 2 gr. kalt, storm, Bar i går och i dag 25, 31. midd. snö och ur-väder, afton. lugnade och klarnade.
- 8 - - morg. klart, 1 gr. kalt, Barom. 25, 53. snögade stundom, midd. knapt 5 gr. varmt.
- 9 - - morg.ullet, Therm. på fryspunkt. Bar. 25, 56. mot midd. klarnade, 5 gr. varmt.
- 10 - - morg. klart, lugnt, 2 gr. frost, Bar. 25, 63. midd. 9 gr. varmt.
- 11 - - morg. klart, lugnt, 4 gr. blidt, Bar. 25, 80. midd. 10 gr. varmt, mulnade och rågn-stänkte.
- 12 - - morg. halfklart, 5 gr. varmt, Bar. 25, 76. midd. 11 gr. varmt, Bar. steg til 25, 83.
- 13 - - morg. 7, midd. 17 gr. varmt, måst klart, Barom. föll til 25, 71.
- 14 - - morg. strödde moln-fläcker, 11 gr. varmt, midd. 18 gr. varmt,

- d. 15 - * morg. strödde måln, 11 gr. varmt, Bar. 25, 74. midd. 18 gr. varmt.
- 16 - = morg. mullet, smått rågn, lugnt, 9 gr. varmt, Barom. 25, 65. midd. 11 gr. varmt.
- 17 - = morg. mullet, 7 gr. varmt, Barom. 25, 86. midd. klarnade, 14 gr. varmt.
- 18 = = morg. klart, 5 gr. varmt, Barom. 25, 85. midd. 16 gr. varmt.
- 19 - = morg. klart, 11 gr. varmt, Barom. 25, 75. midd. 18 gr. varmt.
- 20 - = mullet, 19 gr. varmt.
- 21 - = morg. mullet med vackert rågn, lugnt, 10 gr. varmt, Barom. har småningom fallit dessa dagar til 25, 41. midd. 18 gr. varmt, klarnade mot aftonen.
- 22 - = morg. mullet med rågn, 6 gr. varmt, Barom. föll i går til 25, 39. men steg i dag til 25, 65. midd. 8 gr. varmt.
- 23 - = morg. klart, 1 gr. varmt, Barom. 25, 83. sedan mulit med nordan storm och snö-ur. midd. 6 gr. varmt.
- 24 - = lika som i går, men utan snö, lugnade litet mot aftonen, Bar. 25, 90.
- 25 - = morg. mullet, rågn, 6 gr. varmt, Bar. 25, 62. midd. 10 gr. varmt.
- 26 - = morg. mullet, 8 gr. varmt, Barom. 25, 54. midd. 11 gr. varmt, klarnade til natten, med frost.

- d. 27 - - morg. 2 - midd. 15 gr. varmt,
half-klart.
- 28 - - morg. klart, 11 gr. varmt, Barom.
har varit 25, 74. men föll nu til
25, 52. midd. mulnade, rågn, 18
gr. varmt, mot aftonen lugnade
och klarnade.
- 29 - - mulet och rågn, lugnt, 11 gr. varmt,
Bar. 25, 50. midd. 17 gr. varmt.
- 30 - - morg. mulet, rågn, 6 gr. varmt,
Bar. 25, 32. midd. 13 gr. varmt.
- 31 - - morg. klart, 7 gr. varmt, Bar. 25,
47. midd. 15 gr. varmt, eftermid.
mulnade, litet rågn.

Sjukdomarne hafva nu antagit en mer het-
fig art, så at Pleuresier, peripneumonier, samt,
dår och hvar, en nog alfvarsam Röt-feber, ej
varit så fällsynte. Vid denna fenare har man
åter blifvit öfvertygad hvad nytta kall regime
medför: En sjuk, som fördes från et hus, där
denna feber svårt grasserade, til den yttersta
af en af malmarne, mådde efter denna resa i
fria luften ganska väl, och förbättrades därefter
dageligen. Hos en del visste sig fläckar, och
beständig yra ofta från sjukdomens början.
Frossorne blefvo ofta så hetfiga at en åderlät-
ning behöfdes, som altid gjorde mycket godt.

*Några anmärkningar, angående Håningens bruk
och nytta, Stockholm hos HOLMBERG 1780,*

22 sidor 8:vo författade af C. NYRÉN, Härad's Prost på Wikbolandet och Kyrko-herde i Kudby.

En uti mycken välmening författad skrift, som skal afhandla Håningens både medicinska och æconomiska nytta. Auctör ifrar mot den inritade smaken för utländske faker, såsom orlfaken hvarföre socker mer nyttjas och älskas än Håningen, som Han säger vara et med *Svea Land nationelt alster*; ty Han förläkrar sig dock ej tro at Läkare-Konsten eller dess förnuftige idkare haft någon del i detta lönlige rån, eller i denna mordiska stämpling. — Han tror väl at ju sjelfva Läkarne och många tusende inbyggare förut veta hvad han årnar skriva, tror dock sig göra de öfrige en verkelig tjenst därmed, at här upgifva hvad han af egen erfarenhet — funnit håningen äga för en välsignad, om icke Gudomlig kraft och verkan. — Hvadan han ock håller före, at Grekernas Gudamöt *Ambrosia*, ej varit annat än Håning, och *Gudadrycken* nedtar, ej annat än *Mjöd*.

1:sta Afdelningen om Håningens hushålls nytta går man förbi såsom ej hithörande, men den 2:dra Afdelningen som afhandlar Håningens Medicinal nytta torde man, til vår uppbyggelse nogare få genomgå.

Auctör, gör förut det förord at Han altid menar en ren och vålansad håning, som på Apotheken (efter Hans utslag) kallas *Jungfru hå-*

håning. Han har ej funnit något åga större kraft, at förvara menniskan för sten-passion, och at grusa den sten som redan gyttat sig, antingen i blåsan eller i njurarne; han har sjelf varit plågad af gickt och sten i synnerhet strangu-
guri, och, sedan han förgjäfves frågat alla Läkare, har han sjelf botat sig med håning. Tilförene åt han mycket socker och hade då ingen misstanke mot sockrets kalkaktighet, ty *Profess. och Ridd. BERGMANS* rön om sockrets sna och kalkaktiga gift, var *Auctor* då ej bekant. Håningen nyttjades sedan 8, 16 til 20 lod om dagen; samt på bröd, til vin, brånvin (vid appetit-supen) och all mat i stället för socker; men til pankakor och bakelser, då främmande är, nyttjas dock socker. Denna honings-diet, lättade urins afgang och afförde grus, så at *Hr. Prosten* varit fri all sten-smårta efter 2 à 3 år. *Gikten* är svårare at fördrifva för *Auctor*, men så har håningen äfven däruti gjordt mycken lindring. En plågande mjältsjuka har äfven genom håningen blifvit botad. Mot *heshet* och *hosta*, mot *lindrige förkylningar* (uplösd i varmt fläder-Thée), at befordra öppning, på *sår* och *bölder*, i *Lungfot* och *lefversot*, at läka *fistlar*, at befordra *kopp-utslag*, i *frossor*, at lösa och bortdrifva *slim*, m. m. har alt håningen gjordt gagn; ja! *Auctor* är i den öfvertygelse at om något *universail medicament* gifves, så är det håningen. Uti *hetsige febrar* tror *Auctor* den vara skadelig för sin *hettande kraft*. *Vaxets*

nyttia i medicin, tros vara så bekant, at Auctor ej behöfver dårom orda.

Pag. 16. följa någre små anmärkningar om Biens skötsel, hvilka ej höra hit.

Sluteligen bifogas äfven en förteckning på de Arbeten i diverse ämnen, som Hr. Prosten dels sjelf utarbetat, dels har under händer, dels ifrån andra språk på Svenska öfversatt, hvilka utbjudas åt förläggare.

Man vil utaf denna förteckning blott nämna dem som kunna röra vårt ämne såsom:

N:o 2. *Bibliotheca portatilis Botanica*, innehållande et sådant sammandrag af alla framledne Arch. och Ridd. von LINNEES skrifter i Botaniken, däruti både generiska och speciella beskrifningar öfver alla bekanta örter förekomma, jämte medicinal- och hushålls-nyttan, samt hem orten af hvar växt, tillika med egne anmärkningar. På Latin, 2 Tomer in 8:vo.

N:o 3. *Svea Rikes Pragmatiska Natural-Historia*, eller systematisk afhandling om Svenska Landt-hushållningen; i den ordning som objecterna förekomma i LINNEI Systema Naturæ. 3 Tomer, in 4:to.

N:o 7. *Den målade verlden* eller en ny och förnuftig *Orbis Pictus* (emedan Naturalier omkring jordklotet äfven däruti låfvas.)

Anmärkning: Som denna Weckoskrift i synnerhet är skriven för Läkare, så torde det vara

vara onödigt, at gå in i någon granskning om ofvannämde skrift, hvars innehåll och skrifart af det anförde kan inhämtas. Det tyckes likväl at Auctor kunnat antaga samma regel om Håningen som om Vaxet. Onekeligit är at håningen är en naturlig såpa, ganska tjenlig vid åtskillige sjukdomar, hvarom väl vore vårdr, at åga en, af någon ärfaren och förnuftig Läkare skriven afhandling. Men om den kan grusa sten m. m. torde få tviflas. Professorn och Riddaren *BERGMANS* afhandling om sockrets fina och kalkaktiga gift vore åfven väl om Auctor ville utfåttja hvarest den kan låsas.

L'Esprit des Journaux, Juin 1781. har följande til Läkare-vetenskapen hörande afhandlingar.

Pag. 327. *Observation sur un empoisonnement produit par des Champignons sauvages;* par Mr. MARIGUES. En gammal soldat plåskade vilda svampar i skogen och förtårde dem, samt feck därefter håftige plågor i hufvudet och magen, starka Convulsioner och emellan dem en svår styfhet i bågge benen. Han talade, utan at veta hvad han sade, och svarade aldrig riktigt på det som blef honom frågat. Genom et vomitiv, utaf 3 gran Tartarus antimonalis, uplösd i 3 glas varmt vattn, som togs efter hvarannan, upkastades svamparne, hvar-efter symptomerne försvunno; sedan nyttjades
en-

endast en lindrig tillblandning af ätticka och vatten som ordinair dryck.

Pag. 330. *Observation sur un empoisonnement causé par l'esprit de vitriol*; par Mr. BOURGEOIS, Docteur en medecine à Martigné.

Åtskillige karlar kommo af nyfikenhet at med våda dricka vitriol-spiritus. Tvåanne i synnerhet har tagit sig stora drickar, samt straxt därefter kjänt en frätande bränad i svalget och magen, så at de gáfvo stora rop af svedan. En tillbandning af krita, olja, litet vax och en sirup tilreddes. Emedlertid bar den ena, af dessa värst angrepne, börjat kråkas up, så väl hvad han af denna spiritus, som af andra saker förtårt; men den andre har ej kråkts, ej eller har han vågat dricka, af fruktan at plågan däraf skulle förvärras, och kjände nu en dödande hetta matsstrupen och magen utföre samt hade en klen puls. Honom gafs matskedbladtals af nämde tillblandning och ömrig dryck af en decoct gjord med Althéerott, hvaruti Gummi arabicum var uplöst, samt kräfttenar och Althée-sirup tillagde. Til födanjöts ej annat än en kyckling-foppa kokad med någre emulsiviska frön. Den andra förbands til samma diét. Dagen därefter hade de båda någon hosta och harskning, deras läppar, gom och svalg syntes röde och svulne, samt hade mycken svårighet at svälja. Den ena jämrade sig dock mycket värre, och kunde ej lämna fången; han seck mer och mer hetta i inself-

inselfvorne och pulsen blef hög, hvarföre en stark åderlätning gjordes, som mycket lättade honom. För öfrigt fortfors med samma medel. Tredje dagen syntes huden i munn och svalget hvit, och fjerde dygnet suppurerade den. Med excrementerne bortgeck, från den som var värst et stycke hinna, som tros vara af magens inre hinna, hvilken af den nedsväljde vitriol-spiritus blifvit uplyft i blåsor, såsom då man utvårtes bränner sig. Naturen sjelf hjälpte det öfriga. Auctor tror med Mr. MAYAULT at Looch med absorberande saker är tjenligare än tvål som Mr. NAVIER håller före vara bästa motgiftet mot sked-vattn; emedan sådane absorberande jord-arter snarare måtta den frätande syran, och det salt, som af denna blandning sammanfattes, blir ganska mildt samt på intet vis retande.

Pag. 334. *Guérison radicale de l'hydrocele.* Denna methode är ingifven til Academie de Chirurgie 1779, af Mr. IMBERT, gradué en medecine & Chir. &c. Han bevisar at Tunica albuginea Testiculi är merendels altid orsaken til vattn-bräck; och ej Tunica vaginalis, såsom nyare Auctorer, efter SHARP, påstå. Således kan man ej vinna fullkomlig hjelp, utan at ändra de förslappade rörens mynningar uti Tunica albuginea. Man kan ej säga at rören uti Tunica vagin. vore orsaken til Hydrocele, med större skjal än at de uti dura mater vore det til Hydrocephalus, uti peritoneum til Ascites

tes m. m. Sålunda böra medlen användas på albuginea, ej på vaginalis. Auctors methode är ej utfatt; men som han ej gör någon hemlighet däraf, utan allmänt utöfvar den, så har han ock lofvat en utförlig beskrifning därom.

Convulsioner hos et barn förorsakade af en ärt som fastnat i den ena näsboren, af A. J. H.

För några år sedan kallades jag til et barn af 3:ne års ålder som efter någon olustighet håftigt fått Convulsioner, man visste härtil ingen orsak; barnet har alltid mått väl ända til för några timar sedan, då det börjat peta sig med fingrarne i näsan, jämra sig och ånteligen ryckas i Convulsioner. Öpning har det hafvit tilräckeligen, men gafs ändock et kräkemedel samt några mask medel, ehuru utan verkan, opiater gafs sedermera hvaraf barnet feck mera ro, men började åter klaga öfver näsan och få ryckningar. Då jag 12 timar efter första vifiten, åter besökte det och examinerade näsan, fant jag den ena näsboren updrifven och en knöl straxt nedom ossis nasi margo inferior, jag böd til at se in i näsboren, men som dess yttre öpning var inåt upsväld, så sågs ej något; en sond infördes som upvid knölen mötte något hårdt. Jag slöt då at något fremmande ting blifvit i näsan upstoppadt, och böjde en sonde creuse på ändan samt förde den varfamt up och slapp förbi hindret, samt tvingade det för

för den böjde fonde spetsen utföre och utur nåsan och fandt det vara en af våtskan i nåsan upsvåld hvit årt. Föräldrarne påminte sig då at barnet några timar innan det blef sjukt lekt med några årtter samt lår då upstoppadt denna i nåsan.

Jag har hört at slika Casus någon gång åfven håndt andre Läkare, hvilket alt visar faran af at lämna barn utan upsigt, samt svårigheten at rätt utgrunda ordfaken til många sjukdoms tilfällen.

N y h e t e r.

Essai sur l'action de l'air dans les maladies contagieuses, qui a remporté le prix proposé par la Société Royale de Medecine; par Mr. J. J. MENDRET, in 12:o, 140. p. År i Paris ny-ligen urkommen och kostar i Liv. 10 S.

Société Royale de Medecine de Paris har d. 9 Mars 1781 valdt Mr. DE LASSONE, conseiller d'etat & premier medecin de leurs Majestés, til sin Præsident på 3:ne år, och år detta val d. 11 därpå följande af Könungen stadfäst.

Mr. LORRY fortfar med Vice-præsidentskapet. Mr. GEOFFROY har blifvit Directeur och Mr. DESPERRIERES vice Directeur. *Académie royale des sciences, &c. de Lyon* har, vid des sammankomst d. 5 Dec. 1780, låtit sig förelåsa: 1:o Mr. DE WILLERS berättelse om de af Mr. SAGE anstälde försök, som bevisa at den

få kallade ær fixus ej är annat än et rent acidum. 2:o En afhandling, åtföljd af handlinger och beviser, som visa at kopp-smittan meddelad genom ympning kan intet smitta någon annan. Utaf Mr. WILLERMOÏ. (Månne det så förhåller sig som uti dessa bägge afhandlingar påstås)? 3:o En Dissertation af P. GOURDIN om barns Physiska och moraliska upfostran. 4:o En Memoire af Mr. DE BORY om medel at rena luften uti skepp.

(Se *L'Esprit des Journaux*, Juin 1781.)

TORBERNI BERGMAN Chem. Profess. Upsl. & Eqv. Aur. Reg. Ord:de Wafa, *Opuscula Physica & Chemica, pleraque seorsim antea edita, jam ab Auctore collecta, revisa & aucta* Vol. II. Upsl. 1780, 510. pag. 8:vo. Afhandlingarne i detta Bandet äro 14, och gå i nummer tal i ordning efter 1:sta Bandet, så at första afhandlingen i detta Band kallas den 12. Framdeles torde man närmare få recensera innehållet af dessa i alla afseenden lärrike afhandlingar.

Tal om Barns-skjötse i gemen &c. af Hr. Professorn och Assessorn i Kongl. Collegio Medico Doct. DAVID SCHULTZ, (v. SCHULZENHEIM) är äfven nyligen andra gången uplagt, sedan detta vackra Intrådes Tal i Kongl. Vetenskaps Academien, som första gången trycktes 1760 redan länge sedan på Boklåderne varit utgångit.

Utdrag af et brev från E. W - - t, til utgifvarne af Veckoskriften för Läkare och Naturforskare, öfversatt från Tyskan af G. L.

I Sverige är en gammal sed, at den som om Sommaren vil baka bröd för sit husfolk, måste först rådfråga sig med Almanachen, om de så kallade hunds dagar (Rötmånaden) redan tagit sin början eller äro förbi; försummar man detta, så förlorar antingen hustrun i huset namnet af god hushållerska, eller får man maskar i sit bröd, til lön för denna försummelse. Men ärfarenheten har lärdt mig, at maskarna ej alltid binda sig vid hunds dagarna, utan gammalt bruk til trots, både förr och efter den tiden, söka sit underhåll på andras bekostnad. Så har det åtminstone gått mig; ty ånskönt min hustru lät baka innan Almanachen utmärkte en dylik tid, kommo dock maskar i mit bröd, kanske mig til straff, efter jag alltid log öfver desse hunds dagar.

Jag frågade då hos hvem skulden månne vara; hos Almanach - Skrifvaren? Nej; hos hvem då? Kanske, svarade man mig, hos mjölet, uti hvilket de förut i smått måste legat förborgade. Men så snart jag lade några af dessa maskar på glödande kol, kunde jag lätteligen finna, at de ej voro af Salamandræ slägte. Tvenne lade jag uti et dricksglas, gaf dem et stycke bröd och tiltåpte glaset med et papper, hvarutinnan jag med en knappål stuc-

kit några hål. Den ena dog snart nog i sit fängelse, den andra åt ännu i December månad af brödet och var frisk; men då jag sedan åter öppnade glaset, var han försvunnen, utan at jag kunde finna hvarken masken eller puppan: min tanka var at se des förvandling.

Som jag nu är öfvertygad, at den minsta mask har så väl en fader och moder, som den ofanteligaste Elephant, men maskarna merendels måste undergå en förrvandling, så håller jag före, at föräldrarna til brödmaskar blifva Papillons, hvilka hafva sin vissla bestämde tid, at flyga och förja för sit släktes fortplantande, samt at mödrarna lägga sina ägg på et ställe, deråst ungarne kunna finna sin föda. Medan nu dessa senare skola lefva af bröd, så låra de förra icke underlåta, at nedlägga sin afkomma, dock uti ägg innesluten, uti mjukt bröd, hvilket uphånges at af luften torkas.

Om denna min mening äger sin riktighet, vet jag ej vift, ty jag är en Prästman, hvilken handterar Natural-Historien, icke som mit hufvud-studium, utan som et nyttigt och angenämt bi-verk: Men i alla fall slutar jag, at om man vifte i hvilken månad fjärillarne (eller föräldrarne til mine maskar) fortplanta sit släkte, det då til äfventyrs vore rättu tiden at väl gömma sit bröd.

Icke är jag så knapp hushållare, at då jag låter baka 2 tunnor mjöl, jag ock icke skulle unna dessa Insecter et par kakor; men at man på-

påtrugar mig at föda en talrik afkomma oåtförd, och at desse afkomligar sjelf söka sig de bästa och beqvämaste ställen, dermed är jag ingalunda tilfreds.

Jag skref för några år sedan et bref til framledne Archiat. och Ridd. v. LINNÉ, rörande detta ämne; men denne store Man svarade mig: at han icke så noga kunde uttaka slagtet af denna mask, emedan den icke var tillräckeligen beskrifven; trodde honom likväl vara *Cerambyx Fur*, (*Prinus Fur*, *Syst. Nat. Ed. XII*) och hölt före, at intet medel, utom Arseniken, vore emot densamme.

At jag icke nogare utrönt denna maskens skapnad, förvandling och hushållning hårrörde deraf, at jag hölt före, det allenast et slags maskar gafs, som delade brödet med oss, och vore i anseende dertil nog känbar. Såsom Holländare, har jag i mit fädernesland ej haft tillfälle at lära känna honom, emedan man derstädes låter Bakaren förja för morgon dagen, och hvaråst så väl Herren som drängen, äta färskt bakat bröd, hvaraf masken förmodeligen icke är någon älskare. Jag kunde icke eller söka honom, uti en par månaders gammal brödbit, ty någon af Herrarne, som sjelf varit i Holland, vet äfvenväl, at det minsta damb, icke får en enda dag derstädes ligga i ro, mycket mindre brödstycken; utan at man hvar vecka med den sorgfällighet genomföker hufet, som söga eftergifver Judarnas, då deras

Pålke högtid nalkas. Den fattige masken, lär ock svårligen kunna undfly en pigas efterspannande, som med ingen ting annat fysselsättes än sopa och tvätta. I Sverige torde han äfvenväl blifvit mig obekant, om han icke tilfogat mig skada.

Så mycket jag likväl kan påminna mig, var han högst en fingers bredd lång, smal om kroppen, af hvit färg med brunt hufvud och 6 fötter. I brödet hade han gjort sig en liten håla; låg hållt där mögel fatt sig, och då han låg stilla, var det måst uti en half cirkel.

Skulle denne mask vara *Cerambyx Fur*, har jag så mycket större orsak at klaga öfver honom, som han på en kort tid förstörde det nöje jag hade uti en liten *Insect Samling*, hvilken jag för några år sedan med möda sjelf hade samlat, och hvilken jag sedan ej velat förnya, emedan jag icke vidare tänker jaga til hans fördel.

Men hvad mig i synnerhet främmande förekommer är det, at han upåtit för mig en oxblåsa, som, sedan jag flitigt rifvit den med *Alun* och låtit henne 2:ne dygn ligga i franskt brännvin och *Saffran*, var fylld med *Engelsk Tobak*. Tvifvelsutan, lär denna mask hafva en god maga, och icke vara någon kostföraktare, emedan han håller all ting til godo; en besynnerlig Skaparens godhet, hvilken, i det han låtit alt liflost falla på denne maskens lott, rikeligen förser hans bord, då ofta det nödvån-

vändigaste felar de större djuren; och då han öfver alt utfordrar sin rätt, retar människorna emot sig, hvilka dock icke utan hålsans och lifvets äfventyrande, jag menar med Arfeniken, kunna blifva honom qvitt.

Det skal ock vara samma mask, som gör våra böcker skada; men skulle man ej i Bibliotheken kunna narra honom? Skulle man intet kunna håra och där bakom böckerna, lägga några stycken bröd, och dymedelt läcka honom från böckerne i brödet? hvilket senare man då och då kunde förnya (*); går detta

G 3

ej

(*) Hvad bok-mahl vidkommer, har jag redan för några år sedan uti Iurikes Tidningen låtit införa följande:

Under mina resor för 10 å 12 år sedan, kom jag, ibland andra, öfver en Skrift kallad: Gesellschaftliche Erzählungen, hvilken, om jag rätt påminner mig, utgafs i Hamburg omkring 1752. och följande åren. Jag finner mig hafva annoterat mig til minnes om bokmahl det som följer: at blanda Malört och Colocynthis med boklim eller til ört-samlingar, hjälper ej mot mahl; utan bäst äro mineraliske Salter, til ex. det så kallade Arcanum duplicatum, Alun eller Viëtriol; men ingalunda Pottaska eller Sal Tartari. Man blandar de förenämde saker med Lim, som är gjordt af Stärkelse; eller rifver man böckerna i Martii, Julii och September månader med en ylle klut, hvarpå fint stött Alun är strödt. Auctor anmärker äfven, at denna Insect lägger sina ägg i Augusti månad i böckerna. Jag äger ej boken, men den som härom äftundar närmare underrättelse, finner den uti nämde skrifts 3:dje Del, 72. Stycket pag. 318. följande.

ej an, måste jag göra fred med honom, såsom med en starkare fjende, åt hvilken man lämnar landet til sköfning derföre, at man ej kan fördrifva honom, och med rålamod se, huru han skördar det han icke sådr.

Herrar utgifvare, som med Veckoskriften för Läkare och Naturforskare, både gagna och fågna det Almänna, kunna bäst svara på detta mit bref. Jag utbeder mig deras vänskap och tilgift, om jag til äfventyrs varit något vidlyftig.

*Composition Du Remede de Mr, DARAN.
Ecuyer, Conseiller Chirurgien ordinaire du
Roi &c. Remède qu'il pratique avec succès
depuis cinquante ans pour la guérison des
difficultés d'uriner, & des causes qui les pro-
duisent; Publiée par Lui-meme &c. Nou-
velle Edition, augmentée &c. avec Figures.
Prix 48 Sous broché, & 3 Liv. relié. à Pa-
ris*

Det vore artigt at vidare utröna och blifva för-
vissad, om denne Insect lägger sina ägg, i den må-
nad som äfvan nämnd är; äfven som det synes föga
troligt, at böckerna skola conserveras för mahl, då
de rivss med en yllen klut, hvaruppå fint stött
Alun är strödt; emedan af föregående bref finnes,
at masken upåtit en oxblåsa, som förut blifvit rif-
ven med Alun. Hvad Arcanum duplicatum eller
Vistriol, blandad til boklimmet, kan uträtta, torde
förtjena ytterligare försök, ehuru det synes icke gö-
ra stort til saken. G. L.

ris 1780. 12:0 322. fidor, utom 52. fidor som utgjöra företalet, medlens sammanfattning och observationer vid deras användande.

Hr. DARAN hade för lång tid sedan gjort detta medel bekant, därest ej ovifshet om dess vidare utkomst och en til landets förmån företagen Canals förfärdigande, hvarpå dess förmögenhet blifvit använd, afhållit honom därifrån; nu nalkas han til lifvets slut, och skulle förebrå sig, om med honom skulle förgås et ouptäckt medel, som i femtio år under Hans händer gjort de största kurer. Han lämnar det därföre nu, utan all belöning, åt almånheten, förfäkrad därom, at, i fall Han hade såldt denna hemlighet, skulle man säkert kasta skulden på honom, at Han ej upgifvit det rätta medlet, om det någon gång ej gjorde önskad verkan, af fel hos den som använt det eller hos den sjuke.

Composition af dessa beryktade *DARANS Bougier* är beskrefven p. XXXVII; de indelas i 3:ne forter. Til 1:sta slaget tagas Folia Cicutaë, Nicotianaë, Meliloti, och Folia & Flores Hyperici, en full hand af hvardera, smått skurna och hackade; slås uti en kettil med 10 skålpund nöt-olja, hvartil 1 skålpund torr får-gödsel lägges. Kertelen sättes på sagta eld, och kokas til växterna blifva väl uplöste, samt utkramas väl genom et linne. Sedan kokas det åter och tillägges 3 Skålpund Ifter och 3 Skålp. får-talg; När alt är väl blandadt

och hett, tillägges efterhand 8 Skålp. Silfverglitt väl fint pulveriseradt samt omröres beständigt med en trålspace, at Silfverglitten ej fastnar vid kettel-botten. Låt alt koka en timma på sagta eid, hvarefter åter tillägges 2:ne Skålp. gult-vax och kokas tils hela massan får en tilbörliq stadga. Blir massan för torr, så brister bougien och skadar den sjuke; blir den åter för mjuk så böjer den sig och kan ej införas. Uti denna tilblandning indoppas fint half-slitit lärft et stycke, 8 tum bredt och 36 eller något mer långt, hvaraf sedan klippes små aflånge rimfor, sju tum länge, men mer eller mindre breda, efter som man vil hafva Bougierne tjocka. En lines bredd gjer de finaste bougier, och så i proportion til 4 linier, som äro de gröfste, då man altid tillika har affeende på linnets grofhet. Man stryker dessa små rimfor med baken af en knif, för at väl jämna dem, och hoprullar dem mellan fingrarne, hvarefter de sedan rullas på et jämt bord med et bråde därtill gjordt af hårdt tråd, $\frac{1}{2}$ fot långt 4 tum bredt och $\frac{1}{2}$ tum tjockt; hvarmed fortfares tils de blifva väl jämne, så at, då man drager dem mellan fingrarne, skal ingen ojämnhet kjännas. De skola vara smalare åt ena ändan än åt den andra, aftagande efterhand i tjocklek, och spetsen skal vara litet afrundad, som en liten knapp, på det den ej må sticka: Då äro Bougierne färdige och läggas åtskilde, råde på et bord, tils de blifva nog torra at ej fastna sig tillsammans. Den

Den 2:dra eller medlersta sorten tillagas, då man af åfvannämde blandning tager en del och gult vax 2 delar, samt låter det smälta, under beständig omrörning; däruti doppas linnet och förfäres som beskrifvit är. Til 3:dje slaget tages 4 delar vax, på förenämde sätt.

Dess *onguent anti-gonorrhoeique*; hvarmed första slaget af Bougieerne smörjas, då de skola nyttjas, består af 4 unce Balsam. Copaivæ, hvaruti smältes öfver elden 2 unce Emplastrum diapalmæ, til slut tillägges en unce fin får-gödsel, silas och blandas väl med en spade til dess alt är väl affvalnadt. De andre Bougieerne smörjas endast med bomolja.

Præparation af dess Pilules anti-veneriennes (hvilka han ger, då Bougieerne gå lätt in och hindret således är håfvit) är följande: Mercurius dulcis, pulvis Jalappæ, Scammonium och Gummi Guajaci, af hvardera en unce, göres til en massa med så mycket syrupus Rosarum solutivus, som därtill behöfves, hvaraf 5 grans piller förfärdigas, af hvilka patienten dageligen intager 2 à 3 stycken, om aftonen, då han lägger sig, eller om morgonen då han uppstiger. Om patienten skal laxera, tages 5 à 6 piller, efter behof. Tisaner nyttjas mildrande, upmjukande och lindrigt öpnande, tilredde af Althæa, Verbascum, Tussilago, Hypericum, Malva, Parietaria och flera, alltid med några gran renad saltpeter, alt efter omständigheterna.

Vid slutet af kuren tages i 8 à 10 dagar järnhaltige mineral-vattn, til 2, 3 à 4 Skålp. på en och $\frac{1}{2}$ timas tid, efter vattnets beskaffenhet.

Pag. 44. börjas någre *anmärkningar*, nödige at iakttaga vid dessa Bougiers bruk.

Då en sjuk anmäler sig, granskar man dess tillstånd, ser efter om han ej kan utan svårighet och droppvis kasta sit vattn; och ordinerar då, om så behöfves, en åderlåtning. Sedan införes en af de finaste Bougier, utan at tvinga den, så långt tils det tager emot, då den fastbindes kring glans med en dubbel bomulls-tråd, så at den hvarken kan skrida längre in eller ut. Man låter den sittja där, så länge den ej gör altför mycken plåga; en del kasta vattnet bättre med Bougie än utan den, hvilket är rätt lyckligt; då låter man sittja honom så länge den ej upmjuknar, då den måste uttagas, och Canalen litet hvila. Om mycken hetta infinner sig, tager man et vattnglas med en fjette del vinätticka, hvaruti glans afkyles. Man måste dageligen 2:ne gånger aftvätta alt som kunnat samla sig under præputium; emedan snyggheten är mycket nödvändig vid dessa sjukdomars botande. Alt som urin är skarp och plågan svår vid dess kastande, drickes mer eller mindre af Tisanen. Bougierne verka gemenligen i början en suppuration, som varar längre eller kortare tid, och förgår sluteligen alt som såren låka sig.

Om

Om urin under kuren skulle afstādna och ej kunna kastas, så tager man en af de finaste Bougier, som införes tils öpning blir, då urin åter börjar gå. Då man en månad riktigt fått in Bougierna, och ombytt dem 2:ne gånger om dagen, så infättes endast en i dygnet som ej sitter längre qvar än 7 à 8 timar, hvarmed fortfares en månad, hvarestefter en hvarannan dag införes; och då ingen fläck eller tekn til materia mer synes på lintyget, den tiden man är utan bougien, så behöfves ej mer än hvarje morgon innan man kastar vattnet föra den in och straxt ut igen. Stundom händer at bougien i början går lätt in, men efter någre dagar går urin svårare med hetta och blod-pinkning; då måste man dock ej aldeles bortlägga dess bruk, utan taga en finare, och därmed continuera tils symptomerna, som af något upsvålt svall-kött i Canalen upkommit, åter lagt sig. Straxt från början af kuren skal scrotum uplyftas mot kroppen, förmedelst en suspensoir, at det ej må svulna; men skulle under en gonorrhoe, vid bougiers bruk, scrotum och testes svälla, så måste uphöras med bougierna och tjenlige fördelande medel nyttjas, samt stilla låge och åderlätningar, med mera.

Därefter följer p. 1. *Discours preliminaire, ou Reflexions sur les Maladies de l'urethre.*

Pag. 202. *Extrait de quelques lettres qui constatent l'efficacité du Remede de Mr. DARAN.*

Pag. 280. *Remarques particulieres, om detta medels öden.*

Pag.

Pag. 293. *Lista på de Medici, och p. 297. på Chirurgi, som attesterat denna methods fördel.*

Pag. 307. *Léses addition à la 1:ere Edition du Remede de Mr. DARAN, contre les retentions d'urine causées par les embarras de l'urethre.* Här beskrifves sättet at nyttja den på Tabellen afritade krokige trocar, nemligen: Då inga använde tjenlige medel hjulpa urins afgång och man på intet vis kan slippa til blåsan genom røret, och blåsan är utipånd och kjännes som en omvänd bouteille, ofvan för ofs pubis; så instickes trocar'n nit i linea alba, en god tum eller 15 linier up om symphysis ossium pubis, så vänd, at dens concava del svarar mot ofs pubis. Då urin börjar rinna utdrages sjelfva handtaget af trocarn och røret lämnas kvar, hvars öppning tiltäppes med et finger, tils man får införa den ända til blåshalsen; då all urin utrunnit, fäster man Canalen genom en machine som äfven på Tabellen Fig. 3 och 4, finnes afritad. Desse instrumenter äro upfundne af den bekante FRÈRE COSME.

Således har man nu änteligen fådt almånt bekant de så mycket omskrefne och omtalte *DARANSKE bougiers* composition, och därigenom blifvit så mycket mer öfvertygad, at det ej är annat än en meehanisk verkan hos dem. Jag har länge vetat och sedt, at alla torkande saker, använde i väl gjorde bougier, hafva gjordt

gjordt lika god verkan. Med största uppbyggelse kan här om läsas Hr. General-Directeuren, Professorn och Riddaren af *ACRELS Chirurgiska händelser*, 2 Uplagan p. 301. och följ. i noten. En del Läkare tro dock at Mr. DARAN ej ännu upgifvit rätta composition; hvilket torde vara indifferent, då väl gjorde bougies af fine tjenliga medel har lika verkan. Det af Hr. DARAN nämde bordet hvar på bougierna böra rullas år bättre hafva af en jämn slipad marmor eller annan sten, än af tråd, så väl som det öfre brådet, hvilket äfven bör vara en til 2 tum längre, än Hr. DARAN säger.

A. J. H.

Följande *Dissertationer* i *Medicin* och *Natural-Historien* äro sistledne Vår-Termin vid Kongl. Akademien i Upsala utgifne.

Methodus muscorum illustrata, Præfide C. a LINNE, Resp: OLOF SWARTZ, 38 sidor med 2:ne Tabeller; På den 1:sta ses: *Splachnum sphericum*, *Bryum dendroides*, *Polytricum convolutum*, *Buxbaumia foliosa*, *Jungermannia ferularioides*, och *Jungerm. vaginata*; På den 2:dra: *Lichen felix*, *Jungermannia Javanica*, *Lichen flammeus*, *Lichen frigidus* och *Ruppina rupestris*. En liten taffla på Titul-bladet visar fructifications delarne hos måssorne.

Descriptio Arteriarum Corporis Humani in Tabulas redacta; Pars 2:da: Præfide Ad. M. v.

MURRAY, Resp. ERIC ODHELIUS, 30 sidor, utom
Theses miscellanæ på 2:ne sidor.

De Analyfi Ferri, Præside TORB. BERGMAN, Resp. JOH. GADOLIN, 74 sidor.

De Protea Præside C. P. THUNBERG, Resp. JOH. ERIC. GEVALIN, 62 sidor, med 5 Tabeller, den 1:sta visar: *Protea florida* — *bracteata* — *decumbens*; den 2:dra: *Corymbosa* — *aulacea* — *caudata*; den 3:dje: *Lanata* — *incurva*; den 4:de *parviflora* — *linearis* — *prolifera*; den 5:te: *Cordata* — *imbricata* och *spatulata*.

In aneurismata femoris observationes, Præside AD. MURRAY, Resp. PET. AFZELIUS ARVIDSSON, 61 pag. utom 1 Tab. och des uttydning. Tabellen visar låret på 3:ne sidor med musclar och vasa.

Prospectus:

Présens de Flore a la Nation Françoisse, pour les alimens, les medicamens, l'ornement, l'art vétérinaire, & les arts & métiers; ou Traité Historique des plantes qui se trouvent naturellement dans les différentes provinces du Royaume, rangées suivant le système de Mr. le Chevalier de LINNE, avec tous les details qui les concernent; par Mr. BUC'HOZ, Med de MONSIEUR &c.

Denna afhandling är både artig och nyttig; man finner här alla de växter som växa i Frank-

Frankrikes åtskilliga Provincer. Deras slägte (Genus) och deras särskilte arter (Species) utmärkas: De nämnas på Latin och Fransyska: De beskrivas noga: Man anför de ställen hvarest de växa vilde: Man undervisar om deras planterande och skjötsel: De insecter som skada dem utvisas: Man kundgör deras egenskaper, ej allenast som föda eller medicament för människor och kreatur, utan äfven deras nytta i konster och handslöjder, i synnerhet til Trädgårds- och bords-prydnader.

Alt hittils har ej utkommit någon så vidsträckt och så methodisk afhandling om växterna i Frankrike: Här upräknas nästan 3000 örter; och man försummar intet föremål, som kan uphöja deras förtjenster. Växterne är i ordning sätte efter Methodus sexualis, som är den tydeligaste och lättaste, och för at göra arbetet mer begripeligt, anföres först åtskillige företal om växternas anatomie, deras upkomst och tilväxt, samt om åtskillige Systemer i Botaniquen. Detta arbete skal utgöra 4 Volumer in 4:o, af 50 ark hvarje Vol., Subscription är 36 Livrés, hvaraf 9 betalas vid Subscription, 9 då 1:sta Vol. emottages; 9 då den 2:dra och 9 då den 3:dje inhändigas. För 4:de Vol. betalas intet.

Man kan subscribera hos Författaren, rue de la Harpe, vis a vis la Sorbonne, samt hos de flåsta Bokhandlare.

Första Vol. var lofvad nu sistledne Maji månad. (Se

(*Se Journal de Medecine &c. Maji 1781. pag. 473.*)

Om det Publika Barnbörds - Huset.

(Slut af §. 3. från p. 64.)

At betaga Låfaren den mindre fördelaktiga tankan, som skulle intet Accouchemens-Hus, en i flera afseenden så nyttig Inrättning, förr än det nu, til sit ändamål, sin fond, början och inre hushållning, beskrefne, i vårt K. Fädernesland varit projecterad; så vil jag sluta denna §. med Framledne Landshöfdingens Hr. URBAN HJÆRNES, för nästan fulla 100 år sedan, upgifne Förslag om et Barnsängs-Hospitals inrättande til Barnmorskors undervisning, dat. d. 15 Apr. A. 1682, så lydande (1):

Den usla menniskan, som i denna här världens jämmerdal altfort uti strid och vederböda måste vara, är hennes utgång bedröfvelig och ynkelig, så är ock samnerligen hennes ingång mycket farlig och besvärlig; Naturen, som sig emot fånaden och oskåliga Creaturen ställer, som en mild moder, har lagat dem deras barnsäng utan någon vederböda, i det de ingen behöfva,

(1) *Se den Svenska Mercurius. Andra ärgången, Januari. 1757. p. 433, som lär vara första och enda stället, hvarest detta Förslag blifvit trykt, efter dess benågnade meddelande til Svenska Mercurii Utgifvare, K:gl. Bibliothecarien Herr CARL CHRISTOFF. GJÖRWELL, of då varande Assessoren, sedan afledne Bergs-Rådet, Vålborne Herr ERLAND FREDR. HJÆRNE.*

som dem derutinnan hjälpa, är åter emot menskliga slägtet en fulkomlig hård styfmoder, icke allenast i det, det spädda barnet i så lång tid måste genom andras hjälp med så grufvelig stor skötsel upfostras, lindas, lagas, näras, utan alldramäst derutinnan, at dess ingång är så öfvermåttan full af fara och möda. Innan som det sit tränga intråde fullkomnar, kan lätteligen ryggen sönderkrossas, halsbenet afbrötas, ja på hundrade sätt icke allenast sjelf omkomma, utan ock förorsaka henne döden, som det gaf lif och rörelse. Allfördenskul hafva vissa personer måst sig dårom vinläggga, det af grunden utlära, huru som det arma fostret på det bästa sättet till vården kunde forthjelpas, hvilket ibland alt folk i hela världen varit brukeligt och samma stånd hederligt vordet hållit. Den Heliga Skrift nämner dem åtskilligastådes hederligen nog, och är det alt bortåt icke allenast ibland Guds folk, utan ock bland Hedningarna med stor omsorg vordet idkat. Man ser i dessa tider uti andra länder, såsom i Frankrike, Italien, Engeland och Tyskland samt andra orter, hvad ordning derutinnan agtas, at ingen får gifva sig dertil, med mindre den sina vissa lärår hafver utslådt samt prof hafver bevist och sedan sin ed aflagt. Men jag vet intet huru det kommer, at det här i vårt K. Fädernesland så litet agtas och den deruppå följande skada och affaknad så litet på hjertat läggas. Man har ju omsorg om andra gemene ting, at af sin rätta Mästare utarbetas

och förrättas. Skor på föttern, kläder på kroppen, hanskarne på handen och hatten på hufvudet får ingen göra, utan den det af början har lärt; men hvad angår vårt eget lif och lekamen, den betro vi en, som allenast gifver sig ut derföre, icke vårdandes den det lärt hafver eller ej. Deruppå borde ju Magistraten i städerna och på landet hafva uppsigt, och noga betänka det, hvem som äntlig skal göra den högste Guden räknenskap för sådan oordning, och hvem skal stå til svars för så många menlösa barns ömkeliga död och undergång. Jag kan på mit samvete betyga, som til en stor del har det med mina ögon sedt, at allenast här i Stockholms Stad ärligen til 100 barn blott genom oförståndiga Barnmorstor och genom vanskötsel äro om heljan komne, til at förtiga huru många mödrar derigenom hafva satt lijvet til, eller åtminstone dragits med en eländig och ohälsosam kropp all deras öfriga lifstid, och om icke de derom tala, som människors hälsa i händer är betrodd, så skola stenarne i murarne derom klaga, efter det en himmelskriande synd är, at längre tåla sådant skamligt barnamord, der dock kunde finnas god böt dertil, och låta det värket så gå utan ordning, som det nu går.

Derföre är nu ingen annan tilflykt, än at högsta Öfverheten genom Magistraten sig allernådigst derom vårdar. Man har för de andra nog klagat, och gifvit dem vid handen, huru dermed skulle gås til värka. Hvi uprättas här
 icke

icke sådana Barnsängs Hospitaller, som man ser vara i andra länder, hvarföre håller man icke der Barnmoderskor och gamla Måstarinnor, som de andra unga i många år undervisa och lära (2)? Deremot ställa de för ögonen den stora fattigdom och den svåra armod, som sig här i landet inritat, at hvarken Borgare eller Allmoge sådant mågtar utläggga. Det är sant; men likväl om vi rätt besinna ofs och litet korta af vår ordinarie öfverflöd, så kunde vi icke allenast uprätta Hospitaller för Barnsängs-Hustrur, utan ock nästan för alla fattiga (3), hvarom en annan gång, vil Gud, skal röras. Denna gången blir jag i mit förhåfvande om Fordegummor. Många händer fylla snart en, och många små bäckar göra snart en stor å. Dertil är ock äntlig icke af nöden, at hela Allmogen eller Borgerskapet contribuerar, utan allenast de, som i sådant tilstånd äro stadda. Korteligen det har ju alltid varit sed, och är i sig sjelf rätt och billigt, när quinnan af sin barnsnöd är förlossad, den fattiga något meddela, hvar efter sit råd och ämne, om man allenast detta ihopsamlade och dermed rätt tilväga ginge, skulle detta förslag snart angå (4). Låt ofs först beräkna huru

H 2

myc-

(2) Den tid var ännu ingen rätt Accoucheur här i Riket, som til detta undervisnings-verk kunde projecteras. Vår vidtberömde och snälle Accoucheur von HOORN började först omkring år 1708, uppå Kongl. förordnande, at hålla Barnmorske-Skola.

(3) Detta är en gällande sanning ännu i dag.

(4) Ganska mycket kunde uträttas blott med de pen-

mycket til et sådant Hospital fordras. Först och främst är en god och förfaren Jordgumma, den sjelf *ex fundamento* har lärt, nödig, antingen man funne den inrikes eller ock utomlands ifrån förskrefves (5). Denna kunde väl nöja sig med 600 Daler Silfvermynt (6), särdeles när
 hou

ningar, som utgifvas til onödig och ofverflödig välfägnad vid de så kallade Barnsöl både i städer och på landet, och hvilka ofta ådraga Barnsängs-qvinnor svår feber och andra farliga påföljder, ej allenast derigenom, et de vid sådant tillfälle förtära något hettande och skadeligt, utan ock i synnerhet deraf, at de därtill skola göra många anstalter med sin prydnad och sedan prata mycket med de närvarande faddrarne, i synnerhet at eget kön; at förtiga det flere personers vistande i Barnsängs-hustruns rum gör luften derstädes qualmig och ofund. Den fördärfveliga plågsfeden, at gemenligen anställa Barn-Dopet på 3:dje eller 4:de dagen efter förlofsningen, just då Barnsängs-hustrun vanligen har mer eller mindre stark mjölk-feber, gör ock påföljderna ännu äfventyrligare. Om det vore aldrig så angeläget, får man ej den dagen gifva qvinnan et laxer-medel, af frukton at det kunde operera under Barns-ölet. Huru länge skola dårskaper i sådana små-faker läggas på vågskålen mot hälfa ock lif?

(5) Det stod således då rätt svagt til med Accouchemens-Vetenskapen i Sverige.

(6) Vacker lön för en Barnmorska den tiden, då dehofven voro flere 100 proCent mindre dyra, ännu. Professoren i Jorde-konsten har för närvarande 1000 Daler Silfvermynts årlig lön och Adjuncten 400 Daler samma mynt, jemte de fria Hustrun, som förut p. 53 äro anmärkte.

hon kan hafva accidentier annorstädes, ndr hon i Hospitalet intet har at göra. Sedan kan vara nog i begynnelsen, at 2 Barnsängs-hustrur eller 3 hvar vecka aflåffas, hvaraf dennas Lärjungar ju, om de något förstånd hafva, på 5 eller 6 år tilgjörandes sin konst kunna lära (7). Jag sätter 8 Barnsängs-hustrur ligga på en gång i et Hospital, hvilka i 3 veckor med mat och dricka, ved och värma underhållas (8), och gör just den räkning, som rördt är. Bliu altjä til deras underhåll om veckan 48 Daler allenast i mat och dricka (9), utgör om året 2500 Dal. Kopp:mt. Arligen 30 famnar ved (1) å 6 Da-

H 3 ler,

- (7) Nu för tiden blifva Barnmorske-Lärlingarne på en, högst 2:ne Terminer, eller 1 år, expedierade; men torde dock vara så fullkomlige, som man den tiden kunnat vänta dem efter 6 läroår, dels i följe af undervisnings-sättet, dels af tilfalle til öfning på Accouchemens-Huset, hvarest nu ofta flera förlofas om dagen, än då kunnat förmodas hvar vecka, emedan ogifta Barnaföderskor voro den tiden, mot närvarande, både til antalet ganska få och i den nödvändigheten stadda, at dölja sit tilstånd; och, at sluta af årsfarenheten, hade man väl fåfängt väntat et så stort antal gifta hustrur på Förlofsnings-Huset, som detta förslag innehåller.
- (8) Nu äro de sällen öfver 9 dygn, ofta derunder, på Accouchemens-Huset efter förlofsningen, så at det per medium kan göra 7 dygn.
- (9) Det gör 6 Dal. Kopp:mt i Veckan för hvar person, hvilket den tiden kunde vara nog. Kostnaden hade blifvit $\frac{2}{3}$ mindre, om 7 dygn och icke 3 veckor blifvit tagte til hvarje barnsäng.

ler, när den i rättan tid upköpes, gör 200 Dal. Kopp:mt. Talg 10 Lisp. til Ljus å 7 Daler, gör 70 Daler, två quinsfolks underhåll, som dem betjåna, och en drång, som årender löper och anbdadar och andra Drångsystlor förrättar, 450 Daler. En Skaffare eller Bokhållare, som alt detta förefår, och den där medlen emottager, kan väl låta nöja sig med 350 Dal. Silfvermynt eller 1050 Koppardaler. Hvad af Linklåder, Sång och Lakan kan slitas årligen för Barnsångs - hustrurna, kan räknas om året på det högsta 100 Dal. Silfvermynt. Sång - kläder til 8 Sångar kunna något kosta, men dertil vet jag de, som gjerna contribuera, at man utan stor vederböda skal bringa dessa kläder ihop. Det kan alt göra tillsammans 6420 Dal. Kopp. Det är ock hela omkostnaden. Dessa medel kunna fogeligast tilkopa bringas af berörde Almosor, om man en ordning dermed hölle. Här i Stockholm (som man af Nyårs Registrans på Predikstolarne upräknande kan se) kunna årligen öfver 1000 barn födas. Jag sätter allenast i Riksdaler Specie för hvar person, som gör inemot hela den förr upräknade utgift allenast i Stockholms Stad. Hvad skedde, om man det gjorde öfver hela Sveriges Rike, på det ock de af samma Disciplar kunde få, som väl informerade Jorde-gummor. Dock medan ibland de ge-
mena

(1) Det var långt öfver nödvändiga behofvet; men Barusångs - quinnor skulle den tiden hållas väl varma.

mena icke alltid mähta gifva ut i Specie Riksdaler, så kunde man söka så moderera, at de för-
 mögne gäfve mer och de fattige mindre. För-
 modeligen torde summan ändå mera tilväxa.
 Jag sätter oförgripeligen och förslagsvis up följande Taxa. För en Hög Fru af de aldrasför-
 nämsta 4 Riksdaler. En Fru af någon ringare
 condition 3 Riksdaler. En ordinarie Adels Fru,
 Borgmästare, Rådman eller förmögen Borgare
 hustru 2 Riksdal. En medelmåttig Borgare eller
 Handtvärks hustru 1 R. dal. En fattig Borgare
 eller Betjents hustru en half Riksdal. En gemen
 hustru, Månglerska eller Soldats hustru 1 Daler
 och 16 öre Kopp:mynt. Hvad Barnsängs - hu-
 strurna i Armbössjan eller Hospitals - Cassan på
 landet eller i små städerna gifva, kunde vara
 förslagsvis: En hög Fru af de förnämsta och
 rikare 2 Riksdaler. En Adels Fru på landet 1
 Riksdaler. En Präst eller Fogde hustru, som
 kunna vara af samma vilkor 3 Daler Kopp:mt.
 En Länsmans eller Bonde hustru af hulgårds-
 hemman 2 Daler. En Bonde hustru af halvgårds-
 hemman 1 Daler, dito af fjerdels hemman 16
 öre och en Torpare hustru 8 öre Kopparmynt.
 Borgmästare och Rådman hustrur i de förnäm-
 sta städerna, såsom Norrköping, Fahlun, Gjö-
 theborg &c. 1 Riksdaler. I de smärre städerna
 3 Dal. Kopp:mynt. Förmögen Borgare hustru
 3 Daler och fattigare dito 2 Daler. Fattige
 Handtvärks folk 1 Daler. Sedan måste hvar
 och en quins-person, som kommer at lära i Barn-
 H 4 sängs-

fångs-Hospitalet, gifva til Entré åt Hospitalet i Riksdaler Specie, och när hon hafver utlärt 3 Daler Specie. Är nu någorstades någon i staden, der de hafva fårt utlärda Barnmoderskor, som annat quinsfolk dertil antager, och för fostret, eller modren går illa, skulle den böta en anseelig summa til berörde Hospital, hvilket genom dessa stora inkomster kunde så tilväxa, at man på en gång kunde hafva 20 eller 30 Barnsångs-hustrur och öfver 100 Disciplar, som undervisas, hvilket vore en öfvermåttan stor Charité, ej allenast för de utfattige hustrur, som i deras barnsång kunde så väl handteras, der de eljest så ömkeligen fåra, at stenar i jorden må förbarma sig deröfver.

Sedan på det, at de unga quinsfolk, som sig i läran gifva, desto bättre sin konst måste lära, är nödigt, at de Anatomien så vida förstå, som Lifmodren; Födseln med all anhang, senor och ådror angår, så borde Stads Medicus vara förpligtad, at åtminstone en gång om året på en död quinsfolks kropp göra en ouverture och granneligen om de berörde lemmars situation och beskaffenhet så väl in som utvärtes undervisa. Hvilken sed på andra orter, i synnerhet i Italien, Frankrike och England är brukelig, och utan hvilket ingen Barnmorska kan vara i sin konst fullkomneligen informerad. Ofvanberörde penningar skulle af skaffaren eller Bokhållaren emottagas, och för hvar barn, som kommer til dop i Kyrkan, skulle lefvereras Klockaren et quit-
tence

)

(

tence på penningarne (Kyrkoudrdarne eller andra dertil bestälte i upstäderna); Skulle sedan confereras Bokhållarens räkningar och quittencerne af Klockarena, at altså derutinnan intet kunde ske något undersef.

Detta synes vara en skjellig och aldeles möjlig sak, hvilken vdl kunde angå, om man deruti ansvar hade, men såsom gemene man här i landet gemenligen til sit bästa såsom Boskapen måste drivas och aktas, altså dro alle förslag förgräves, der de icke af Högre Hand verkställas. Der ännu någon svårighet inföll, är jag redo den efter möjligheten at resolvera. Jag har intet annat gjort du min kallelse, som har styrkt mig til och huartil mit samuete mig förpligtat har, för Gud, min högnådige Öfverhet och min fattige nåsta, hvilket jag altsammans vil hafva sagt osörripeligen och utan någons nachdel. Altsammans af et Underdånigt Hjerta.

Dixi & liberavi animam meam.

Detta Förslag, säger Hr. GJÖRWELL i noten p. cit., vitnar om sin Författares stora rättfärdighet och ömhet för Fädernes - landets bästa. Sedan vi nu (1757) fått både Accoucheurer och Lazarettet på Kongsholmen i skrud, så blir detta förslag här ej meddelt til den ändan, at förbrå vår tid någon försummelse, utan at visa, hvem som först tänkt i Sverige på sådana hälsofamma anstalter, och huru första projektet varit beskaffadt. Det är ock i lika afligt, som

jag här låtit det inflyta, förfåkrad; at Låfaren opåmind härvid gör den en trogen underfåte naturliga anmärkning, at Accouchemens-Hus-Inrättningen och des Riket gagnande fördelar, varit, som många andra, förut saknade, goda anstalter, Vår allernådigste Konung GUSTAF III:s Våsa Regering förbehållen.

(§. 4. en annan gång.)

Om Medicinæ-Doctores-Promotionen i Åbo.

Denna Act firades, d. 21 Junii innevarande år 1781, med så mycket större högtidelighet och fågnad, som det var första promotionen i Medicinska Faculteten vid denna Academie, alt sedan des inrättning för 140 år tillbaka.

Promotor, Hr. Professoren och Ridd. Doct. JOHAN JOH. HAARTMAN förklarar, uti et lärdt Programm af d. 19 samma månad, orsakerna til det vidriga öde, som åstadkommit, at Hälso-Vetenskapens studier, blifvit til den grad likfom vanvårdade i Åbo, at ingen för ån nu derstädes högtideligen århållit de så kallade *summi in Facultate Medica honores*.

Intil detta Seculi 3:dje tital var här i Sverige största brist, ej allenast på Medici utan ock på Chirurgi och Apothekare, ja til och med på Barberare. Om någre Qvacksalfvare funnos, som utöfvade de sidsnämde konster, så voro de gemenligen främlingar, vande hvarken vid vårt climat, seder eller lefnads-fått. —

Skulle

Skulle någon Svensk vinna Doctors-hatten, så måtte han resa til utländske Academier. — De som derifrån återkommo med denna sin kunskaps *hedera*, anfågos värdige Medborgares förtroende i svåra sjukdomar; då deremot de, som icke fört sina insigter öfver hafvet och kunde uppte Utlänningars Vitnesbörder, troddes förstå litet eller aldeles inter, fast de ock både i kunskap och förfarenhet varit de andre vida öfverlägsne. — Academiernes tillstånd i Fäderneslandet var den tiden sådant, at, om man undantager *Theologien* och de så kallade *studia humaniora*, kunde ingen ting särdeles förträffeligt väntas i de öfrige Vetenskaperna, åtminstone icke i Medicinen. — Tillräckelige subsidier felades då ännu för Upsala Academie och Åbo har intil sednaste tider saknat dem: Således kunde Medicinen här ej annat än vara nog trångbodd. — Huru skulle denna vidlöftiga Vetenskapen, som innefattar så många andra, med besked antingen kunna doceras eller inhämtas vid en Academie, hvarest Theatrum Anatomicum, Nosocomium, Botanisk Trågård och något förråd af Physiske Instrumenter äro nästan lika så många okände anstalter, och hvarest en klen Boksamling saknar nästan aldeles de berömdaste Medicorum arbeten? Hvilken klok människa skulle vänta, at de, hvilkom det åligger at docera, skulle, när de äro i misstning af sådane subsidier, sträcka sig utom de usla Medicinska Vetenskapens Elementa, eller

eller, utan någre oskyldige gränslåter (1), up-
 väcka ungdomens finnen til den flit och up-
 märksamhet, som en så ädel Vetenskap fordrar.

I hänseende til så många svårigheter med
 hvilka Medicinska Vetenskapen i detta ATHE-
 NÆO haft at strida, undrar Hr. H. icke om li-
 tet förträffeligt finnes uti Företrädarens monu-
 menter; ehuru ej kan nekas, at ju de fläste
 deras större och mindre arbeten, som utkom-
 mit, nogsamnt bevisa, at dem icke felats hvar-
 ken snille, lärdom, förfarenhet eller bemödan-
 de, at af Fäderneslandet göra sig väl förtjente.

Men til de ofvan anförde lägges ännu en
 svårare orsak, som ej annat kunde, än afvån-
 da alla dem från at utvälja detta trålsamma
 lefnadsfått, som icke af en besynnerlig natu-
 rens drift likfom tvingades dertil; nemligen at
 inga flitighetens belöningar voro utfatte för
 Medicinæ Studiosi. Ty om en enda Medicinik
 Profession vid denna Academie undantages, så
 var, i hela Furstendömet Finland, ingen enda
 annan, lysla inråttad, som en gång med heder
 kunde fökas af en Medicinæ Doctor. Tyska
 Charlataner tilvållade sig gemenligen de väl
 nog lönte Regements-Fältskårs fyllorne, såsom
 dem tilhörige. — Som således til och med hop-
 pet at vinna nödigt lifsuppehälle, såsom Medi-
 cus, var borta, så kan ej finnas underligt, at
 åhö-

(1) *Lenocinium* har åtskillig bemärkelse; det kommer
 således derpå an, om med *gränslåter*, Hr. Auctors
 mening är träffad?

Åhörarens tillöpp var falskynt kring Medicinska Lårostolen. — Underligare är, at i detta olyckeliga och af krigens nöder fäseliga tidehvarf, någre funnits, som, med förakt af de besvär, som trykte det Medicinska studium, likväl ansedt det värddt både möda och hostnad. Sålunda utgaf, år 1673 JOH. ASCHLINIUS, under ELIÆ TIL-LANDS præsidio den första Disputation *de Arte Medica*, innefattande dess *Ijagogen*, och år 1692, under samma Præses, försvarade HENRIC HASSELQVIST en Disput. *de Ossibus humanis*, med figurer och tillsatte Grekiske, Hebräiske och Finske namn på benen.

År 1695 præsiderade Profess. LAUR. BRAUN och DAN. STECKSENIUS responderade för en Disput. *de præcognitis Medicinæ*. — Under Profess. PETR. ELFVING hafva följande Disputationer utkommit: år 1724, *de Trifol. Aquatico*, Resp. LOR. BRÖDIN, och år 1725, *de Vulnere Ventriculi lethali*, Resp. URB. ELFVING; *de Panacea Boreali*, Resp. CARL GUST. WERANDER; & *Commentarioli in URB. HJÆRNES Pharmacopoeam portatilem minorem*, Pars I:ma, Resp. JOH. ROSS. — Under Profess. HERM. DIDR: SPÖRING hafva utkommit Disputationerne: *de Aqua*, år 1729, Resp. PETR. FOLIN, & *Examen fontis soterii Kuppiensis*, år 1741, Resp. JOH. EKE-LUND. — År 1753 utgaf Med. Profess. JOH. LECHE, Disput. *ea Centum novas Insectorum species continentem*, Resp. ISAAK UDDMAN, och år 1764, *de Commoratione hybernali & perigrinationibus hirundinum*, Resp. JOH. GRYSSELIUS. Ef-

Efter undergångne vanlige examina århöllo åfven ofvannämde EKELUND af SPÖRING och NICL. WASSTRÖM af LECHE rättighet at utöfva Medicin; och EKELUND utgaf, under eget præfidi, år 1742, en Disput. *de febre catarrhali horum (illorum) annorum epidemica*, samt fick året derpå Doctors-Diplom, utan någon slags högtidelighet; Men WASSTRÖMS för tidiga död, hindrade, at han icke med tilbörlig solennitet århöll Doctors-hedern.

Sedan krigs-oroligheterne blifvit stillade och Fäderneslandet återfått den hårliga friden, började en blidare himmel at förebåda lyckligare tider för Vetenskaperne härstådes. — Med vördsamt förbigående af de förtjenster, som Konung-FRIEDRICH I. nedlagt genom nådigt affeende på Läkare-konstens uphjelpande; så får man endast påminna om den rätt Konungliga frikostighet, genom hvilken Högstsalig Hans Kongl. Maj:t ADOLPH FRIEDRICH i nåder förbåttrat denna Academie med en *Botanisk Trågård*, *Anatomie-Sal* samt *Chemiskt Laboratorium* och *Profession*, hvarjemte Han constituerat *Provincial-Medici* i Finland, som skulle biträda sjuke Medborgare. — Sonen, Dets Efterträdare, Vår Allernådigste Konung och Herre GUSTAF III, som på Svenska Thronen regerar med den fullkomligaste vishet, har åfver i nåder låtit denna Academie århålla veder målen af sin Konungliga frikostighet och den nåd, hvarmed Han ej mindre omfar ar Vetens-

Vetenskaperne och dess idkare i almänhet, än Läkarekonsten i synnerhet, väl vetande huru mycket Dess trogne undersätares hälfa och lif derpå beror. Denne Skyds-Gud har Academien at i underdånighet tacka för Academiska Trågårdens ej mindre tilökning af de raraste Växter, än försynande med en egen Föreståndare, en ny Historiæ Naturalis Professor; Han har i nåder gifvit Academien en *Professor* åt Anatomien och Adjuncter åt *Medicinæ* och *Chemiæ* Professorerne. Af Denne Fäderneslandets Fader hafva alla Provincer erhållit Medici, som med bättre löner blifvit hugnade. Om Dennes vishet tala de förbättrade lagarne för Apothekare - Förlofsnings- och hela Läkarekonsten.

Men ännu saknar detta Låro-Säte en *Professio Anatomico-Chirurgica*, hvilken svårligen kan umbäras, och fördenskul väntas med den underdånigaste tilförsigt af en så Nådige Konungs mildhet, så snart Statens tilstånd medgifver, at dertil anslå en bederlig lön. — Imedlertid rönes nu en vacker frukt af de redan gjorde Nådige anstalter, i det Läkarekonsten härstädes fått långt flera och muntrare Idkare, än någonsin tilföre, och at Mediciniska Faculteten får förrätta den, förut här aldrig skedda, högtideliga Doctors-Promotion, med hvilken följande 3:ne Herrar blifvit värdigt hedrade, nemligen:

Hr. EMANUEL ELFVENBERG, Med. Lic. och Prov. Medic. uti Cuopio.

— GARR. ERIC HAARTMAN, Med. Licent. Professor vid Theatr. Anat. och Facult. Med. Adjunct. i Åbo.

— AND. JOH. HAGSTRÖM, Ledamot af Chir. Societ. i Stockholm.

Nya Böcker:

Elogio di FRANCESCO REDI &c. Flerens
1780, 8:vo 136 sid.

FRANCISCUS RHEDI var en bland de store Naturkunnige och Läkare som hedrat Italien i 16 Seculo.. Hans panegyrist ryckes vara mycket bevandrad i Natural-Historien, och för at visa RHEDIS förtjenster i denna Vetenskapen, börjar han at visa Natural - Historiens tillstånd vid den tiden då RHEDI började visa sig; hvar-efter han handlar om denna Mannens arbeten och skrifter.

In morte del Grandi ALBERTO di HALLER, Pad. 1780, 8:vo 109 sid. Är en samling af alla de skrifter som äro utkomne til den Bernska Philosophens åra. Uti det obundna Talet som är af *M. Le marquis ALBERGATI CAPACELLI* ser man en hedrande förteckning på alla de nyttige upptäkter som HALLER gjort i Botaniqven, Physiologien, Anatomien och Medicin &c. tillika med åtskillige anecdoter om denna stora mannen.

(Se *L'Esp. des Journ. Juil. 1781. p. 364 och 367.*)

)

(

*Casus Erysipelatis Zoster PLINII; Zona
FRIDRICI HOFFMANNI, af G. L.*

En ung Flicka, 9 år gammal, enda barn af vålmående och öma föräldrar, floridi adspetus, succulenti habitus, som tilförne ej haft Koppor eller Målling; men för et par år tilbakars varit besvärad af en Tertian, och någon tid för denna händelse af Rosen; hvars Fader äfven berättades hafva haft samma sjukdom, äfven ock Amman, som i spådare åren gifvit henne dj. Detta Fruntimmer, hade ock något före Jul-tiden 1761, haft utslagit hufvud med svullna Kjörtlar och en böld under vänstra örat, hvilka åkommor, ehuru vål och tilböriligen handterade, likväl sedan den tiden, lämnat henne något sjuklig och blek. Hon hade ock några dagar före den sjukdoms början, som jag nu förefatt mig at nämna, fådt et utslag öfver ena Länden och i Knåvecket, hvilket Föräldrarne trodde vara den, så kallade, *Nässel-febern*; men detta utslag hade åter genast utan någon olägenhet försvunnit.

Nu sjuknade hon den 27 Jan. 1762 med ryfning och hetta om hvarannan; förlorad matlust och förstoppad stolgång. Pullsen var något hastig; torsten drägelig; stark svettning; ingen sömn om natten, men urinen hade ännu sin obehindrade gång.

Den 28:de fortfor samma tillstånd, då ock et utslag viste sig på vänstra sidan vid de sista

falska refbenen, af en flat hands storlek. I början var detta utslag helt rött och strimigt, men sedan visste sig på det samma små Pustulæ. Det hade en stark oro och brånad med sig, så at hon ömade och skrek, hvar gång hon rörde sig.

Efter hon en gång tilförne haft Rosen i benen, mistänkte man straxt detta utslag för at vara ros-aktigt, och i samråd med en af våre Lärde, måst berömde och ansedde Läkare förordnades thée af fläder-blommor och en Mixtura diapnoica; men denna senare blef ej efter föreskrift brukad. Urinen gick ej hela dagen; ej heller hade hon något fedes; men svettning var nog stark och febern helt lindrig.

Den 29:de brånaden i utslaget hade tagit til; febern var drågelig, som förledna dagen; ingen hufvudvärk eller synnerlig torst, men kräkningar med slem infunno sig. Ingen öpningsöppning hvarken på vattnet eller stolgången; tungan var nu något hvit. Elixir Aperitivum ordinerades til en matsked hvar annan tima, tills öppning skulle följa; men som detta ej bruktes efter föreskrift utan ganska sparsamt, den dagen endast til en matsked; ty kunde det ej eller göra någon verkan: Sådant händer beklageligen ganska ofta hos de sjuka.

Et rött utslag visste sig nu på bröstet, som väl til någon del liknade Friseln; men som Adstantes berättade, at samma utslag visat sig långt tilförne, hvilket bortgådt och återkommit,

utan

utan at förorsaka någon olägenhet, togo vi det för Sudamina och gjorde därvid ej fynerlig reflexion; det försvann ock nu ganska hastigt. At lindra brånaden och den oro den sjuka hade af det förra ros-aktiga utslaget på bröstet, måste vi tillåta, fast ogärna, at det smordes med *Unguentum Infrigidans Galeni*, såsom le- nande och målt oskyldigt. Natten var dock orolig medelst fvedan i utslaget, så at den sju- ka ej fick söfva.

Om morgonen den 30:de, var tillståndet lika med förra dagens. Svettningen fortfor; kräkningar infunno sig väl sparsammare, men ingen öppning hade ännu varit, hvarken på stol- gången eller urin: Febern var dock mycket moderat. Et emollierande Lavement applice- rades, som åter bortgick utan verkan, och före- nämnde Elixir gafs denna dagen och följande natten til 4 uns, utan at verka en enda öppning på stolgången.

Den 31:sta tillståndet lika. Nu märktes i vänstra handen och armen någon ovanlig kyla, ehuru den tillika med den högra, alltid låg under täcket. Underlifvet var nog spändt, och någon spänning kändes äfven in regione vesicæ. Et emollierande Lavement vidtogs å nyo, hvartil äfven lades oxymel och Nitrum; en oblekt garnhårfva kokad i mjölk, lades öf- ver underlifvet och urina blåsan, och anima Rhei med Terra foliata Tartari och Syrupus Rhei ingafs skedbladts. Efter Lavementet

följde 2:ne öppningar, den första med hårda och knöliga, den senare något tunnare excrementer.

Härefter fick den sjuka någon lisa; pulsen var mera blöt; svettning infant sig ymnigare; men den sjuka klagade öfver oro och stickningar i huden; dock fick hon om natten några timars rolig sömn.

Den 1:sta Febr. om morgonen, hade febern ännu mer gifvit efter; svetten fortfor väl, men lindrigare än tilförne: Nu visste sig åter et rött utslag på ryggen och bröstet, (*maculae rotundae, exacte circulares, ab invicem distitae, rosei coloris, hvartil jag torde få lägga, parum elevatae:*) måtte det icke var röda Friseln? Och fastän det förra ros-aktiga utslaget, efter Salvans påsmörjande, tycktes hafva något torkat, gaf den sjuka likväl medelst skrikande tilkänna en olidelig värk i huden, hvaraf vi, å nyo, uppå föräldrarnas trängna anhållan, föranlåtos, at låta utbreda Emplastrum de Spermate ceti på sina klutar, och lägga öfver bröstet och ryggen, hvilket emot aftonen verkstältes.

Högera handen, som hit intil varit varm, hölt sig nu äfven ständigt kall, och pulsen på samma sida började intermittera. Åderlåtning föreslogs; men fick ej verkställas. Lavement applicerades, hvarefter, och sedan det verkat, hon somnade klock. 2. efter middagen, och upvaknade om aftonen klock. 6. då spänningen öfver urin blåsan ansenligen under sömnen

tiltagit: den sjuka skrek och jämrade sig mycket häröfver.

Cathetern applicerades med den verkan, at 3 kvarter urin aftappades om aftonen kl. 8, och en Emulsio oleosa med Nitrum ingafs til en half théekopp hvar tima, hvaraf den sjuka kände lindring och hade ro natten öfver. Den aftappade urin satte ymnogt Sediment.

Den 2:dra förmiddagen, hade febern något ökat sig; den sjuka skrek faseligen skåftals, så at hon blånade och likfom kikkade af. På tilfrågan hvaråst hon kände någon smärta, pekade hon åt huden på ena sidan af regio vesicæ. Senaps degar lades på vadorne, at mer befordra utslaget; men så snart dessa degar börjat göra verkan, fick den sjuka, om jag så får kalla det, *Eclampsie*. Hon var blå om läpparna; blek och kallsvettig i anfigtet; respiratio stertorosa med fragga för munnen; pulsus parvus & celerrimus; sensus feriat. Ingen krampaktig sammandragning märktes uti någon del, utom anfigtet, deråst munnen sluteligen drogs något på sned.

Detta tillstånd varade ifrån klock. 1 til 4. eftermiddagen, då hon likfom från en sömn af sig sjelf upvagnade helt förvirrad, utan at känna någon af de kringstående, och utan at kunna tala. Nu hade utslaget gådt in ifrån bröstet och ryggen. Ådern öppnades på armen til 6 uns; bloden var helt frisk och sprang med håfthet; plåster dukarna aftogos; ryggen och bröstet

Stet froterades med varma Servietter; Boli af Moschus och Camphora, med et tjenligt excipiens tilreddè, ingåfvos så snart hon kunde svälja, och härmed fortfors til om aftonen kl. 9, då hon åter började tala, fast i början ganska otydeligt.

Nu ingafs de nämnde Boli uti en blandning af Aqv. Alexit. Simpl., Sal. Succin. puriss. och Confect. Alkerm. incompl. Härefter följde straxt sömn med svettning, blöt och hastig puls; sömnen varade til kl. 11, då hon åter vaknade, då ock någre excrementer, utan hennes vetande, gådt i fången. Underlifvet var mjukt, och man ingaf nu 2:ne matskedblad Julap. e Moscho Lond. Sönnen återkom genast; var rolig utan ryckningar; svetten fortfor med snabbare och lägre puls.

Den 3:dje kl. 1. om natten då hon vaknade, afhjelpes urinen, som ännu ej af sig sjelf ville gå, med Cathetern, til et och et halft kvarter. Den ena Senaps degen aftogs, som hade gjort rådnad på benet; underlifvet var ej spåndt, ty blef ej Lavement applicerat. Hon slumrade sedan och vaknade åter som ofast, under en jämn och stadig svettning, tils om morgonen kl. 6, då utslaget åter til myckenhet vilste sig på ryggen och bröstet.

Som den sjuka, efter nu mera återvunnen sansning, började ledsna vid Moschus, gafs endast Campher-pulver tillika med den tilförne föreskrefne Mixtur, och man applicerade sam-

ma dag et Lavement, hvarmed hårda excrementer bortgingo. Den aftappade urinen fette åfven nu ymnogt Sediment. Pulsen var blöt; men ej så hastig, som dagen tilförne; jämn Diaphoresis öfver hela kroppen; hon var munter och hade ingen oro.

Den 4:de. Febern ännu lindrigare och nästan ej märkelig. Hon båttrades nu dageligen. Det första utslaget torkade bort; och det senare affjällade efter vanligheten; sömnen infant sig i rättan tid; matluten var någorlunda god, och krafterna började få småningom återkomma, så at ingen ting märkvärdigt föreföll.

Men då hon började lämna sängen, märktes någon lamhet i vänstra ron, så at hon vid gående något haltade. Denna olågenhet blef dock medelst Loka Gyttja, Kalla bader, Surbruns vatten och Kina lyckeligen afhulpen. Hon mår nu aldeles väl, är lyckligt gift och en moder til flere välkapade barn.

I anledning af denna händelse, har jag gjordt mig följande frågor, dem jag, efter mit begrep, sjelf besvarat.

Fr. Var det första utslaget verkligen ros-aktigt?

Sv. Så menar jag, efter det stämmer öfverens med de beskrifningar Auctorerne derom lämna.

Fr. Är Rosen årfelig eller smittosam, emedan fadren haft denna sjukdom, åfven som Amman, hvilken gifvit den sjuka dj?

Sv. Derom lærer man icke vara aldeles öfvertygad, emedan tilförlätelige observationer icke bekräfta denna sak til fullo: mycket kan dock härom sägas med och mot.

Fr. Var det röda utslag, som sedermera infant sig på ryggen och bröstet, äfven en följd af Rosen, jag menar et vagerande ros-utslag, eller var det en verkelig röd Frisel?

Sv. Jag håller före det senare i anledning af beskrifningen i händelsen.

Fr. Kan denna Frisel få namn af *Purpura* eller *Miliaris Symptomatica*?

Sv. Derom må den döma, som vil göra sig den möda at jämföra, hvad i denna händelse förelupit, med den beskrifning SAUVAGES gifver (*Nosol. Method. Tom. II. P. I. p. 417.*) lydande sålunda: *Purpura Symptomatica ea est quæ aliis morborum generibus supervenit, nec eos judicat, nec in illis conflans est, nec in morbi incremento observatur.*

Fr. Får man lägga til: *Ventralis recidivans, a visciditate Lymphæ & omissa purgatione*, hvarom Herr Prof. och Ridd. HAARTMAN talar, (*Sciagraphia morborum, P. 3. p. 152.*) efter den så ofta visste sig och åter försvann?

Sv. Nej, ty då blifver den, efter hans mening, et annat Species och icke *Symptomatica*.

Fr. Är en dylik sammanstötning af 2:ne utslag möjlig?

Sv.

Sv. Hvarföre icke? (Se HAARTMAN c. l. p. 153.)

Man har ju ock i senare tider, genom såkra observationer funnit Kopper och Måssling tilsamman, (Kongl. Vet. Acad. Handl. Vol. XXVII. p. 68. följ. och p. 199 följ.)

Fr. Var retningen i huden orfaken til den suppressio Urinæ, som under sjukdomen infant sig; och skedde detta således per consensum nervorum, eller hade någon ros- eller frifel-materie kastat sig på urin blåsan?

Sv. Det senare är troligast.

Fr. Hvilken af dessa materier kunde man hålla före, hafva dragit sig til blåsan?

Sv. Det är svårt at säga; förmodeligen den senare, efter den längst hölt sig inne i kroppen och vagerade omkring.

Fr. Hvarföre blef icke Cathetern applicerad förr, än urinen på 5:te dygnet varit afstannad?

Sv. Derföre, at man trodde sig kunna med mjukande omslag och Lavementer befordra des afgang.

Fr. Voro Lavementer och Elixir Aperitivum i början tilräckelige, at ränsa tubus intestinalis ifrån den saburra, som hålles före oftast vara orfaken til dylike sjukdomar?

Sv. Man var den tiden ännu, til en stor del, af den tanka, at endast Aperientia borde brukas, för at ej gifva utslaget anledning, at draga sig tillbaka, och sedan följa den

svettdrifvande vågen; men senare tiders årfarenhet har lärdt, at intet år kraftigare, at snart och med säkerhet bota dylike sjukdomar, än at från början väl rånfa mage och tarmar med kråk- och afförande-medel, samt akta sig för en alt för het regime.

Fr. Om det var et rof-aktigt utslag blandat med Friseln, var det då rådeligt, at tillåta Salva eller plåster?

Sv. I anseende til Rosen kunde det vara mindre farligt, (ehuru RUSSELL lämna en beskrifning om en svår *dysproea a vesiculis reprimatis*,) hållt då man nyttjade et medel, som ej tycktes på ringaste sätt repellerera; hvad åter Friseln angår, så kunde man ej lätteligen och i hast föreställa sig en dylik complication, och i följe deraf var felet ganska förlåteligt.

Fr. Om det är något fel, i anseende til Friseln, borde det då icke snarare förtigas än upptäckas?

Sv. Nej; man håller före det vara hederligare, at upptäcka et dylikt begångit fel, om det är något, til varning för andra, än at med skryt och diktade Curer förleda, hvilket ingen efterföljd förtjenar: Man finner dageligen så många nya förändringar uti Medicinen, at den dag torde komma, då man utan farhåga lägger et oskyldigt plåster på Friseln, om så skulle behöf-

vas,

vas, i synnerhet om man i början icke är sparsam med kräk- och afförande-medel, samt äfven under sjukdomens fortgång efter omständigheterna ej försummar dem, hållet de senare, och lämnar den förra svettdrifvande vägen. Genom detta sätt och en kylande regime, torde man ock icke så ofta få se Friseln följa sig til andre febrar och utslags sjukdomar, som tilförne.

Fr. Til hvad ända pålades detta plåster?

Sv. At lindra den sjukas plågor, och i synnerhet at villfara föräldrarne i desz trånga begäran.

Fr. Bestyrkes icke af denna händelse, äfven den satsens riktighet: *quod nimis cito ac jucunde curare, sæpius fiat causa minus tutæ curationis?*

Sv. Det kan så vara.

Fr. Hvaraf härrörde den lamhet, som sluteligen märktes, då den sjuka började gå uppe?

Sv. Deraf förmodeligen, at någon af de nämnde materier kastat sig på Nervus Ischiaticus, och lämnat efter sig en dylik lamhet.

Fr. Efter Friseln var med i spelat, hvarföre är den icke nämnd i rubriqven af händelsen, såsom complicerad med Rosen?

Sv. Jag håller den senare för hufvud sjukdomen, hvilken ock först instälte sig med febern; rubriqven skulle ock då blifvit nog vidlyftig.

Ut-

Utdrag af et bref ifrån J. K. til G. L. dat.
Söderhamn d. 29 Junii 1781.

Jag är nog lycklig, at, under nyttjandet af de til min hälftas förbättrande sökte landtnöjen, härstädes icke aldeles vara beröfvad det, som et förtroligt umgänge med Idkare af Läkarekonsten medförer. Herr Provincial - Medicus Doct. TILLEUS och Herr Regements Fältskår ECKEL, bägge väl kände för sine insigter och ärfarenhet, gifva mig både fördelaktig och nöjsam utväg, at minska saknaden af Stockholm i den delen.

Våre samtal hafva fallit på åtskillige Vetskapen tilhörige ämnen; bland andra på *Fuskerier i Läkarekonsten*, som utgöra en Artikel uti Första Bandet af *Weckoskriften för Läkare och Naturforskare*. Herr Doct. TILLEUS påminte, i anledning af en händelse, som redan för 2:ne år sedan under min varelse i Söderhamn blef mig bekant, men jag åter för-gåtit, at denna farliga osed äfven sträckt sig til Jorde - konstens utöfning af en *Slagtare* vid namn HAGMAN härstädes. Denne man, som flera år farit med at vara *boskapens* ej allenast *mördare*, utan äfven *Läkare* och *Accoucheur*, vid de bland oskåliga djuren fällsynte tilfällen, då deras foster icke utan konstens tilhjelp kunna framfödas, har ändteligen, per analogiam, funnit sig skickelig at bitråda qvinnor i denna belägenhet, och har flera gånger, uppå kallelse,

in-

instålt sig och betjent barnaföderskor, ehuru han hvarken kan nyttja instrumenter eller göra våndning, ån mindre känner Vetenskapens nödvändigaste grunder, och har följakteligen med sin tjänst antingen varit onödigt eller skadeligt, alltid *skamligt* för den, som anförtrodt sig eller någon i hans händer.

Herr Doctor TILLEUS har, år 1778 om hösten, vid behörig Dömsstol anklagat få våld HAGMAN, som en Fuskerska, Hustru WINROTH, för det de bägge betjent en barnaföderska, ehuru den examinerade Jorde-gumman, hustru ROTH, var för hand, och åfven Hr. Doctorn, som jag sedt visa prof på at vara snäll Accoucheur, sjelf lofvat åter inställa sig, i fall nöden det fordrade, sedan han förut en gång varit hos den sjuka och gifvit *Tinct. Thebaica*, med tilstyrkan af stillhet och hvila i fången. — Saken lår ånnu icke vara afgjord uti Kongl. Svea Hof-Rått, hvarest Hr. Doctorn, i Sept. månad 1778, sig öfver vissa puncter af Magistratens här i staden d. 3:dje i samma månad faldte utslag ödmjukast besvårat. — Man undrar om målet där blir ansedt efter Kongl. Reglementets för Jorde-gummorne då eller nuvarande beskaffenhet? Åfven så om HAGMAN hädanefter kan saklöst nyttjas såsom Accoucheur, sedan Hans Kongl. Maj:t i Nåder uphåfvit 9:de §. af Barnmörske Reglementet? I sig sjelf kan våld fuskeriets utöfvande, af en karl vara mindre farligt, ån af en qvinna, emedan i allmänhet

het är at vänta mera förstånd och eftertänka af den förra, än af den sednare. Men HAGMAN! *Slagtare!* och — *anständigheten!* —

Jag bör likväl nämna, at HAGMAN och hustru WINROTH i kraft af förberörde Rådhus-Rätts dom, samfält måst utbetala 10 Riksdal. Spec. böter, hvilka förmodeligen uti Barnmorsskornes Fattig-Cassa influtit.

Vidare här Herr Doctor TILLEUS berättat mig, at uti Augusti månad af det på Fuskare härstädes fruktsamma året 1778, hafva 2:ne personer ankommit ifrån Finland hit til Staden, hvilka sade sig vara bröder, afskedade Sergeanter och heta TOLLET, söner til den ryktbara Cornetten TOLLET, som för flere år sedan troddes göra under vid Binnike-maskens curerande i Stockholm och, som det sades, hafva därå århållit både Kongl. Collegii Medici approbation och Hans Kongl. Maj:ts Nådiga tillstånd, at dermed få sig befatta. Desse hans föregifne Söner hade i alla Län, hvarest de passerat, utverkat sig Landshöfdinge-Åmbetens resolutioner, at få föryttra sin faders nämde botemedel mot Binnike-masken och, som orden lyda, andra skadeliga maskar i människans kropp. Hit til Staden ankommo de ifrån Sundsvall, försedde med Landshöfdinge-Åmbetets resolution derstädes, och ville genast angripa sitt kall med åtskillige sjukdomars botande, som alla singo namn af maskar, ehuru de voro ingen ting mindre, hållt til denna Classen äfven fördes *armverk, förrdnkning* m. m. Så-

Såsom Herr Doctorn fant desse personer vara i vidsträktaste begrep fuskare och landstrykare, utan alla bevis om sin frågd och stånd, och emedan det dem i andra Lån lemnade tilstånd at få agera Läkare, icke förbant någon här i Lånet til hörfamhet, ej eller den rättigheten, at föryttra botemedel mot Binneke-masken, som deras föregifne fader i nåder skal hafva blifvit förunnad, medförde någon frihet för dem, at göra detsamma, utan at dertil hafva århållit Hans Kongl. Maj:ts Nådiga transporttilstånd; så lade Hr. Doctorn sig genast emot deras förfök, dem de likväl i hemlighet fortsatte, emedan populacen här, som annorstådes, alltid sjelfvilligt och med begär lemna sig i fuskares händer. Således fick man höra at desse foro omkring i byarne allestädes och med granna löften om under-kurer narrade Almqven, at gifva sig penningar, under sken af behof til ingrediensernas upköpande af hvilka deras medicamenter skulle tilredas, och låto betala sig mångdubbelt medicamentets värde.

Då de nu märkte, at dem vågrades uppenbart fuskande här i sjelfva Staden, så skaffade de sig äfven från Gesle Lands-Cancellie öppet tilstånd, at här i Lånet få idka sin födkrok; och sålunda bevåpnade, troddes hela spelet för dem vunnit emot Hr. Doctorn; men han fant, at utom det sjelfva saken icke i grunden var tillätelig, så borde desse fuskares gemena upförande, under den tid de här vistades, jemte,

inlupne berättelser om flere så våldsamme kurer, at folk deraf kunnat tilfatta lifvet, om icke verkligen blifvit döde, gifva honom driftighet, at af samma Landshöfdinge-Åmbete, som nys resolverat til deras fördel, utbedja sig des Høga Åmbetes åtgård til desse stympares utdrifvande utur Lånet. Detta lyckades ock så, at dem genast ålades, at inom 24 timar packa sig ur Söderhamn, och inom 4 dygn vara utur Lånet, hvilken befallning de ock funno rådeligt at åtlyda; och sådan var deras åndalykt här i orten. Gånge så alla dem, som tråda i deras forspår!

Nya Böcker:

Dissertation sur les maladies de l'uretre, avec des reflexions sur la methode qu'ont employe jusqu'a present quelques praticiens, par Mr. GUERIN, ancien Chirurgien-major de Marine, maitre en Chirurgie à Rouen, & membr. du College de S. Comes de cette ville: Paris 1781 in 12:mo. 2 Liv. 10 f.

Histoire des maladies epidemiques qui ont regné dans la province du Dauphiné, depuis l'année 1775; par Mr. NICOLAS, 8:vo Grenoble 1781.

(Se L'Esprit des Journaux Jul. 1781.)

Om fuskerier i Litkare - konsten (Se Band I. p. 271. följ.)

Utdrag af et bref från E. W - - t, til G. L., daterat Stockh. och öfversatt från Tyskan af den senare, med några få och korta noter.

Jag tackar för det bistånd Tit. gjorde den fattige, men tillika ärlige mannen af min församling, i desz sista sjukdom; och jag har äfven trodt mig göra honom en verkelig tjenst, som han ock nu sjelf årkänner, då jag friade honom ifrån hans *qvacksalvare*, hvilken visserligen befordrat honom til grafven.

Efter jag således öfver alt tänker fåtta mig emot slike Herrar Qvacksalvare, dem jag för högmödige Ignoranter anser, föraktar och hatar, icke för personernes skul, utan derföre, at jag tror dem vara de skadeligaste människor i et samhälle; så anhåller jag, det T. täcktes tillåta mig, at hos sig söka hjelp för de fattige barnen i min församling, när jag finner det nödigt, efter jag åger mera bekantskap med T., än med den Doctor, som exprens är förordnad för de fattige.

Men just då jag som bäst besfitar mig at afhålla alla Charlataner, och deras charlatanerie, från min församlings Ledamöter (*), kurl-

N° 10

K

de

(*) Önskeligt vore, at alla församlingar hade så uplyste, så vältänkande Själeförjare, som denne hederlige Prästman, den där icke allena är mån om sine åhörares eviga, utan ock timmeliga väl, af hvilket

de jag väl* minst förmoda, at en sådan skulle våga sig åt mig sjelf, samt tilbjudas mig sin tjenst och sin skickelighet derutinnan, at vilja återställa mig min förlorade hörsel; men sådant är dock verkligen håndt: ty i går kommo 2:ne karlar til mig, af hvilka den ene skulle vara en klok Finne, den andre en Borgare här i Staden, och denne senare var den förres Introducateur och Panegyrist (**).

Som jag ej kunde veta hvad hans begäran var, tog jag honom höfligt emot; och i fanning anfåg jag honom för en man, som ville utbjuda ved til salu; men då hans beledsagare berömdde honom såsom Läkare, den der ågde en ogemmen skickelighet, hade gjordt stora curer, men var dock ingen Trollman utan en god Christen, blef jag så förvånad, at jag knapt visste hvar jag var.

Någon otålighet började jag känna hos mig; men repade mig straxt med föresats, at på en kort stund skämta med denne min *ex rustico medico*.

Tit. föreställe sig, en öfver alt och alla måtton smutsig finsk-Bonde eller fiskare, med den fatalaste Physionomie (***), samt paltiga och sön-

senare hållan är det förnämsta; så kunde mycket ondt afböjas, många lif sparas, som i förtid utsläckas, landet til en obotelig skada.

(**) Tvifvels utan icke förgäfves; ty vinsten lär skolat delas på krogen.

(***) Fordomdags väljde man gärna den til sin Läkare, som såg djup, mörk och mytisk ut; med et

sönderrefna kläder, hvars lärda hjässa var prydd med en Peruk, som ägde kanske hälften af denne mans ålder, och ändock på köpet beträckt med en lurfvig mössa (*), oaktat vi lefva mit i sommaren; så är lätt at finna, huru löjligt och tillika förargeligt det måtte förekommit mig, då man inbillade sig, det skulle jag anförtro åt en karl mit hufvud och mina öron, åt hvilken jag icke ville anförtro en Plåtsedel, hälft han liknade mera en bedragare än årlig människa: men som jag håldre ler än förargar mig, så syntes denne min förmente Läkare, vara skickad at för en liten stund roa mig; kanske jag ock roar Tit. om jag korteligen nämner vårt samtal: Se här är Dialoguen:

Är det sant, min käre Far! at Ni kan förbättra min hörfel? — Ja, det kan jag bättre än någon annan. — Ni lär altså förstå Medicinen? — Hva särra! jag har hulpit folk och gör det ännu alla dagar, hvilka ingen Doktor har förmått at hjälpa — Men då låra Edra Patienter vara ganska otacksamma, som icke berala Eder konst, efter Ni synes vara nog slarfvogt klädd? — Människorna äro alltid otacksamme; också hjälper jag måst de fattiga för Guds skull (**); men nu skal jag hjälpa en rik

K 2

ord, som liknade en, så kallad *Håxmåstare*: nu för tiden är man af andra tankar.

(*) Han var således hvarken Medicus ad pompam eller ad sanitatem.

(**) Det är kringfarande Charlataners och Quacksal-

rik man (var en Köpman, som, från de skickeligaste Doctorer, föll på denne eländige karlen, och trodde helt vift, at en finsk Bonde hade mera insigt i Medicinen, än alle Doctorer) ifrån Podagra, och derföre vil han gifva mig nya kläder, då jag ock skal skaffa mig en värja. — Det är icke så tokugt tänkt; ty nu kan ingen människa inbilla sig, at under en så gammal och försliten peruk, så mycket förstånd ligger förborgat: en pung-peruk och en värja; ja, det är helt annat (*); men hvar har Ni lärdt Er Vetenskap? — Alla Vetenskaper komma ifrån Gud. — Så har Ni då lärdt Medicinen genom inspiration? — Hvad säger Herr Magistern? jag förstår honom icke; jag läser inga böcker. — Jag förtalte mig, och kom icke ihåg, at Ni endast förstår Finska och Svenska: En man, som mera har lärdt än hela Collegium Medicum lærer ock icke behöfva at låsa i någon bok; jag ville endast fråga: Om Ni lärdt Er Vetenskap af vår Herre omedelbart? — Ja, det har jag. — Skrifver Ni ock Recepter? — Nej, jag gör icke som Doctorerne, de skrifva på en fedel, den man bär til

vares vanliga jargon, at skaffa sig Credit, då de likväl på alt uptänkeligt fått skinna den fattiga, och uttaga til sista skärfven.

(*) De tider låra väl aldrig komma, då en pung-peruk, värja och granna kläder, kunna, hos förnuftigt folk, omskapa en Bonde eller någon annan til Läkare, ehuru ofta kläderna annars kunna bedraga.

til Apotheket: jag tillagar mina Medicamenter
 fjelf. — Denna method är i sanning kortare,
 och för Er mera afpassad, ty Ni kan til äf-
 ventyrs ej skrifva? (härvid teg han stilla och
 slog ned ögonen) om så är, tycker mig det
 vara skada, at denna senare konst, icke blifvit
 Er på lika fått, genom ingifvelfer bibragt, ty
 den synes vara för Er nyttigare, än at tillaga
 Medicamenter: Men efter Ni vil återställa min
 förlorade hörsel, få fåg mig, hvaruti består fe-
 let? — Åh! något har fatt sig för den, som
 jag vil bortskaffa. — Har Ni någonsin sedt
 et människo hufvud invärtes? — Nej, hvar-
 til tjenar det? — Således vet Ni ju intet, hu-
 ru hörseln är beskaffad, och hvad för oord-
 ning derutinnan kan hårska? - -

Här föll hans beledsagare mig i talet och
 sade: Gjør dock icke så många omständighe-
 ter och så många frågor; denne man har hul-
 pit en otalig hop människor, M. Herre lär
 han ock kunna hjelpa, om Ni endast vil taga
 in hvad han säger. Jag frågade: af hvad Pro-
 fession är M. Herre? — Jag är en Peruk-
 Makare: — När mit sick ur ej går rätt, skal
 jag då skicka det til Er? — Nej, jag förstår
 mig intet deruppå. Just för den orsaken
 lär jag ock akta mig dertfore; ty om Ni skulle
 laga mit ur, så blefve det aldeles fördärfvat;
 huru kan då någon begära af mig, at jag
 skulle anförtro mit hufvud eller mit lif åt en
 människa, som ej i det ringaste känner Medi-

cin? Antingen måtte Ni bägge vara narrar och öfver höfvan dumma människor, eller ock hålla mig för en sådan, om Ni menen, at jag skulle välja hvar och en Landstrykare och bedragare til min Läkare, blott derföre at han låfvar hjelpa mig. Far tillbaka til Finland, sade jag åt Bonden, och kör plogen, dertil är Ni bäst passad, och derigenom kan Ni blifva nyttig för Er sjelf och andra; men om Ni vil utöfva Medicin, blifver Ni en bedragare, så mycket farligare, som det gäller människors hälsa och lif; och sådant folk önskar jag i stället för en värja, den Ni häppas få bära, håldre några par — på ryggen. Er M. Herre (Perukmakaren) beder jag, at Ni håldre varnen alla Edra bekanta för denna man, än at ännu mer stärka de dåraktige människor uti deras orimelige fördomar, som utom des mer än alt för mycket äro benägne, at förtro sig åt et dylikt charlatanerie: och härmed bad jag min gode Doctor taga sit afträde.

Hans Medicamenter bestodo af följande:

1:o En *Decoct* af Gran och Enbår.

2:o *Malört-Extrakt*. Detta var hans hufvud medel, hvilket han på nyckter mage ingifver uti korn- eller aldrahållt franskt-brånvin (*); med dessa båda medel, ville han hjälpa

(*) Anecdoten säger, at Doctorn för at visa, det intet skadeligt finnes i denna Medicin, hos de sjuke började curen hvar morgon med at sjelf taga ett sup brånvin och dessa dräppar; men huu vida det-

pa en Kopparslagare på Góthgatan från Podager; men hvilken til hans förret, dog, sedan han 6 dygn besökt honom (*). Hade denne Kopparslagare velat lefva i 8 fulla dygn, försäkrar Finn-bonden, at han skolat slippa sin Podager.

3.0 *Piller*, hvilka han tillagar på det sätt, at han lägger stött Malört och Rågmjöl uti sin håliga hand, och så länge (med respect at fåga) spåttar derpå, til des han kan knåda detta til Piller: här skulle Patienten sjelf varit närvarande, då den säkerligen skolat få et kråkmedel för intet (**). Som han älskar Simplicia & Simplicissima, så gäller väl blekt Album græcum mycket hos honom, hvilket han stöter til pulver, blandar med mjöl, ingifver och låter sig dyrt betala före.

K 4

Ut-

ta var tjenligt emot Podager och svag hörsel, bliver en annan fråga.

(*) Jag var ock tilstades på et ställe hos en fattig sjuk, som, af en vardslöfad *Metastasis febrilis*, fått Kallbrand i ena benet, hvilken denne *Qvacksalvare* ville hjelpa med Malört Extract och brånvin, emot en vis beringad summa; till lycke fick jag honom utur vägen; benet blef amputerat, emedan denna operation var det enda medlet: Mannen lefver än, och fick behålla sina penningar.

(**) Efter berättelse, skulle han ännu bruka et slags Piller, som han i handen tillagde af stött Tegelsten och Smör.

Utdrag af et bref från J. K. til G. L. dat.
Söderhamn d. 7 Julii 1781.

Uti mit förra (p. 140.) skref jag något om *Fuskerier i Läkare-konsten*, och det torde föga hafva roat hållt sådane ämnen beklageligen hvarken åro nya eller uplyfande i Vetenskapen. Jag lemnar dem således denna gången gärna och vil i des s ställe nämna en något besynnerlig casus.

Tvåne medelåldrige, hederlige män här i Staden, som bågge voro brunsgåster, åto, för några dagar sedan, på fastande mage, mot midnagen, 15 à 20 st. råa Bittermandlar; den ene hade deraf ingen känning; men den andre fick straxt derefter kall svett, hufvudverk, svartnande för ögonen och benågenhet at svimma; Pupillerna voro mycket dilaterade och andedrägten stann på långt håll af Bittermandlar. Herr Doctor TILLEUS, som genast blef tillkallad och underrättad om hvad som förelupit, lät Patienten straxt drieka ljumt vatten med osaltadt smör uti, hvarpå fölgde goda kräkningar och med dem försvunno alla de elaka symptomerna, til hvilka en besynnerlig idiosyncrasie hos denna mannen måtte gifvit anledning, emedan Bittermandel eljest icke har skadelig verkan hos andra, än de djur, hvilka födas blinda.

Pålitelige årfarenheter, som antingen bekräfta nyttan eller updaga skadan af et utropadt me-

medel, äro alltid agenåma för en Läkare at få sig meddelade, och jag bör således äfven nämna, at Hr. Regements-Fältkirck EckEL med ganska god framgång nyttjat *Viola Tricolor* mot *Crusta Lactea* hos et barn, så at det blifvit fullkomligen botadt. Jag torde förr mundteligen hafva nämt något om — lilla son i Stockholm, som hade denna sjukdom i nog hög grad. Då jag tillkallades voro redan allehanda hus-kurer, til och med vidskepelige, såfångt nyttjade. Jag använde de vanligen recommenderade blodrenande medel för både amma och barn; men äfven fruktlöst. Vid tillfälligt samtal härom med Hr. Assessoren Doct. SCHULZEN, påmindte han sig, at Herr STRACK recommenderat den nämde örten såsom et säkert specifcum mot denna sjukdom, och lemnade mig äfven den derom utkomna lilla Afhandlingen, som sedermera blifvit recenserad uti Första Bandet af Weckoskriften för Läkare och Naturforskare p. 9. f. Jag försökte straxt medlet och gaf ej allenast barnet, efter Hr. STRACKS föreskrift, utan lät äfven Amman dageligen 2.ne gånger dricka et starkt Infusum af samma ört. Denna utväg måtte jag taga, emedan Föräldrarne icke ville skilja barnet ifrån henne, och jag så mycket säkrare kunde döma smittan vara at tillskrifva Amman, som hon sjelf tilstod, at hennes egit på landet utlemnade barn, var af samma sjukdom lika besväradt; men om hon äfven sjelf i barndoman haft

)

154

(

denna sjukdom, derom kunde hon ingen underrättelse gifva; ej eller fant jag sådane tecken dertil, som Hr. STRACK omtalar. Medlet verkade aldeles efter Hr. STRACKS upgift, dock något långsamare; men inom 4 veckor voro endast några få små släckar kvar af skorpan uti ansigtet. Jag ville at med medlet ännu längre skulle fortfaras; men fåfångt! Bade Moder och Amma voro ense om at sätta sig deremot. Vanliga olägenheten, som så ofta hindrar Läkare at rätteligen utröna medlens verkan i chroniske sjukdomar! I hänseende här til trodde jag säkert, at utslaget skulle återkomma; men jag har hittils funnit näg angenämt bedragen. De återstående skorporne föllo af; barnet hade samma Amma ännu någre månader innan det blef afvandt, och det är öfver år sedan kuren slutades, utan at något recidiv af sjukdomen yppats.

Om et tvetydigt Kopp-utslag, af G. L.

Jag har uti Första Bandet af denna Weckoskrift pag. 50. följ. nämnt något om *dubbel Kopp-utslag*; det torde mig nu tillåtas korteligen få anföra något om et *tvetydigt*.

En Man 68 år gammal, af et sagtmodigt, stilla och melancholiskt Temperament, hade, utom någre barnsjukdomar, i yngre och manna åren haft god och jämn hälsa; men de sednare 4 åren, då och då varit besvärad af en
lin-

)

(

lindrig Gulsot, med hårdhet och tyngd i högra sidan circa regionem hepatitis, samt de sista 2:ne åren en vattenaktig svullnad i benen, med en lindrig lamhet i högra extremiteterna; hvilket likväl alt, medelst tjenlige medels brukande til en stor del lindrades, men efter någon tid återkom. Hårunder märktes sällan någon andertäppa eller torst; matlusten var tämeligen god, fast öppning då och då kunde fela; men halps med Cremor Tartari, i något stor dosi. Ingen öpen Gyllenåder hade någonsin visat sig; inga taggar hade han kändt; ingen ryggverk, med et ord, hans sjukdom bestod uti Lefvrens hårdhet, hvilken ock til slut mera tydeligen kunde kännas utvärtes; dock hindrade den honom icke, at som oftast gå ut och sköta sina syffor.

Vid vårriden af des sista lefnads år, fann jag honom en morgonstund hos en af des söner, hvars barn voro angrepne af Koppor, sittande vid sängen hos en af sina barn barn, en gaffe om 9 år, hvilken hade dem nog elaka och sammanflytande, och voro just i sin största mognad.

Jag påminde honom då, hurusom han tilföre berättat mig, det han sjelf, fast ån vid tämelig hög ålder, icke vitterligen haft Kopporna, och om han icke fruktade at nu ådraga sig denna smitta; men han mente sig ej hafva något at befara, och för öfrigt staldte saken i Guds hand.

Ungefär en 14 dagar hårefter, blef jag en morgon kallad til samme man, då han 2:ne dagar tilförne sjuknat med rysning, derpå följande hetta, hufvudverk, benågenhet til sömn, oren tunga, åkel och qvålningar, verk i lårderne, tryckning öfver bröstet, hastig och full puls.

Oaktat jag så kort tid tilförne varnat honom för en befarad Kopp-smitta, föll det mig likväl icke nu in, at tänka på Koppor, utan trodde jag denna sjukdom vara en Flufs-feber, så mycket mer, som han äfven små hostade och kände någon tyngd öfver ögonen, samt styfhet i nacken, menande han ock sjelf sig hafva fådt sjukdomen af någon hastig förkylning. Ådern öppnades nu på armen til 8 uns; bloden satte väl icke någon inflammatorisk hinna, men växte snart tillfammen, samt var här och där blåstrimmig. Lavementer applicerades, diluerande, kylande och afförande medel föreskrefvos.

På 4:de dygnet om förmiddagen, då jag åter besökte honom, hade febern och de Symptomer, som med den samma voro förknippade, anfenligen minskats; omkring munnen, i synnerhet öfver öfra läppen och under näsan, viste sig et rött utslag. Jag lyckönskade honom hårtill, emedan man vänligen håller före, at et dylikt utslag ofta bryter en flufs-feber eller frossa, i synnerhet om det ej kommer förhastigt, eller med otjenlige medel åter blifver i krop-

kroppen tillbaka drifvit, samt bad honom fortfara med de förordnade medel.

Om morgonen 5:te dygnet, hade detta utslag ansenligen höjdt sig och liknade aldeles Koppör af goda slaget. Hans hustru, som sjelf applicerade de Lavementer han nyttjade, berättade, at et dylikt utslag sedan gårdagen äfven visat sig i sätet och circa Nates. När man eftersåg, fanns det aldeles lika med det, som var under näsan. Febern var ganska drågelig och nästan ingen, och på hela kroppen syntes intet utslag, utom de 2:ne anförde ställen.

Intil desz jag skulle få se utgången af denna sjukdom, ville jag ej taga detta utslag för verkelige Koppör, så mycket mer, som jag ej kunde finna, hvarföre detta Kopp-utslag egentligen hölt sig på dessa 2:ne och inga andra ställen, om icke ångan af det varma, som ständigt dracks, och en dylik ånga af Lavementerne, kunde läcka Kopporna til dessa ställen, i likhet med fotbad, dem man anställer för at draga Kopporna från de öfre til de nedre delarne.

Med sjukdomens 7.de dygn, börjades en riktig Suppuration, så at de utslagne pustulæ gulnade mer och mer; detta råkte til 9:de, då de blefvo escharoticæ och i sin ordning deciduæ & cicatrisantes. Den sjuke hade flera dygn varit feber fri; han klagade nu ej öfver annat än sin sjuka fida; vattenaktiga svulnaden i benen tiltog mer och mer, och oaktat alla använda medel, dog han likväl 5 veckor efter, sedan

sedan utslaget var öfverståndit, af den ofvannämnde Lefversjukan.

Herr Archiatern och Riddaren BÆCK, som vid flera tillfällen hos de sjuka bistådt mig med sine mogna råd, behagade äfven vid denna händelse vara tillstådes. Han tviflade väl til någon del, at detta utslag kunde vara Kopper, emedan det fatt sig endast på de 2:ne anförde ställen; men ingen ting torde blifvit mera öfvertygande, än om tilfälle gifvits, at genast med det vahr, som fanns uti dessa pustulæ, ympa någon, som ej tilförne haft Kopper, hvilket tilfälle för denna gång helt och hållit felade; äfvensom, at, efter min önskan, medelst likets öpnande blifva förvissad, om stenar funnits i gallblåsan, efter Gulsoten var periodisk, samt i hvad grad Lefren varit skadad, emedan oöfvervinneliga fördomar lågo mig i vågen.

At detta utslag varit riktige Vahr-kopper, tyckas Symptomerne, sjukdomens lopp och en förmodad smitta af Son Sonen gifva vid handen; men jag har dock velat kalla det *tvetydigt*, intil des s flera händelser, hvilka jag för min del icke kunnat finna, bestyrka möjligheten af et Kopp-utslag endast på sådane ställen: Det torde för öfrigt vara föga troligt, at detta utslag hörrört af eller haft någon gemenskap med Lefrens hårdhet.

Uti L'Esprit des Journaux, Juil 1781. p. 293. har Mr. DESAIVE låtit införa *preparation* af

af *mercurius dulcis* sådan den finnes uti 2:dra Edition af *Pharmacopœa Svecica 1779*, samt tillagt den anmärkning at det hvita præcipitatet bör sublimeras för at blifva en verkelig *mercurius dulcis*; emedan det är troligt at det hvita præcipitatet, ehuru noggrant det än blifvit præpareradt, dock innehåller något *turpētum minerale*, förorsakat af den vitriol-syra som *acidum nitri* ofta innehåller. Han tilstår dock at om man kan åga en väl renad saltpe-ter-syra, och det kok-salt som nyttjas vid præ-cipitation är väl rent och fridt från sal Glauberi, så kan väl intet tvifvelsmål åga rum om det hvita præcipitatets renhet, då det tilredes aldeles efter den föreskrift som den Lyfande lärde Societeten, Kongl. Svenska Collegium Medicum i denna *Pharmacopœa* föreskrifvit. Han slutar med at efter *Pharmacopœn* an-märka, at det är högst nödigt at bägge li-queurerne blandas medan det kockar; på det deras inbördes verkan må blifva så mycket kraftigare på alla deras bestånds delar och för-eningen så mycket nogare.

Uti samma Journal p. 297. har Mr. PHILIPPE låtit införa et bref om *svårigheten at up-lösa stenar i blåsan*. Han bevisar, så väl af Théorien som af åtskilliga observationer, at det endast är en enthousiasme at tro det ste-nar i blåsan af aër fixus kunna uplösas. Han har gjort flera förfök at deruti uplösa utskur-ne blås-stenar, men alltid förgåfves. Åtskilli-

ge gångor har han låtit dem, som varit plågade af blåse-sten, nyttja ær fixus, efter Herr HULMÉS methode, utan at de någonsin deraf kånt någon lindring, och då stenarne sedermera genom operation blifvit uttagne, hafva de på intet vis synats angrepne af denna kur. Några hafva af detta medel fådt en håftig verk i magen. Den långa vägen, innan ær fixus kommer til blåsan, och de många vätskor som des förinnan kunna absorbera den, tycker Auctor åfven vara skjål mot denna Herr HULMÉS methode at lösa sten.

(Mr. PHILIPPE tyckes ej tala utan årfarenhet, han anför ock verkligen befämnade händelser om alt hvad han säger, med namn och ort hvarest hans observationer åro gjorde. Vidare förfök skola således decidera til Hrr. HULMÉS eller PHILIPPES förmån. Mot sten har jag ej ågt tillfälle at förföka denna methode, men vål mot gickt, kan dock ånnu ej något vist derom säga; hos en märktes mycket bulrande och kottrande i magen hvarpå den mycket svålde, hvilket senare jag åfven hört Herr Professor DOCTOR KRAAK hafva sedt hos et Fruntimmer som sedan Hon tagit Cremor tartari, kom efter en annans ordination at taga Alkali tartari, dock hade det ingen elak påföljd.

A. J. H.)

Kongl. Vetenskaps Academiens NYA HANDLINGAR T. II:a 1781, 1:a Quartalet, 87 sidor, med 2:ne Tabeller.

P. 13, Ytterligare Rön om *Ascaris Lumbricoides* med et stort uthängande knippe, af J. L. ODHELIUS.

Om dessa kreatur, med derpå hängande knippen, är förut skrifvit af Auctor i Kongl. W. Acad. Hand. 2. qv. Vol. XXXVII; af Hr. BLOM samma år i 4:e quartalet; samt af Herr MÜLLER i 4:e qv. Vol. XL. Provincial-Medicus Doct. UNGE har til Kongl. Colleg. Medic. upskickat den här afritade och beskrifne mask. En 3 års gammal gosse, sjuk i dödlige koppor, har kråkts up den. Med Hr. Professor WILKES biträde har Auctor noga undersökt denna mask, som på Tab. I: Fig. 1 och 2, i naturlig storlek vifes. Sedan så väl det uthängande kylset, som sjelfva masken, under microscop, blef noga anatomiserade, fant man, at detta kylset, som genom et ovalt hål vid den brunaktige hopfnörpte ringen midtpå masken utträngt sig, ej var annat än maskens inålfvor. Doct. TYSON's uti Philosoph. Transact. Vol. XIII. N:o 147 för år 1683, gifne beskrifning på samma maskar, anföres; hvilken med det, som af Hr. O. blifvit anmärkt, väl öfverensstämmer. Han har funnit särkilte hagnar och honor, och tyckes denna af Hr. O. examinerade mask, med TYSONS beskrifning jämförd, vara en hona. At dessa maskar haf-

va ägg, fättes här utom all tvifvel; men om dessa utkläckas inom eller utom kroppen, behöfver vidare uplysning.

P. 20. Beskrifning på en hårtills okänd Hallon-mask; af CLAS BJERKANDER. Dessa maskar förtära sjelfva blad-knoppen på Hallon-busken, så väl som sjelfva frukt-fåstet, och göra således på Hallon stor skada. Larven är röd 2 linier lång, hufvudet svart skinande, 6 spetsige framfötter med svarta ringar, 8 köttaktiga, första leden vid Hufvudet och den sista äro svarta. Insectet, som blir af denna Larv; kallas *Phalæna Tinea rubiella*, är 2 linier lång, ögonen rödaktige, kroppen grå, spröten tagel-likä en linia långa. Öfver-vingarne kantade med hår, gulbruna, inre kanten på öfre sidan har 2 stora, och den yttre 3 mindre gula fläckar, samt många strödde öfver båda vingarna. Under-vingarne gläntfande, brun grå, hårkantade. Fötterna taggiga, med gula fläckar och ringar. Då solen lyser skina fläckarne, sedde genom microscop, som guld. Fig. 6, Tab. I. visar Larven i naturlig storlek, och Fig. 7 genom microscop; Fig. 8 visar puppan. Fig. 9 visar sjelfva *Phalæna* i naturlig storlek, och Fig. 10, sedd genom microscop.

P. 21. Om Bröst-hörningen, Gonium pectorale, et för blotta ögon osynligt Vattu-kräk; af OTTO FRID. MÜLLER, Kongl. Dansk verklig Etats-Råd. Et par hundrade särskilte slags infusions-djur äro redan kände och beskrefne, så at man ej mer kan tvifla om deras varel-

varelse. Hr. M. har tilförene, i sin *Historia Vermium infus.* p. 60, beskrifvit detta kråk, under namn af *Gonium pectorale quadrangulare pellucidum, molletulis sedetis sphaericis*. Sedermera har Han ägt tillfälle at upptäcka des fortplantnings-sätt, hvilket här beskrifves. At se detta djur, behöfves et af de bästa microscoper, då ser man at det har en af 16 kulor bestående fyrkantig flat yta. Kulorne äro nästan ägg-formige, genomskinlige, ljusgröna, nästan lika stora, tyckas vara infattade i en, äfven för microscopet omärkelig, fyrkantig flemhinna, som från bägge sidor ger et slags sken. Af likheten med Judiska prästens bröstspan, har detta djur fått sitt nomen triviale. Alla platta infusions-djur, hvilkas kroppar utgå i et eller flera hörn eller vinklar, kallar H. M. *Gonia* eller *Hörningar*. Uti infusions-vattn ser man ofta klumpar af större eller mindre antal kulor; men *Gonium pectorale* består alltid af 16 kulor, som intet röra hvarannan, utan äro alltid i lika ställning och afstånd från hvarandra. Fyra äro midtuti och 3 på alla 4 sidor. De 4 medlersta äro något större, och de medlersta af sidokulorne något innan för de andra. Hela kule-plattan flyttar sig från et til annat ställe, med bibehållande af samma kulornes läge och ordning, genom en växelvis vältrande rörelse, från höger til vänster, litet mer än en 4:de del af en Cirkel-båge. Den hvilar sig emellanåt i en hängande ställning

på tvåren. Då djuret rör sig synas kulorne ägg - lika, men spheriska när det hvilar. Af denna bestämde, frivillige rörelse blef Auctor fulleligen öfvertygad, at dessa kulor voro verkelige lefvande djur. Sedermera märkte han, uti April månad, at en och annan kula af de större bröst - hörningarne antingen hängde i ovanlig ställning, eller var aldeles borta, och förmodade då at kråket var fullvuxet, och at det, på sätt som vanligt är bland infusions djuren, skulle föröka sitt slagte genom modrens delning eller uplösning i flera stycken. Förnyade observationer visade at modren hel och hållen uplöses til ungar, och at hvarje af de större kulorne bestå af 16 mindre, aldeles lika modren, at de nu voro i begrep at rifva sig löse och at det var orsaken til kulornes skiljaktige ställning. Hvarje af dessa ungar bestodo af 16 mindre kulor. Fig. 11, 12 och 13. på I. Tab. visa denna bröst-hörning.

Pag. 30. Om orsakerna til de svåra Frossor, som åren 1774, 75, 76 och 1777 kring Åbo och annorstådes grasserat; af JOHAN HAARTMAN.

Först vises hvad betydande verkan luften har på vår kropp, och huru både Sporadiska, Endemiska och Epidemiska sjukdomar af luften och des omkiften upkomma; sedan at orternas belågenhet och de årlige våderväxlingarne ej allenast underhållit, utan åfven bidragit til de hårdnackade frossor, som sist förflutne åren varit så allmänna. Sid-

Sidlånta ställen och dällder, hvilkas grund består af lera och dy, gifva ömrigare fuktigo luktande ångor ifrån sig än andre orter; hvarföre skårgården oftast och värst, af vissa Endemiska sjukdomar är besvärad. I synnerhet äro de ångor, som om hösten från sådane orter upstiga, mycket bidragande til de svåra höstfrossor som från vår-frossorne äro så mycket åtskilde, och gemenligen bestå i en congestio ferosa, då vår-frossorne deremot hafva en congestio sanguinea til orsak. För at bevisa den sanning, at dessa frössor af luftens beskaffenhet i synnerhet upkommit, anföres Meteorologiska observationer för 1773, 74, 75, 76 och 1777. Af dessa observationer märkes at luften år 1774 varit mer tryckande än vanligt. Omväxlingarne på Barometern hafva år 1773 från högst til lågst i hvar månad varit 5 resor öfver en tum, och 1774, 4 resor. Åtskilliga exempel anföras på hastiga ombyten af Barom. fallande och stigande på kort tid, hvilka omskiften ej kunna åga någon god verkan på hållan, ehuru de på vist sätt kunna anses för dertil oumgångelige. År 1774 voro äfven många mycket kalla dagar; uti Februarii månad mycken nederbörd, samt sedermera 5 månaders torka, hvilket alt mycket bidrog til Epidemien; åtminstone kunna dessa omständigheter anses som förberedande orsaker dertil, och den derpå infallande tidiga natt-frosten och många stormar om hösten 1774, såsom

egentliga orsaken. Den långsamma torkan gjorde åfven at åtskillige hafs- och sjö-vikar blefvo uplandade, hvarifrån stor myckenhet otjenliga dunster upstego; utom det at torkan mycket uphetsade kropparne. Åren 75 och 76 voro ännu hastiga ombyten i Barometern; men inga särdeles stormar. Om hösten 1775 hade man åfven et hastigt ombyte från mycken värma til stark kjöld. 1776 var om sommaren stark torka, och hösten kall, hvarpå först en svår skärgårds-feber, samt derefter froflan, började grassera. Misfvåxten 1776 bidrog åfven i ganska betydlig mån til dessa sjukdomars förvärrande. År 1777 var första halfva året bland de kulnaste, hvarföre froflan då håftigt plågade. Men senare delen af året voro omväxlingarne af kjöld och värme ej så betydliga; samt sommar-månaderne en måttelig rånlande blåst, hvarföre ej eller någon gångbar feber det året infant sig.

Pag. 78. Några varma Bad uti Africa och Asien, beskrefna af C. P. THUNBERG.

Tvåne Asiatiska och 4 Africaniska varma Bad, hvilka Auctor på sina resor besedt, beskrifvas här.

Södra hörnet af Africa har 7 varma Bad, hvaribland endast et enda förut är beskrifvit, och det ganska oredigt af Hr. KOLBE. Trenne ligga nära hvarannan i en tvärklaf af den långa bergs-raden som från Rode-sand utlöper. Synnerligt är, at ehuru i detta landet äro så
mån-

många varma Bad, finnes dock intet eldsprutande berg. Bland dessa Bad märkes 1 *Brand-Valleys varma Bad*, som har 7 ådror och så kokhett vattn at djur deruti skållas och imman upstiger som utur en kokande gryta, men sedermera samlar detta vatten sig i åtskilliga stora hålur, hvaruti man kan bada. Vattnet håller hvarken syra eller järn.

Circulation ökes starkt då man här badar och om man ej inom $\frac{1}{4}$ dels tima stiger up, kommer åckel, kråkning och dåningar; detta hånder de som första gången besöka baden ofta straxt de nalkas kanten af kjällan.

2. *Västtra Elephants varma Bad* har ej aldeles kokhett utan varmt vattn, men lika rent och obemångt som det förra, hvarföre man äfven i bågge kan tvätta kläder och koka kjört. Här äro bygde så vål hyttor för de badande, som et hus til gästning.

3. *Varma Badet Öfverberg* kallat, upkommer utur en backe som består af järnmalm. Vattnet är lagom varmt och sätter ockra.

4. *Östra Elephants varma Badet* har 3:ne ursprung och järnhaltigt lagom varmt vattn. Jorden omkring hyser saltpeter och fina glåntfande järn-particlar.

På Japan är *Urisyno Bad* belågit hvilket KEMPFER beskriofvit. Som det landet åger många brinnande berg, så har det ock många bad. Auctor har sjelf sedt detta, som är med et hus af flera rum öfverbygdt, och så inrätt-

tadt at varmt och kalt vattn efter behag kan insläppas; vattnet är nästan kokhett och tyckes vara aldeles rent. *Tijpannas* heta Bad på Java, hvarest äfven synas många eldsprutande berg. Detta bad ligger 3 dagsrefor från Batavia, vattnet är ej aldeles kokhett, bottnen ser rostfergad ut och kring kanterna sågs en höggrön tunn skorpa, som dock är något vegetable efter Hr. Prof. och Ridd. BERGMANS försök. Här är bad-hus inrättadt. Vattnet innehåller kalk och järn med tilhjelp af luftsyra upplöste, så at detta bad således kan föras bland *Thermæ æratae*, efter de försök Hr. BERGMAN och HJELM anställt med den skorpa som på vattnet samlar sig. Vattnet laxerar starkt om det drickes.

Försök med Nux Vomica, anställdte år 1774. af A. J. H.

Nux Vomica är et medel som tilføres oss från Zeylon och Malabar. Är frukten af en *Strychnos* således en pentandrift, och bekant för nog giftig.

I anledning af de lyckliga kurer som uti Östergjöhland med dem blifvit anställdte mot Rödfoeten, och hvarom Kongl. Svenska Vetenskaps Academiens Handl. för år 1774. i:sta kvartalet vitna, har jag här i Stockholm anställt följande försök.

För

För at finna hvad den in Corpore sano gör, tog jag sjelf en morgon af pulvericerade Nuces vomicæ en scrupel, och drack några glas kalt vattn ofvanpå, för at förtaga den olideliga båkka smaken de åga, som icke desto mindre kändes flera timar. En half tima efter intagandet märktes en yrhet i hufvudet, och då jag skulle stiga upp, kunde jag näppe- ligen gå, en underlig tröghet med någon drag- ning i alla leder, i synnerhet i knåen, gjorde at jag staplade vid hvarje steg och tycktes lik- som jag ville undfly någon nödvändig fara at falla.

Detta förgeck ej förr än jag klockan 2 hade spifat middag, då inga olågenheter vidare kjändes. Jag hvarken kräktes eller laxera- de häraf, kjände ej eller någon rörelse i ma- gen som kunde härflyta af detta medel; träffa- de således intet något spår, hvaraf jag kunde döma til dess kraft mot Dysenterie. Följande försök anstältes vidare år 1774 om sommaren.

1:o Gardes Soldaten Han klagade sig öfver Diarrhæ hvarvid blod visat sig, hade ingen feber, ref eller oren tunga, tog pulfvret af Nuces vomicæ en half Scrupel morgon och af- ton; ingen blod visade sig mera och Diarrhæen stadnade på tredje dygnet.

2:o Soldaten vid samma Regemente och Compagnie SELLMAN klagade öfver en mattande Rødsot, hade ref, feber och oren tunga med elak smak i mnnnen; honom gafs icke desto

mindre i 3:ne dagar Nuces vomicae pulveris. en Scrupel i sänder, först 2:ne samt sedan 3:ne gånger om dagen, hvarmed continuerades mot 3:ne veckor, med den verkan at excrementerne ej mer viste sig blod-blandade, men han hade en beständig yrhet, darrande kropp, verk i mag-gropen, ingen appetit och ofta Tenesmer samt håftige evacuationer; då nyttjades vitrum ceratum antimonij och i desß dryck uplöstes Gummi Arabicum, hvaraf han snart blef aldeles frisk.

3:o VINGE vid samma Regemente hade en blod-blandad utför, tog först pulvis Rad. Ipecac. 2:ne gånger, i den dosis at upkastningar följde, sedan en Scrupel pulv. nuc. vom. om dagen och blef om 3:ne dagar frisk.

4:o BOSTRÖM, hade blod-blandad Diarrhoe torr och oren tunga, men förmådde ännu gå uppe, tog en dosis Tartar. emeticus; sedan Rhabarber och om afsnarna Theriac, sedan tungan blef ren; men blod viste sig ännu. Vid et Regemente der Kronan måste bestå medicamenterne, är det en skyldighet för den som har sjukvården om hand, at ej förskrifva mycket dyre medicamenter, då sjukdomen med simplare medel kan botas. Derföre påminnte jag mig at bladen af lingon, folia Vitis Idææ, smakade båtka och adstringerande; infunderade i vattn ge de en brun styptisk lag, som, då vitriolum martis tilblandas, blir svart; beslöt således försöka detta medel. Han drack et svagt

svagt infusum här af, några koppar om dagen, hvarjämte han tog Nuces vomicæ och kunde efter några dagar göra tjenst.

5:0 SPARR, var matt efter en genom gången feber, får någon Diarrhœ med blod blandad, men utan feber eller oren tunga. Han tog några priser Nuces vomicæ och blef inom en vecka frisk.

Bland några och 20 försök jag med detta medel mot Röd fot anstält äro dessa de lyckligaste; flera Läkare hafva deruti haft et lika öde med mig. Kan väl vara at orsaken härtil är den at Nuces vomicæ ej varit nog lång tid förut pulveriserade, som Provincial Medicus Hr. Doctor HAGSTRÖM nyligen i bref til mig sig yttrat. Jag tror dock at detta medel ej äger något särdeles specifikt mot Röd foten, ehuru det ofta kan göra betydlig nytta, emedan det torde kunna stilla spasmer, samt med sin bätskhet stärka magen, sedan primæ via först genom emetica och laxantia blifvit rånsade.

Medlet är ej dyrt, passar således väl för fattigare folk. Men de olägenheter man der af känner, och den influence medlet i längden torde hafva på magen och systema Nervosum torde blifva nog svåra hinder deremot. Et Fruntimer feck här af convulsiviska ryckningar och en långsam sveda i maggropen, ehuru det med all akksamhet föreskrets af en bland våra måst berömde Läkare i Stockholm.

Jag

Jag måste åfven tilstå at någre doses Ipecacuanha eller stundom Tartarus emeticus eller Vitrum ceratum antimonii, Rhabarbarina, Mucilagineusa drycker af Gummi Arabicum eller Radix Saleb, samt til slut Cortex cascarilla, Kinkina eller simarubæ (hvilken gjør bästa nyttan sedan primæ via åro renade) både sårkrare och snarare återskaffat patientens hålsa, med mindre farlighet och utan fårdeles större kostnad (a).

Paraphrosyne af Hyosciamo, eller en sort raseri och druckenhet förorsakad af Bolmört, af G. L.

För några veckor sedan, kom en fattig Fabriks-hustru til mig emot aftonen, med et lit flicke-barn $3\frac{1}{2}$ år gammalt, som hon sade vara ganska sjukt och bära sig underligt åt, samt åstundade hjelp.

När hon hade henne på armen, skrek flickan, sparkade, hårdrog och örfilade modren. När hon ståldtes på gålfvet, kunde hon ej stå, utan

(a) Långt efter sedan dessa försök blifvit gjorde, utgaf nu varande Medicinæ Doctorn Hr. JACOB ALM 1780 under Profess. J. SIDRÉN's Præsidio *Nomulla de Nuce vomica observata*, innehållande åtskillige försök hos menniskor och hundar, hvaraf slutes at detta medel är et ibland de starkare Antispasmodica, kan nyttjas mot Convulsioner och fallande-sot, samt at dess skadande egenskap härrör af dess starka narcotiska kraft.

utan föll omkull och sparkade med fötterna. Tog hon henne i ena handen, klef hon med fötterna up åt väggarna, krassade med händerna, bredde ut fingrarna och darrade; med et ord, hon bar sig åt som en, den der aldeles var ifrån förståndet. Ögonen voro starre; hon kunde ej se, och blinkande ej med ögonlåcken, då man veftade för ögonen med et klåde eller något annat; hon tycktes ock vara något styf i lederna. Emot sin vilja och vana, släppte hon urin som oftast på gålfvet.

Modren berättade, at hon för någon på gården begången oartighet gifvit henne ris, hvarefter hon blifvit sådan. På tilfrågan, om hon någon gång tilförne på dylikt lått agat henne, och om barnets affecter kunde vara ilska? svarade hon: at det förra då och då skedd; men at flickan aldrig burit sig så åt, som nu. På barnet syntes eljest ingen åkomma; underlifvet var endast något stort, hvilket gaf anledning at förmoda maskar: hon hade haft jämt öppet lif och åfven den dagen tilräckeligen: armen höll hon ej så länge stilla, at man kunde få någon reda på pulsen.

Efter många frågor och sluteligen om hon ätit något otjenligt? svarade modren: at de andre barnen, som med henne varit på Kyrkogården, hvilken låg nära intil huset, berättat, det hon ätit några gröna blad, hvaraf likvål ingen af dem, utom henne, tagit något til lifs, hvarföre ock de andre barnen voro friske.

Det

Det var då icke svårt at misstänka Bolmörts bladerna, och när man efterläg, fanns det hafva sin riktighet.

Jag lät straxt tilreda en blandning af 1 gran Tartarus Antimonialis, uplöst uti 4 matskedblad flod- eller annat vatten, hvartil lades några théeskedar Socker-Sirap (*), och hvaraf flickan ingafs hvar $\frac{1}{8}$ dels tima en half matsked i fonder, til des hon fick kasta up, samt derefter dricka väl vatten eller mjölk, at afskölja magen. När hon til större delen upbrukat denna blandning, följde åtskillige starka upkastningar, hvarvid några føndertuggade gröna blader, men i synnerhet frön och stycken af fröhuset upkastades. Sedan detta var skedt, lät jag gifva henne Vinättika, och så snart hon tagit 2:ne matskedblad här af, en half tima emellan hvarje, somnade hon, och fick några timars rolig hvila; vid upvaknandet kunde hon åter se, och de öfrige Symptomerne voro i det måsta försvundne.

Någon förvirring eller yrsel märktes väl ännu andra och tredje dagen i hufvudet; men denna olägenhet försvann äfven småningom, så at flickan inom 4:de dagen blef frisk, munter och lekande, efter sin vana, med de andre barnen.

Bolmörten, oaktat den i långliga tider blifvit, och äfven nu för tiden blifver, efter fleras

tan-

(*) Om ej Socker Sirap, håning eller dylikt skulle vara til hands, kan denna blandning, sådant förutan, nyttjas.

tankar, med mycken nytta brukad i Medicin, både ut- och invärtes; har likväl, och i synnerhet des rot, för likheten skull med Palster-nackor, bedragit mången mindre försiktig, och stundom förorsakat döden, ofta mycken olågenhet, många svåra tilfällen, då den blifvit åten, hvilket åfven af denna händelse är at intaga; hvadan ock ordspråket eller latinska versen: *Nullus hyosciamo male prudens expleat alvum.* Åtskillige Auctorer hafva åfven häruppå lämnat flere exempel, hvilka i deras skrifter lätteligen åro at tilgå. Således är den händelse jag omtalat icke ovanlig, icke fällsynt, och af den grund til åfventyrs mindre nödig at nämna; men som denna Veckoskrift förmodeligen torde komma en eller annan Landtman i händer, och sådane händelser åfven snarast torde förefalla på Landsbygden; har jag trodt det ej vara utnr vägen, at lämna en kort beskrifning öfver de Symptomer, som denna gång visat sig, samt gifva anledning til enfaldige, dock snart och kraftigt verkande medel, i fall något barn af oförsiktighet eller med vilja, skulle komma at åta, antingen af bladerna, fröet eller roten.

Nyheter.

Mr. SABAROT DE LA VERNIERE, Docteur en Medecine, har uti *L'Esprit des Journ.* Juil

1781.

1781. p. 305. infört rön om nyttan af frukten utaf *Rhamnus paliurus* mot sten och grus. En half hand full af mogne sönderstörte bär kokades på et kvarter vattn, hvaraf dracks et spetsglas i sänder, med den verkan at det dref stenar, grus och urin anfenligen. Vid svåra sten Coliquer är den dock för håftigt drifvande, och får således då ej nyttjas.

Uri samma Journal p. 306. omtalas at Mr. PAJON DE MONCETS har genom Nufferska medlet utdrifvit en binnike - mask af 6 alnar, hvarpå sägs både hufvud och stjert (a).

Utaf Herr TODES *Medicinisch-Chirurgische Bibliothek* är nyligen hela 8:e Bandet, af 638 sidor, hitkommit, 1:a och 2:a stycket deraf äro tryckte förledit år, men 3:e stycket det innevarande. Detta Band är til alla delar likt de föregående, och torde man framdeles kunna derutur upleta något för denna Veckoskrift intresserande.

(a) Åtskillige Naturkunnige i senare tider hafva åter antagit den tankan at binnike-masken, *Tenia*, hade et ordentligt hufvud vid ena extrmiten, samt at den andra vore stjert, i likhet med andra vermes af de ordines som kallas intestina och molusca. Åtskillige hafva äfven afritat dess hufvud.

A. J. H.

*Anmärkningur vid Vattu-sot, observerade på
Kongl. Lazarettet 1781, af J. L. O.*

Bland 99 invärtes sjuka som i år, på Kongl. Lazaret. från den 1 Jan. til nästföljande Maji månads slut, njutit skötsel, hafva 27 förekommit, som af särskilde arter Vattu-sot varit behäftade; af hvilka 18 fått denna sjukdom efter höstfrässor, som antingen blifvit vårdslösfade, eller genom hetlige stoppande medel, så kallade huscurer, i otid hämmade innan primæ viæ tilräckeligen voro ränsfada; 6 utan at kunna angifva någon vetterlig orsak eller föregången sjukdom, 2:ne af förkylning och en efter missfall.

At en sjukdom af sådan beskaffenhet och åtföljgd af så brydsamma Symptomer som vattu-sot, i alla tider varit och förmodeligen blir, til tråts för alla Specifica, så länge världen står, ofta obotelig, lär väl ingen som haft at vårda slika patienter och som känner sjukdomens beskaffenhet, draga i tvifvelsmål; icke defs mindre händer understundom, då sjukdomen blifver vederbörligen judicerad och tjenlige medel vidtagne, at sjuka, om hvilka man gjordt sig mindsta hopp, blifva fullkommeligen borade, då andra åter som synts mindre betänkelige, oförmodeligen dö. Äro lifs-krafterne förmycket medtagne, viscera obstrueta eller eljest skadade, hvarigenom affilnings-kårillen hindras i deras function, eller af slapphet försvagade,

ej förmå uppumpas den öfverflödiga fuktighet som afföndradt sig i fettets eller någon hållighet af kroppen, blir sjukdomen fallan eller aldrig botelig, åtminstone icke med varaktighet, om man ock använde alla de medel läkarekonsten åger: men är deremot intet af dessa hinder at rödja urvägen, behöfver man blott med lindrige *Laxantia diuretica* hindra at ej vattnet öker sig; hvad redan är samlat blir naturens enfak at själf evaporera: understundom kan *paracathesis* med nytta bitråda; men på de egenteligen så kallade *hydragoga* har man at göra liten räkning. Ordet låter tröstrikt; men til sin verklighet lika så *chimerikt* som *Sarcotica* i får. *Cremor tartari* ensamt eller författ med *Rheum* uppfyller i det närmaste all indication vid vattusots botande, då sjukdomen är botelig: det löser och afförer lindrigt samt öppnar uringångarne; dock utefluter intet detta andra medel, som äfven med framgång kunna nyttjas. *Scilla* kan hafva sin förtjenst; men graverar alltid magen och förtar matlusten då dermed continueras, hvilket är et det första hinder i sjukdomens botande, der ingen ting är nyttigare än underhålla Patientens krafter med god föda, värma och afpassad kropsrörelse. *Drastica* äro fallan nödige och fullborda aldrig curen, ofta äro de skadeliga. På *emetica* kan man hafva mer affeende, i synnerhet *Tartarus antim.* den löser och afförer på 2:ne vägar och hvad som

mer

mer är at hafva afscende på, tvingar Patienten merendels i transpiration genom de våldsamma convulsiva rörelser, som detta salt upväcker i mage och tarmar, som fällan vinnes, åtminstone i början af sjukdomen, genom de verkfammasste diaphoretica, men är likväl högst bidragande til vattnets aflopp in hydr. anasarca.

Man har gjordt flere försök med de berömdaste medel i vattusot på Kongl. Lazareten af utgången har intet funnits som kunnat betaga Cremor tartari, jemte Amara tonica, efter omständigheter gifne, företråde; Åtminstone är intet exempel på här vid Lazarettet at någon vattusiktig, der desse medel fruktlöst blifvit nyttjade, genom något annat kunnat räddas. Man har derföre, som jag tycker, på goda skäl blifvit föranlåten grunda, så tillägandes, hela curen för vattusot på de 2:ne förrnämnde medel, såsom de der vist bästa verkan, och, i anledning af hvad som händt de förr berörde 27 vattusiktige som blifvit skötte på Lazarettet och alla utan särdeles variation i methoden nyttjadt Cremor tartari och ymsom Tinctura amara, torde äfven denna sats hämta någon styrka, då det anmärkes at af dem hafva 17 blifvit fullkommeligen friske, 2 förbättrade och följakteligen allenast 8 dödt, hvilka alla ätta befunnos, dels som man kunde se före döden, dels efter at öppnade visades, med bröst-vattusot eller ascites Cysticus

behåftade, jemte infarctus viscerum, som i dylika casus aldrig lår saknas.

Det har intet varit vattnets myckenhet, intet Patientens ålder, som gjordt denna sjukdom funeste; ty 2:ne vid 70 år hafva lyckeligen undsluppit och flere som i anseende til vattnets myckenhet haft hiskeligaste utseende, likväl gått lyckeligen igenom; men vatten samlat i brösthåligheten på något ställe, och som avanceradt til viss grad eller ock i en eller flere små blåser inneslutit i buken, låter med så mycket större svårighet afrådja sig, som denna vattensamling, ehuru intet mycken til volumen, ej updagat förr än sent och ändock med tvetydiga tekn.

En händelse som förtjenar läsas torde jag få anföra, och som äfven beviser at vattnets myckenhet hos hydropici intet alrid är så farligt som det ser hiskeligt ut.

Gardies-hustrun M. Bergman 39 år gammal, fick förledit Nyår, af håftig sinnes-rörelse och skrämnel, missfall, vid pas i 6 månaden: en håftig blodstörtning följde strax, som betog henne snart både fansning och krafter, men uphörde ock lika så hastigt som den kom, utan sedermer ringaste tekn til afslag. Hustrun kunde efter några dygn sitta uppe och på 14 dagar gå: Åtskillige Moder-krämpor förföljde henne emedlertid; men i synnerhet märktes mot slutet af Jan. en vattnaktig svullnad i fötter och ben, som tiltog så grufveligen at Hon

om kyndelmässan måste beständigt bli til fångs och förmådde knapt röra någon lem för tyngd och stelhet af vatten, som nu äfven samlade sig i öfre extremiteterne och ansiktet. Sift i Febr. begynte buken fyllas med vatten, som tiltog ganska fort til den höjd, at Hon i Mart. månads början fruktade dageligen at quåfvas til döds. Hon plågades af mycken törst och urin var nästan aldeles afstannad. På 14 dygn hade Hon ej haft minsta sömn utan nödgades sitta i fången i uprätt ställning för at kunna andas och emedlertid väntade med längtan lindring genom bukens råmnande blott at slippa plågan. Hon tycktes hafva fullkommeligt skäl at säga:

*Solve precor miseram tali de carcere vitam,
Mors est jam requies, vivere pœna mihi.*

I sådan belågenhet intogs Hon af medlidande på Lazarettet den 3 Mart. mera med utsig till döden än lifvet; åtminstone hoppades Hon sjelf at snart få förbyta sitt elände i et efterlångtadt slut: Hon bäddades i fången i en sittande ställning, fick en matsked Cremor tartari och andra aftonen dosis Tinct. Theb. som gaf en timmas rolig sömn. Följande dagen pun-
 eterades abdomen då vid pass 4 kannor vatten utflöt inom få minuter, och i samma mån vattnet afgick lättades andtåppan. Strax efter operation sömnade Hon och fick sedan ligga mer horizontalt. Några dagar efteråt råmna-

de det vänstra benet, hvarigenom en myckenhet vatten dageligen utspirade; emedlertid nyttjades intet annat under hela sjukdomen än Cremor tartari och Essent. Amar. ymsom efter som indication fordrade. Härigenom affördes vattnet smånigom och magen styrktes tillika, hvarigenom matlust och någorlunda krafter jämnt underhöllos. Då och då gafs Tinct. Fulig. Foetid. at dämpa någre hysteriska anfall. Efter en tid af 6 veckor kunde man se en märkelig minskning på vattnet, som sedan vidare hvar vecka blef alt mer och mer synbar. På 10:de veckan efter inkomsten på Lazarettet fick Hon et håftigt styng genom bröstet med feber; men som genom åderlåtning och vanlige medel gaf sig efter 8 à 9 dygn. Hon begynte sedan vara litet uppe om dagarne; då förordnades at taga några gran camph. och litet nitrum om qvällarne samt dricka en bägare varmt kornvatten: Detta satte Henne i svettning och transpiration i ordning samt med mera skyndsamt afförde hvad ännu var kvar af vatten i cellulosa. Den 3 Maji lämnade Hon Lazarettet intagen af lifligaste glädje at emot både sin egen och andras förmodan fullkommeligen hafva återvunnit sin förra hälsa.

Väderteken och de mest gängbare sjukdomar observerade sistledne Junii månad i Stockholm.

- D. 1 - - morg. klart, 8 gr. varmt, Barom. 25, 49. midd. 4 gr. varmt, klart med strödde måln-fläckar.
- 2 - - måst klart, midd. 12 gr. varmt.
- 3 - - mulet och en rågnskur förmidd. aftonen klart, 8 gr. varmt, kall och hård nordan blåst.
- 4 - - morg. klart, 7 gr. varmt, Barom. 25, 64. middag. 16 gr. varmt.
- 5 - - morg. klart, 11 gr. varmt, midd. halfmulet, 17 gr. varmt, aftonen åter klart, Barom. 25, 63.
- 6 - - morg. klart, 8 gr. varmt, lungt, Barom. 25, 68. midd. 17 gr. varmt.
- 7 - - morg. klart, 12 gr. varmt, Barom. 25, 62. midd. 19 gr. varmt.
- 8 - - morg. tunna måln, 12 gr. varmt, Barom. 25, 60. klarnade, midd. 16 gr. varmt.
- 9 - - morg. klart, 8 gr. midd. 18 gr. varmt, Barom. fallit til 25, 45. aftonen stark rök i luften.
- 10 - - måst klart, 23 gr. varmt.
- 11 - - morg. klart, 14 gr. varmt, lugnt, Bar. 25, 58. midd. 17 gr. varmt.
- 12 - - morg. klart, 12 gr. varmt, Barom. 25, 72. midd. 21 gr. varmt.
- 13 - - morg. klart 16 gr. varmt, Barom. 25, 74. midd. 26 gr. varmt, rök i luften.

- d. 14 - - morg. klart, 16 gr. midd. 23 gr. varmt, lugnt, rök i luften.
- 15 - - morg. klart, 16 gr. varmt, Barom. stigit til 25, 81.
- 16 - -) klart, rök i luften, måst lugnt,
- 17 - -) midd. 23 å 24 gr. varmt.
- 18 - - morg. klart, föga rök, 17 gr. varmt, lugnt, Barom. stigit til 25, 86. men om nätterna föll ömning dag, midd. 25 gr. varmt.
- 19 - - morg. klart, lugnt, 18 gr. varmt, Barom. fallit til 25, 81. midd. 27 gr. varmt, eftermidd. mulnade och rågn stånkte några droppar.
- 20 - - morg. mulet, rågnade vackert, lugnt, 16 gr. varmt, Barom. 25, 65. midd. 23 gr. varmt, rågnade då och då hela dagen, eftermidd. åsk-dunder.
- 21 - - morg. måst mulet, 13 gr. rågnade litet, Barom. fallit til 25, 49. midd. 20 gr. varmt.
- 22 - - morg. klart, 15 gr. varmt, lugnt, Barom. 25, 39. midd. 21 gr. varmt.
- 23 - - morg. mulet, utan rågn, lugnt, 15 gr. varmt, Barom. 25, 44. midd. 20 gr. varmt, aftonen och natten vackert rågn.
- 24 - - måst mulet, 21 gr. varmt, några rågnskurar.
- 25 - - morg. klart, 13 gr. midd. 20 gr. varmt, Barom. 25, 36. men började åter stiga.

- d. 26 - - klart, 15 gr. midd. 24 gr. varmt, lugnt, Barom. 25, 60.
- 27 - - morg. klart med sol-rök, 16 gr. varmt, Barom. 25, 61. midd. 24 gr. varmt.
- 28 - - morg. klart, med tjock rök, 16 gr. varmt, Barom. 25, 65. midd. 28 gr. varmt.
- 29 - - morg. måst klart, rågnade liter, 18 gr. varmt, Barom. 25, 53. midd. 26 gr. varmt, sedan mulnade, om aftonen en rågnskur och mer om natten.
- 30 - - morg. mulet, 14 gr. varmt, Bar. 25, 37. midd. 19 gr. varmt, åskdunder och en dugtigt rågnskur.

Sjukdomarne voro måst de samma som sistförflutne månad. Den vackra våderlek, som varade hela Maji månad gjorde at just inga gångbare sjukdomar visste sig. Om hettan och torkan vid månadens slut började blifva något besvärlig, så märktes först dese verkningar i nästa månad. Der och hvar slag man en rötaktig feber, fufflar, pleuresier och frossor, hvarvid samma kur-methode ägde rum, som i sistförflutne månad. Skarlakans-febern skal ock visat sig.

Dissertatio de peritonæi diverticulis illisque imprimis quæ per umbilicum & lineam albam con-

tingunt. Præsid. WRISBERG & Resp. RUDOLPHI, Gætting. 1781.

Til denna akademiska skrift hafva 4 observationer af Profess. WRISBERG gifvit anledning. Derigenom får man mycket ljus om Nafvelbråcks orsaker och egenskaper. Kreatur äro mycket utsatte derföre, i anseende til deras horizontaila kropps ställning.

Hos menniskor är det antingen medfödt, eller uppkommer det genom et oförsiktigt dragande på det qvarblefna af nafvelsträngen hos barnet.

För at visa nafvel-bräckens beskaffenhet, var nödvändigt at Auctör först beskrifvit den sammanväfnad af trådar som kallas Linea alba, samt nafvelsträngens förbindning med underlifvet.

En Flicka om 5 år hade et dubbelt Bukbräck, hvaraf det större var vid nafvelen och det mindre nära vid mag-gropen. Det förra innehölt et stycke af nätet; bägge voro verkelige Nafvel-bräck, hvaruti en stor del af små-tarmarne lågo innom de utdänte integumenterna. Den ordentliga och fasta sammanfattningen uti ringarna, hvarigenom dessa bräck utfallit, gaf nogsamnt tilkänna, at de voro medfödda. En annan omständighet var med et barn, som hade en ganska svår födsel och endast lefde 24 timar, hvars nafvel-bräck var stort som et barnhufvud, med blod uti och så genomskinligt, at man deruti kunde se magens och

och tarmarnes krällande rörelse. Peritonæum var ej som vanligen uti säcken utdämt, utan slutade vid navel-öppningen. Alla underlivets innan måten voro i bräck-säcken. Sedermera om et förhårdadt embryo, hvars bräck bestod deruti, at små tarmarna hade utdämt navelstrången; och sluteligen anföres et stort navel-bräck på et får, hvarest den äfven af tarmarne var mycket utvidgad.

Observation qui confirme les bons effets des absorbans dans les empoisonnements causés par les poisons acides; par Mr. SCHUELER, Médecin de la Faculté de Montpellier.

(Utur Journal de Médecine Tom. LVI. Juil. 1781. p. 22.)

En Bagare, som nyligen blifvit frisk efter rötfebern, kände en morgon då han arbetade i bageriet, en oöfvervinnerlig törst; han begjårde af sin piga et stort glas varmt vattn med en bit socker uti; Flickan kunde ej nog fort härmed betjena honom, hvarföre han befalte henne skynda, sågande sig ej längre kunna uthårda en sådan törst. Denna flicka, förvirrad öfver sin Herres hastiga befallning, tog en bit hvit vitriol och lade i vattnet, i stället för det socker som bagaren befalte henne taga i et skåp. Bagaren, plågad af en olidelig törst, som af dröjsmålet ännu mer upretats, nedsväljde på en gång

gång 8 eller 10 unce af detta victriols - vatten, utan at märka at det ej var socker.

Några minuter derefter kjände Han en värk öfver magen (uti regione epigastrica), och efter någon stund kring hela buken; straxt derpå kom kräkningar och beständiga uttömnningar. Han nyttjade ömsom smör, bomolja och grädda, som han hördt berömmas vid slika tillfällen. Alt detta feta, som han kastade upp så fort han tog det, lindrade ej det minsta.

Det var vid pass en tima som giftet varit i magen då Mr. S. kallades. När Han kom til den sjuka, såg han i botten på glaset den victriol som ej hunnit blifva väl upplöst; öfvertygad om händelsen, lät han honom straxt på stunden taga, så mycket han kunde utaf preparerade kräftstenar, och sedermera efterhand en Théesked full i sänder; så at Han tillsammans nyttjade vid pass en unce.

Den första dosis af detta medel upväckte en gjåsning, som förändrade magens verk uti en brännande hetta, och förorsakade upstigningar, på hvilka Patienten ej kunde beskrifva någon smak; men de stötte dock något på syra. Dessa tillfällen varade endast et ögonblick, och, på mindre än en tima försvunno alla symtomer som visade sig i början.

Emedlertid kjände Patienten elaka (nido-reusa) våder upstiga utur magen, och hade då och då några kräkningar, sluteligen återkom torsten tillbaka.

Några droppar utaf Spiritus nitri dulcis föreskrefne at tagas i vattn, för at mäta hvad som af kräftstenarna var mer intagit, än som behöfdes at insupa vitriols-fyran, lindrade aldeles dessa nya tilfällen. Klockan 4 eftermiddagen återgeck den sjuka, fullkomligen botad, til sitt bageri, sedan han återfådt appetiten och ätit något soppa.

(Denna Casus är något öfverensstämmande med den som anfördes här frammanföre i denna Veckoskrifts 2. B. p. 92, och befäster samma kur-methode, så at man torde kunna taga för afgjort, at bästa medlet, då någon kommit at intaga en sur, skarp, frätande Spiritus eller gift, är at straxt taga absorbentia i tillräckelig dosis; til hvilket ändamål krita, som nyttjades i händelsen p. 92, torde vara både nyttigast, lättast at århålla och lindrigast til priset.

A. J. H.)

Nyheter.

Academie royale de Chirurgie de Paris var samlad d. 27 följande April, då Mr. MARTINIERE, premier Chirurg. du Roi, förde ordet. Mr. LOUIS, Academiens ständige Secreterare, började sammankomsten med et Tal om den mot belöning utfänte frågan: *At utsätta hvad verkan sömn och vakande har, samt de ändamål, hvarest man bör dem föreskrifva vid utvärtes sjukdomars botande.* Af de 11 svar som på

den-

denna fråga voro inkomne, har Academiën utvalt tvänne.

Mr. CAMPER, Anatom. & Chirur. Profess. i Amsterdam &c. &c., feck belöningen; och anmärkte Mr. LOUIS at Profess. CAMPER fädt flere belöningar och accessit vid åtskillige Academier.

Mr. TISSOT, Docteur en Medec. & Chir. Maj. &c., undfeck accessit, hvilken redan 1779 undfeck första belöningen för en diätetisk fråga. Utaf den fond som Mr. DE LA PEYRONIE gifvit Academiën, utdelas hvarje år en guld-medaille af 200 Livres och 5 af 100 francs hvarje til Chirurgi inom Riket, som gifva Academiën de måst uplysende afhandlingar. Dessa utdelades äfven nu at 6 förtjente Franska Chirurgi.

Derefter läste Mr. LOUIS et åminnelse Tal öfver Mr. DESDIER; Mr. FABER anmärkningar om benens exfoliation; Mr. PETIBEAU en afhandling om Abscesser i tungan, och Mr. SABATIER om nedre kjäftens låsning (Trismos) efter utvårtes skador.

Academie des sciences, arts & belles-lettres de Dijon har utfatt följande fråga för år 1782. *At utsättja, med mer säkerhet än tilförene, intermitterande febrars beskaffenhet (caractere), och at utstaka, genom otvifvelaktige tekn, de omständigheter då feber - drifvande medel, med nytta och utan de sjukas fara, kunna användas.*

Årfarenheten visar denna frågas vigt, och det är genom upmärksame observatores som
Aca.

Academien väntar henne besvarad. Med svaren förfares efter vanligheten och inskickas til Mr. MARET, Docteur &c., belöningen är en guldmedaille af 300 Liv. värde.

(Se *L'Esprit des Journ. Juil. 1781. p. 262. &c.*)

Mr. THIERRY, Doct. reg. de la Faculté, & Medecin consultant du Roi, har uti Faculté de Med. upläst en Dissertation, hvaruti han, efter väl visade och stadfäste handlinger, genom döde kroppars öppnande, påstår: *at det är verkelige åtskilnader på de symptomer, som visa hufvudets tilstånd uti maligna febrar och vid en infiltration af serum och lympha i hjernan*; hvarutaf Han slutar at skjötlen dervid bör vara åtskil- lig. Denna lärda och djupsinniga dissertation är skrefven för at fåsta practicorum upmärk- samhet.

Mr. THIERRY's observationer hafva blifvit stadfästade, genom dylike i samma ämne gjorde och meddelade af M:rr. MACMAKON och SALLIN. Den senare anför, vid berättelsen om en med Hydrocephalus som dog hastigt, äfven en beskrifning på hjernans, lilla hjernans, blod- rörens och indre hjern-hinnans tilstånd, sådant som det vid kroppens öppnande befants.

Mr. PHILIP har gifvit berättelse om en *mask-sjukdom* och alla de tilfälligheter som der- vid yppat sig. Uti den unga människan, som dertfore blef et offer, fant man efter döden 3 maskar af den sort som Fransoserne kalla strong- les,

les, hvilka voro i Buk Caviteten, utan at man kunde finna något hål på magen eller tarmarne.

Mr. PAULET har uplåst en afhandling om en *Hydrophobie*, hvilken blifvit ansedd som upkommen af sig sjelf. Sedan han gjordt berättelse om sjelfva sjukdomen och anfört et stort antal händelser hämtade af äldre och nyare skrifter, så framför han några tvifvelsmål om denna sjukdoms upkomst af sig sjelf; Han granskar de medel man hittils känt mot denna sjukdom, och anför de försök han gjordt med saliv af en sjuk som var plågad af denna förfärliga sjukdom och deraf dog.

Mr. DE L'EPINE anför et exempel på en *Hydrophobie* upkommen af sig sjelf, hvartil han varit vitne, hvaraf en, som låg sjuk uti en ganska håftig maligne feber plågades, och som blef botad med sjelfva sjukdomen. Denna sjuka hade, under en af accesserna, bitit sin piga så at blöd vifte sig, men Mr. DE L'EPINE har ej hört at denna Flicka fådt *Hydrophobien*. Denna händelse gaf anledning at man påminte sig en nästan lika, tilförene meddelad utaf Mr. MORIZOT DESLANDES, hvilken genom den nogaste undersökning blifvit förvissad, at den sjuka ej blifvit biten af något rasande eller sjukt kreatur.

Mr. PHILIP berättade om en ung Flicka som utaf det ordinairas afstånande blef kastad i samma fasa för vattn, och sluteligen deraf dog. (Se *Journal de Med. Juil. 1781. p. 81.*)

Anmärkningar vid Hr. Prof. TODES Medicinisch-Chir. Bibliothek, af J. L. ODHELIUS.

Uti Vol. 8. p. 232. finner jag et bref vara tryckt, som jag i förtroende skrifvit til Prof. TODE, såsom vän och bekant, angående hans, Vol. 7. p. 302 och 339, gifne recensioner af 2:ne mine Skrifter, hvaruti jag ville uplysa honom om rätta meningen af min utlåtelse om Engelska Sjukan och tillika rätta några hans misstag, dels härrörande af mindre kändedom af Svenska språket, dels af opåliteliga underrättelser. Men som han behagat nyttja detta bref til annat ändamål och gifvit almänheten del deraf, utan at hafva begärt, mindre fådt, mit tillstånd dertil, och han tillika genom bilagde påminnelser söker på et nog ovänligt sätt försvara sine infall och misstag, så har han misfsbrukat det förtroende jag höll honom värdig och författ mig i nödvändig skyldighet at likaledes för almänheten noga visa både hans misstag och hans obetänksamhet.

Hans misstag härstammar tydeligen af tvänne källor: *okunnighet och vårdslöshet.*

Så okunnig i Svenska språket, som han både i recensionen bevist sig vara och sjelf det årkänner, Vol. 8. p. 237. lit. n, är det en oblyg förmåtenhet, at likafult, angående meningen i en Svensk skrift, der man med flit nyttjat et fåordigt skriffätt, tro sig vara skickelig at döma om *tydelighet, tvetydighet, ofull-*

Ånddighet, dödliga fel, m. m. Se Vol. 8. p. 234, 235.

Ty om han t. e. hade förstådt meningen af ordet: *omtänksam*, som förekommer i 2 §. af min *underrättelse*, så hade han genom mit bref låtit vågleda sig, at af 2, 3, 4, 19 och 20. §§, der jag omständeligen beskriver i hvad affigt denna afhandling blifvit författad och utgifven, finna, huru den ingalunda *är skrefven för enfaldiga*, som han dock envist, l. c. p. 234. lit. e, påstår. Han hade då kunnat bespara både sin orillämpeliga mångordighet och dölja sin kitsliga skrifklåda. Han hade då icke, genom den ganska felagtiga aftryckningen af 3:dje §, Vol. 8. p. 234. lit. e, ytterligare ådagalagt huru slätt intet han fattar vigten af de orden: *alt hvad jag här föreslagit bör och kan endast och allenast anses som nödhjelp.*

Om han vidare förstode meningen af det ordet: *snart*, som jag, l. c. §. 8. lin. 1, nyttjar til at kört och tydeligen utmärka veneriska blemmors förhållande, så hade han hvarken i sin öfverfättning, Vol. 8. p. 237. lit. o, aldeles gådt det ordet förbi, eller blifvit förledd, at med hårdnackenhät påstå det Torsken kan, genom mina upgifne tekn, misstagas för Siphilis. Jag frågar, med Hr. TODE, alla årfarna practici om de någonsin sedt torsksjuka barn få torsken in ano, eller blemmor, som likna veneriske får, vid stolgången? ofölbart har

har Hr. TODE, för hetta och hudlöshet på desse ställen, yrkat på renlighet, kall vattn, semen lycopodii eller Flores zinci; men har han väl dermed kunnat bota blemor, som hastigt förvandlat sig til speckagtige sår? är det icke därför en grof okunnighet at i desse händelser kunna göra *farliga* misstag?

Om han, som sagt är, fattade verkliga förståndet af ordet: *omtänksam* §. 2. och dermed kunde jämföra begreppet af ordet: *misstänka* §. 8. (et ord, som ingalunda kan öfverlättas genom *vermuthen*, såsom Hr. TODE det gjort Vol. 7. p. 304); så vore han snart öfvertygad huru illa afpassat hans omdöme är, l. c. och hans i anmärkningarne Vol. 8. p. 240-250. öfverflödigt flöste försvar för Rachitiske barns Föräldrars dygd, hade såkert blifvit inkränkt om ej borta. Han torde nyttigare hafva kunnat använda tid och eftertänka.

Ty, så vida TODE icke rent af nekar at Rachitis, åtminstone ibland, kan härledas från et veneriskt frö, hvilket han snarare, Vol. 8. p. 245. lit. x, synes medgifva, så *kan det äfven hos Rachitiske barn*, med hans tillstånd, *misstänkas*; och mera har jag på det criticerade stället ej påstådt. Låt vara at jämförelsen emellan de flere orsaker til Rachitis förhöllo sig annorlunda, än jag i mit bref, liknelsevis, anført; låt vara at detta förhållande vore omvändt och enligt TODES mening, (en ännu aldeles oafgjord sak, som endast genom upmärksam-

samhet kan afgjöras, men icke genom aucto-
 riter, hvarken V. SVIETENS eller någon annans,
 knapt en TODES) så kan dock et veneriskt frö
 alltid skäligen misstänkas; ja, det bör falla hvar
 omtänksam practicus in at försigtigt och noggrant
 förvissa sig om det är så, eller icke.

Utom des lärer föga någon förberedande
 orsak gifvas, som starkare grundlägger *Syra*
i de flytande och Svaghet i de fasta delarne hos
barn, Vol. 8. p. 244, och således åftadkom-
 mer Rachitis, än Föräldrar, hvilka genom ve-
 neriske sjukdomar blifvit utmårglade och alltid
 lämna en skröplig aföda. Om i dylik hän-
 delse inga tydliga tekn skulle synas til Siphil-
 is hos barnet, månne jag väl fårar Föräldrar-
 nes, (eller, om jag vil med TODE vara nog-
 råknad, ammans) dygd, deråft jag, som practi-
 cus innom mig sjelf misstänker et hemligt ve-
 neriskt frö som en förberedande orsak til bar-
 nets Rachitis? Likafult bör och kan jag bruka
 de af TODE, Vol. 8. p. 243. lit. w, föreslagne
 medel. Men om jag derjämte nyttjar Antifi-
 philitica, gör jag väl eller gör jag illa?

Så snart Hr. Prof. TODE hinner lära Sven-
 ska, torde han svara mig förnuftigt hårfpå.

Det faller mig före at han lærer arbeta på
 at betaga ofs all frugtan för Siphilis i flere in-
 vecklade sjukdomar, der vi hitintils trodt ofs
 hafva skäl at misstänka honom. Redan vil
 han hafva grundlagt sitt namns odödlighet ge-
 nom upfinning af et från Siphilis färskult gift i
 dröp-

dröplar. Nu ifrar han för Rachitis. En annan gång för en annan chronisk sjukdom, t. e. *Gikt* (*Underrättelsen* §. 14. p. 6.) Tiden skal visa om mennisko-flågtet mera vinner genom en *omtdnksam mistänka* för en så farlig och ofta dold fiende, hållt i de envisa chroniske sjukdomarne, eller genom *sjelfgjord säkerhet*.

Så fin Sedolåra är ock sålsynt, som den Hr. TODE, Vol. 8. p. 247. lit. dd, yrkar. Lyckliga Köpenhamn! der en 28 årig practicus (a), p. 240. lit. t, tror sig vanåra Rechitiske barns Föräldrars dygd om han mistänkar et hemligt veneriskt frö för at kunna vara orsak til barnets sjukdom (b). En practicus som tror at föräldrar gemenligen endast genom horeri och ågtenskaps-brott, p. 247. lit. cc. lin. 9, kunna ådraga sig en Siphilitisk smitta, bör kanske vara ömtålig för sina egna tankar, men en practicus, som genom årfarenheter blifvit varse flere, denna smittans, ginvågar til mennisko-kroppen, den kan åtminstone *utan vanårande fel få mistänka* desse ginvågar (c).

N 3

I

(a) Äro chirurgiska läro- och medicinska Student-åren deribland räknade? Inaugural Disputationen är åtminstone ej äldre än från 1769.

(b) Men kan det vara Hr. TODES alfvar at lika ömtåligt försvåra ammornas dygd? Se V. 8. p. 248. lit. ff. lin. 7.

(c) Jag, som af hjertat hatar rättegång, är ganska glad at icke lefva under samma Regering med Prof. TODE, om han åljest menar något med sitt hot, p. 251. lit. kk. Men han må ock sjelf vara glad at

I hvad löjliga misstag och i hvad onödigt, ja föga hedrande, ordakrig inveklar man sig icke, när man vågar sig döma, envist och myndigt döma, öfver mening och utlåtelse i et språk, hvilket man i hela des vidd icke känner! Och at Prof. TODE ingalunda förstår Svenska i grund, är nogsfamt klart, både af hvad redan sagt är och af det nya bevis han p. 252. lit. mm. gifver mot sig, der han ån-
teligen vil at *dräng* skal på Tyska kunna öf-
versättas med *knabe*!

Jag råder honom för sin heder skul, at hädanefter antingen recensera Svenska arbeten efter säkra öfversättningar, t. ex. MORRAYS i Göttingen, eller ock lära sig vårt språk; Och i senare affigten önskar jag honom af hjertat den lärdaeste infödde Stockholmsbo til Språk-
mästare, om det ock skulle blifva Riket en förlust af den, *hvars ägande dr af större värde än vi kanske inse.*

Intil des Hr. TODE sedermera omständeligen visar hvilka ofelbara kännetekn til Siphilis fela i min utgifna *Underrättelse*, hvarigenom
den

icke viftas i Sverge; ty här räknar man bland nedriga gärningar at lägga et sig tillskrifvit förtroligt bref för Allmänheten, utan dens tillstånd och vilja, från hvars hand det kommit; ån mera at göra det med et så förklenligt bemödande, som Hr. TODE utmärker. Han skulle visserligen för et så skamligt steg mot brefväxlingens helgd och säkerhet löpa fara at vråkas ur alla hederliga Sällskaper, såsom dem ovärdig.

den kan sägas vara ofullkomlig til sitt ändamål, så bevisa hans yttrade omdömen ingen ting annat, än en sjelklok, af fördom öfverlastad tadelsjuka, nog nära gränfande til oförstånd.

Går han bättre från det vetterligen begångne felet, p. 253. lit. pp, der han vil tillägga Profess. RETZIUS upfinnings åran til Acidum Tartari crystallifatum, så är han en Måstare at förvånda fanning och bevisa hvad han vil.

Men Prof. TODES recension och anmärkningar vid mit bref hyfa icke allenast ökunighetsfel, de hyfa åfven *fel af vårdslöshet*.

Vol. 7. p. 303. l. 2, Vol. 8. p. 234. lit. e. l. 23, anmärker han såsom synnerligen felagrigt at förenämde *underrättelse* är intvingad på 11 sidor.

Kan, eller vil han då intet råkna de synbara 16, eller, om han tar titelbladet undan, 15? Huru stort sidetal är väl i hans öfvertygelse tillräckeligt (*d*)? utom des hade han kunnat märka at denna afhandling är tryckt i större format och med finare stil än hans Bibliothek,

(*d*) Jag tror oförgripeligen at den *ensfaldige*, hvilken Profess. TODE ånteligen vil uplysa, af ingen slags tryckt underrättelse kan tillräckeligen undervisas, icke en gång om den vore III. sidor in folio. Ju mera den ensfaldige läser, ju mera blir han gemenligen förvillad. Han kan bäst af muntelig underrättelse och personlig tillsyn hämta kunskap och skickelighet.

thek, så at om jag hade lika lycklig skrifgåfva med Hr. TODE och velat genom vidlöftiga epifoder, eller (at tala med hans lärda Landsman BARON HOLBERG) med inspäckad *Fyldekalk*, roa mina Läsare, så skulle denna underrättelse helt lätt kunnat upsvälla til 3 eller 4 dubbel. Hade det varit mera i hans tycke (e)?

Vol. 7. p. 340. berättar Hr. TODE at Konung ADOLF FREDRIC låtit inköpa Lazarets hufet i Stockholm år 1749. En så felagtig berättelse, som af en Svensk varit mera betydlig, finnes icke heller på det af honom recenserade stället. Endast til hans uplysning anmärkes här, at Högstsal. Hans Maj:st Konung ADOLPH FREDRIC besteg Svenska Thronen 1751. den 25 Martii.

Då han Vol. 7. p. 341. berättar at Stockholms Fattig-Medici och de af dem föreskrefne Medicamenter blifvit af Lazarets fonden betalte sedan år 1765, felar han, emot sannin- gen; I mit af honom recenserade Tal p. 22. lit. o. såges uttryckeligen at desse omkostningar från 1760, til medium 1766, inclusive kommit Fonden til last.

Desse felagtigheter anmärkas, bland flere, endast til at visa almänheten huru liten noggranhet Hr. TODE använder vid sina recensio- ner, han, som likväl Vol. 8. p. 253. lit. oo. låfvar at blifva *ein Vort-klaubender recensent!*

Ån-

(e) Detta kan ock tjena til Svar på hans fråga, p. 235. lit. f,

Anteligen kan jag ej heller undgå at anmärka den obetänksamhet som han i sina recensioner förräder.

Vol. 8. p. 235, 236. lit. f. g. h. i. l. bemödar han sig i tvetydiga utlåtelse at visa, huru hvarken Kongl. Collegium bordt föranstalta eller jag åtaga mig at författa denna *underrättelse*.

En sådan sjelfkloket lærer förefalla hvar förnuftig Läsare ganska obetänkt. Känner väl Hr. TODE Kongl. Collegii Instruction? Känner han affigten med denna afhandlingens utgifvande i den tidepunten? Har han fullkomlig kunskap om Medicinal-verkets ställning i Sverige? Har han fådt förtroende om de driforaker, som då verkade hos den eller de Mæcenater, hvilka yrkade härpå? alt sådant känner han intet, åtminstone högst ofullkomligen, och är likafullt så oblyg, at han sjelffrådigt dömer deröfver.

En lika så välgrundad egenkärlek, som ovedersägelig styrka i Svenska språket!

Om Synchronotomien eller Sedt. Symphys. ofs. pubis. (Slutet från 1:sta Bandet p. 267.)

Synchondroseos ossium pubis sectionem in partu difficili instituendam denuo expendit
JUSTUS CHR. LODER, Doct. Med. Anat. Chir. & Art. Obst. Profess. Ord. in Acad. Jenensi designat, är rubriken på den skrift,

som utkommit i Göttingen 1778. hos DIET-
RICH, 58. sid. 4., och som jag velat se in ori-
ginali, innan jag kunnat fullborda mit löfte
med slutet af den styckevis til Hr. J. K. in-
fände afhandling om Synchondrotomien, och
hvilken jag ej allenast funnit införd uti *För-
sta Bandet af Veckoskriften för Läkare och Na-
turforskare* p. p. 129, 193, 257, jemte annon-
cen om dets slut p. 336; utan äfven, efter
min åstundan, beledsagad med anmärkningar,
ehuru mindre skonamme och mera felaktige,
än jag hade förmodat (1).

Herr Profess. LODERS vackra Afhandling
har nu kommit mig i händer, ur hvilken jag
får meddela följande utförliga recension:

Såsom grund och naturlig anledning til
Synchondrotomiens företagande, lägger han
(in *Proem.* p. 5.) den urgamla observation, at
Båc-

(1) I förra fallet torde jag hafva telat; i det sednare
Herr *Anonymus*, som väntat mera af mig, än jag
förmodat. Sanningen är mit föremål, och bör va-
ra det i en sak, som så ömt rörers menkligheten.
At fela om henne, det kan hända den estertänksam-
masse och måst försiktige; men at för sanning an-
taga och på det våltaligaste utropa det, som ännu
icke är nog pröfvadt, och på hvilkets nyttjande
likväl medmänniskors hälsa och lif beror, det kal-
lade jag förhastadt och farligt. Tillämpning må
håraf göras på Synchondrotomien, mig likväl den
aktning orubbad förbehållen, som jag i alt affeen-
de eljest hyser för de Lärde och Förfarne Män,
hvilka försvara denna operation.

Bäckenbenen vid naturlige förlofsningar rubbas från hvarannan, och kunna vid svåra och onaturlige förlofsningar aldeles åtskiljas. Möjligheten häraf förklarar han (§. 1.) sålunda: Bäckenbenens mellan-bråskor äro hos qvinnor, särdeles hos dem, som redan eller ofta födt barn, tjockare och böjeligare, än hos manfolk. Likaledes äro banden hos qvinnor något vidare, mindre tätta (*minus ponderosa*) och slappare, än hos det manliga könet. — Under hafvande tillståndet, säger han (§. 2.), blifver et starkare tillopp och samlande af våtskor til bäckenet och genitalia, emedan den utvidgade lifmodern gör blodens omlopp trögare, i det hon trycker de större kärlen och tvingar blodet in uti sidogrenarne. — Förden skul blifva alla bråskor, så väl de mellan Isbenen, som de, hvilka förena Robenen och Stjertbenet med Korsbenet, af en mängd våtskor befuktade, och deraf hånder, at de småningom blifva större, svälla up, och, på samma sätt som en vigge, skilja benen från hvarandra, åt hvilka de tjent til förening, och sålunda otvifvelaktigt lätta förlofsningen.

Hr. L. bevisar (§. 3.) af förnuft och försarenhet, at denna bråskernas tilväxt, detta Bäckenets utvidgande nästan alltid hånder och bör hånda vid naturlig förlofsning; och hvarföre, frågar han, skulle Skaparen, som ingen ting gjordt förgåfves, eljest hafva sammanfatt Bäckenet af flere ben och förenat dem genom bråskor,

sker,

sker, om icke til detta ändamål (2)? Förstföderskor hafva alltid svårare förlofsningar, än de, som en eller flere gånger förut födt (3); och ju äldre de förstfödande äro, desto besvärligare plågar och förlofsningen för dem blifva, emedan bråskerna äro hårdare och banden styfvare, så at de ej tillåta den nödiga expansionen (4). Ifrån 7:de och 8:de månaden af grossessen distenderas Bäckbenbenen småningom och deraf förorsakas hos hafvande qvinnor en vacklande gång och smärtosamma känningar omkring Isbenen och länderna, hvarifrån de förlofsningar, som icke äro den första, gementligen finnas befriade (5).

Vi-

(2) Dock ej hos karlarne.

(3) Ofta observeras vederspelet, och aldrig finnes et väl formeradt och behörigen stort bäcken mera uppehålla et vanligt barnhufvud vid den första, än de följande förlofsningar; men väl de mjuka delarne, som böra uttågnas och tillåta det med mera svårighet första gången, än de följande; hvarjemte Förstföderskors otålighet ofta gör arbetet långsamt och svårt.

(4) Här gäller det samma, som nyss är sagt, så mycket mer, som de mjuka delarne äro styfvare hos en gammal, än en ung.

(5) Hvad den vacklande gången angår, så härledes den väl rimmeligare ifrån förlorad vanlig jemnigt i kroppen de sista månader af grossessen, genom bukens utspänning och tyngd af den inneslutna bördan; och som desutom fostrets naturliga läge är mera uti någöndera sidan om columna vertebralis, så blifva nerver, ådror och musklar, på den

Vidare bevifes (§. 4.) Bäckens utvidgning af den anfenliga förändring, som förtförderskor plåga undergå, i det de, efter första förlofsningen, förlora den kroppens behageliga smalhet, som de hade före grossessen, och det deraf, at de blifvit vidare omkring Bäckener; ty de bråskaktige och ligamentöse delarne, som en gång med något större våld blifvit utstråkte, återtaga nästan aldrig sin förra beskaffenhet (6).

Vid svåra (§. 5.) och onaturliga förlofsningar sker Bäckens åtskiljande mera våldsam, så at ock fostrets hufvud, under lifmodrens itererade sammandragningar bänder sönder bråskerna, och det ibland med något brakande. Sådane händelser återopas (§. 6.)

sidan mera tryckta, hvaraf äfven osäkerhet och vacklande i gången kunna upkomma.

(6) Jag har alltid inbillat mig, at om kvinnor syntas något tjockare efter första förlofsningen, har det härrört deraf, at icke buken, efter den anfenliga utspänningen under grossessen, återtagit sin förra litenhet; eller ock at kvinnan blifvit fetare. Likväl vore jag icke ovillig at antaga Hr. LODERS mening, deråft jag icke tviflade om möjligheten at göra och bevisa denna observation; jemte det jag sannolikare förmodar, at Skaparen håldre danat Bäckens första vidd tillräckelig, än låtit det ankomma på en skickelighet at utvidgas, som medförer åtskillige olägenheter. Icke måtte inrättningen vara sådan, på det kvinnorna skulle hafva den af Hr. L. omtalte kroppens behageliga smalhet medan de äro flickor?

såsom anförde af LOUIS, SMELLIE, ALIX och CAMPER. — Sedan tages bevis (§. 7.) af sådane kvinnor, som kort efter förlofsningen blifvit döde, hos hvilka anatomiska knifven uptäkt, at Bäckbenens föreningar varit rubbade. PINEUS, SANTORINUS, HALLER, WEITBRECHT, HUNTER, SANDIFORT, hafva händelser af det slaget. — Detta Bäckbenens skiljande från hvarandra, som är bevisadt ofta förekomma, ej allenast vid svåra och onaturliga, utan ock vid lätta förlofsningar, händer icke sällan (såger Auctör §. 8.) af hvad utvårtens våld som hållt, i tynderhet hos barn. Exempel derpå anføra ALIX, SCHMIDT, HERMAN, Hr. General-Direct. och Ridd. AF ACREL.

Hr. L. uptager (§. 9.) de inkast, som mot denna lära blifvit gjorde, och vederlägger dem. Sådane äro: 1:o At inga svåra förlofsningar skulle gifvas, om Bäckbenen låto under förlofsningen skilja sig. Detta förfaller när man besinnar, at Bäckens utvidgande har sina gränstor, som ej kunna öfverstigas, utan delarnes större eller mindre skadande, och har, bland annat, den påfölgd, at kvinnan efter förlofsningen haltar, emedan Bäckenet förlorar sin stadighet; och som likvål hela kroppens tyngd hvilar derpå, måste nödvändigt gången blifva osäker (7); men denna olägenhet, som är en fölgd af ligamenternes förslappande, kan lyckli-

(7) Detta händer ju ock, enligt hvad Hr. L. påstår (§. 3.) redan under grossessen?

keligen hjelpas genom blotta utvärtes stärkan-
de medel, i synnerhet genom hvila och an-
lagde bindor, hvilket anförde exempel bevisa,
och är stadfästadt af Hr. Lif-Med. RICHTERS
auctoritet.

Från detta, äfven starkare, Bäckens ut-
vidgande, bör man väl skilja en våldsam Bäck-
benens föndring, eller snarare brytning, som,
emedan den ej kan ske utan at fönderrifva de
Vasa, som löpa öfver benens föreningar, utan
at disturbera bukens innanmäten och utan at
skada så väl bukens sneda musklar, hvilkas
tendines korsar öfver Isbenens skarv, som äfven
Pyramidal - musklarne, gemenligen plågar up-
väcka svåra inflammationer och kallbrand, ja
icke sällan sjelfva döden (8). Men detta,
som icke sker utan i högst onaturliga händelser,
och gemenligen ej utan utvärtes våld af en
oförvägen Barnmorskas hand, får ej skrivas
på naturens räkning.

Det nekas icke, at ju den Bäckens utvidg-
ning, som sker genom bråskernas tillväxt, är
otillräckelig, at ensam öppna väg åt fostret, om
svårare hinder möta förlofsningen, såsom: et
för trångt Bäck, et för stort Barnhufvud, el-
ler bägges oriktiga stälning; men fast naturen
icke kan vara öfverlägsen i sådana händelser,
fast vid en del förlofsningar Bäckbenen ej
kunna til den grad åtskiljas, at ock de största
hin-

(8) Hvad bör då slutas til påföljderne af Synchon-
drotomien?

hinder ej skulle göra förlofsningen svår; så får man ej deraf sluta, at Bäckenet aldeles icke utvidgas.

Det (§. 10.) 2:do uptagne inkast, at nemligen vid svåra förlofsningar, hvarest de slemaktige våtskors affilning i synnerhet vore af nöden til Bäcknets utvidgande, finnas genitalia mycket torra och stråfva, är ganska svagt och af Hr. L. lätteligen vederlagt. Ej eller förekommer honom (§. 11.) det argumentet svårare, som 3:o tages af sådane qvinnors exempel, hvilka straxt efter förlofsningen kunnat förvåtta fina fylsor, gå omkring, ja til och med springa, hvilket ej kunde ske, om Bäckbenet under förlofsningen åtskildes. Hr. L. frågar häremot: om desse icke varit sådane qvinnor, som haft de lättaste förlofsningar, och följeligen icke kunna råkna til de svåra och onaturliga (1), vid hvilka allena han sagt, at et sådant Bäckbenens åtskiljande förekommer (2)?

Ty

(1) Hr. L. har icke förklarat hvad han menar med *onaturliga förlofsningar*. Jag vil tro han dermed förstår sådane, vid hvilka fostret födes med fötterna förut och hufvudet sist, såsom den allmänne antagna och utan tvifvel riktigaste mening.

(2) Bland inemot 1200 personer, som på det Publ. Accouchemens-Huset blifvit förlöste, hafva åtskillige haft rätt svåra och våldsamme, i synnerhet onaturliga förlofsningar, utan at deraf följt någon svårighet at stå eller gå straxt efter förlofsningen. Det samma intygar MAURICEAU om et stort antal qvinnor, som han förlöst på Hotel-Dieu i Pa-

Ty en långsam och måttelig Bäckens *distension*, som sker genom bråskernas *dilatation* och år, *cæteris paribus*, tillräckelig för fostrets genomgång, kan ej lemna efter sig några olägenheter eller symtomer af luxation. Man bör icke inbilla sig *obstacula*, der inga äro (3). Något mera betydande anser Hr. L. (§. 12.) det inkast, som 4:0 kan tagas af noggranne Bäckens måtningar, hvilka ROEDERER med mycken flit anstält, och i anledning af hvilka han funnit sådan proportion mellan Bäckens vidd och fostrets hufvud, at, när alt år i naturligt skick, det förra år nog rymligt för at genomsläppa det fednare (4). Men Hr. LOUIS har länge sedan och Hr. SABATIER nyligen påmint, at desse måtningar blifvit tagne uti torra Bäckens, utan nog afseende på musklarne Iliaci, obturatore internæ och Ploæ, jemte Intestinum rectum och Vesica Urinaria, af hvilka Bäckens

N° 14

O

nets

ris. At jag likväl icke nekar möjligheten af Bäckensbens åtskiljande vid et sjukligt de faste delarnes tillstånd, det ses af min Disput. *De fetus per pedes educatione*. P. I. p. 70; men deraf får ej slutas til det friska.

(3) Det vore önskeligt! men då skulle ock icke blifva mycket at tala om Bäckens utvidgande, som seeler igenom varit et tråtofrö, och blotta frågan hvarom, nu börjar blifva nästan så god, som en dosis Ipecacuanhæ.

(4) Man skulle ock tro, at den allvise Bygmästaren icke tagit fel i uträkningen häraf.

nets rymd blifver mindre (5). Herr LOUIS skal ock med desse skål hafva förmått ROEDERER at ändra sin mening. — Uti (§. 13.) vederlägger Hr. L. det inkast, som 5:o göres, at nemligen ingen sådan proportion är imellan styrkan af Bäckbenens hopfogningar och benens på fostrets hufvud, at den förra af den sednare skulle kunna öfvervinnas, emedan hufvudbenen äro långt rörligare, än Bäckbenen, så at de förra lättare hopklämmas, än de sednare låta skilja sig. Men Hr. L. har kraftiga skål at sätta håremot. Fast benen, säger han, på fostrets hufvud äro mycket rörligare och mer eftergifvande, än Bäckens, så låter hufvudet likväl icke oändeligen hopklämma sig, eljest skulle aldrig någon paragomphosis capitis hända, sådan, at den af naturen ingalunda kunde öfvervinnas (6); ty i alla sådana händel-

(5) Jag har måtit flera färska och med desse delar försedde Bäck, och funnit deras måtningar väl föränderlige; men i allmänhet icke betydelligen mindre, än på torra Bäck. Huru många af desse mjuka delar kunna ock minska conjugata, om hvilken egänteligen nu är fråga?

(6) Hvarföre icke? Hr. L. observerar väl, at hufvudets hopklämning har sina gränstor; men tyckes glömma, at ock styrkan af Lifmodrens sammandragningar har sina. Nästan aldrig förmår här den verkande Lifmodren, at uträtta allt hvad som vore möjligt på det lidande hufvudet. Således händer paragomphosis rätt ofta, utan at hufvudet kan sägas vara så hopklämt, som det möjligen kunde blifva.

delfer borde då hufvudet få låta hopklåmma sig, atdet åfven genom den trångaste Båckenöppning skulle kunna komma fram, hvilket likväl strider mot all årfarenhet och förtjenar knapt vederläggning (7). Håraf följer, at fostrets hufvud, sedan det blifvit hopklämt til den grad, som möjiligen låter göra sig (8), bör anses såsom en fast kropp och, då det drifves af Lifmoderns sammandragningar, såsom ågande en ej allenast mot Båckenbenens motstånd svarande, utan ock öfverlägsen styrka, så at desse nödvändigt måtte vika för hufvudets verkan.

Ingenting bevifes genom de experimenter, som blifvit gjorde på Skeletter, då 200 Skl:pds tyngd knapt funnits tillräckelig at skilja Båckenbenen från hvarandra; ty man får icke sluta ifrån Skeletter, på hvilka bråsker och band åro hoptorkade, och styfva (9), til en lefvande mennisko-kropp, på hvilken alting är upsvåldt; Sålunda ock icke ifrån döda til lefvande krafter. Skulle Båckenbenens sammanhang vara så starkt, som de påstå, hvilka lägga experimenter med Skelettet til grund; så vore omöjeligt, oaktadt Lifmoderns sammandrag-

-
- (7) Jæg vet ock icke hvem Hr. L. i detta fall skulle vederlägga?
 (8) Den absolut möjliga lär knapt förekomma.
 (9) Denna hoptorkning hade ock Hr. L. bordt taga i någon afräkning på den minskning, som de mjuka delarna menas göra i mätningarne på färskta och beklådda Båcken emot de torra och blottade.

dragningar med mycken styrka nedtrycka föfret i Bäckens öppning, at Bäckens benen kunde åtskiljas. Men om det ock kunde få fyndas, som vore Bäckens bens motstånd starkare, än barnhufvudbens (1); hvad hindrar likväl, at ju en starkare kropp af en svagare kan öfvervinnas (2)? En uttömd hufvudskalle, hvars sammanhang i futurerna är ganska starkt, låter likväl lätt sönderfrånga sig af årter, med hvilka den blifvit fylld och dem man då och då begjuter med vattn. Likaledes kan man med en trävigge, indrefven i hårda stenen och ofta befuktad, sönderbryta stenen (3). Långt för-

(1) Och styrkan af Lifmodrens sammandragningar; ty när hufvudet icke af dem drifves, verkar det ej på Bäckens, hvarken som mjukt eller hårdt.

(2) Omöjeligen af en kropp, hvars lätt at verka är svagare än motståndet.

(3) *Omne simile claudicat!* Huru verka årterna? Genom en ständig utsvällning. Gör Barnhufvudet lika få? Nej, under hopklämning. Hr. L kunde äfven åberopat sig den verkan, som ångor, krut m. m hafva, och hvilkas styrka är allom bekant, utan at det lär falla någon in, at man med årter, som icke äro i svällande, med liqueurer, som icke gåsa, med krut, som icke är itändt, kunna tvinga sönder någon kropp som är dessa i styrka vida öfverläggen. Om viggan gäller det samma, så vida den genom upsvällande skal sönderbryta stenen. Hr. L. hade bordt likna hufvudet vid en vigge, som verkar under klubban; ty sådant är dess förhållande, ehuru den pådrifvande kraften är olika både höftig och våldsam, och den drefna kroppen olika hård.

Större kraft fordras at hopklåmma hufvudet öfver des tillbörliga compressions gränstör, än at åtskilja Båckenbenen, som visserligen gifva efter för et mycket mindre våld; och om någon icke skulle vål begripa detta, så försöke han, at med sina händer klåmma et hönsågg, då det skal finnas, huru starkt motstånd en rund kropp gör (4). Ändteligen är experimentet med tyngder icke vål passande, då man vil utröna styrkan, som fordras til Båckenbensens åtskiljande; ty den kraft, som är nödig, då man utifrån vil draga sönder Båckenet, är olika mot den, som fordras til sammanåndamål, när man uti Båckenets öfning eller inre omkrets trycker på sidorna.

Sluteligen vederlägger Hr. L. (§. 14.) det betydeligaste inkast mot Båckenbensens åtskiljande, nemligen, at *conjugata* uti Båckenet, eller den linien, som drages från korsknölen (*Promontorium ossis sacri*) til Isbens skarv, icke blir längre, om också bråskerna, som förena Robenen med korsbenet skulle förlängas,

O 3 eme-

(4) Åter en liknelse, som ej quadrerar! Ägget består af et enda hårdt skal, och barnhufvudet är sammanfatt af flere rörliga och med hinnor åtskilda ben; hufvudet blir under hopklåmningen helt och förändrar endast sin form; ägget icke, utan skalet bryter, om des motstånd öfvervinnes. Mindre orimligt skulle jag kunna likna hufvudet vid en ball af mjuk deg, som låter gifva sig hvad form man behager.

emedan desse benens förenig är sidwärts. Men Hr. L. hänvifar til Skeletter för at få detta tvifvelsmål aldeles håfvit. Han nekar ej, at Robenens förenig med korsbenet är sidwärts; men deraf blir icke någon råt, utan en krokig lineå, hvars convexa del vetter fram eller åt Isbenen. Fördenskul, när bråskernas fibrer förlångas, skola perpendiculaira lineer blifva dragne ifrån alla de convexa bråskens puncter, medelst hvilka Robenen visserligen framtil komma längre från hvarandra, eller, som är det samma, Conjugata blir längre. Det medgifver likväl Hr. L., at Båckenets *Diameter*, eller den lineen som drages från ena Robenet til det andra, blifver något mera förlängd, än conjugata (5). At efter mathematiska lagar utfätta den rätta proportionen, som diametern och conjugata få sinsemellan, det finner Hr. L. för mycket afvikande från Dels föremål, och åfven på detta ställe öfverflödigt (6). Nog af, at Han demonstrerat, det både diametern och conjugata förlångas genom brå-

(5) Det är åndteligen sant, och ånnu mer: den obliqua diametern, eller den lineen, som drages från endera *Hörugropen* (mellan korsknöjen och Robenet) snedt öfver til vidpass midtdelen af det motstående Isbenet, blifver åfven något litet förlängd; men deruti ligger hvarken frågan eller hjälpen, hvilken sednare åfven skulle vara otillräckelig, om ock denna förlängning hånde conjugata.

(6) Ja väl allestädas.

bråskernas dilatation, eller, som är det samma: at hela Bäckens vidd tiltager (1).

Men Hr. L. kan likväl icke med stillande förbigå, at Hr. KÆSTNER i denna sak med honom aldeles öfverenskommer, och som Hr. K. på begåran af Hr. L., tagit frågan om conjugatæ förlångande under en ganska noga matematisk granskning, så anföres den af Hr. L. (och äfven här) sådan, som den af Hr. K. blifvit meddelad; och lår utan tvifvel spiken derigenom så vara slagen på hufvudet, at ingen mer kan emotsäga desse af Hr. L. så väl utredde fanningar, utan at röja sin okunnighet (2).

Herr KÆSTNERS demonstration öfver Dets updragne figur (som äfven ses här Tab. I.) är denna:

Sit AB recta a medio ossis Sacri ad coalitum ossium pubis; CMD convexitas ossis Sacri, ubi cartilaginis ope jungitur ossi coxæ; MN crassitudo hujus cartilaginis, accepta in directione ad curvam CMD in M normali, ita ut M sit in osse Sacro, N in osse coxæ. — Extendatur

O 4 tur

(1) Jag påminner mig härvid Historien om en lård Theolog, född Dalkarl, som, emot sin böjelse, blef MATHESIOS Lector, och då hans demonstrationer ofta icke ville slå in, sade til Disciplarne: *Hå skulle falla så vara; men lå klucker ibland.*

(2) Anledning til denna Herr ANONYMI utfago bör förmodeligen sökas uti Första Bandet p. 132. not. 6. i början, och p. 141. not. 7. vid slutet?

tur cartilago MN in MO quantitate NO. Ita punctum N ossis coxæ progreditur, in O. — Cadant in AB perpendiculares MH, NI, OK: Igitur dum N promovetur in O, simul ab osse Sacro progreditur versus coalitum ossum pubis quantitate IK. — Hæc quantitas definiiri posset, si darentur rectæ HM, MN, HI; item quantitas, qua extendi potest cartilago, seu NO. Quæ quidem possent in ossibus recenter carne nudatis mensurari (3). Hæc si subtilius examinari debeant ponunt omnia, quæ figura exhibet, esse in uno eodemque plano; si vero cogitatur planum, in quo sit recta AB: v. c. quod terminaretur superiore margine pelvis, in illo plano non erit exacta curva CMD, sed potius in plano aliquo verticali secante os Sacrum. Sed hæc pro quæstione obiter disputanda, absque magno erroris periculo, seponi possunt. — Vix operæ pretium est monere, quantitatem IK, qua N removetur ab osse Sacro, eandem esse, pro singulis punctis ossium, quæ ab uno latere ossis Sacri partem mobilem pelvis constituunt; itaque eadem quantitate recedere coalitum ossum pubis ab osse Sacro, & crescere dimensionem pelvis acceptam ab osse Sacro ad illum coalitum.

A. G. KÆSTNER.

Sedan tillägger Hr. L., (§. 15.), något om Stjertbenets rörlighet, hvarvid han låter samma skål vara gällande i hånscende til detta bens för-

(3) Artigt hade det varit om så skedd.

förening med Korsbenet, som förut äro anförde i hänseende til de öfrige bråckerna mellan Bäckbenen, at den nämligen hos qvinnfolken vid tiltagande ålder förlorar mycket af sin spänstighet och böjelighet, hvarigenom förlofsningen, i synnerhet om hufvudet redan stigit i Bäckens nedra öfning, kan komma at lida mer eller mindre uppehåll (4).

Af alt detta slutar Hr. L.; (§. 16.), det Bäckens sammanfattning är sådan, at dess rymd utvidgas vid alla naturliga förlofsningar genom de mellan Bäckbenen liggande brå-

O 5 skars

(4) Detta torde få anses, som en inbillad fara. Stjertbenet må vara så oböjligt det vil, så upkommer derat intet farligt hinder vid förlofsningen, så framt ej bemålte ben vore som en krok mycket inåt böjdt, hvilket knapt lär förekomma, om ej någon våldsam brytning i spåhare åren varit dertill vållande. Inmedertid har detta tancke-spöke gifvit anledning til farliga handgrep, som undvikits, om man låtit bli at skråma okunnigt folk dermed. Jag har haft en ömkelig händelse af det slaget med en Dansk Bärnorska i Lund, som skröt af, at hon så arbetat på Stjertbens tillbakatryckande hos en Fru, som om hon (at jag må nyttja dess egna ord) *skulle brutit stenar ur Lunds Dom-Kjörka*, ehuru fostrets hufvud ännu stod i öfra Bäcknet, och Stjertbenet hade intet annat fel, än det hennes inbilning tillskapat. Påföljderna af et så våldsam handterande och flera begångne fel af den elaka Bärnorskan, blefvo rätt svåra, och sedan jag sluteligen förlöst Frun, räddades hon med möda från döden. Se vidare min Disput. *de foetus per pedes educit*, P. I, p. 45. seq.

skars upfvällande; men vid svårare och onaturlige förlofsningar rubbas benen från hvarandra, och, vid de svåraste förlofsningar åtskiljas aldeles (5).

Dage-

(5) I hänseende til detta har jag förut p. 205. not. 6. til någon del sagt mina tankar efter probabilitet. At absolut afgöra saken mot- eller med, är nödvändigt at jämföra bråskernas beskaffenhet uti många bäcken: hos hafvande i de 2:ne sista månaderna, hos dem som nyligen haft naturlige, onaturlige, svåra och svåraste förlofsningar, med bråskerna uti bäcken hos dem, som icke, eller för längre tid tillbaka födt barn. När man detta icke gjordt och likväl vil decidera en slik fråga, måste man årfatta med ord hvad som felar i årfarenhet; men sanningen löper alltid dervid fara at blifbetäkt under en lärd sophög. Tilfället at göra sådana observationer är obehageligt; ty det förutfattar sådana personers dödsfall; det är ock falsynt och svårt at århålla. Jag har några gånger kunnat hafva det; men måste bekänna, at jag försummat de sista, eller ock blifvit hindrad at nyttja dem. Jag vil hådanefter med mera angelägenhet forska i den saken och sedan säga hvad jag funnit. Men så mycket kan jag gifva tilkänna, at sjelfva operationen, eller Synchronotomien, aldeles icke svarar mot ändamålet; ty flere gjorde försök i åtskillige mine Herrar Medbröders närvaro, hafva öfvertygat oss, at den mindre diametern eller conjugata i Bäckenet derigenom ingen ting förlänges. Vid den sällsamma händelse, då Bäcknets nedra öppning är för trång eller vanskapad, vil jag medgifva, at operationen kunde gagna, om den eljest är fri från större olägenheter, än en i rättan tid anstald och väl förrättad operatio Cæsarea.

Dageliga årfarenheten öfvertygar oss, ex analogia, här om. Alla menniskor äro om morgonen bittida nästan en tum längre och om aftonen en tum kortare, hvilken skilnad här rör af den tryckning, som kotornas mellanbråskor lida om dagen och deras återställning genom tryckningens uphörande under hvilat om natten (6).

Detta exempel är tagit af kroppens friska tillstånd; men vil man tala om et sjukligt, så äro alla derom ense, at benens fogningar lätteligen eftergifva hos qvinnor, som hafva någon cachexie af scorbutisk, venerisk eller hydropisk orsak, hvaraf man observerat en anseelig bråskernas och ligamenternas förslappning. Från detta kan man utan särdeles vilfarelse sluta til den Båcken-bråskernas relaxation, som Hr. L. påstått ske under förlofsningen, emedan åtskillige Symptomer hos hafvande qvinnor, härrörande så väl af deras diæt och lefnadsfätt, som ock til åfventyrs af sjelfva naturens lag, bekräfta, at en slags cachexie nästan altid åtföljer hafvande tillståndet (7). At

(6) Analogien är ock icke här rätt lyckligt träffad! Måne Båckenbenens mellanbråskor hoptryckas utom och slippa tryckningen under det hafvande tillståndet? eller måne det är det samma, at om en elastisk kropp, som blifvit tryckt och hvors ledna tryckning upphört, sägs: *han har återtagit sin förra ställning; eller: han har svålt, blifvit tjockare, längre &c. än i vanligt och naturligt tillstånd?*

(7) Herr L. lär endast mena klemiga och förnämna Ernar; ty bland Allmogen och starkt Arbets-folk

At Hr. L. icke måtte vara utan vittnesbörd om det, som han, til sin menings bestyrkande om Bäckbenens rör'ighet, kunde taga af exempel bland de oskåliga djuren, så anförer han allenast hvad RIOLANUS (*Anthropograph. L. VI. Cap. IX. p. 644.*) berättar sig hos *Jæren*, nära födslotiden, hafva funnit och åfven publice demonstrerat, at nemligen *Symphysis ossium pubis* varit slapp af den upmjukade bråcken (1).

Ehuru Hr. L. nu kunde låta bero vid det, som redan är sagt, så vil han likväl (§. 17.), til deras förnöjande, som hafva smak för de äldres lära, åfven utur deras skrifter anföra några sådane ställen, som skola utvifa hvad första tidernas Medici redan haft sig bekant i det nu granskade ämnet. Hos HIPPOCRATES (*περὶ παιδίου φύσεως Cap. 43. edit. v. der Linden*), ARISTOTELES (*περὶ ζωῶν ἰσορίας L. 7. C. 9.*), GALENUS (*de usu partium Lib. 14.*) och AVICENNA (*Canon. Lib. 3. fen. 21. tr. I. C. 11.*) utom flera, som kunde åberopas, skal man nog samt blifva öfvertygad, at den mening, som Hr. L. här försvarar, icke varit til sina grunder den tiden okänd.

Nu kommer Herr L. (§. 18.) til sjelfva operationen, hvarest icke mycket mera är at
in-

lår hvarken diæten eller sjukdomen vanligen observeras hos hafvande mer än andre.

(1) Får kunna ock vara sjuka.

inhämta, än hvad jag förut anført. Innan Synchondrotomien blef upfunnen, voro perforatorium eller Operat. Cæsar. den enda och förskräckeliga tillflykten vid hufvudets elaka paragomphosis, och således Förlofsnings-konsten ännu ofullkomlig. — Cæsariska operationen medförde mycken fara, Synchondrotomien nästan aldeles ingen, icke en gång i hänseende til Vesica urinaria och Clitoris, ty deras skadan- de kan undvikas; ej eller i hänseende til Arteria Coronaria pelvis; ty hon är liten, den enda som affkåres och tömer snart ut sin blod. — De farlige symptomer, som åtfölja kuren efter Operat. Cæsar., äro här okände: febern ringa, smärtan liten, hela sårets läkning går för sig blott genom hvila och bindars anläggande.

Det inkast, som tages af Symphyfens hårdhet, tycker (§. 20.) Hr. L. nästan vara ett skämt, som knapt allvarsam kan besvaras. Skulle ej Skalpellen kunna öfvervinna denna hårdhet, så är en liten såg dertil i stånd (2). Men sådan hårdhet förekommer icke utan i onaturligt tillstånd; ty bråskan mellan Isbenen är elastisk och, i synnerhet midtpå, grötaktig (pultacea), enligt Hr. CAMPERS observation. — Af sig sjelf (§. 21.) förfaller det inkast, at vid operationen löpes mycken fara för clitoridis

rup-

(2) Det torde dock vara en allvarsam sanning, at vid så-ningen äro farliga påföljder at befara; och detta framlyser äfven uti Herr SIEBOLDS casus (Se 1:a Band. p. 258.)

rupture; ty detta har ännu ingen gång händt, behöfver således icke eller hända hädanefter. Men de elaka följder, som man påstår upkomma af denna delens *distension*, torde förtjena en närmare granskning. Såsom *crura clitoridis* gå ifrån Sitt- och Isbenen och slutligen förena sig vid Isbenens Båge uti en cylindrisk kropp; så medförer väl denna clitoridis structure en nödvändighet, at någon des distension måtte hända, då Isbenen skiljas från hvarannan; men Hr. L. tror sig, absqve hypotesi och efter naturens lagar, kunna påstå, at om denna distension icke är för våldsam, utan måttelig och långsam (3), skola deraf inga olägenheter, såsom svår inflammation m. m., upkomma, hvilket ej allenast kan förmodas af clitoridis slappa och svampaktiga texture, utan äfven af de redan gjorde försök bevisas. — De frågor: om blåshalsen, som medelst cellulosa sitter fasthåftad vid *periostrium ossium pubis*, kan vid *sectio symphyseos* aldeles fredas från distension? och i den händelse han af cellulosa blifver dragen åt ömse sidor, om deraf ingen skada är at befara? blifva af Hr. L. ganska lätt besvarade: Cellulosa kan knapt göra någon betydelig dragning, och en ringa distension har ingen fara med sig; ty cellulosa skulle förr brista, och utan tvifvel skadeslöst, än den

vore

(3) Måne såsom då Hr. SIEGAULT verkstälde hela operationen på 4 eller 5 minuter? (1:a Band. p. 199.)

vore i stånd at våldsamt draga blåshalfen. — Den gamla Chirurgorum tanke, at bråskar svårligen läkas och hopväxa, i anledning hvaraf man vil anse bråsk-operationen för farlig, tror Hr. L. (§. 22.) vara onödigt at vederläggga, emedan exempel åro för handen, som ögonskenligen bevisa sönderskurna bråskars hopläkning, bland hvilka endast behöfves nämna Hr. CAMPERS opererade *Sugga*, på hvilken Isbenen några månader efter operationen, funnos medelst en callus vara aldeles hopvuxne. — At en sådan callus skulle hindra operationens förnyande en annan gång, det har inget fara, säger Hr. L. (§. 23.); ty om Skalpellen ej förslår, blifver sågen, som förut (§. 20.) är recommenderad, helt säkert tillräckelig at öfvervinna detta hinder, och det utan at man behöfver frukta för svårighet at åter kunna hopläka den sönderskurna callus, emedan den icke är en massa inorganica (hvarom i synnerhet kan läsas uti Hr. DEHTLEEF'S *Dissert. de ossium calli generatione*), utan organica, och möjligheten af dess hopläkning har Chirurgen ofta bevifad. — Fåfångt invändes, at Bäckenet, i hånseende til Robenens förening med Korsbenet, sedan sychondrosis blifvit söndrad, antingen litet eller aldeles intet vidgas, och således ej kan lemna våg åt fostrets inkilade hufvud. Detta kan vederläggas med hvad Hr. L. redan förut sagt, och han tillägger ännu (§. 24.), at när Isbenen skiljas til $1\frac{1}{2}$ Parisisk

rum,

tum, så förlänges conjugata nästan 1 tum (4), hvilket redan i de flåsta fall gör tilfyllest; i vidrig händelse kan tången med fördel anläggas, ehuru det bör ske med mycken försiktighet. Hr. L. har sjelf gjort försök på et qvinnobäcken, som fuller var blottadt från musklar och ligamenter; men dock icke torrt, och dervid noga anmärkt måtningarnes, så väl diameterns, som conjugatæ förhållande uti Bäckens båda öfra och nedra öfning; så at han nästan kunde utröna i hvad proportion Bäckens rymd tiltog, när Isbenen skildes 1 och $1\frac{1}{2}$ tum ifrån hvarandra; dock vil han här icke särskildt utfatta dimensionerna; emedan all använd flit oakad, han likväl sjelf fordrar mera vid denna observation; ty det Bäcknet, som försöken gjordes på, var taget af et mindre skickeligt cadaver, hvars Roben på ena sidan var något lossadt ifrån Korsbenet, at således observation icke kan utgifvas för aldeles på-

(4) Til hvad jag sagt p. 218. not. 5. får här läggas, at Herr Provincial-Med. Doct. TILLEUS och Herr Regem. Fältsk. ECKEL i Söderhamn haft tilfälle at gemensamt på en qvinna, som blifvit mördad i slutet af 8:de eller början af 9:de månaden af sin gröfse, förrätta operation, och dervid funnit ej allenaft mycken svårighet at freda clitoris och uringången, utan äfven blifvit öfvertygade, at conjugata pelvis ej til någon del förlängdes. — Hr. L. bör ursäktas, ty han talar på andras credit, utan all egen dugelig ärfarenhet, som straxt synes af det följande.

pålitelig (5). — Operationen, säger Herr L. (S. 26.) åger rum, när antingen et för stort hufvud är så inkiladt, at tången ej kan anlåggas; eller ock Båckenet så trångt, at åfven et måtteligt hufvud ej kan slippa igenom, och detta år händelsen, enligt den i Vetenskapen så årfarne och förtjente Profess. STEINS uppgift, (*Beschreibung eines Pelvimeters*) når den mindre diametern ej öfverstiger 3 Parisiske tum; ty då anser han antingen Sectio Cæsarea eller perforatorium för nödvändig, som likvål nu, i detta fall, genom Synchronotomien undvikes. Åfven då lilla diametern år 3 tum anser Hr. L. tången önyttig och recommenderar operatio symphyseos, hvilken han likvål icke tror kunna hjelpa, om samma diameter hõlle mindre ån 2 tum. Men det behöfs at anställa många försök på cadavera (6), innan man kan determinera yttersta gråntsen i denna sak.

Men, frågar Hr. L., måne ock synchronotomien kan gagna vid en pelvis distorta, eller som har exostofer? Sjelfva CAMPER tviflar derom! Likvål gissar Hr. L. at operationens nytta härigenom icke aldeles skulle häf-

N° 15

P

vas;

(5) Skada, at ej flera och bättre cadavera funnits, på hvilka Hr. L. kunnat anställa försök! Med en enda, ån mera, med en odagelig händelse, år men för klient tilrustad.

(6) Det önskar jag Herr L. hade gjort, innan han skref denna Afhandling, så skulle man vist dragit mycken nytta af et så lårdt och vackert arbete.

vas; ty om ej disse fel åro så grofva, at man ju af i tums ökad vidd i Bäckenet kan förmoda hufvudets genomgång, så måtte operationen säkerligen lyckas; men i händelse af så stor trångsel, at, ehuru lilla diametern blefve förlängd en tum, det likväl icke ville förstå til hufvudets genomsläppande; så vore synchondrotomien fåfång, och enda tillflygten at söka uti Cæsaris operationen, hvars nödvändighet i vissa fall Hr. L. icke nekar.

Hvad för öfrigit Auctor uti (§. 27.) och följande anförer om skötfele efter operationen och Synchondrotomiens Historia (7), det går jag förbi, såsom redan af mig utförligt nog beskrifvit. Jag vil endast nämna, at då Herr L. nästan hade slutat denna Afhandling, kom honom *Scida Anni 1778. trigesima Ephemerid. litterariar. Göttingens.* i händer, hvarest han funnit Hr. SCHMIDTS Disput. *de nuper proposita sectione synchondroseos ossium pubis* recenserad, och det, som han menar, af Herr WRISBERG, hvilken berömmar operationen och talar om försök af sig gjorde på cadavera, hvaröfver Hr. L. yttrar sin fågnad såsom öfver en ny tilkommen försvarare af denna sak; men undrar at Hr. W. nekar Bäckebenens åtskiljande under förlofsningar, så framt ej största

(7) Nyligen har Mr. DE LA PLANCHE til Auctorerne af *Journal de Medecine* skrifvit et bref sur l'origine de la section du pubis, som framdeles skal blifva recenseradt.

sta våld användes, då likväl hela sakens vikt derpå hvilat (8).

*Betrachtungen über die Ruhr, nebst einen an-
hänge von Faulfiebern, von CHRIST. LUD.
MÜRSINA, Regements-Feldscheer in Peters-
dorf, Berlin 1780, 140. Sid. 8:vo.*

P 2

Först

(8) Jag tycker Herr L. kunde väl vara nögd, om blott Synchronotomiens nytta medgifves; ty om den duger, lär hon icke kunna förkastas af den grund, at Isbenen ej vänligen skiljas åt vid förlossningar, ehuru det kan kosta på, at släppa naturens inbillade ledstång til denna fruktlösa operation. Det är en olycka i Läkare-konsten, at vi raisonera och demonstrera mer än vi observera. Häraf kommer, at medicamenters och operationers verkan ofta afgöres innan man försökt, åtminstone tillräckligen försökt; och sedan blifva försöken, ej sällan på sanningens bekostnad, så beskrefne och förklarade, som kan stå i hop med de luftslott man förut upbyggt genom sina raisonnemens och demonstrationer.

För örrigit har det gått mig nästan lika med Hr. LOPER: Just som jag är i begrep at sluta mina anmärkningar, skickas mig ifrån vår både Ut- och Inrikes med mycket beröm kände Anatomix och Chirurgix Professor i Upsala, Herr Doct. ADOLPH MURRAY, en, under Dets inseende, af Herr ERIC ODHILIUS den 5. Maji 1781. försvarad Disputation, utgörande *Part Secunda Descriptionis Arteriarum corporis humani in tabulas redacta*, vid hvilken efteråt finnes 10 stycken *Theses Miscellanea*, och bland dessa den 7:de så lydande: *Sectionis synchronotomicae*

Först handlar Författaren om den Rödfe-
 som härjade uti Herford i Westphalen (för-
 modeligen 1779). Den torde väl förr än mo-
 slutet af Julius redan varit i Staden, men fö-
 än den 26 i samma månad, var ännu ingen
 deraf död. Med Augusti månad tiltog den
 dock endast bland sämre, fattigt och min-
 dre renligt folk. Midt uti Augustus angrep
 den vålmående och förnämt folk, oaktadt alla
 goda förvarnings medel, och mot början a-
 September, då sjukdomen som värst rasade lå-
 go 340 personer deraf uti Staden, utan at räk-
 na det nästgräntsfande Landtfolket. Med Sep-
 tember aftog sjukdomen tillika med hettan
 och med slutet af denna månad uphörde den
 aldeles, och man såg endast Diarrhæer, ehuru
 ganska starka, samt någre recidiver af Rödfe-
 ten, som vanligen plågar hånda.

Då började den äfven at utsprida sig vid
 Bielfeld, ehuru ej så håftigt som uti Herford;
 den var ock nu endast vid försummelse eller
 förseende dödlig, ehuru den ofta var illa ar-
 rad och rötta tig. Författaren förlorade ingen
 bland 46 soldater som hade denna sjukdom;
 men

*pubis inclytum neotericorum inventum, ingeniosissimum
 licet sit & irrepida sagacitatis præbeat indicium, ex-
 spectationem non solum nostram, quod eo distantia a
 pube ad os sacrum insigniter augeatur, fallit, verum
 etiam tot aliis periculosis premi videtur incommodis,
 ut laudibus extolli, & operationi Casarea præferri
 non mereatur.*

men väl någre barn och qvinnfolk som på något vis förfedt sig. En Capitaine af besättningen samt Stadens öfver befäl, de andelige och alla Läkare i Herford sammantrådde at öfvervåga om de kraftigaste medel at hämma denna sjukdoms utspridande. De döde blefvo begrafne, antingen samma dag eller följande morgonen bittida, utom Staden af dertil lågdt folk. Staden indelades uti 16 qvarter och uti hvart blefvo 2;ne borgersmän tillsatte, som efterfrågade de sjuka och hölt dem til at söka tjenlige medel, samt de friska til renlighet och skaffade de nödlidande hjelp. Läkare och Fältskårer indelades, berättelser och listor upfattes ordenteligen. Besättnings Fältskårerne måste äfven hvarje eftermiddag insinna sig, vid den Conference då hölts, gifva om sine sjuka berättelse, och uti de offentelige rådslagen delta. Alla invånarena hade frihet at föredraga sin nöd. Öfver-Collegii Medici förordning huru man sig vid Rödsfoten skulle förhålla, blef tryckt och skulle finnas i hvarje hus. Hvad som gick från de sjuke blef nedgräfvit. Husen blefvo vådrade och rökte, alla vattupusslar på en natt bort-öste, alla brunnar satte i rörelse och upsökte. Man förmante äfven at gå ut sedan solen gått ned, at skilja de sjuke från de friska och at hålla en ordentelig lefnads ordning. Presterna understödde den regerande magten från Predikstolarne. Alt detta hade en välsignad nytta då det blef ef-

terföljdt; men i den delen af Staden, som ej stod under Magistratens lydriad satte man sig deremot. Af 3000 Borgerlige invånare i Staden, blefvo innora 2 månader 660 af Rödsoften angrepne och 178 deribland dogo. I från Landet begrafdes dubbelt så många uti Staden.

Orsakerna til Sjukdomen: En ogemen het sommar var förut; de måsta af Invånarena arbeta starkt ute på marken, äta mycket rökt och saltat kjøtt och äro ganska osnygge.

Staden ligger sanft och är af träsk omgifven. Dertil kommer at de först nyttja åtskillige husmedel, äro förfumlige med mera. Först angripes gemene man, så medelsorten och sist de förnämre. Dock bekomma de förmögnare sällan annat än lindrig Rödsof, eller endast en Diarrhæ. De som fördrefvo fruktan och smitta genom vin-drinckande, sluppo lättast. Sjukdomen hade ingen sin smitta med sig, ty ingen Läkare, Fåttskår, Prest eller Barnmorska blef deraf smittad. Dock utspriddes alltid af den farliga lukten af Liken et gift, samt af Klockornas sorl och likens begrafning dageligen, en förskräckelse och fruktan. Durcklopp var allestädes gängse men endast genom giftige dunster, elaka våtskor eller förseelser blef deraf Rödsof.

Sjukdomens tilfällen. Den öfverföll de mästa helt hastigt, en del kände likväl förut kylla, ryggvärk m. m. med håftige knep och högst ofta påkommande öpningar. Dessa voro ofta blan-

blandade med blod och alltid ganska flemmige. Många hade ännu de första dagarne lust för att äta. Andra hade teken till en ören maga. Ju senare de svårare tillfällen instälte sig, desto långsammare och farligare var sjukdomen; en del förlorade allt håret. Uti pulsen märktes sällan någon förändring i början, men sedermera blef den feberaktig, ibland ovanligt hastig. Den myckenhet bortgående slemmen, var blandad med hvita $\frac{1}{2}$ alns långa hopgyttringar, bildade efter tarmarnas krökningar. — Författaren håller dessa för den inre huden af tarmarne som tjocknat och losnat. När sådant sker måste äfven de mildaste medel nyttjas.

Kuren var först kräkmedel, hvartil Ipecacuanha ej var så tjenlig som kräk-saltet (Tartarus antimonialis) som verkar fortare; kraftigare, utan mycken oro och qvålningar, som mer emotstår rötan, som blandar sig bättre med våtskorna, renar tarmarne och befordrar svetten. Författaren gaf 18 gran uti 6 unce vatten eller 3 gran i en unce, blandad med Syr. e cichorio cum Rheo, til en matsked hvarje $\frac{1}{2}$ tima, til verkan följde. Tvåne doser voro gemenligen tillräckelige. Efteråt dracks ett Thé af Linfrö och Kumilblommor. Utaf det man upkräkte och af tillståndet blef man underrättad, om med-medlet skulle fortfaras. Hos många häfdes alla tillfällen af sex doser. Äfven uti sjukdomens fortgång gjorde

det godt at å nyo nyttja detta medel. — Uti
 sjelfva rötaktiga Rödfofen gjør detta medel
 lättning och ivert. — Sedan gjer Han Korn-
 gryns och hafver-foppa samt Cremor Tartari
 mot natten; följande morgonen gjes 4 lod pul-
 pa Tamarindorum och et lod Glaubers - salt,
 uti 9 unce vattn och en unce Cichorii - syrup
 uplöst, Théekopptals hvarannan tima. Skaffar
 ej ännu detta önskad lindring, så sättes et Cli-
 stir utaf Kumil - blommor, linfrö och linolja,
 samt drikes 2 lod uplöst Gummi Arabicum in-
 nom en dag. Altid förnyades Tamarinder-dryc-
 ken, som sällan mer än 2:ne gånger var nödig.
 Vid håftig smärta blefvo upmjukande badnin-
 gar eller, som bättre var Cataplasmer, pålag-
 de, eller ingned man linolja med Kampher och
 opium. Bäst verkar en god åderlåtning, om
 ej til åfventyrs yttersta marthet är för han-
 den. Ett stort spansk fluge-plåster, öfver ma-
 gen eller på vadorna lagdt, har äfven sin stora
 nytta. Då plågan uti inålfvorne uphör kan
 man afraga plåstret. innan det updragit blåfor.
 Lagdt öfver os pubis gjør det i synnerhet
 nytta vid en symptomatisk strangurie, vid hvil-
 ket tilfålle opium mer skadar än gagnar. Lin-
 drige fyrilige afförande medel och mycken ut-
 spådande dryck åro dock de bästa medel. I
 allmänhet infinner sig sällan en håftig värk uti
 buken, och det endast hos dem, hvaråst man
 försummat kråknigen.

Om de elaka tilfällen af taga, och sömn, munterhet och matlust infinna sig, så förblifver den sjuke vid tjenlig diät eller gjer man honom bittra Extracter. Författaren talar ännu mycket om den rödfot som var gängse uti Kongl. Preussiska lägret samt om Rötfebern; men detta torde vara nog at visa huru rikhaltig denna Bok är på sanskyldige praktiska underrättelser. Med få ord säges i denna Bok mycket, hvarföre den är ganska nyttig och oumbärlig. (Se *TOIDES Medicinisch-Chirurg. Biblioth. 8 Band, p. 601. &c.*)

Samling af Rön och upptäkter, gjorde i senare tider uti Physik, Medicin, Chirurgie, Natural-Historia, Chemie &c. &c. B. I. 5. häftet, Maji 1781, innehåller följande ämnen hit hörande: 1) Om Saltpeter-luft (Fortsättning af Hr. SIGAUD DE LA FOND'S afhandling om de i senare tider upptäckte luft-arter. 2) Om syror och Alkali i luft-form, af den samme. 3) Om luft-formig fluss-spats-syra, äfven af den samme. 4) Rätta orsaken til den smittosamma sjukkan bland Horn-boskapen samt dess botemedel af Hr. CAMPER, Pris-skrift. 5) Nytt sätt och applicera luft-syra i Röt-febrar, föreslagit af Prins GALLITZIN.

Junii månad. 1) Om Phlogificerad vitriol-syra i luft-form (Fortsättning och slutet af Hr. SIGAUD DE LA FOND'S afhandling om de i senare tider upptäckte luft-arter.) 2) Om salt-

fyra i luft-form. 3) *Om ättika i luft-form.*
 4) *Om luft-formigt flyktigt Alkali.* 5) *CAMPERS Pristkrift om Boskaps-sjukan.* 6) *Rätta orsaken til Quicksilvrets stigande och fallande i Barometern, samt huru man af detta instrument kan förutse alla luft-kretsens förändringar af Hr. CHANGEU. 7 & 8 at förvara mjöl och skorpor på långa sjö-resor. — Med denna månad slutas Första Bandet, och med Julii månad börjas Andra Bandet, ur hvars första häft vi få anföra följande ämnen.*

2) *Om orsakerna til dunsters upstigande, af Hr. WHITE.*

4) *Om Svafvel funnit i rötterna af patientia, af Hr. DEYEUX.*

6) *Om Histoire naturelle de la France meridionale, utaf Abbé GIRAUD SOULAVIE.*

Uti detta 2:dra Bandets första månad finna vi aldeles en redan förut börjad verkställighet af sådane Afhandlingars utslutande, som egänreligen höra til Läkare-konsten; hvaremot vi skola så mycket mera låta det vara vårt föremål, at i denna Veckoskrift årsätta en sådan förlust, på det man måtte finna för sig lika nytt och mödan värdr at läsa bägge Journalerne.

Väderleken och de mdst gångbare sjukdomar, observerade sifledne Julii månad i Stockholm.

D. 1 - - måst klart, 20 grad. varmt.

2 - - morg klart, lugnt, 16 grad varmt,
 Barom. 25, 51. midd. 23 gr. varmt.

- d. 3 - - morg. klart, 17 gr. varmt, Barom. 25, 61. midd. 24 gr. varmt.
- 4 - - morg. klart, 19 gr. varmt, Bar. 25, 63. midd. mulnade, 28 gr. varmt, mot aftonen smått rågn til midnat.
- 5 - - morg. åter klart, 18 gr. varmt, Bar. 25, 65. midd. 23 gr. varmt, mulnade mot aftonen.
- 6 - - morg. mulet med några timars rågn, Barom. 25, 80. midd. 22 gr. varmt klarnade åter.
- 7 - - morg. klart med strödde måln, 16 gr. Bar. 25, 91. midd. 21 gr. varmt, sedan mulnade och rågnade små skurar.
- 8 - - morg. strödde måln, 18 gr. varmt, Barom. 25, 84. midd. 24 gr. varmt, ganska klart.
- 9 - - morg. klart, lugnt, 18 gr. varmt, Barom, 25, 70. midd. 26 gr. varmt, mot aftonen mulnade, föll vackert rågn, blixtrade utan dunder.
- 10 - - morg. mulet, 19 gr. varmt, lugnt, Barom. 25, 42. midd. 25 gr. varmt, mot aftonen klarnade.
- 11 - - morg. half-klart, 19 gr. varmt, Bar. 25, 41. midd. 25 gr. varmt.
- 12 - - morg. klart, 18 gr. varm, Bar. 25, 43. sedan mulnade, midd. 24 grad varmt, om aftonen en dugtig rågn-skur,

- d. 13 - - morg. måst mulet, 18 grad varmt, Barom. 25, 30. federmera rågn och åsk-dunder, eftermidd 22 gr. varmt, våstan storm, mot natten klarnade.
- 14 - - morg. klart, 17 grad varmt, Bar. 25, 31. midd. 22 gr. varmt.
- 15 - - förmidd. half klart, eftermidd. mullet med rågn och åsk dunder, 21 gr. varmt.
- 16 - - morg. mullet, 15 gr. varmt, Bar. 25, 50. midd. 19 gr. varmt, afton. en rångskur
- 17 - - morg. strö-måln, 12 gr. varmt, Bar. 25, 51. midd. 16 gr. varmt, rågn, mot aftonen klarnade.
- 18 - - morg. klart, 13 gr. varmt, Barom. 25, 55. sedan mulit och rågnaktigt, midd. 16 gr. varmt.
- 19 - - morg. klart, 14 gr. varmt, Barom. steg til 25, 75. dock mulnade det åter, midd. 20 gr. varmt.
- 20 - - morg. klart, 16 gr. varmt, lugnt, Barom. 25, 85. eftermidd. mulnade, 24 gr. varmt.
- 21 - - morg. mullet, 17 gr. varmt, Bar. fallit til 25, 64. midd. 20 gr. varmt. rågnade om aftonen.
- 22 - - rågnade måst hela dagen, Bar. 25, 39. midd. endast 9 gr. varmt.
- 23 - - morg. mullet, Barom. 25, 18. små rångskurar, midd. 16 gr. varmt, bör-

- började klarna, men mulnade åter mot aftonen.
- 24 - - morg. helt mulet, Bar. 25, 21. sedermera rågn hela dagen, 12 gr. varmt.
- 25 - - morg. mulet, Barom. 25, 16. små rågnade, 16 gr. varmt, om aftonen klarnade.
- 26 - - morg. mulet, Barom. 25, 33. midd. klarnade, 23 gr. varmt, eftermidd. mulnade åter och rågnade något.
- 27 - - morg. mulet, lugnt, Bar. 25, 37. klarnade, 20 gr. varmt, eftermidd. en liten rågnskur.
- 28 - - morg. klart, lugnt, Barom. 25, 41. midd. en liten rågnskur, 21 grad varmt.
- 29 - - 22 gr. varmt, midd. mulnade, en liten rågnskur, åskan hördes långt borta, sedan klarnade åter.
- 30 - - morg. klart, lugnt, Barom. 25, 54. 23 gr. varmt.
- 31 - - morg. klart, Bar. 25, 64. 28 gr. varmt.

Sjukdomar började denna månad blifva nog gångbare, torde hända förorsakade af den föregående torkan och nog starka hettan, hvarpå nu följde rågnaktigt våder och i synnerhet råmmeligen kalla aftnar. Rötaktige-febrar och Rödrot voro derföre nu ej fällsynte och rätt allvarsamme, i synnerhet viste sig sistnämde sjukdom svår och långvarig. Men

Men *Skarlakarns-febern* var denna månad måst gängle, och det ej allenast hos barn, utan äfven hos fullvuxne och äldre. Den börjades med någon trötthet, feberaktighet och tyngd i hufvudet, hvilket tiltog med någon svårighet at svälja. Det onda i halfen och febern med mycken oro ökade sig, hvarunder någon rodnad, hos en del i ansiktet och på bröstet, hos andra, bak på ryggen och låren, kring partes gnitales och perinæum började visa sig. Denna rodnad var uphöjd öfver huden, kändes hård, var ej öm, kliade och sved om hvarannan, samt hade en förfärlig oro med sig, särdeles hos de äldre. Under alt detta, som varade ofta hela 14 dagarne, hade Patienten en grym svårighet at svälja. Efterhand förgingo dessa symptom och huden affjällade sig.

Knapt någon som njöt tilbörlig skjötsel, dog. Kuren var merendels med laxativer stundom emetica i början, åderlåtning behöfdes ofta, och Spansk fluga fram på halfen, helst hos äldre. Kylande, surlige och utspådande drycker, nyttjades efter feberns beskaffenhet, samt sluteligen lindrige diaphoretica. Man vådrade och höll frisk luft i rumet, men aktade Patienten at blifva kall. Någre feck den Oedemateusa svulnaden efteråt. Bland andra en Son af - - - 9 år gammal som hade denna sjuka, utan särdeles svåra symptom, nyttjade endast afförande och et emeticum samt tilträckelig dryck, laxerade äfven hvarannan och 3:dje dag efteråt långa tiden och förmantes at på 3:ne veckor lefva var-

)

239

(

varsamt i mat och dryck samt akta sig för kall blåst. Han mådde beständigt väl; men vid 3:dje veckans slut, märktes en svullen possä under ena ögat om åttonen, morgonen derpå var hela ansiktet svullit, man gaf dock ingen reflexion derpå, men inom 2:dra dagen var hela kroppen svullen och 3:de dagen hade han redan svårighet at andas, var mycker svullen, torstig, måste sitta i sängen och hade särlande i bröstet. En drachma Cremor Tartari morgon och afton, Théskedbladts oxymel scilliticum och et Thée af Rad Ononidis och Bacc. Junp. &c samt varma frictioner med yllria dukar, lättade dock inom få dagar sjukdomen, och gjorde honom på en vecka aldeles derifrån fri, då Elixir Rhei Amarum Ph. Sv. sedan nyttjades at stärka de slappe delarna.

Nya Böcker.

M. VAN PHELSUM *Naturgeschichte der Springwürmer, herausgegeben von JOHAN WEISE mit Kupf. 1 Theil, Gotha 1781, 8:o, 158. sid. utom Urgifvarens och Författarens företal XLVIII. sidor.*

Agri Romani historia Naturalis tres in partes divisa, sive methodica synopsis naturalium verum in Agro Romano existentium a PHILIPPO ALOGSIO GILII concinnata. Pars prima regnum animale. Tom. I. Ornithologia, in qua de priori avium Classe. Romæ 1781, in 8:vo.

g:vo. Denna Natural-Historia om Roms omkretter, har förledit år, genom en prospectus, blifvit kundgjord, hvaruti Författaren utdragit Planen til hela verket. Och sedan man låst första Tomen, kan man med skäl hoppas, at alltsammans skal med framgång fullföljas af **ABBE GILII**. Han har börjat med den måst förnöjande delen af Natural-Historien, nemligen foglarne, hvilka han indelat i 4 ordningar. I den första åro de som äta gräs (*granivora*), i den 2:a de som föda sig af insecter (*insectivora*) uti den 3:e rof-foglarne, och uti den 4:de de foglar som lefva i vattnet eller ömsom på det torra och våta. Uti den första Tomen talar **ABBE GILII** endast om foglarne i första Classen; men innan han går til sjelfva afhandlingen gjer han några underrättelser om foglarnas Anatomie och allmänna egenskaper, såsom: deras fång, flygt, bortflyttningar &c. Sluteligen har Han, för at hjälpa inbilningen, bifogat 24 figurer til beskrifningarne, hvaraf den första visar beskaffenheten af foglarnas Schellette, samt de andre åtskillige omständigheter som sedermera omtalas. Det vore önskeligit at dessa figurer blifvit bättre ritade och graverade, at man altid iakttagit proportion mellan objecterne, och at man ej gifvit samma storlek åt Påfoglen, åt Tuppen, åt Finken och åt Sparfven. Det är väl sant at då det talas om kända foglar, kan Läsaren ej deraf blifva bedragen; men då Författaren kommer til okända och sällsynte foglar, kan denna oaktsamhet af ritaren förorsaka mycken villervalla. Man bör tro at **ABBE GILII** drager försorg at ändra denna olägenhet. För öfrigit kan man ej annat än lyckönska til denna goda början, och hoppas at Han lär fortsara med arbetet til slut. Om Han ej äger en **LINNES** methodiska uttrycklighet; om Han ei målar naturen med de gläntfande färgor som den *Franska* **PLINIUS** (utan tvifvel **Mr. BUFFON**), så kan han dock vinna et hedetligt rum bland de naturkunnige efter dessa tvänne odödelige Författare.

(Se *L'Esprit des Journaux Aout 1788*, p. 376.)

Om det Publika Barnbörds-Huset. (Fortfättning från p. 122).

§. 4.

Om de förlöste kvinnors och födde barns antal, lefvande och döde.

Här får jag, i hänseende til de 3:ne första åren, hålla mig vid det, som Kongl. Collegium Medicum uti sin, af Hr. Professoren v. SCHULZENHEIM författade och redan ofta återopade underdåniga Relation til Hans Kongl. Majt upgifvit, och således vid beräkningen alltid låta desse åren blifva sammantagne; då däremot de 3:ne sednare åren komma at hvardera särskildt anföras.

Ifrån Inrättningens början d. 23. Junii 1775; til samma tid 1778; eller på 3:ne år, äro förlöste 499 Barnaföderskor; Det 4:de året 144; Det 5:te året 194 och det 6:te året 250, som göra tillsamman 1087 Barnaföderskor på 6 år eller til d. 23 Junii 1781.

Af desse hafva dödt efter förlofsningen de 3:ne första åren 47 af 499. Det 4:de året 1 af 144; Det 5:te ingen af 194; Det 6:te året 3 af 250; och således hafva 51 dödt och 1036 lefvande utgått af 1087 Barnfångs kvinnor på 6 år.

Med de födde barnen förhåller det sig således: Af 499 kvinnor äro de 3:ne första åren födde 506 barn; 4:de året äro af 144 födde 147: 5:te året, af 194 födde 196: 6:te

året, af 250 fødte 254. Således hafva 1087
 qvinnor födt 1103 barn på 6 år.

Af desse barn hafva, de 3:ne första å-
 ren, bland 506 varit 277 gässar och 229 flic-
 kor; 4:de året, af 147 voro 75 gässar och
 72 Flickor; 5:te året, af 196 var antalet li-
 ka, nemligen 98 gässar och 98 flickor; 6:te
 året af 250 voro 129 gässar och 125 flickor.
 Således hafva dessa 6 åren af 1103 barn varit
 579 gässar och 524 flickor; följakteligen 55
 flere gässar än flickor.

Vidare hafva af desse barn, bland 506 de
 3:ne första åren, 32 blifvit dödfödde och 80
 dödt efter födelsen; 4:de året hafva af 147
 varit 6 dödfödde, och 8 dödt efter födelsen;
 5:te året, af 194 blifvit 11 dödfödde och 9
 döde efter födelsen; 6:te året, af 254 blefvo
 17 dödfödde och 25 döde efter födelsen. Så-
 ledes hafva 66 blifvit dödfödde och 122 dödt
 efter födelsen, tillsammans 188, af 1103 fram-
 födde barn på 6 år; följakteligen 915 lef-
 vande bortförde (1).

Sluteligen hafva ock, af desse barn, bland
 506 de 3:ne första åren varit 14 Tvillingar,
 4:de året, bland 147 varit 6; 5:te året, bland
 194 varit 4 och 6:te året, bland 250 varit
 8; så-

(1) I hänseende til förlöste, fødte och döde de 3:ne
 sednare åren, kunna jemföras annonserne uti Tid-
 ningen *Dagligt Allebanda* d. 10 Aug. 1779 (hva-
 rest likväl bör stå 8 i stället för 7 barn döde ef-
 ter födelsen), d. 6 Julii 1780 och d. 4 Julii 1781.

8; således inalles 32 Tvillingar bland de 1103 framfödde barnen; eller bland 1087 förlofsningar på 6 år, hafva 16 varit Tvilling-förlofsningar. Af desse 32 Tvillingar hafva 4 blifvit dödfödde och 6 döda efter födelsen, tillsamman 10; följakteligen 22 Tvillingar lefvande bortförde.

Jag har förut (p. 5 not 2). lofvat i denna § införa antalet på dem, som, af ofvannämde 915 lefvande bortförde barn, blifvit vid Barnhusen antagne, och får således här afbörd mig denna skyldighet, då jag införer 2:ne mig benågit lemnade betyg, så lydande:

Isfrån Junii månad 1775 til samma tid innevarande år, dro isfrån Kronans publique Accouchemens-Hus Etthundrade sextio stycken barn til underkålls åtnjutande antagne vid denna stadens Högtrade Politie-Collegium, hvilket härmed intygas. Stockholms stads Hus fattig-Cassa Contoir d. 28 Augusti 1781.

GEORG G. HESSE.

Isfrån d. 23 Junii år 1775 til samma tid innevarande år, åro från Publique Accouchemens-Huset uti Frimurare Barn-Huset til underkålls åtnjutande emottagne Tvåhundrade Sexton barn, af hvilka ettatioen åro inköpte med den vanliga afgiften och Ethundrade trettiofem utan betalning antagne, Stockholm d. 15 September 1781.

FRIED. WIDMAN.

Sålødes äro på bägge ställen inalles antagne 376 barn til underhåll, hvilka afdragne från de (pag. 242) lefvande bortförde 915 barnen, gifva et öfverskått af 539 barn, om hvilkas vidare öden man ingen ting har sig bekant, sedan de med sine mödrar lemnat Accouchemens-Huset; dock torde ännu någre af dem, såsom *Hitte-barn* vara vid Barnhusen antagne, ehuru icke bekandte såsom födde på det Publika Accouchemens-Huset; och en del mödrar, som varit skickelige til Ammor, hafva, med den i sådan tjenst erhållna lönen, kunnat hos foster mödrar betala för sina barn; men denna tilgång räcker för en sådan moder endast i högst 2:ne år; efter hvilken tid, om barnet lefver, hon finner sig åter i bekymmersam förlågenhet om dess bårning.

Nåstan samma olågenhet åtföljer de barn, som vid Politie-Collegium niuta underhåll. Mödrarne få icke lemna dem aldeles ifrån sig; blifva således ej fulkomligen befriade från omforgen om dem, utan århålla endast för hyart barn, efter omständigheterna, från 16 sch. til 1 Riksd. Spec. i Månaden; hvilken fördel åndock uphörer efter 6 års förlopp, eller när barnet hunnit til denna ålder, så framt ej modern blifvit död eller practicerat sig ifrån orten, sedan barnet blifvit lemnat åt en fostermoder; i hvilken händelse Collegium nödgas åtaga sig en närmare omsorg, antingen förmedelst längre tids underhåll, eller at Barnen
 - inta-

intagas på Barnhuset. Men de mödrar, som äro nog lyckelige at få fina barn in på Fri-murare Barnhuset, hafva i och med det sam-ma fått hela bördan och omsorgen för barnets vidare upfostran sig fräntagen. Det vore endast önskeligt, at tillgångarne för denna cha-ritabla Inrättning vore så tillräckelig, som Högl. Directionens därvid nit och välvilja är verk-sam; men jag har mig af ganska tillförlätelige och Speciella underrättelser bekant, at om den icke sträkt sin mennisko-kärlek i denna delen längre, än fonden medgifvit, hade et långt mindre antal barn från Accouchemens-Huset blifvit antagne vid detta barnhus, som årligen underhåller et antal af mer än 400 barn och egänteligen är inrättadt til sådana späda barns räddning från nöd och elände, som af Föräl-drarne aldeles hlifvit öfvergifne, eller så kal-lade *Hittebarn*.

Den afgift af 16 Riksd. 32 Sch. Spec. med hvilken förmögnare mödrar där inköpa sina barn, blir ock ganska otillräckelig, då en stor del af desse barn kunna lefva och skola underhållas både med kläder och föda hela 8, 10 à 11 åren, tils någon utväg funnits at employera dem i tjenst eller ock genom utflyttning til stora Barnhuset; hvaraf lätteligen kan uträknas, at äfven et mycket ökad antal af desse in-köpte barn, kan sätta Directionen i misräk-ning om fondens tillräckelighet.

Slutligen torde mig tillåtas, at ännu vid denna §. bifoga följande Anmärkningar:

Af de vid Accouchemens - Huset förlöste 1087 qvinnor har et ganska obetydeligt antal varit verkligen åkta hustrur. När man således föreställer sig (och årfarenheten visar det) at de mödrar, som utom åktenskapet hvarken åstundat någon lifsfrukt, ej eller vet säker utvåg at dölja och uppehålla den sedan de lemnat Förlofnings-Huset, vanligen icke äro mycket ömma om sina barn, så kan man ej ungå den obehageliga fruktan, at en stor, om icke större delen sådana barn i sin spådaste ålder torde förgås, ej allenast af den brist på skötsel, som fattigdomen gör nödvändig, utan äfven af den, som kall sinnighet medförer hos en genom sit barn olyckelig och vid det samma ledsen moder. Har hon fruktat at blifva hafvande, än mera lår hon önska at blifva qvitt det framfödde barnet, såsom en ej mindre bekymrande än talande pant af hennes olofliga kärlek, hvilken, ehuru den af ingen menniska skulle förebrås henne, likväl hos personen sjelf medförer den öfvertygelse om minskadt värde, som är oskiljaktig från en kränkt dygd, och om hvilken hon, naturligt vis, så länge ännu någon gnista af blygsel är kvar, ogärna för almänheten framhafver et så uppenbart bevis, som barnet är, utan åkta Fader. Den slags barnaförödelse således, som härörer af de nu nämde orsaker, ehuru ej så påfallande som

som det vi egånteligen kalle *barnamord*, (som beklageligen ännu icke kan råknas bland de så aldeles fåslynte händelser) är likväl til sin verkan föga bättre, och kan på intet annat sätt förekommas, än genom sådane Barnhus, uti hvilka mödrarne hafva samma ovilkorliga frihet, at få sina barn, utan betalning, genast inlemnade, som de hafva, at på Förlofsnings-Huset okände framföda dem och ligga i barnsång Goda anstalter i den vägen är af Hans Kongl. Maj:t redan från början af Förlofsnings-Husets inrättande nådigst vidtagne (Se p. 5-7) och sedan än ytterligare utvidgade; Men hvem hade kunnat föreställa sig, at de skulle vara otillräckelige? Hvem hade i et Christeligt Land väntat en så tiltagande skörlefnad och därmed förknippad multiplication af oäkta barn? och, i synnerhet, hvem hade förmodat det i Sverige? Den som blott har ålder at minnas 20, ja jag tør säga, 10 år tillbaka, måste häpnna vid jämförelsen i den delen. — Gud låte orsakerna til en så obehagelig förändring blifva uptakte och medel påfundne til deras hämmande! Wi hafve ock hopp om denna välgärning för människoslägtet i almånhet, sedan en berömvärd *Anonyme* i Zweibrücken utfatt en belöning af 100 Ducater för bästa afhandlingen om tilförlåteligaste medlen at förekomma barnamord utan skada för Religion och seder (Se Stockholms Posten d. 5 October och 4 Nov. 1780).

Betraktar man faken såsom *Läkare*, så öf-
 vertygar årfarenheten, at Veneriska smittan mer
 och mer utspredes. Många, om icke de flåsta
 oäkta barnen födas därmed behåfrade. Desse
 kunna knapt botas under den nogaste skötsel,
 och hvar skal den fås? Hos mödrarne låter
 det sig icke göra, och hos en fostermoder,
 som antingen af rätta modren eller från Barn-
 huset emottagit barnet, är ock föga hopp der-
 om. En sådan smittas ej allenast fjelf af det
 emottagna barnet, utan drager ock ofta sin
 man och egna barn med i denna olyckan. Fo-
 ster-barnet är dertill skuld och torde få un-
 gälla det med en antingen nödvändig eller ond-
 skesfull vanskötsel, som ensam vore tilfäckelig
 at ånda et friskt, än mera et sjukt barns lif.

Hvad påföljder af alt detta kunna dragas
 åfven i afseende på *Staten*, då fråga är: om
Folkstockens ökande eller minskande, Nationens
stärkande eller försvagande både til kropp och
sjåls förmågenheter, det blefve för vidlöftigt
 at detaillera; kanske och för mycket utom mitt
 ämne, och än mera öfver min förmåga. Jag
 har endast, med hvad jag här anfördt, haft
 den upriktigaste affigt, at upväcka välsinnade
 och dertill med förstånd begäfvade medborgare,
 at tänka på sådane medels upfinnande, som,
 med helt egäntelig tillämpning på Sverige, vore
 kraftige nog at förekomma barnamord utan för-
 sång för *Religion och seder*, det är: utan skör-
 lefnadens icke påsyftade, icke lemnade, men dock

påsljande tyggelöshet. Jag är öfvertygad, at Kongl. Patriotiska Sällskapet skulle med innerligaste glädje och välbehag emottaga en sådan i högsta måtton Patriotisk afhandling; och hvad blefve den icke för es värdigt offer at nedläggga för den om sitt folks fanna väl öm-maste, vår nu Regerände Allernådigste Konungs Thron!

(5:te §. en annan gång),

JOHAN COAKL. LETTSOM, der Arzneykünde Doctors etc. *Medicinische Nachrichten von dem allgemeinen Dispensatorio in London von April 1773 bis zu dem März 1774 Aus dem Engl. übersetzt Altenburg in der Richterischen Buchhandlung 1777. - 300 sid. st. 8. utom Företal och Register.*

Utur detta arbete, såsom äldre, än hvad man här ämnat recensera (Se Band. I. p. I. n. I.); är nu endast afslutten at fullgöra fleres åstundan med et utdrag om *kikhostans botande med Tinctura Cantharidis* etc., som Hr. LETTSOM uti 6:te Afdelningen p. 203 — 257 af detta sit arbete gjordt bekant.

Så litet utrönt, säger han, som kikhostan var 1738, då Doct. BURTON skref derom, så mycket mörker tyckes alt sedan omgifva denna Sjukdom, åtminstone i hänseende til en säker methode at behandla honom. — *Conium*,

som BUTTER recommenderat, skadar mer än gagnar. — I början af sjukdomen, eller om recken til inflammation visa sig, tror han *åderlåtning* vara nyttig; men på små barn, som hafva feta armar, är denna operation ofta ogörlig: då vil han heldre öppna Vena jugularis (1). — *Kräkmedel* är han ej emot, utom vid mycken svaghet, då laxermedel få företräde. At kråkas på gifver han FOTHERGILL'S pulver af *Tartar. Antimonoialis*; dock författ med Såcker eller hvitt stärkelse (2) i stället för absorbens, at icke kraften måtte förloras. — *Spansk-flug-plåster*, med försiktighet brukadt; har årfarenheten visat nyttan af; men måste läggas så nära lidande stället, som möjligt är, och således på bröstet eller sidan; ty likens öppnande har lärt, at bröstets innanmäten, i synnerhet hinnorna, varit mycket inflammerade. Men om flugan hjälper som et utvårtes medel, eller emedan något af cantharides insugas, det låter han vara oafgjordt. — *kina-barkens* osäkerhet i denna sjukdom, røjde sig nog, då man så begärligt utbytte dens bruk emot *ponii*, som likväl för sin kraftlöshet äfven snart uphörde. — Doct. BURTON. (uti sin Af-

(1) *Blod-Iglar* torde säkrare och förmodeligen med samma nytta kunna i detta fall brukas?

(2) *Pulvis febrifugus* uti detta Dispersatorio: R. *Amyli unciam*, *Tart. Emet grana viginti (triginta?) duo*; *peroptime simul miscantur in mortario Vitreo, ut subtilissimus fiat pulvis.*

Afhandling om kikhostan) berömmar redan år 1738 et medel, som han brukat, bestående af 1 Scr. *Cantharid.* med äfven så mycket *Campher*, väl hoprifne, hvartil sedan blandades 3 Dr. *kina-extract.* Håraf gaf han barnen 8-10 gran hvar 3:dje eller 4:de tima uti et skedblad vattn eller julep, i hvilken litet *Copaiv-Balsam* blifvit uplöst, och lät dem för öfrigit dricka mandelmjölck eller något dylikt. — Hr. ABB. SUTCLIF, Fältskår och tillika Apothekare i Yorkshire, fant intagningen håraf för mycket besvärlig för barn, och nyttjade i des ställe följande formel: *Re. Tinct. Cort. Peruv. unc. ʒ. ss, Elix. Parigoric. unc. ss, Tinct. Cantharid. Dr. ʒ. m.* Håraf gafs dagel. 3 à 4 gånger små doses, som ständigt ökades, tils en lindrig strangurie upkom, då de åter minskades och gåfvos ej eller så ofta. Stangurien instälde sig gemenligen på 3:dje dagen och kikhostan råkte sällan öfver den 6:te. Dock halp medlet ofta utan at upväcka stangurie; men gemenligen något långsamare. Hr S. har med bästa framgång hela 20 åren brukat detta medel; årfarenheten har öfvertygat Hr. L. om des förträffeliga verkan, och Doct. MILLAR bestyrker den samma med sina försök. Af svaren på åtskillige frågor, som Hr. L. skrifteligen gjordt Hr. S vil man anföra några anmärkningar:

Troligen botas kikhostan sällan, årminstone ganska långsamt, af kina-barken allena, hvars
Tin-

Tinctur förmodeligen är bättre än Decocten, i hänseende til den kådaktiga delens företräde. — Strangurien häfver ej sjukdomen; men bevisar at Sp. flugorne gått tilräckeligen in i blodet. — Ingen händelse har gifvit anledning at frukta någon elak påföljd af desse flugors invärtes bruk. — Om ryckningar varit at förmoda eller redan påkommit, så har Hr. S. gifvit Moschus och Calomel, för at hålla lifvet öppet. — Hos fullblodige har han öppnat ådern, som hos andre vore onödigt, skadeligt. — Sp. flug-plåster har han aldrig försökt. — Någon med uphostning förbunnen hosta räcker ofta et par veckor efter kikhostans uphörande (3). — Fria luften är gagnelig, om ej för håftigt kall.

Utaf 3:ne händelser, som Hr. S. äfven bifogat, ser man, at han af en 2 års gäffe, som jemte kikhostan hade håftiga convulsioner, tagit 2 til 3 uns blod genom åderlåtning på foten och låtit honom nyttja varmt fotbad. Så snart han kunde svälja, gafs Iulep e Moscho och, sedan han aldeles kommit til sig igen, brukades den förut nämde mixturen af Tinct. Cort. Per., Elix. Paregor. och Tinct. Cantharid. — Nya convulsioner på 3:dje dagen gäfvo anledning at sätta Blod-Iglar. Sedan gafs honom ganska sparsamt af Tinct. Canthar. för at icke upväcka strangurie, emedan han var så

myc-

(3) Ja, väl så många månader; men har dock tyckts vera en blott maghosta, som försvunnit desto snarare, om barnen kunnat förmås at bruka väl kina,

mycket retelig. Slutelig tog han endast up-
 löst kina-Extract, och blef inom en månad til sin
 förra hälfa fulkomligen återstald. — I hånseende
 til håftig feber, svår andertåppa m. m., måtte
 han, uti 2:dra händelsen, gifva en 3 årig flic-
 ka små pulver af Rhabarber och Tartarus an-
 timonialis uti 3 dagar, hvarigenom en eller an-
 nan kråkning dageligen förorsakades och lifvet
 hölts öppet, samt feber-anfallen försvunno.
 Därpå gafs mixturen; men den halp icke, utan
 febern återkom, hvarföre mixturen måtte lem-
 nas och flickan dageligen lindrigt kråkas af
 Tart. Antim. samt hålla lifvet öppet med Ca-
 lomel och Rhabarber, genom hvilka medel
 hon på 10 dygn blef nästan aldeles frisk. —
 Uti 3:dje händelsen gaf han åt et års-gam-
 malt barn, som hade ganska håftiga anfall,
 Mixturen med uteslutande af Tinct. Cort. Per.,
 så at den endast bestod af Tinct. Cantharid.
 Dr. i Is. och Elix. Paregor. Dr. i. hvaraf 15
 droppar togos 3 gånger om dagen, och tillika
 föreskrefs et plåster at lägga på bröstet (4). —
 Barnet blef friskt inom 8 dagar. — Aldrig
 har Hr. S. förlorat någon sjuk i kikhostan,
 och de anförde 3:ne händelser, säger han, äro
 de enda, i hvilka mixturen fåfångt blifvit nyt-
 tjad;

(4) Se här föreskriften: *Rc. Empl. Commun. cum Gumm. Gumm.(?) Stryac. Liquid. aa Dr. i. af. Emplestrum (champera in oleo anisi soluta illitum) thoraci applicandum.*

tjad; dock försöktes ej kina-Tincturen i den sista (5).

Til desse lägger Hr. L. ännu 24, så at de inalles utgöra 27 handlinger. — Hos en och annan har åderlätning skedd; Iglar blifvit satte och Sp. Flug-plåster lagdt på bröstet; på magen etc.; kråkmedel eller lindrigt afförande blifvit nyttjade i början, och de sednare hos en del dagel. repeterade, för at hålla lifvet öppet. — I stället för Tincturen brukade Hr. L. gemenl. Decoctum Cort. Peruv. och i stället för Elix. Paregoric. Lond. tog han Elixir. Sudorificum (6). Någon gång nyttjade han likväl Elix. Paregor. eller ock Syr. e méconio.

Man vil här lemna en des formel af hvarje slag.

1:o *Rc. Decoct. Cort. Peruv. Unt. VI, Elix. Sudorif. Dr. III, Tinct. Cantharid. Dr. I. m.* Håraf gaf han 4 Drachmer åt et 4 års barn 3 gånger om dagen. — 2:o *Rc. Decoct. Cort. Per. Unt. VI, Elix. Paregoric. Dr. III, Tinct. Cantharid. Dr. I. m.* En 5 års gaffe fick håraf i $\frac{1}{2}$ matsked 3 gånger om dagen. —

3:o

(5) Troligen hade den icke skadat, och Auctor nämner ej af hvad anledning han utelemnad den.

(6) Finnes uti Dispensatorio sålunda föreskrifvit: *Rc. Rad. Ipecacunnh. Bals. Tolutan. aa Unc. fs, Flor. Benzoin. opii colat. Croci aa Dr. II, Camphor. Scrupula (Scrupulos?) IV, ol. Anisi essent. Dr. I, Spir. Vin. rect. Libv. II. Digere et cola. — Elixir. semi uncia habet Opii gran. dua.*

3:o *Rc. Decoctum Cort. Per. Unc. V ss (7), Syr. e meconio Dr. II, Tinct. Cantharid. Scrupula dua (8) m.* En barnsked gafs 3 gånger om dagen åt et 22 månaders barn.

En gång ville Hr. L. försöka hvad med blotta kråkmedel kunde uträttas: Han lät en 2 årig flicka, som, jemte kikhostan, hade puffit anfigte, svullit underlif, feber om nätterna och diarrhée, kråkas hvar morgon af *Pulv. febrifug. gr. ii ss* och taga *Iulep e creta Lond. Dr. I*, tre gånger om dagen; men efter 6 dagar syntes barnet närmare döden än förut, och han måtte gripa til Mixturen, som räddade det. Han har ock fruktlöst försökt både kinan ensam och Mixturen utan kina. — Bland de oss omtalta sjuka, som hade kikhostan, hafva endast 2:ne dött; men det visade sig tydeligen, at de voro lungfiktige. — Han anmärker för öfrigit, at i denna sjukdom äro vissa tide-puncter, då, öfver hufvud, alla ex. cuationer, af sig sjelf upkomne eller genom konst, hållt om de äro betydelige, öka kraftlösheten och påskynda döden.

* * * * *
* * *

Det här upgifne medel med *Tinct. Cantharid.* emot kikhostan, har äfven af åtskillige våre Herrar Practici i Stockholm med mycken nytta

(7) Och hvartör icke fulla 6 uns?

(8) *Scrupulos duos s. duo?*

nyttia blifvit förfökt, och man torde få hoppas, at framdeles i denna Journal se vackra rön därom införde, til vidare uplysning och confirmation af medlets pålitelighet. Det tyckes imedlertid med säkerhet kunna recommenderas, och hvarje förnuftig Läkare (i fuskares händer vore det farligt) finner lätteligen hvad som bör iakttagas i hänseende til skilnaden emellan *Tinct. Cantharid. Lond.* och *Ph. Sv.*, i fall den förra icke finnes på Apotheke.

Bör, af kina, *Decocten* eller *Tincturen* hållt hafva företräde? — Kan kinan ingalunda umbåras? — Är det för kurens säkerhet nödigt, at så länge öka dosis af *Tinct. Cantharid.* tils strangurie ntkommer? *Elix. Paregor. Lond.*, som är något starkare än det uti *Ph. Sv. 1:mæ Edit.*, och det beskrefne *Elix. Sudorific.* göra blandningen nog osmakelig och starkt luktande, som ökar svårigheten at för- må barn til des intagande. *Elix. Papaveris Ph. Sv. 2:dæ Edit.* har mindre af desse olägenheter; men som nyttan förmodel. endast väntas af opium, så torde *Tinct. Theb.* hos äldre, och *Syr. Papaver.* hos späda barn lämpeligast kunna brukas? — Måne Opium är i alla fall nödvändigt?

J. K.

Upsala,

Disertatio Botanica, illustrans Nova Graminum Genera, d. å. Botanisk Afhandling om Nya grässlag, 27. Sid. 4:to med en Tabell, försvarades d. 21 Dec. 1779, under Hr. Prof. CARL VON LINNÉS Inseende, af Hr. DANIEL ERIC NÅZÉN, Wästgöthe och Kongl. Vet. Acad. Åmnestvän. (*) Den vackra afhandling: *Fundamenta Agrostographiæ*, som Hr. Affels. och M. Doct. HENRIC GAHN, under framl. Arch. och Ridd. C. VON LINNÉS inseende, år 1767, utgifvit, har så intagit Författaren til denna Academiska Afhandling, at han velat fortfara med en beskrifning af de, sedan den tiden bekanta, Nya grässlag, til förmån, som han önskar, för Vetenskapens Dyrkare. — I 1 §. nämnes SEHEUCHZERUS såsom den der först lämnat om Gräsen en sån kunskap. Han indelte dem i Classer och gaf de tydeligaste beskrifningar, med bifogade tjenliga figurer. Sedermera utkom SCHREBERS Beskrifning om Gräs, med figurer, som äro med naturen öfverensstämmande, och en FRIIS ROTTBÖLL i Kiöbenhavn, i des *Liber Descriptionum & Iconum rariorum & pro maxima parte novas plantas illustrantium*, gjorde en anseelig tilökning, hvilkas vackra arbeten Författaren ger anvisning på såsom et rättesnöre vid Gräsens beskrifningar; men som den förre nu år fyllofatt med utgifvande af an-

(*) Recension är af Författaren insänd.

dre delar uti Natural-Historien och den sednare är hindrad af svag hålsa, så hafva desse utmärkte arbeten emedlertid afstodadt; i det stället åter ger Fru GAGE DU POMMEREUL et godt hopp, i det hon, af en brinnande lust til denna svåra famille af örter i flera år arbetat på, at lemna Botanici en omständelig afhandling härutinnan. — J 2 §. visar Författaren huru otillräckeligt det är, at utaf någon ensam del af et Gräs kunna determinera en specifik skilnad; utan Gräfsens Character Genericus bör såkraft hämtas af inflorescentia, hållt deras rötter, stielkar blad, oftast en del af sjelfva inflorescentia, consistentia glumarum och situs differera föga, så at Gräsen härigenom ej accurat kunna skiljas åt. Denna svårighet har således varit en orsak til Gräfsens mindre angenämhet för Botanici, hvarföre de, dels ej befattadt sig med dem, dels brakt dem til et öfverflödigt antal; men sedan man börjat införa dem i Trågårdar, så hafva deras variationer blifvit kunnige, som förut likväl skulle utgöra särskilta Species, då nu deras habitus och utvårtes skapnad beror af *Jordmånen*. Man finner derföre Gräs, hvilkas Solum natale är *vatten och sumpige ställen*, huru de deri växa höga med tjocka stielkar, breda och glatta blad, inflorescentia expansa, glumis inermibus & lævioribus; men då detta låge ändras, så bli stielkarne korta och smala, med stråfva och smala, blad och blomvippor likasom i små huf-

vud hoptvingade; men de Gräs, som stå på öppna fältet åga solida strå, lagom breda blad, greniga blomruskor; med mångblommiga hölster, som åro under blommandet utviklade och colorerade. Komma nu desse at stå i skugga, så få de et helt annat utseende, deras strå blifva svaga med längre afstånd ifrån lederna, långa och smala blad, klena blomruskor, så blommor i bleka hölster. Åter, om de få sig på backar, så finnas de kortare, med trådlika blad och en hopkramad blomruska; men under buskar, der de skyddas för våldsamheter, så bibehålla de nästan et medium af sin skapnad. — I diken bli deras blad fladdrige, nedliggande, förlängde och simmande, såsom *Festuca fluitans*, *Alopecurus geniculatus*. Vidare, om de flyttas til Hafsstränder, så tyckas de utgöra nya Species som de spådaste Gräs der växa, liksom in infinitum; stråen bli buskaktige, och på stielkarne, der blad förut voro, bli nu grenar, liksom *Panicum Dactylon*, caulis fer ut quasi suffultus verticillis ramulorum. Ån mera, då de vistas länge vid Hafvet och bli utfatte för böljornas anfall, så bli stielkarne trådaktige, inknipne vid ledernas mellanstånd, omgifne med upsvålda hölfor, korta, utspårande, hvassa och glatta blad, med långa tagglike svepen, hvassa och axiga blomhölfor. — De åter, som växa i trångt rum, förökas til sin längd, oftast få de allenast et eller två strån; men bli kortare och sammanpackas, tils de

bli knölige öfver roten, då de få et *vidare ställe* at stå på. — Hvaraf kommer då, at de måsta gräs i de varmare länder frutescera, öfverträffa andra i längden, hafva glatta och trådaktiga strå; som åro vida utgrenade och formerande tjocka blomkronor, hvilkas grenar väl åro korta; men många, beklådde med nära gående platta, breda blad samt hólster, som sammantrycka deras toppar; deras tilåmnade små grenar utgöra ofta taggar, blomstra fállan och gifva då få blommor, e. g. *Arundo bambos*, likasom några Alpiska gräs bli vivipara? Måne deras inflorescentia hindras af den starka kölden, så at germen, utan det nödvändiga befröandet, utväxer til en begynnelse af et nytt germen, hvilket vid nedfallandet beqvåmligen kan slå rötter? Alt detta tyckes ånnu vara svårt at utreda, om icke i förra händelsen en bördig jordmån och at de åro utfatte för den starkaste blåst hårtill skulle bidra. I en anmärkning' härunder anföres, utur Doct. KÖNIGS bref, något curieust om *Arundo Bambos*, nemligen: At på de Paliacattiska bergen, af hvilka et år 5000 fot högt, skal eld lätt upkomma igenom friction med desse Rör, som en inbyggare på orten viste at berätta. Han visade ock prof hårpå, då han böge ihop tvånne af desse Rör och gned dem emot hvarandra, då straxt eld upkom, hvilken, af vådret hastigt förd på det torra och 3 fot långa gråset, gjorde en sådan ravage, at det väckte

all

all förundran. På dylikt sätt drifva Invånarne bort Tigrarna, och med askan häraf, som rågned nedsköljer, gödas deras plantager, som ligga nära under dessa bergen. — I 3 §. gifves exempel på en hop Gräs, som af Jordmånen få förändras, at de tyckas utgöra distincta Species och blifvit äfven hittils så räknade, innan man fölgt dem per gradus och fådt inse motsatsen, nemligen: 1:o *Scirpus lacustris*, som öker våra stränder med små öar, hvilka efter hand förenas med fasta landet; af et solum ficcius et durius blir den knapt en fot hög med smala, korta och trubbiga blad, med 2 bladigt nästan taggliket svepe, med 2 à 3 ax, som sitta intil stjelken, ej utgående längre, än svepet, och deras måsta blomhölster äro sterila. Likaledes undergår *Carex caespitosa* mycken förändring. 2:o *Poa alpina*, som på stället knapt är en half finger lång, med en beträckt blomruska, då den nedstiger i dalarna, liknar til högden *Poa pratensis*, så at de säkert, enligt Hr. HUDSON, äro en och samma växt. 3:o *Poa trivialis* varder utaf en fertilare jordmån förvandlad til *Poa pratensis*, och då den sednare kommer at stå i lundar eller vid gårdesgårdar i skugga, äfven i sandig jord, visar oss *Poa angustifolia*, som på backar får magrare utseende med hårlika rotblad. Kanske at *Poa palustris* har at tacka vattenaktiga stället för sin skiljaktigher? — Men ännu mera bekräftas Författarens tanka härutinnan af 4:o

Agrostidis stoloniferae förändring, hvilken tål all slags jordmån, men rättar ock sin skapnad derefter, således: på en låg och bördig ång är den 2 à 3 alnar hög med et rakt strå, likasom på Råg, stor utbredd och med hólster försedd blomruska; men så snart våtskan på ången minskas, så blir hon magrare, kortare och mindre, med smalare blad, och får en hoptryckt blomruska. På backar åter blir hon mindre med smalare strå och blad och har likasom *Festuca ovina* en panicula attenuata, ferruginea & fere secunda. Vankar der för mager föda, så blir hon ån mindre, får flera små rötter, paniculæ åro helt nära vid stielken och glumæ åro fylde med sot i stället för frörednings delar, samt föreställer verkligen *Agrostis pumila*. På en af floder genomskuren ång, der den intagit lägre ställen, så bli dessa blad, ju mera örten nalkas vattnet, längre och bredare, panicula mera hopträngd, aflång och ofta subverticillata af sina små grenar, mångblommig, trubbig och i grönt stötande purpurfärgad. I skogen påtager hon sig ofta skapnad af *Agrostis Sylvatica*, som, för des opropotionerliga glumæ skull, ser siuklig ut. I flygfanden och jämte hafvet bli des strå långa, ofta perennantes, utslå rötter vid lederna, revvige (sarmentosi) och betäckas med hinnlika hólster efter bladens affallande, lederna på stielken åro merendels ludne, och ur hvar och en led utgå flere grenar, som åro

kor-

korta och urstående, så at culmus ser verticillatus ut, bladen bli fyllicka, nästan platta, korta, stråfva, panicula är hoptryckt, oftast verticillata och går knapt ur sin hólfa. När nu detta Grås flyttas til hafsstranden, ibland klippor, och får emottaga böljornas håftiga anfall, så förkortas des culmi, blifva rakt upstående och omgifvas, innan inflorescentia utvecklas, med många blad, korta, upsvålde och ihoptryckte hólfor, med fyllicka, stråfva och invicklade blad, som åga en hvafs spits, likasom *Agrostis virginica*. — I Tråsk antager den utseende af *Agrostis alba*. — Om Botanici haft sig denna förvandlings-art bekant, som blott af Jordmånen och andra tillfälligheter dependerar, så hade de såkert ej påtrugat Vetenskapen en hop onödiga distinctioner, utan låtit dessa upräknade variationer, hvartil *Agrostis capillaris*, enligt HUDSON, kan tilfogas, endast utgöra et Species; och som detta Grås i rymlig jord utskjuter stolonnes, så bör det bibehålla sit namn *Agrostis stolonifera*. Likaledes kunna *Poa alpina*, *trivialis*, *pratensis*, *angustifolia* och *palustris* utan skada slås tilhopa och bli til et enda Species. — Vidare nämnes 5:0 *Triticum repens*, huru det på samma sätt visar sig mycket olikt och kan hårigenomtåtteligen bedraga en, at constituera nya Species, då man likvål af des culture finner motsatsen. — Hit hörer 6:0) *Festuca fluitans*, som om våren är nedliggande i diken; hon be-

räcker då vattnet med långa, platta och flytande blad, och så länge vattnet ej är borttorkadt, upförer en panicula expansa flosculis linearibus, elongatis, multifloris, glabris, muticis; men då vattnet är borta, blifva strået och bladerne kortare och uprättstående, panicula magis coarctata, flosculis ovatis, magis sessilibus, paucifloris, glumis subacuminatis, scabris och liknar således *Festuca elatior*. Hr. HUDSON har efter des införande i Trågård, funnit en märkelig förändring, som årligen fortfar. Detta har ock varit orsaken, hvarföre den odödelige VON HALLER häraf gjordt flera species.

Botanici hafva ock trodt, at *Nodi radicum & culmorum* bordt utgöra en essential character; men efter anstälde försök har man funnit detta härledas af et sjukligt tillstånd och i synnerhet hos de gråsen, som varit förut vane vid et solum spongiosum, men sedan åro tvungne at intaga et hårdare och trångare rum, e. g. *Alopecurus bulbosus*, hvilken HUDSON funnit vara *Alopecurus geniculatus*. Samma händer

med *Phleum bulbosum*, som af jordmånens ombyte blir *Phleum pratense*; åfven som *Festuca dumetorum* får knölar vid stråets leder; men af et beqvåmligare ställe, lemna de samma. *Hordeum nodosum* har i Upsala Acad. Trågård lemnat des knölar vid roten och fått habitus af *Hordeum murinum*. Troligt är ock, at *Hordeum bulbosum* har at tacka solum för sina tuberculæ. Häraf ser man, huru en del, bara af en

en synnerlig klåda, velat, af den minsta skiljaktighet, formera nya Species, utan at märka grunden, hvaraf detta härledes; men stadnar man liter, vid hvad i denna afhandling talat är, så lårer man ej så lätt förhafsta sig härutinnan. — I 4 §. visar Författaren således, at skiljetecknet 1) icke får tagas af *Gråsens Radices nodosæ l. tuberculosæ*, som merendels utvifa sjukligt tilstånd hos växter och försvinna på bördig jord eller igenom upodling; 2) icke eller af *stråen*, som på trång plats bli cæspitosi & solitarii, på sandiga slätter, ramosi, diffusi, perennantes, stoloniferi & radicanes, nec vaginis foliorum approximatis recti. I skogar elongati & denudati och vid den sandiga hafstrandens verticillati; 3) ej eller af *Bladens längd och bredd*, hvilka på torra ställen äro cæspitosa, fetacea, subulata och ofta incurvata; på sumpiga orter plana & latiora; in solo medio bli rotbladen filiformia och stielkbladen plana; vid hafvet åter involuta, rigida, mucronata & glauca. Vagina supremi folii blir på et Alpiskt Gräs eller Indiskt gräs, som är cultivateadt i et kallare Climat, tumida & obovata; 4) icke eller af *Inflorescentia på vattngräs*, som har panicula magna, divaricata, effusa; ty samma Gräs, på en backe växt, lämna underfundom en inflorescentia racemoso-spicata; äfven väl undergå spicæ och capitula ofta mycken förändring, hvilka då de förvt varit effusæ, bli snart coarctatæ, spiciformes och ibland ver-

ticillata; 5) ej eller af de smårre blommornas antal, som stundeligen variera. Glumæ, som hos vattuvåxter äro mutuæ, bli af torrare jordmån subaristatæ vid deras acumen terminale, åter vid hafstrandén våxa de längre ut acumine rigido. — Sedan följa i 5 §. de här uppgifna Nya Gråsslåg, och är methoden tagen af Blomfodret (Methodus Graminum Calycina.) Man vil allenast nämna Character essentialis vid hvar och en, nemligen: MANISURIS, Char. Ess. *Rachis articulata, compressa, unilateralis: calyce orbiculato, convexo, marginato, florem hermaphroditum in cavitate articuli includente.* — ROTTBÖLLIA, Char. Ess. *Rachis articulata, tertiusecula, in pluribus filiformis: calyce ovato lanceolato, plano, simplici l. bipartito. Flosculi alterni in rachide flexuosa.* Differerar ifrån *Nardus spica articulata*, calyce & stylis binis; ifrån *Lolium spica articulata*, glumis unifloris l. bifloris, calyce, brevioribus, valvulis non contrariis. Til detta Nya Genus räknas nu *ægiops incurvata* & *exaltata*. S. N. p. 762 samt *Panicum dimidiatum* S. N. p. 90 (kallad til åminnelse af Iustitiæ Rådet, Anat. & Botan. Prof. i Kiöbenhavn, Doct. CHRIST. FRIIS ROTTBÖLL.) — KYLLINGA, Char. Ess. *Amentum ovatum l. oblongum, imbricatum. Flores calyce corollaque bivalvi.* Skiljes ifrån *Scirpus* igenom sin Calyx och Corolla. (Til minne af en Dansk Örtkännare KYLLING.) — FOIRENA, Char. Ess. *Amentum imbricatum, squamis aristatis. Calyx nul-*

*nullus. Corolla glumis tribus, petaliformibus, obcordatis, cirrho terminatis. Skiljes från Scirpus, hvilken desfs figura amentorum måst liknar, medelst squamis tricarinatis, apice aristatis. (Nåmd efter FUIREN, en Dansk Botanicus). -- RESTIO, Char. Efs. Amentum imbricatum. Flores calyce corollaque trivalvi. Germen nectario multipartito in semine persistente calyciforme. — CHRYSITRIX, Char. Efs, Capitulum laterale simplex. Corolla glumis fasciculatis nitidis. Stamina plurima mixta glumis. Liknar mycket Ensatæ. — SPINIFEX, Char. Efs. Capitulum terminale, compositum ex fasciculis involucrentibus mucronatis, involucrentibus aristas longissimas, flosculosas. Enligt Dr. KÖNIG är *stipa Spinifex*. S. N. p. 104. Gramen hermaphroditum af detta Gräs och *Spinifex squarrosus* är gramen masculine. Om denna komme at planteras i annan jordmån, än sandig, så torde den kanske; komma mycket öfverens med Lolium. Då Capitula affalla och flyga liksom bollar med vådret, så kalla Holländarne dem för *Wint-boll*, och, enligt RUMPHII berättelse, roa invånarne sig med, at afflå dessa capitula på slåta stranden, då blåsten fattar dem och förer dem med en hastighet, likasom (fåger han) hin onde skulle förfölja dem. POMMEREULLA, Char. Efs. Calyx turbiatus, bivalvis valvulis quadrifidis, dorso aristatis. Blomman liknar Dianthus til figuren, tubo angusto, limbo patenti, subradiato, eller en *Volant*, och örten*

är mycket lik med *Ixia pumila*. (Så kallad efter Fru DU GAGE DE POMMEREULL.) — EHRHARTA, Char. Efs. *Gluma calycina bivalvis, abbreviata, uniflora. Gluma Corollina duplex: utraque bivalvis: exterior compressa, acinaciformis, transversaliter rugosa, basi exisa. Stamina sex, utrimque pistillo tria, linea parallela.* Liknar *melica* vid hastigt påseende. (Nåmd efter Schveitfaren JOH. EHRHART). — GAHNIA, Char. Efs. *stamina sex, stigma dichotomum.* Åger mycket tycke af *Schoenus*. (Efter Hr. Asses, Doct. HENR. GAHN). — ANTHISTIRIA, Char. Efs. *Calyx æqualiter ad basin fissus in laciniis quatuor æquales.* — Til slut bifogas en i koppar stucken Tabell, som föreställer deras figurer, jämte Förklaring.

Om det Publika Barnbörds-Huset. (Fortsättning från p. 249).

§. 5.

Om Förlossningsfättet och Skötseln under Förlossningen.

Härvid kommer jag först at något omtala kvinnans ställning, som skal förlossas.

När alt är i naturligt skick, skulle kvinnan kunna föda i hvad ställning som hållt, endast födslodelarne äro frie; men alt hvad som är möjligt, är derföre icke bekvämt och nyttigt.

tigt. En Barnaföderska behöfver lindring i sina plågor, och dervid kan det icke vara lika mycket om stålningen, som ensam vore tillräckelig at plåga henne. Dessutom äro icke alla stålningar, nyttiga, icke utan fara för moder eller foster

Det är ock förmodeligen af desse anledningar, som man från äldre tider varit omtänkt på at inventera vissa machiner, i hvilka de födande skulle förlöfas. Men detta vackra bemödande har haft samma öde, som åtskillige andre försök at måltra naturen: *Nyttan har förlorat sig i konsten.*

Med all den recommendation, som sittande ställningen århållit ifrån HIPPOCRATIS och MOSCHIONS intil närvarande tid, och med alla de förbättringar, som *Barnmorske-stolen*, ifrån RHODION intil STEIN, undergått; så har deraf ingen ting annat upkommit, än en med mycket bryderi och konst sammanfatt *förfärlig, onödigg, obeqväm och odugelig, ofta högst skadelig machine.* — *Förfärlig* är han; ty när Barnmorskan kommer med et sådant skräp, får den vändande gemenligen någon alteration och ångsliga föreställningar om de plågor hon uti honom har at utstå; och hennes oro ökes ännu mer af det skrammel, som den myckna jernbråten förorsakar på en sådan machine, när den skal hopsättas. — *Onödigg* är han; ty man kan utan besynnerliga och med långt enklare anstalter mycket bättre komma tillrätta. --

At

At han ofta är *skadelig*, dårom lår ingen tvifla, som förstår hvad fara och olågenhet en sittande ställning medförer för Barnaföderskan vid störtningar, convulsioner, svåra mattigheter m. m. Efterbördens uthämtning och den förlöstas flyttning måste påskyndas i stolen, icke utan fara ofta med dödeliga påföljder. Barnaföderskan är i stolen utfatt för at blifva kall om nedra delarne och underlifvet genom yttre luftens åkomst under kläderna, och påföljderna där af kunna vara nog åfventyrliga. Barnmorskor vilja gemenligen hasta med förlofsningen, aningen derföre at de så i forntiden hafva blifvit lärde och tro sig dermed göra gagn, eller ock på det de måtte synas vara nödvändige och uträtta mycket. I stolen hafva de tilfalle at vinna sin affigt, icke med förlofsningens verkliga påskyndande och låtrande; utan med anseende af at hafva varit hjälpsamme och snälle. De kunna där mycket bråka den vändande och åfven förmå henne sjelf, at i otid göra starka och tåta bemödningar. Påföljderne äro Vatnens för tidiga bortgång, födslo delarnes upsvällande, torrhet och inflammerande, deras och bukens ömhet, krafternas förlust, störtningar, convulsioner, mattigheter, dåningar, svåra eftervärkar, urinstämma, m. m. hvarigenom både förlofsning och barnfång, som utan sådan fördömelig bestållsamhet, hade blifvit både lätt och lyckelige, ofta förvandlas til ganska svåre, långsamme och dödelige. —

qudm är stolen för den, som skal förrätta förlofsningen; *odugelig* är han vid alla de tillfällen då konstig hjälp behöfves, vändning förrättas eller Instrumenter nyttjas. Det är vålsant, at de fläste Barnmorske-stolar, alt sedan *SCIPION. MERCURI* tid, varit med rörligt Ryggbråde försedde, och tid efter annan gjorde mer och mer skickelige at kunna förvandlas til fång; i synnerhet har *DEVENTERS* stol hårutinnan tjent til mönster, dock i vår tid än ytterligare ändrad och förbättrad; men utom det, at denna machine är för mycket sammanfatt så nyttja Barnmorskorne i allmänhet honom såsom stol och icke såsom fång, förrån ögonskenlig nöd det fordrar, och ofta ändock icke, om Barnmorskan är af de rätt äkta *Stol-Patronessorna*. Hårat hånder, at machinen blir 50 gånger missbrukad såsom stol, emot det han en gång rätteligen nyttjas såsom fång. Det är besynnerligt hvad stolen, oansedt alla mot den samma, af förnuftige *Accoucheurer*, gjorde påminnelser, har vunnit för et burskap i Sverige. Barnmorskor tro sig knapt vara i sine riktige Åmbets årender stadde, om de icke uti en fåck medföra denna plågornas Thron, hvilken gifver dem et lika få löjligt, som i deras tanka viktigt anseende af Måstarinnor i konsten, och på hvilken det är et äfven så ömkeligt som stötande spectakel at se en barnaföderska sittande. Mången förlöst qvinna skulle dock knapt tro det vara skedt, så framt

icke

icke förlofningen gått för sig i Barnmorskestolen och hon i sin ordning fått årfara alla de plågor som både Barnmorskans och hennes eget otidiga bemödande kunnat åstadkomma. *Nå hvad jag har arbetat at få fram det barnet!* säger sedan Barnmorskan. *Ack!* heter det af den förlösta til sina vänner, *hvad det var en välsignad Gimmna at hjälpa mig; aldrig hade jag eljest blifvit förlöst; men jag arbetade ock sjelf med besked; jag tänkte både jag och stolen skulle brytas i stycken. Nu är jag fäseligen öm och värkfull-i hela kroppen; så svullen - - -* Likväl var förlofsningen aldeles naturlig och hade hvarken behöft, ej eller kunde få sådan hjälp med blotta händerna, utan at förorsaka mera skada, än gagn. Tänk hvad fördomar hafva för valde! De lägga grund til mångens reputation för stora välgärningar, när likväl mycken skada varit åstadkommen, och äfven tvårtom.

En slags tvungen nödvändighet, at icke våldsam afbryta detta valde, gjorde äfven, at man de första åren måtte tillåta stolens nyttjande, vid de flåsta förlofsningar uti det Publika Accouchemens-Huset. Journalerne vitna och jag mins äfven, såsom den tiden tjenstgörande Medicus vid Inrättningen, at Barnslängs-qvinnorne voro ofrast plågade af håftiga eftervärkar, urinstämma, ömt underlif, het svulnad i födslodelarne m. m. Troligen voro desse olägenheter icke sållan at tillskrifva stolen och de vändandes handterande där, oaktadt förståndig
tij-

tillsyn icke saknades och Barnmorskorne nog varnades. Årminstone är viist, at med Barnmorske-stolens bortskaffande ur Acc. Huset, har ock klagande öfver slike plågor dårstådes högst sällan blifvit förspordt.

Det åro nu öfver 800 personer, som uti Acc. Huset blifvit förlöste i liggande ställning, och man börjar åfven med nöje märka, at ryktet hårom, som småningom utspridt sig genom de från denna Inrättning utgångne förlöste qvinnor, ej allenast minskat åtskillige Barnaföderskors behag för Accouchemens-stolen, utan ock haft den verkan, at de förnuftigare och måst ansedde Barnmorskor här i staden, aflagt des bruk hos alla de Fruar, som icke af fördom nödvåndigt velat hafva honom.

Vår Förlofsnings-tilstålning på Accouchemens-Huset är ganska enkel. Ifrån inrättningens början blefvo z:ne hvil-soffor gjorda, utan ryggstycke och öfverdragne med låder; desse hafva, sedan stolen bortlades, blifvit nyttjade at förlösa på, och altid varit fulkomligen svarande mot ändamålet. Uppå en sådan kan qvinnan både under och efter förlofsningen beqvåmligen hvila; man kan dår gifva barnaföderskan hvad liggande ställning som behagas och omständigheterna fordra; dock får jag säga, at när förlofsningen är naturlig och inga besynnerliga omständigheter fordra ändring i ställningen, låta vi henne ligga på rygg, långs efter soffan, behörigen underbåd-

dad med kuddar under axlar och hufvud och en hård kudde under länderna, för at höja dem och dymedelst afböja hinder för fostrets beqvåma emottagande och det biträde, som därvid kan behöfvas. Huruledes man genom underläggande af smutsade lakan och vaxduk likvål kan förekomma soffans eller madrassens smutsande, det fordrar ingen undervisning. Jag har ock försökt, at efter Engelska sättet, låta barnaföderskan ligga på en sida; men mognare öfverläggning förenad med årfarenhet, hafva öfvertygat mig, at denna ställning, om icke mera obeqväm, likvål icke är fördelaktigare, än den på rygg: ty 1:o gifver ingen naturlig böjelse anledning til sido-ställningen, hållt ingen barnaföderska, sig sjelf lemnad, skulle någonsin välja at ligga på sida; men vål ser man dem alla, opåmint, lägga sig på rygg, et bevis, at den ställningen är beqvåmligast och naturlig, hvarpå man altid bör hafva affeende, och icke göra någon ting konstigt, oftare än högsta nödvändigheten det fordrar. 2:o Kunna många barnaföderskor icke tåla at ligga på sida, utan jämra sig då strax öfver något styng eller håll. 3:o Duger sidoställningen icke, när förlofsningen är långsam, emedan för många musklar måste verka för at bibehålla denna ställning, och de musklar, som skulle underhjelpa Lifmodrens sammandragningar til förlofsningens befrämjande, kunna ej med nog styrka och frihet göra sin skyldighet, i synnerhet som af-

ven bäckenet och ryggraden härvid icke äro
 tillräckeligen understödde och fästade. 4:o Är
 denna ställning äfven otjenlig, om icke farlig,
 när den födande har convulsioner, störtning,
 stor mattighet och dåningar; m. m. 5:o Ser
 sidoställningen besynnerlig ut, hållt när Ac-
 coucheuren eller Barnmorskan äfven tagit sin
 plats; och, efter min tanka, bör, vid denna
 förrättning, så mycket möjligt är, alt det sorg-
 fälligt undvikas, som kan gifva et underligt
 utseende.

Härmed vil jag likväl icke aldeles hafva
 förkastat sidoställningen; hon kan vara fördel-
 aktig vid Lifmodrens snedtliggande åt någon-
 dera sidan; vid vissa vändningar, såsom då fo-
 strets fötter och ben ligga åt modrens buk
 m. m. Men då allting vid förlofsningen är i
 fulkomligen naturligt skick, så skulle, åtmin-
 stone jag, göra våld på mit begrep om onö-
 digt arbete, för at kunna utvälja och recom-
 mendera denna ställning åt barnaföderskor; och
 aldräminst ville jag göra det i et Accouche-
 mens-Hus, som egänteligen bör vara stället,
 hvarest man lärer at aflägga de konstgrep i
 Förlofsnings-konsten; som antingen äro skade-
 lige eller onyttige.

Men at åter komma til talslan om företrä-
 det emellan Förlofsnings - stolen- och fången;
 så vet jag väl, at til stolens försvarande åt-
 skilligt anføres af dess älskare, såsom 1:o at
 den födande kan i stolen, eller sittande, göra

kare bemödningar, än i fången eller liggande, och följakteligen förlofsnings - arbetet bättre underhjälpas och påskyndas. 2:o At mera snygghet vinnes, emedan de bortgående våt-skorne kunna i et underfatt kåril emottagas. 3:o At hos fattigare folk oftast icke är tillgång på mer än den samma fången, i hvilken qvinnan skal ligga, sedan hon blifvit förlöst, som medförer olågenheter i hänseende til både snygghet och den förlöstas beqvåmlighet, m. m.

Uti desse inkast kan väl vara någon slags billighet; men de ega ingalunda nog styrka at öfvertyga en eftertänksam och kunnig om stolens företråde för fången; ty 1:o är tillfället at göra så starka bemödningar för en barnaföderska mera skadeligt än nyttigt: de äro starka nog, som hon kan göra i fången, när de i råttan tid användes. 2:o Har jag förut sagt, at underlagde smutsade lakan eller andra trasor och vaxduk förekomma det osnyggande, som är nödigt at hafva afseende på; desutom vore det en dårskap at inrymma snygga faror, om jag så får säga, för at utsluta en aldeles icke farlig osnygghet. 3:o Vore det väl en altför rådlös människa, som äfven hos den fattigaste, icke skulle få någon urvåg at lägga barnaföderskan under förlofsningen, utom den fången hon efteråt bör hvilat uti. Stolar, til och med sjelfva golfvet kunna afhjelpa denna bristen, när nöden det fordrar; men ock i den fången, som qvinnan ef-

ter förlofsningen skal nyttja, kan hon äfven utan ofnyggande förlofas, när man dervid är upmärksam och bär sig rätt åt. Dessutom skulle, i alt fall, en liten Tält-sång lika så beqvämt af Barnmorskan kunna medföras som stolen, och mindre bullersamt upfattas.

Såsom Inventarium vid Accouchemens-Professionen finnes äfven en Förlofsnings-sång, hvilken väl åger alla de beqvåmligheter, som äro möjelige; men ock alla de olågenheter som en mycket sammanfatt machine kan vara underkastad. Den är gjord, om jag ej felar, efter en modell, som funnits bland Högstfälig Hans Maj:t Konung ADOLPH FREDRICS mekaniske samlingar; men mycket förbättrad af min vördade Låromåstare och Företrädare Herr Professoren v. SCHULZENHEIM, som likväl, mig vetterligen, aldrig brukat henne till annat, än at visa sina Elever huruledes en sådan machine, i samma mån blefve obeqväm, som man söker öka des beqvåmligheter genom mångfaldig sammansättning. Den gaf mig likväl anledning, at för några år sedan låta förfärdiga en Förlofsnings-sång af, i så måtto, stridig beskaffenhet, at des sammansättning är så enkel, som hon nästan möjeligen kan vara med bibehållande af den egenskapen at kunna söndertagas och vigt föras. Hon är aftagen Tab. 2 Fig. 2 och skal beskrivas vid slutet af detta Band. Jag har några gånger brukat henne åt Fruar, som det åstundat; oftare har

hon blifvit nyttjad såsom ömsnings- och hvil-
fång åt andra sjuka, och har hon, utom an-
dra fördelar, äfven den, at på de 4 under
fötterne satte metall trissorne, lätteligen kunna
föras af och an i rummet, och således den
förlösta eller någon annan sjuk, bekvämligen
bringas til och från sin rätta fång. Men jag
utgifver henne likväl ingalunda såsom modell,
vård at eftergöra. En annan kan påfinna långt
bättre, och hela inventionen torde vara öfver-
flödlig; men som jag nyttjar denna fång i all-
männa föreläsningarne at lägga Fantomen på
vid manevrernes förrättande; så har jag ock
hår trodt mig böra lemna underrättelse om
henne.

(Fortfättning en annan gång.)

*Kongl. Vetenskaps Academiens NYA HAND-
LINGAR T. II. Quart 2. p. 89, Tung-
stens bestånds-delar af C. W. SCHEELE.*

• Chemisterne känna ännu ej denna sten-arts
beståndsdelar. CRONSTEDT kallar den *Ferrum
calciforme, terra quadam incognita intime mix-
tum.*

Den sten Herr S. anstält sine försök up-
på, är pärlfärgad och, tagen utur Bits-bergs
järngrufva.

Hr. S. har gjordt åtskillige försök både i
torra och våta vägen med denna sten-art, hvaraf
han

han sluteligen funnit, at tungsten består af kalk (Calx aërata) och någon fyra; hvilket är så mycket säkrare som Herr S. genom den af Tungsten utdragne fyra blandad med 6 delar kalk-vattn och upkokadt, fådt et præcipitat som vifes vara verkelig tungsten, emedan det färgade vitrum microcosmicum sjö-grönt, i kokning med vitriols fyra bief blåaktigt och med saltpetter och salt-fyra citron-gult.

Med denna fyra har Hr. S. sedermera anstält många försök som alla visa den vara af egen natur; äfven skild från Molybdænæ fyra (Kongl. Wet. Acad. Hand, 1778 3:e Qv.)

Det järn som stundom finnes i tungsten tros vara händelse-vis tilkommit,

P. 95. Tillägning om Tungsten af T. BERGMAN,

Hr. B. har redan för lång tid sedan anstält åtskillige försök med Tungsten, och anförer nu endast dem, som på något vis skilja sig från Hr. SCHEELS.

Tungsten skiljes lätteligen från alla andra hittils bekanta sten-arter deraf at den pulveriserad och öfvergjuten med skedvattn eller salt-fyra, satt i digestions-varme, snart får en vacker ljus-gul färg. Den fyrliga jorden är i nära slätskap med den fyrliga jorden som fås af Molybdænæ, och bägge likna närmast hvita arseniken. Troligen äro dessa fyrliche jord arter metalliska fyror, hvilka af Phlogiston blifvit

författe i sådan form af metalliska kalker at syran ännu röjes.

P. 98. *Anmärkning*ar vid *Lanius Collurio*, en liten Rof-fogel; af P. G. TENGMALM.

Hanen är på hufvudet och halsen ljusgrå; ryggen rödbrun och bak innemot stjerten åter grå, under halsen hvit, bröstet och buken blekröde. Från näbben på bägge sidorne går en rät svart rand, af en lienas bredd, förbi ögonen, alt intil öronen. De 4 öfversta stjertpennorne äro helt svarta, de öfrige svarta och hvita. Vingpennorne äro mörke på yttre, men på inre sidan något ljufare. Näbben kort och stark med en spetsig krok mot ändan. Klorna äro stora, hvassa och krokuga.

Honan är något större och svartare än hanen (dock ej en tredjedel som eljest vanligen bland rof-foglar), rost färgad på hufvudet, på ryggen rödbrun och mot stjerten grå. Under bröstet gråfläckig och vågig. Buken ljus utan fläckar. Stjertpennorne mörkbruna och hvita, men de 4 öfversta helt mörka. På sidan under ögat är hon teknad med en triangulair eller oval brun fläck. Näbben är något ljufare än Hanens, men af lika skapnad. Klorna äfven lika. Storleken är som en Domherre (*loxia*) men något smertare.

Hr. GR. BUFFON vil räkna vår store LINNÉ til fel at han förrenat dessa båda under samma species, men begår det sjelf då han åtskiljer dem

dem

dem. Det är en flyttfogel som bygger sina bon af måssa, ull, torra blad, löf, gräs, örter, fina rötter, qvistar, borst och tagel konstigt hopflätade, nära husen i Löf-träd och buskar. I början af Junii lägger honan 5 eller 6 ägg, så stora som stensqvåtrans, med hvit bottn och röda eller bruna prickar. Ungarne äro nakne til 5:te och blinde til 8:de dygnet. Geringarna äro ungarnas förnämsta föda, ehuru de äfven äta maskar och andra insecter. På 15:de dygnet lämna de boet, men äro ej fullfjädrade förr än en månad efter sedan de gått ur boet. Då infaller deras jagningstid efter små foglar, men förut lefva de endast af insecter. Man vet ej viist vid hvad tid de flytta. Hr. ADANSON har om vintren funnit dem i Senegal.

Pag. 105 Berättelse om en Dragon, som af våda blifvit skuten tvärt igenom lifvet och derup på botad; af B. BJÖRNLUND.

En kula af mindre slaget geck in en tum från Spina Dorfi och sista vertebra dorfi, på vänstra sidan, samt utkom, sedan hon passerat tvärt igenom, emellan den andra och tredje af Costæ spuriaë, något öfver 4 tum från Costarum början frammanföre, på högra sidan, hvarest hon kändes under skinnet. Inflammation och svulnad infant sig straxt öfver hela magen och bröstet, med håftig andetäppa, värk och oro hos den sjuka. Et halft dygns förlopp, efter skadans tilfogande hant Herr B.

til honom, lät öppna ådern, förbant såret, lade fördelande omslag öfver magen, bröstet sidorna och ryggen, och gaf kylande pulver, hvar efter hans håftige plågor började sagta sig. Sedermera utskars kulan och såren ansades efter konstens regler. Lavement och behörig diet nyttjades. Febern förgeck måst på 4 dygn. Fördelande omslagen fortsattes och til slut gafs China med något balsamicum. Efter 3 veckor kunde den särade lemna fången; efter 5 veckor voro såren läkte och patienten frisk.

Pag. 107. Anmärkningar vid näst föregående berättelse af OL. AF ACREL.

Den kunnigaste Anatomicus skulle ej med något redskap kunna eftergjöra en sådan blesure, som i föregående berättelse omförmåles, utan högsta äfventyr för lifvet. Denna skada hörer således til dem, som på en hårsman i mer eller mindre blifva strax dödande eller lätt nog aflöpa. Sådant ankommer på större blodrörs eller ådlare inålfvors skadande eller frihet. Hr. A. har med Anatomix Professoren Dr. TINGSTADII biträde på et cadaver undersökt den våg kulan i upgifna casus hållit, och funnit; 1:o At den såkert ingått 3 tvårfinger från ryggraden, ty eljest hade den stadnat i sjelfva kotan. 2:o instöttes en vårg-klinga på vänster om ryggekotan och nåmde ställe, samt utfördes emellan 2:a och 3:a Costæ spuræ, nedifrån tagit. 3:o öppnades och undersöktes kroppen derefter, samt

samt fants , at klingan , sedan hon passerat yttre betåkningarne , musc. longiss. dorsi och Sacrolumbaris , hade gått genom muscul. Quadratus lumborum , under vänstra appendix diaphragmatis , bakom Cardias , up och emot magens lilla båge , genom omentum minus til baksidan af lefren , och den genombårat ; emellan dess vänstra och Spigelij lilla lob ; sedan genom diaphragmatis nedra och musculeusa fästn vid spetsarna af de högre falska refbenen , genom bröst-hålans nedersta rymd , utan lungans vidrörande , och änteligen ut mellan de omnämde refbenen . Man ser således at detta varit et ganska vådeligit lyck-skott som på en härsmån kunnat skada många högst ömtalige delar .

Pag. 109. Anmärkningar och rön vid Hafs-vattnets sålta och egenteliga tyngd på djupet ; af PET. JOH. BLADH.

Af flera försök gjöres den slutsats at Hafs-vattnet hvarken är tyngre eller saltare på djupet .

Pag. 127. Rön och ytterligare tillågningar vid sättet at bota vattu-bräck med frätemedel ; af OLOF AF ACREL.

Hr. Assessorn Doctor GAHN har uti Kongl. Vetenskaps Acad. Handling. I qv. 1778 , beskrifvit Engelska Chirurgi Hr. ELSEs sätt at bota vattu-bräck med frätemedel . Hr. General

ral-Directeuren och Ridd. AF ACREL har ågt tilfålle at förföka alla brukeliga sätt at bota vattu-bräck; causticum har funnits förmånligare än både incision, hanck och insprutningar i säcken. Delarnas anatomiska kännedom är här vid högst nödig, hvilken finnes hos MARTIN i *Nov. Act. Reg. Soc. Sc. Ups.* V. III. p. 240. 241, HUNTER *Med. Comp.* P. I, 1762, AL. MONRO (*Diss. inaug. de testibus ♂ de femine in variis animalibus*, Edimb. 1755. 8:o c. fig.) PER. POTT's *Treat. on the Hydrocele* p. 17. etc.: LOBSTEIN *Diss. de Hernia congenita* Straßb. 1771. WRISBERG *obs. anat. de testicul.* Gött. 1779. Samt hos Hr. Assess. Doctor GAHN l. c. Säkrafte känneteknet til vattnbräck är genomskinlighet mot ljuslågan uti et mörkt rum. Vid testiclarnas Rheumatiska inflammation hånder dock åfven stundom at de synas genomskinlige, men det fördelas omfider, til teckn at intet vattn varit verkeligen utgutit.

Hr. A. har åfven flere gånger sedt testiclarnes af Rheumatiska och Hæmorrhoidale tilfållen, svulna och blifva genomskinlige, stundom en del, stundom til hålfsten, hvilket flyttat sig ån på et ån på et annat ställe.

Således måste man vid ljus-skenet ganska noga undersöka och betrakta bräcket, emedan åfven stundom hånder at testiklens låge midt i vattusäcken, vattners gelee-aktighet, hinnornes och yttre betäckningarnes tjocklek med mera

mera kan göra bråcket dunckelt och ogenomskinligt, ehuru vattn är verkligen deruti.

Åtskillige händelser anföras hvarutaf följande slutfatser göras:

1) At när vattn-samlingar finnas på en gång både innom och utom Tunica vaginalis, utan gemenskap med hvarannan, böra de särskildt med-fråte-medel angripas och tömmas.

2) At vattu-bråcken icke alltid äro runda eller ägg-likä, utan mångkantige och fler-rymmiga, men låta dock inflamma och bota sig genom fråte-medlets påläggande på et ställe.

3) Då i bråcket är mer stadga, men mindre genomskinlighet, kan med skål misstänkas den fort hydrocele, som består uti vattnets infiltration uti de hinnor, som utgjöra Tunica vaginalis med cellulosa Communis, utan någon vattu-samling i dess håla.

4) At fråte-Medel ej alltid hos alla verkar lika snart, utan fordrar både längre tid och återhåmtadt bruk däraf, efter Escharæ flera afbladningar, och ehuru denna kur gemenligen innan skorpan losnar utdrager dubbelt så många dygn som Hr. ELSE utfätter, så är den dock merendels slutad på 7, 8 högst 9 veckor,

5) När vattu-säcken eller Testiklen dröja öfver vanlig tid med fördelning, har Hr. A. funnit at 1 a 2 gran Calomel tydeligen påskyndat ändamålet.

6) Ju större och mera spända vattu-bråcken äro, desto förr och lättare aflöper kuren;

ry vid et mindre åro betäckningarne, som af frätemedlet böra genomträngas, alltid tjockare. En beständig liggning under kuren är nödvändig, emedan patienterna af sittjande rått up och gående plåga må illa.

Tab. I. med Fig. 1, 2 och 3 håra hit, och visa åtskillige vattu-bräck med hinnorne och testiklarne.

P. 163. Grundmårgran, Cancer pulex; beskrefven af SAMUEL ÖDMAN.

Cancer pulex och Locusta LINN. hafva ganska mycken likhet. Canc. pulex finnes beskrefven uti Faun. Sv. N:o 2041, Syst. Nat. N:o 81. Hr. STRÖMS *sönd mör 1 p. 188.* HAMMERS *Faun. norv. N:o 735.* Hr. Ö. gifver åfven en fullkomlig beskrifning på denna $\frac{2}{3}$ tum lilla kräfta, den stiger til stränderna i December, då hösten visar sig; år million tals på lerbottn; desparning år i Jan. Febr. och mars. Denna kräfta upåter fiske-nåten, då de ej med stark lut och al-rönn-samt ek-bark åro kokade. Straxt efter midsommar går denna kräftan ut på större djup, til hösten åter. Detta lilla djurets tjenst i naturens hushållning torde vara at rånsa stränderna från as den tiden isen hindrar andra djur derifrån. Sjelfva tjena de til sträckfoglarnas, ankors och gåsens föda.

Pag. 168. Beskrifning på 2:ne nya Insecter, af C. P. THUNBERG.

Hr. Arch. och Ridd. VON LINNE namngaf och beskref år 1775 uti en Disputation en insect under namn af *Pausus*. Sedan den tiden har intet nytt species blifvit tillagdt. Hr. T. har dock under sine vidlyftige resor uti Africa funnit 2:ne nya Species där af. Så väl antennernas besynnerliga clava solida, som hufvudet och bröstets särskilta skapnad skiljer detta släkte ganska mycket från alla andra. Den som förut är bekant kallas *Pausus microcephalus* och dessa 2:ne kallas *P. ruber* och *lineatus*; hvilkas Character Special. så väl som genericus anföras. Fig. 4 och 5. Tab. 1 hõra hit.

Pag. 171 *Hafre-masken; beskrefven af C. BJERKANDER.*

Masken som afbiter stjelkarne på hafran, fans efter förvandlingen vara en *musca* som kallas *avente*, något lik *musca frit* och *hordei*.

Berättelse om Maskar i grådda; af CLAS BJERKANDER.

Dessa voro larver til *musca vomitoria*, som förvandlingen viste. De flugmaskar som stundom genom purger-medel blifvit utdrifne från människor hafva troligen kommit af ågg lagde i maten. Således bör mjölk om sommaren bevaras från dessa flugor.

Om ett nyfödt barn, med dubbel klyfning uti öfre läppen och gomen, genom operation lyckligen

*ligen hulptit, af P. HÆGERSTRAND;
Examinerad stads-Chirurgus i Gefle.*

Bonden JACOB ANDERSSON NIGLÖF från Hille socken inkom hit til Gefle stad d. 21 sistledne Julii, med et nyfödt gässe-barn, som hade et ganska hiskeligit och vanskapeligt utseende: öfre läppen var klufven på bägge sidor om Fovea labialis, klyfningarne passade mot näsbårorne på ömse sidor, men den på höger var mycket större, emedan et utskott af öfre kåften stod en tum fram om munnen mellan desse klyfningar, och var vridit från höger til vänster; uti detta utskott fants hylsorne til de 2:ne främsta tänderna. Sjelfva öfre kåften samt benaktiga gomhvalfvet voro dubbelt klufne, men det köttaktiga enkelt. Ingen tungspån kunde ses. Denna belägenhet var väl den uflaste som kan gifvas; ty hvarken kunde barnet di, ej eller svälja något som gafs det, utan gick alt sådant straxt åter ut genom näsan.

Operation var det enda som kunde rådda det ifrån det förskräckeliga ödet at svälta til döds. Herr Regements-Fältskår ECKEL var vid detta tillfälle här i staden, så at jag feck begagna mig af hans mogna råd; och beslöto vi tillsammans at, oaktadt barnet nu ej var mer än 3 dygn gammalt, skulle man dock försöka at genom operation rådda dess lif.

Den 23 Julii förmiddagen skedde operation uti nämde Herr Regements-Fältskårs och Herr Doctor GRILLSONS närvaro.

Den

Den biten af läppen, som gjorde ön, bortskars vid septum narium, med en bistouri: käftens framstående utskott afkniptes med en nagel-tång: såren gäfvo nog blod som stillades med en svamp (spongia): med knifven skildes inre sidan af läppen från käftens. Kanterna af den klyfde läppen särades och gjordes blödande med sax, samt ihopfogades med 2:ne ligaturer, den ena öfverst vid näsan och den 2:dra medlerst på läppen. En plumaceau, bestruken med *Balsam. e. mecca*, lades öfver ligaturen, sedan häftplåster och sidst binda. Nu gafs barnet genom pipen af en Thee-kanna upkokad mjölk, blandad med *Infus. Rhei* och *Syrup. Papaveris*, hvilket det riktigt behölt och nedsväljde. Detta gaf om natten flere öppningar, hvarvid nog blod geck bort, som under operation nedrunnit. På andra dygnet var förbandet upblött, hvarföre det aftogs, och fants öfre ligaturen genomskuren, men den nedra var i godt stånd, och läppen til en god del midtpå sammanfogad. Såret förbants åter på samma sätt. På 5:te dygnet bortkliptes den andra ligaturen, då läppen redan til en 3:djedel var läkt. På 11 dygnet ville barnet ej mer dricka utur Theekans-pipen och kunde nu redan njuta födan ur en Theesked; på det 15 var det fullkomligen läkt och friskt samt af formeligit och vackert utseende, då fadren kom in för at hämta det.

Auctor har behagat til denna relation bifoga en vacker tabell öfver barnets utseende både före och efter operationen; men som denna afritning i det hufvudsakeligaste liknar det labium leporinum, som finnes i Hr. General-Directeuren och Riddaren AF ACRELS *Chirurgiska Händelser* 1775 T. III. fig. I och II, afritad, allenast med den skilnad, at hår, i stället för den jämna ön, var et snedt benutskott; så torde samma graverade ritning här vara mindre nödig.)

Väderleken och de måst gångbare sjukdomar, observerade sistledne Augusti månad i Stockholm.

- D. 1 - - morg. klart, 20 gr. varmt; Barom. 25, 61. midd. 27 gr. varmt.
 2 - - morg. klart, lugnt, 20 gr. varmt, men om midd. 29 gr. således den varmaste dag här varit sedan den 22 Julii 1778, Barom. 25, 60.
 3 - - morg. måst klart, 20 gr. varmt, lugnt. Barom. 25, 71. midd. 28 gr. varmt.
 4 - - morg. klart. sedan det kl. 4 a 5 rågnat, 18 gr. varmt, Barom. 25, 84 midd. fulla 30 gr. varmt, altså större än den någon gång varit sedan d. 26 Julii 1775, aft. något rågn och hördes åskan.
 5 - - klart, 27 gr. varmt.

- d. 6 - - morg. klart 18 gr. varmt, lugnt Bar. 26, 10 midd. 27 gr. varmt.
- 7 - - morg. klart, dimba öfver staden, 20 gr. varmt, lugnt, Barom. 26, 00. midd. 26 gr. varmt.
- 8 - - morg. klart. 19 gr. men midd. 27 gr. varmt.
- 9 - - morg. klart, lungt; 20 gr. varmt, Barom. 25, 96 midd. 28 gr. varmt.
- 10 - - morg. klart, 21 gr. varmt, lungt, Barom. 25, 90 midd. mot 30 gr. varmt, mot aftonen mulit.
- 11 - - morg. 22 gr. varmt, Bar. 25, 85 midd. 30 $\frac{1}{2}$ gr. varmt.
- 12 - - rök i luften, eljest klart, midd. fulla 31 gr. varmt som ej varit på 27 år tilföre.
- 13 - - morg. klart, lugnt. 21 gr. varmt, Bar. 25, 67 midd. 30 gr. varmt, efterm. åskdunder och et litet rågn-skur.
- 14 - - morg. klart, 22 gr. varmt, Barom. 25, 51. midd. 26 gr. varmt. aft. litet rågn.
- 15 - - morg. måst mulet, 20 gr. varmt. Bar. 25, 40. midd. 24 gr. varmt.
- 16 - - morg. klart med strö-måln, 20 gr. varmt, började mulna och rågna, Bar. 25, 41 eftermidd. klart, 25 gr. varmt.
- 17 - - morg. half-klart, 18 gr. varmt, fe-

dan mulet med rågnskurar och om aft. stark blixst och åskdunder, midd. 24 gr. varmt.

- d. 18 - - morg. klart 17 gr. varmt. Bar. 25, 50, sedan mulet och något rågn, midd. 23 gr. varmt.
- 19 - - beståndigt klart, 24 gr. varmt.
- 20 - - morg. klart, 17 gr. varmt, lugnt Bar. 25, 46 midd. 20 gr, varmt, mulnade.
- 21 - - morg. mulet med rågn, 14 gr. varmt, Barom. 25, 37, klarnade mot aftonen.
- 22 - - morg. klart, med frost i dagningen, men klockan 6 var 8 grader varmt, lugnt, Bar. 15, 62. midd. 20 gr. varmt, mot aft. mulnade.
- 23 - - morg. mulet 12 gr. varmt Barom. 25, 37. midd. litet rågn, 16 gr. varmt, klarnade til natten.
- 24 - - morg. klart, 7 gr. varmt. Bar. 25. 61. midd. 16 gr. varmt.
- 25 - - morg. strö-måln, 12 gr. varmt, lugnt, Barom. 25, 71. midd. 18 gr. varmt,
- 26 - - mul. med dugg-rågn, 17 gr. varmt.
- 27 - - morg. fuktig dimba, lungt, 15 gr. varmt Barom. 25, 30. midd. 20 gr. varmt.
- 28 - - måst mulet, 13 gr. varmt, Bar. 25, 50. litet rågn, midd. 18 gr. varmt.
- 29 - -

- d. 29 - - morg. mulet, 17 gr. varmt Bar.
25, 59. midd. 23 gr. varmt, en
rågnskur med åska.
- 30 - - morg. måst mulet, 18 gr. varmt
Bar. 25, 25. midd. 19 gr. varmt.
- 31 - - måst klart, 13 gr. varmt Barom.
25, 54.

Sjukdomar voro nu nog gängse så i Sta-
den som rundt omkring på Landet. *Remitteran-*
de höst-febrar såg man ofta, som stundom sluta-
de sig i *Intermitterande*; de behöfde alltid go-
da evacuantia. Var kroppen ej dermed mye-
ket väl beredd, så förvårrades de alltid af ki-
nan, som ock merendels kunde umbåras.

Röd-foten visade sig äfven ganska mycket,
hos barn ofta dödande; utaf aviforne ser man
at den utrikes äfven grasserat. En del tro at
den starkå hettan uri denna månad idertil varit
vållande, andra skylla på de kulna aftnarna.
Men hvad är orsaken at samma våderlek, vid
det ena tilfället och hos den ena människjan
åstadkommer Rödfoth; en annan gång och hos
en annan Rötfeber; åter en annan gång Rheu-
matiska febrar, fråstor och så vidare? Månne
ej något för ofs ännu obekant frö, som i luf-
ten kringdrifves? Eller månne Allmackten o-
medelbarligen styrer, befriar eller pålägger
dessa plågoris, utan at naturliga medel, för-
seelser eller luftomskiften dertil behöfvas? Det-
ta alt veta vi ej; lyelige om vi visste i alla om-

ständigheter såkre och tillförlätelige medel. Man har sig bekant at emetica evacuera kortaste vägen, at Rhabarber utdrifver excrementerne utur tarmarne, och dy medelst minskar blod-evacuation, at mucilaginoså och opiater minska renesmerna och knepen, at Rhabarber, kina och cascarill styrka magen efteråt; men praktiken svarar, ty värr, ej alltid til Theorien härom. Oaktadt alla dessa medel fortfar dock sjukdomen stundom och patienten dör, til recken at medlen ej äro ofvikelige och Läkarena människjor, icke Gudar. Evacuantia (emetica och Rhabarbern samt manna och Tamarinder) hafva dock, utan gensäjelse härvid vist en hårlig nytta.

Rik-hosta visade sig äfven ofta rått svår.

Svar til J. K. uppå dess bref dat. Söderhamn d. 2 Junii 1781, från G. L.

Det är icke Söderhamns Stad och kringliggande orter allena, som måste stundom vidkännas sådane personer, hvilka öbehörigen och utan ringaste kännedom utöfva Läkare-vetenskapen; sjelfva hufvudstaden är aldräminst derifrån undantagen, och dess dagblad visa som oftast märken af dylikt folks oblyga tiltagfenhet.

Såsom et exempel torde jag få anföra, at en från Militairen afskedad Fältväbel, för få år

år sedan, företog sig medelst tåta anoncer, påtruga allmänheten et emot maskar, efter hans mening, ofvikeligt utvärtes medel.

Kongl. Collegium Medicum, som med vaksamt öga anser alt hvad som rörer Medicinalverket och Medicinska Vetenskapens utöfvande, fann sig föranlåtit at upkalla denna man, och göra sig underrättadt, med hvad rättighet han förfälde detta medel och hvaraf det bestod, samt huruvida det mot maskar kunde vara mer eller mindre tjenligt. Men han kunde ej finna sig vid, at utan belöning upgifva medlet, och årböd sig endast, at under någon Läkares tillsyn dermed anställa prof; han var desutom efter vanligheten försedd med många och herliga skrifteliga bevis, äfven af dem, hos hvilka man förmodat en bättre urskilning.

I anledning häraf, blef jag af Kongl. Coll. anmodad, at vara tilstådes vid dessa anställande försök, samt om förloppet och utgången deraf lämna min berättelse, hvilket ock skedde på sätt som följer:

Sedan Kongl. Colleg. Medic. behagat anmoda mig, at vara tilstådes vid det utvärtes maskmedels påläggande, som afskedade Fältväbeln M - - i Tidningarne låtit kundgöra, samt sedermera til Kongl. Coll. med berättelse inkomna, huru detta medel sig förhåller och hvad verkan deraf förmodas kan, har jag låtit mig angelägit vara, at på trenne förskilddte ställen vara tilstådes deräst detta medel blifvit brukat,

och funnit verkan deraf vara ganska ringa, som af följande händelser kan intagas:

1:o Gåssen LINDBOM, 6 år gammal, hvilken länge varit besvärad af maskar, såf efter maskmedlets påläggande om aftonen, den följande natten ganska väl; hade ock dagen derpå några flemniga öppningar, hvarmed följde likasom toma skal, hvilka man dock ej med visshet kunde förmoda vara af maskar. Hans tillstånd var eljest både för och efter medlets bruk lika, utom det, at omkring nafveln, derest medlet legat, först visste sig en brun fläck, som sedan förvandlade sig til åtskillige med hvita skorpor eller rugor öfverdragna får.

2:o Gåssen ALGREN, 3 år gammal, såf, äfven som den förrnämde, väl hela natten, men utan vidare verkan af medlet, eller förändring af sitt tillstånd. Trenne öppningar, dem han utan flem följande dagen hade, voro annars naturlige och vanlige hos honom, utom vid vissa tillfällen, då han besvärades af lifvets förstoppning, som med öppnande medel måste afhjelpas. Fjorton dagar tilförne, hade han haft convulsioner af maskar, som lindrades genom purgerande medel, hvarvid små springmaskar visade sig bland excrementerna.

3:o Hos Flickan WESSMAN, 11 år gammal, märktes ingen annan förändring af medlet, än at hon, lika med de 2:ne förre barnen, såf väl hela natten och hade den följande dagen några flemmige öppningar. Hos denna, så väl som

som de föregående, har medlet lämnat en stor brun fläck, så vida det legat; dock utan at förorsaka någre sår, som hos den förstnämde.

Om detta medel, i egentelig mening, får kallas mask-medel; vet jag icke, då inga maskar visa sig, och efter M - - egen utlägo, någonsin visat sig, utan endast en myckenhet slem, den han förmenar vara söndersmälte maskar, hvilken hastiga förvandling, af et utvårtes medel, icke lätteligen kan begripas, och hos ALGREN icke ens slemige, utan blott naturlige öpningar följde, hvarefter stolgången blef trög, och måste med laxerande eller öpmande medel underhjelpas.

At barnen alla få ro efrer påläggningen, och såfva trygt hela påföljande natten, hade kunnat gifva anledning til någon misstanka om opiat i blandningen, om man icke förut visste, at de vanliga utvårtes maskmedel utan opiat, hos barn göra åfven en dylik verkan.

Lika så litet torde något epispasticum kunna supponeras, fast LINDBOM derefter fådt sår omkring nassen, ty sådant hände icke hos de 2:ne tenare.

Detta medel pålägges först med en Théesked, i form af et Electuarium eller mos öfver och omkring nassen, hvaröfver och omkring åter lägges et pulver, som något litet fuktas med brånvin; sluteligen betäcket allsamman med en oxblåsa eller blått Sockerpapper, och

sitt med en linda eller bindel qvarhålles. Medlet bör i 12 timar påligga.

Hvad jag med någon sannolikhet förmodar vara i blandningen af detta medel, är *Malört*, *Campher*, *dyfvelsträck* eller *hvitlök*, *aloë* och *oxgalla*; kommer härtil *Libstikka*, *båfvergäll* och *bårnstens-olja*; så blifver deraf det vanliga och nog bekanta *maskomslaget*, som, efter min tanka, gör samma, om icke mera nytta, än detta medel (om utvårtes maskmedel allena, utan tilhjelp af invårtes, äro tilräckelige at fördrifva maskar?) sedan *Ungu. de arthanita* för dess vidlyftiga sammanfattning, nu mera kommit utur bruk.

At för öfrigt M - - berättar sig hafva gifvit en Jesuit i Ungern et. brillanterat guldur, til et värde af 8000 dal. kp:mt för detta medlets upträckande, förtjenar föga upmärksamhet och bevisar ingen ting om det samma godhet; men väl at framledne **BARON VAN SVIETEN** haft ganska rätt, då han på et ställe säger: *eadem semper est arcanorum origo, & unicus scopus, lucri spes*.

Med detta utlåtande, var denne oftanämde man ingalunda tilfreds, och som han äfven befattade sig med Advocatur, hvarutinnan han gjordt äfven så betydande, kanske större framsteg, än uti Medicinen, så kunde han ej underlåta, at med en inlaga besvåra Kongl. Coll. deruti han, ibland annat, beskyldde mig, at hafva fördr det samma (som hans ord lydde)
bak

bak om ljuset. Men som jag varit lyckelig nog, at ifrån början upptäcka något krångligt uti denne mans character, ville jag ej vara med honom allena; hvarföre jag brukade den försiktighet, at anmoda Kongl. Collegii Secretärerare Herr Doctor REFTELIUS, at åfven vid försöken vara närvarande, hvilken med mig til alla delar instämde och bevittnade, utgången och verkan af medlets bruk. Härefter fann M - - ej rådeligt, at vidare fullfölja sin sak, i synnerhet som han märkte, at den för honom kunde blifva af någon följd; han återkallade derföre sin inlaga och bad om ursåkt, åtnöjande sig at af Kongl. Coll. undfå en alvarsam föreställning med tilfägelse, at icke mera sälja sit medel; eller med sine Anoncer vidare besvåra allmänheten.

För min del var jag ganska nögd, at slippa all tråta med honom såsom Advocat; men ännu mera at disputeras såsom Läkare, hållt jag härutinnan icke anfåg honom för at vara min rätta man.

Chemisches Journal für die Freunde der Naturlehre, artzneygelahrtheit, haushaltungskunst und manufacturen. Entworfen von D. LORENTZ CRELL, der theoret. arzneygelahrtheit und der Mat. Med. ord. öff. Lehrer etc. Lemgo. in 8:o I Theil 1778, 240 sid. 2 Theil 1779, 250 sid.

Härmed öppnar Hr. C. en förrådskammare, hvarest han vil samla egna märkvärdige Chemiska försök, främmandes, som blifva honom meddelade och hvartil han upmuntrar, samt utdrag utaf de nyaste skrifter i synnerhet utaf Vetenskaps-Societeters handlingar. Dessa båda utkomne delar upväcka et fördelaktigt hopp om denna inrättning, hvilken efter den plan och med den insigt och oförtrutenhet hos Hr. Författaren, alltid måste tjena til lättning vid kunskapen om det, som nu för tiden, i denna förträffelige Vetenskap, upptäckes. De articlar som höra til Läkare-konsten äro följande.

i Delen p. 27. Hr. C. har sjelf i anledning af de i Sverige anstälde försök at tilreda phosphorus utaf hjorthorn, gjordt en hop undersökningar med menniskjo-ben. Dessa uplöste han uti skedvattn i sand-capell, och slog vattn til uplösningen; sedan detta var filat, dröp han vitriols-olja til. Det selenitiska præcipitatet, affilades, edulcorerades med vattn och slogs vitriols-olja til. Blandningen afdunstades til den gaf en svag saltpetteraktig lukt, då den slogs uti en retort, fattes i reverberer-ugn, och det fluida öfverdrefts. Men följdén viste at til benens uplösning var mer vitriols-syra påslagen, än til kalk-jordens præcipation behöfdes. Hvarföre han, sedan den efter afrökningen qvarblefne massan lades i en degel uti stark eld, bekom et så hårdt glas, at man dermed kan skjära annat glas. Denna händelse befä-

beståede honom i den tankan at Diamant är et salt. Detta glas gaf med kol - stubbe en riktig Phosphorus.

P. 40 Hr. DEHNE, som flitigt riktat denna Journal, har utaf half-torra Petersilje-rötter och des halvmogne frön afdrifvit 2:ne slags olja; först en lätt som flöt uppå vattnet, och derefter, vid starkare eld, en annan, som deruti straxt sjönk. Denna sista ansköt Crystaller efter et halft år, lika vallrath, til hvilkas anskjutning den då varande kölden något torde hulpt. Både Hr. DEHNE och Hr. PABITSKY hafva utur petersilje-frö bekommit et vattn, som i stället för olja, anskjutit en stor mängd hvita Crystaller. Då Hr. D. upvärmde vattnet, blefvo Crystallerne flytande och skilde sig från vattnet som olja. Äfven rådes at i allmänhet destillera örterne halftorra och icke färske, emedan af färska mycket mer slemaktige delar öfvergå och oljan ej så lätt kan skiljas från vattnet. Hr. CRELL gjer ännu en annan orsak til förmån af torra örters destillation, nemligen at ej så många vattnaktiga delar då öfvergå.

P. 44. Vid Naphthæ nitri tilredning tilkännagifva de små perlorne, som vid blandningen af saltpetter-spiritus med alcohol upkomma, at blandningen är måttad, och at således ej mera naphtha kan fås. Ju starkare kölden är, desto mer naphtha får man. En spiritus vini som blifvit öfverdestillerad med oljaktige

rige saker såsom Citron-skal, gjer mer naphthia än eljest. Hr. DEHNE's försök.

Uti botten på et kârl, hvaruti stått Peruviansk-balsam, funnos en hop Crystaller. Dessa voro löslige i kokhett vattn, och efter affilning anskjötos åter nya, så fort vattnet blef kalt. Til utseendet voro de lika flores Benzoes, fyrliga til smaken, ganska hvita och rökte som balsam. peruvian. Den obekante Auctorn tviflar at dessa utgjordt en naturlig bestånds-del af Balsamen, utan förmodar at den genom någon främmande tillblandning varit förfalskad.

P. 59. Då man långsamt kokar Qvassia til Extract och afröker den til hälften, fätter den efter lång tid Crystaller, som tartarus vitriolatus, härvid är en salt-hud som hvarken gjäfer med fyrer eller alcalia.

P. 60 Hr. CRELLS försök med den utur oxtalg utdragne fyra. Förån han går dertil, gör han et utdrag utaf SEGNER'S Disputation i detta ämne. Han har varit angelågen at utforska fettets bestånds-delars förhållande mot hvarannan, och at pröfva denna fyras verkan på en hop jord-aktige, salter, metalliska substancer, samt på spiritus vini. Någre derigenom upkomne producter gifver han egne namn til ex. Djurisk vinsten, djuriskt mineral-salt, djuriskt kok-salt, fett-naphthia.

P. 94. För at århålla et rent mineraliskt alcaliskt salt, destillerade Hr. C. öhl-ättika och uplöste krita deruti. Uti uplösningen af detta

ryocka

tjocka medelsalt slog han efter hand Glaubersfalt; tils ingen selenit mer præcipiterades. Det tunna silades, afröktes och saltet calcinerades tils det hvitnade, hvarigenom han bekom de vanlige salis alcalini Crystaller. Vid detta tillfälle omtalas och afhandlas öfverhufvud de försök man anställt för at århålla rent mineraliskt sal alcali.

P. 102. Et pund och 12 uns menniskjofett gaf Hr. C. 20 uns, 3 qvintin och 2 scrupel olja, 3 uns $3\frac{1}{2}$ qvintin fyra samt 3 uns 1 qv. 2 scrupel kol. Uti den deraf brände askan fans kalk, alun och glas-aktig jord.

(Fortfättning en annan gång utur

MURRAYS *Med. Pract. Bibl.* T. III. p. 445. etc.)

Samling af Rön och upptäckter etc.

Af de för Augusti Månad afhandlade ämnen, får man här nämna följande:

2) *Om Sjö-luftens hälsofärdighet*; bref från Dr. J. JNGENHOUSZ til Sir J. PRINGLE.

5) *Batavianske Vetenskaps-Sällskapets Handlingars 1:sta och 2:dra Del.* En förteckning på de förnämsta ämnen uti desse långväga Vetenskaps-Handlingar, har Hr. Doct. FAGRÆUS inlämnadt, med löfte, at meddela de viktigaste på Svenska öfversatte, och man får då nämna dem, som kunna höra hit.

Utdrag af bref från London til Herr Prof. BERGMAN. Det första år dat. London

don d. 6 Apr. 1781, och man underrättas där uti, at *Dr. BROWNRIGG* nyligen försäkrat sig kånna konsten at förvandla luft til en solid kropp. — Ut i det 2:dra, dat. Lond. d. 5 Jun. 1781, åro et par rätt artige *Chemiske* upptäkter omtalte.

Befordringar.

Under d. 20 Augusti innevarande år har Kongl. Maj:t i nåder befordrat Med. Doct. P. DUBB til Amiralitets-Medicus i Gøtheborg och Med. Doct. J. ULLHOLM til Regements-Fältfåkar vid Sprengtportske värfvade Regimentet. Under d. 10 derpå följande Sept. år Kongl. Maj:ts Lif-Medicus Doct. NILS DALBERG i nåder förordnad at vara Bergs-Råd, och samma dag har Kongl. Maj:t i nåder tillagt Chirurgus B. PHIL. REICHENBACH Assessor's namn, heder och värdighet, lika med Assessorer uti Kongl. Coll. Medico. — Under d. 1 October har Kongl. Collegium Medicum utfärdat Fullmägt för Med. Doct. JACOB ALM at vara Artis obstetriciæ Adjunct efter Med. Doct. CASP. TRENDELENBURG, som, uppå begåran, från denna fyra århållit afsked och blifvit Stads-Physicus i Carlshamn.

GEORGII PROCHASKA, Med. Doctor & Profes.
 Anatom. etc. in — Universitate — Pragensi.
De structura Nervorum. Tractatus Anatomicus
Tabulis æneis illustratus. Vindob. 1779. 8:o
 Maj. 137 sid. med 7 Tabeller.

Auctor delar denna afhandling uti 3:ne
 sectioner.

1:sta Section innehåller en uti 5 Capitel sam-
 mandragen berättelse om det, som i alla tider
 utaf Auctorerne blifvit anmärkt om Nervernas
 structur.

I *1 Cap.* omtalas *Grækernas* upptäckter om
 nerverna. Uti HIPPOCRATIS och ARISTOTELIS
 tid hade man ganska otillräckelig och mörk
 kundskap därom, emedan de med ligamenter
 och tendines förblandades. ARISTOTELES trodde
 dem uppkomma från hjertat.

ERASISTRATUS, som sjelf öfvade Anatomien
 både på lefvande och döde, trodde i början
 at nerverna upkommo från hjernans hinnor,
 men på sin ålderdom blef han öfvertygad at
 de alla kommo från hjernan och desz märg.

GALENUS har samlat alt hvad alla för ho-
 nom skrifvit uti Anatomien, ock gör orden-
 telig skilnad på nerverna som upkomma från
 hjärnan och ryggmärgen, och kallas nervi vo-
 luntarii, från benen och kallas ligamentales,
 och från musklarna tendones. Han säger vi-
 dare at nerverna bestå af 3:ne slags substans:
 ytterst en tjockare hinna, sedan en tunnare,

bigge från hjernans hinnor upkomne; innerst är et mårglikt väfande af samma substans som själfva hjernan.

Uti 2 *Cap.* omtalas *Arabes* och *Arabistæ*, hvilkas förtjenst i nevrolog: är ganska ringa; hållt de antingen afkrifvit Galenus eller själfva skrifvit odugeligt.

3 *Cap.* innebegriper *Instauratores Anatomies* uti Italien.

AND. VESALIUS, GAB. FALLOPIUS och EUSTACHIUS, ehuru lärde *Anatomici* de varit och ehuru i fynnerhet den sista noga beskrifvit nervernas upkomst och fortgång, hafva de dock ej gjordt några särdeles uptäkter i anseende til nervernas invärtes structur.

JOAN. RIOLANUS säger at genom nerverne föras *spiritus animales*, för at göra känsla och rörelse; men huru lifsandarne genom dessa solida nerver kan fortkomma, det håller han obegripeligt. Torde hända (säger han) at den fina *spiritus animalis* lätteligen genomtränger nervernas spongiösa substans.

4 *Cap.* *Animalium incisiones.*

WILLISIUS säger at *Medulla cerebri* utsträcker sig i nerverna, omgifven med *dura* och *pia mater*: At *medulla nervorum* består af många fina nerv-trådar, särskilt uti hjernan upkomne, hvilka således fortfara til deras slut: at dessa trådar äro solida emellan hvilkas sidor lifs andarne röra sig: at de under *microscop* synas af åtskillige gångar och hål genombårade,

de, samt i oråknelige fibriller uplöste, och afritar dem äfven således i sin *Tract. de respiration. organis & usu.*

MALPIGH håller före at cortex cerebri är glandulös men medulla fibrös. Det inre af nerverna säger han vara en continuation utaf hvita mårgen i hjernan och bestå af knippen sammanhållne af pia och dura mater.

RUYSEN afritar en tråd af en fin nerv delad i oråknelige andra trådar, och säger at dessa subdivisioner äro sluteligen så fina som spindel-väf.

LEEUWENHOECK, har funnit så väl hjernan och ryggmårgen som nerverne bestå af rör med sin öppning uti, hvaruti fördes någon vätska och har uti *Epist. Physiol. XXXII* öfvertygat sig sjelf och några som tviflade på hans uppgift, at dessa rör ej allenast voro öppne utan at äfven små kråk summo fridt uti det deruti befintlige vatten. Åtskillige figurer bifogade til 32 och 36 brefven höra hit.

BIDLOO nekar aldeles at nerverna äro ihållige; at nerverna svälla ned om de om dem gjorde tillbindningar, säger han, kommer af de i dem varande vener.

Vti *Cap. 5.* kommer den fullkomligare *Anatomien anställd på människokroppar.* • VIEUSSENS, känd för sin *Neurographia universalis*, följer GALENUS då han omtalar nevernas struktur, at de neml. bestå af et yttre hin-aktigt och inre mårgr-trådigt väfande. PALFYN, BÖERHAAVE etc. hafva varit af samma tanka.

LANCISIUS har beskrifvit et musculöst ämne uti ganglia, som ingen sedan har funnit.

AL. MONRO håller dem för ihålige trådar.

A. HALLER säger at nerverna inuti bestå af en mærg, som kommer från hjernan eller ryggmärgen. Denna mærg bindes i fina strångar igenom pia mater, af hvilka strångar äfven de finaste nerver bestå. Dessa strångar äro cylindriska eller platta, rätta, parallela, samt hvar och en continuerande särskilt från hjernan til deras yttersta slut. Microscopiska observationer visa denna oändeliga delning. Nerverna äro icke elastiska, icke irritable. Han tyckes tro dem vara ihålige, och i sin cavitet föra lifs-andar.

ZINN säger at dura mater följer nerverna utur hufvudskåls-hålen, men delar sig sedan i 2:ne lameller; den yttre vänder om och lägger sig til perioftium ossis externum; men den inre följer nerven et stycke och förgår sedan i cellulosa.

LEDERMÜLLER har sedt tubuli i nervi optici, hvilka HALLER säger vara funiculi nervei omgifna med pia mater.

MOSCATI har funnit at nerverna på intet sätt kunna genom maceration uplösas til cellulosa.

KIRKLAND säger at medulla Cerebri & nervorum ej är fibrös utan af en synnerlig mucös egenskap, och at involucra utaf dura och pia mater tjente som väggar af rör hvaruti

den-

denna mucus fördes från hjernan til ytan af kroppen, såsom blodet från hjertat.

MASSIMI säger at nerverna endast äro Cellulosa.

GIOVANNI MARIA DELLA TORRE har genom mycket förökande microscoper sedt at hjernans och nervernas mårg ej är annat än en omåtelig mängd af genomskinlige globler, simmande uti en nog genomskinlig vätska. Dessa globuli voro störst i hjernan, minst i nerverna. De voro rätt efter hvaranann uti nerverna at de liknade trådar, och fördes tillika med sitt liquidum beständigt från hjernan til kroppen, då nytt deponerades i stället från artererne.

Uti 2:dra Section utför Hr. P. sine egne anmärkningar om nervernas *structur*, och i 1 *Cap.* et allmänt nervernas betraktande. *Nerver* äro trinda hvita strångar, upkomne från hjernan och ryggmärgen, därifrån utdelade kring hela kroppen genom många grenar hvilka ofta med sig inbördes åter förenas. Dessa äro de omedelbara verktyg hvarigenom själen från sit säte, som tyckes vara uti någon del af hjernan och kallas sensorium commune, utskickar befallningar til alla kropps-delar, som äro dess vålde underkastade, eller underrättas hon igenom dem, hvad som händer och sker uti de kroppsdelar, som kallas verktyg til de utvertes sinnen (*organa sensuum externorum*).

Vissa kroppsdelar såsom: hjertat, magen tarmarne med flera, hafva dock en egen ret-

lighet, hvar förutan nervernas bemödande ingen ting skulle verka, och som endast är orsaken til deras rörelse. At nerverna blifvit indelta uti *sensorii* och *motorii*, samt dessa senare uti *voluntarii* och *involuntarii*, är aldeles rätt i anseende til deras function, ehuru icke deras beskaffenhet eller sammanfättning är på något vis åtskillig, och man ofta i samma nerv tråd finner både en nervus sensorius och motorius, voluntarius och involuntarius tillsammansbundne. Den andra indelningen af nerverne uti dem som komma från hjernan och dem som komma från ryggbastet, är til deras origine äfven rigtig. De nerver som komma från hjernan äro nio par, emedan WILLIS 10.de år af v. HALLER och ASCH med rätta råknat til rygg nerverne, hvilke äro 30 par; 8 kallas Cervicales, 12 dorsales, 5 lumbares och 5 sacrales. De gamlas indelning uti nervi duri eller motorii och molles eller sensorii, är icke grundad i Anatomien och varder således förkastad.

2 Cap. om nervernas omsvepen (*involucra*). Emedan sjelfva hjernans lösa substance ingår i nerverna, är klart at de med någre hinnor måste vara omgifne för at den bevara. Så väl nervi Cerebri som med. Sp. äro strax i sin början omgifne med et starkt involucrum som tros vara af pia mater, och hvilket följer nerverna utom deras hål. Memb. Arachnoidea lägger sig äfven löst til dem, Dura mater för-
enar

enar sig därmed först vid nervernas ankomst til de hål, hvarigenom de skola gå utur hufvudskålen; den yttre lamina duræ matr. hafva vi sagdt skiljer sig från nerven åter och följer pericranium, men den inre omgjer nerven, uplöst tillika med arachnoidea uti en Cellulös väfnad. Hvarifrån likvål undantages nervus opticus, hvilken ifrån dess utgång från Cranium tils den ingår i bulbus oculi är omgifven med en stark skida utaf duræ matris inre hinna, hvarigenom denna nerv är fastare och kan således bättre tåla ögon-globens hvarjehanda rörelser.

Medulla spinalis är äfven närmast tät och hårdt omgifven af pia mater, så at, då denna hinna färas, utsväller medulla spinalis som en gröt därutur. Där omkring omges ryggmärgen af arachnoidea samt dura mater, som äfven gör skidor för rygg-nervernes rötter til de passerat sido-hålen. Sedan nerverne passerat utur Cranium och vertebrernas håla, är deras första omklädning således endast bestående af Cellulosa. Denna Cellulosa väfvad är tjockast kring större nerverna och vid deras början; men aftager mer och mer, så at ytändarne til slut ligga helt blätta. Den andra omklädnigen ntkommer af pia mater, och följer nerverna ända til deras slut, samt omgjer dem ganska tät och fast, så at då de färas eller afskjäres påser det medullära väfvet ut som en droppe eller svamp. Denna omklädnigen

omgjer ej allenast nerverna, utan den nedfänker sig äfven i åtskillige skiljo-våggas emellan strångarne i nerven; hvarutaf nervernas mer eller mindre hårdhet och fasthet mycket dependerar. På denna hinna synas äfven åtskillige blodrör.

3 Cap. om fjelfva nerv-strångarne. När någon del utaf hjernans eller rygg-bastets mærg inneslutes i en skida eller canal af pia mater kallas et sådant knippe nerv-strång. At nerverna bestå af flere strångar kan man finna då man afskalar nervernas yttersta omklådning.

Alla nervi Cranii genomgås och visas bestå af mer eller mindre antal funiculi; och nervi spinales upkomma af 2:ne rötter: en främre och en den bakre, hvilka åter bestå af många mindre strångar, af hvilka de strångar som från bakre roten upkomma ensamme utgjöra ganglion spinale, hvarvid de från den främre endast genom Cellulosa äro förbundne, och förenas först sedan de bakre från ganglion utgått, för at åter tillsammans utsprida sig i åtskillige strångar, hvilka ofta åter förena sig.

4 Cap. om Medulla nervorum. Den inre substansen af nerverna, som med skjäl kallas deras mærg, skiljer sig intet särdeles från hjernans mærgaktiga väfande. Ehuru hvar och en lätt ryckes se hvad åtskilnad är på det Corticale och medullaire af hjernan; så finnes likväl denna skilnad under de bästa microscop

vara

vara aldeles ingen, emedan bågge då ses bestå af en otalig hop globler, som på et synnerligt elastiskt sätt hänga tillsammans och äro ej så åtskilde som blod-globlerna. Emellan dessa globler synes ingen rörelse. Om man på dessa dryper några droppar vatten, så at de utspådas och fuktas, kan vål en sinula afskiljas men den består dock alltid af flera globler och ganska fällan afskiljer sig en ensam. Auctor har förfökt at vatten kan intet lossa dessa globlers förnings-band, ej en gång genom 3:ne månaders maceration. Hvarutaf ses, at dessa kulor ej kunna röras och löpa från hjernan genom nerverna til hela kroppen, utan förblifva stilla på sina ställen, troligen sammanbundne med en oändligen fin Cellulös väfnad, från pia mater torde hända upkommen, hvilken äfven torde tjena til dessa globlers underhåll (nutrimentum).

Om dessa globlers structur veta vi ingenting. Måne de äro sammanstade rör? eller hvad annat? De äro irregulaira, ej aldeles runda eller lika stora. DE LA TORRES upgift, at de äro störst i hjernan, minst i nerverna tyckes ej eller vara säker; man har ock icke funnit skilnad mellan dem hos en människja och en ox. Deras størlek til blod-kulornes är som 1 til 8.

Nervernas medulla är lik hjernans utom det at globlerna utgjöra där en mer regulair rät linea efter hvaran, som DE LA TORRE anmärkt, samt äga mer elasticitet, och fasthet,

som hårrörer af pia mater, som omgjer nerverna. På de skiljevåggas, som gå genom nervernas mærg, löpa åtskilliga de smårsta blodrör, som sluteligen blifva så fina, at omöjigen någon injection kan sig deruti intrånga, hvarföre man ej kan veta om de gå ånda til mærgens globler, föda, ja kanske aldeles utgjöra dem.

5 *Cap.* Om man utaf denna beskrefna nervernas structur kan mechanice uttyda deras förrättning (functio). Nervernas förrättning är at föra själens befallningar från hjernan til kroppen, samt derifrån åter underrätta själen om de intryck andra kroppar uppå vår hafva. Det gifvas likväl nerver, som ej åro själens befallningar undergifne, såsom: hjertats, magens, tarmarnas m. m.; utan lyder någon annan mechanisk retning; ty då någon stimulus aggar nerverna, sker rörelse ockfå utom själens medvetande, uti de musklar som nedom retade stället få nerv-grenar; hvilke likväl til hufvudet återföra antingen en behagelig eller obehagelig känsla däråf. De musclar hvilka ej åro underkastade själens vilja, deras nerver retas af någon mechanisk stimulus, såsom: magen och hjertat af de saker som upfylla dem retas til sammandragning. Hvaråf följer, at en mechanisk retning verkar det samma til musclarnes sammandragning, som själens befallning. Nerverna bibehålla länge, sedan deras förening med hjernan, genom afskjärning eller knyt-

knytning är hindrad, den egenskap at reta musclarna til sammandragning, då de på något sätt retas. De tyckas verka musclarnes sammandragning igenom det, at de öka våtskornes congestion i de rör, som krypa emellan muscel-fibrerne och de fina trådarne, hvarigenom rören mér upsvälla samt böja fibrerna och trådarne på hvarjehanda sätt, och dymedelst förkorta muskeln. At nerverna kunna verka denna congestion är genom många bevis afgjordt.

Nerverna äro väl fins emellan til sin verkan ganska väl åtskilde, likväl ser man stundom at vissa verkningar fortplanta sin retning på andra nerver, utan själens medvetande, hvilket kallas consensus nervorum.

Många Philosopher och Physiologer hafva försökt at mechanic uttyda dessa nervers förrättningar. En del hålla för afgjordt at i nerverna föras den fina spiritus animalis, som uti hjernan från blodet afföndras, och at igenom denna våtska skulle rörelse och känsla ske. Men hela denna sats förfaller, då man visar, at både hjernans och nerversnårens mærg ej består af rör utan af oändeligen många kulor. Andra hafva anset nerverna för strångar, hvars verkan består uti dess svängningar och dallringar, eller uti en nerv-safts flytning emellan mærg-fibrerna. Men dessa fibrers varelse kan ej eller bevisas. At hjernan och nerverna bestå af kulor hjälper icke eller til uttydning om deras verkan, utan måste man heldre här-

om bekänna sin okunnighet, än med falska meningar förvilla läfaren. Hvarföre är nervarnes af kulor bestående mårg så hårdt sammanpackad uti de skidor pia mater derom utgjör? Hvarföre äro de så i anseende til sin tjocklek som utspridning och föreningar så ganska åtskillige? Hvarföre ingå endast bakre rötterna af ryggnerverna uti ganglia spinalia och intet de främre? Hvarföre upkomma de främre rötterna greniga och de bakre af trinda strångar? Hvarföre är 5:te paret det enda af alla hjernans nerver som i likhet med dem, som utgå från rygg-mårgen, gjör et så kalladt ganglion semilunare, under hvilket et eget nervknippe går lårskilt fritt fram til 3:dje gren af 5:te paret, liksom främre roten af rygg-nerverna? Dessa med flera tvifvelsmål kan man ej ännu gifva skäl til, men torde framdeles väl blifva upptakte.

3:dje Section innehåller uttydningen öfver Tabellerne, som äro rätt tydeliga.

Tab. 1 F. 1 Visar basis Cerebri med origin. nerv. Fig. 2 visar någre origin. nervor. som på den förra figuren ej kunde så tydeligen ses, hvarföre hela medulla oblangata här vifes på vänstra sidan.

Fig. 3 visar pons Varolii med slutet af med. oblong. tvärs affkuren.

Fig. 4 och 5 visa corpus olivare på längden och tvären i tu skuren.

2 Tab. Fig. 1 visar et stycke på högra nerven af 3:dje hufvud-nerv-paret, med dess involuerum.

Fig. 2 och 3 visa delar af nerver utur hvilkas afskurne ända det mörkaktige väfendet likt en svamp eller droppe utlöser.

Fig. 4 Afteknar den delen af 5:te paret som är inom Cranium, blottad från dura mater, sedd på öfre sidan.

Fig. 5 samma dels undre sida, och Fig. 6 samma sida på annat sätt vänd, tillika med den nästgränsfande delen af 6:te paret.

Fig. 7. visar delar af 8 och 9 paren.

Fig. 8 visar de samma hos et annat subject, med någon variation.

Fig. 9 är en del af nervus lingualis.

3. Tab. Fig. 1 visar lilla hjernan af et barn perpendiculart skuren i 2:ne delar så, at 4:e hjernkammaren, hela medullæ spinalis bakre sida samt alla derifrån upkommande nerver, synas.

Fig. 2 visar en af nervi sacrales med sit ganglion samt hvilkendera roten deruti ingår.

Fig. 3 är fierde ventriculus cerebri af en fullväxt, jemte början til medulla spinalis.

4 Tab. Visar på en figur plexus brachialis af högra armen på en fullväxt, jämte ganglia af 5, 6, 7 och 8 par cervicale samt 1:sta dorsale, och grenarne et stycke ned åt armen.

5 Tab. Fig. 1 plexus brachialis af en annan arm på samma sida, der nerverna äro afskurne

skurte længre ned så at ganglia ej synas, samt från all cellulosa renade.

Fig. 2 Visar nervus medianus til hela sin längd, ren från all cellulosa, så at nerv-strängarne, hvaraf den är sammanfatt, synas.

6. Tab. Fig. 1 visar samma nervus medianus blottad från all beklädning så at nerv-trådarne synas til deras naturliga läge.

Fig. 2 visar nervus cubitalis på samma sätt.

Fig. 3 En del af samma nerv hvars, nedre ända här är delad i fina trådar, så at de tydeligare kunna ses.

Fig. 4 Är en del af nervus medianus på samma sätt från beklädningen blottad, och uti sine trådar delad.

Fig. 5 afteknar en del af nervus Ischiadicus, hvilken består af flere och finare trådar än brachiales, hvilka ej eller så ofta förena sig.

Fig. 6 är nervus popliteus externus.

7. Tab. Fig. 1 teknar en del af nervus opticus i orbita, sedd genom microscop, dess vagina uppskuren, så at de strängar, hvaraf nerven består, samt någre vasa derpå synas.

Fig. 2 Visar en tvärskjärning af samma nerv, sedd genom microscop.

Fig. 3 en tvärskjärning af nervus Ischiadicus.

Fig. 4 en del af en lamell på tvären skuren utaf nerv. Ischiad. sedd genom et microscop som förökar objectet 100 gånger.

Fig. 5 visar en enda nerv-tråds tvärskjärning, sedd genom et glas som gör 400 gånger större.

Fig. 6.

Fig. 6 En hängande nervtråd af nervus Ischiadicus, sedd genom samma microscop, dels omgifven med sin hinna och dels det mårgaktiga derutur utpräfladt genom hinnans elasticitet, hvilket ses bestå af efter hvarannan i rad hängande kulor.

Fig. 7 är en del af mårgen i rygg-bastet sedd genom samma microscop.

Fig. 8, 9, 10 och 11 visa mårgens kulor sedde genom microscop i åtskilligt afstånd.

Fig. 12 afteknar en del af nervus Ischiadicus utaf et barn med de derpå gående insprutade arterer.

Nyheter.

Academie Royale de Chirurgie de Paris har, utaf någon de nyttige kundskapers befordrare, århållit 1200 livres at gifva den, som, efter Academiens godtfinnande, bäst beskriver: *De sårkraste medel at utan fara och vanskapelighet borttaga stora årr utur ansigtet som krut ofta lämna*. Man fordrar at en eller flera väl bevitnade händelser bevisa methodens säkerhet. De som uti detta ämne vilja sysselsättja sig, finna hos ÆTIUS åtskilliga sätt at borttaga de hvarjehanda årr, som i äldre tider tilfogades på åtskillige kropps delar; man finner derom afhandlat uti II Tomen af l'Histoire de la Chirurgie p. 774.

Svare

Svaren skola ställas post-frie til Paris a
 MR. LOUIS, Secretair perpet. de l'Acad. de
 Chir. innan d. 1 Aprill 1782. (Se *L'Esprit des
 Journ. Aout. 1781 p. 288.*)

Nytt medel mot binnike-maschen. (utur *L'Esprit
 des Journ. Aout 1781 p. 317.*) Man tager en
 stor dosis *Radix Filicis* uti en kopp vattn och
 2 timar efter en unce *oleum ricini* uti bouillon;
 en tima derefter tages åter en unce på samma
 sätt och en tima derefter tages åter en lika
 dosis.

Detta medel verkar ofta innan 3:e dosis blir
 tagen.

Man åter intet til det gjordt sin verkan;
 hvarefter man endast behöfver hålla sig som
 efter vanliga laxativer.

(Se samma medel i denna Veckoskrifts 1 Band.
 pag. 14, och 33.

Om *Synchondrotomien* (a). *Utdrag af et bref från J. G. A. til J. K. dat. Upsala d. 20 October 1781.*

Genast efter min hemkomst från Stockholm började jag grunda på LODERS Specieusa Tractat om Sectio Symphyseos. Vid genomläsandet af Recension i *Veckoskriften för Läkare etc. Band, 2 p. 201*, fant jag alt hvad som til hans Systemer hörer, af honom väl utredt; en liten omständighet tycks jag mig likväl sakna, neml. nog *giltige bevis* til hvad han säger. Hr. Hof-R. KÅSTNERS *Mathematiska uträkning* (p. 215), samt des figur (Tab. 2 fig. 1) synes tydeligen vara så inrättade, som Hr. LODER har velat hafva det; och, sanningen at säga, jag undrar ej derpå: *När man beställer et arbete, så må man ju få det efter sit behag?* Demonstration är, som många andre dylike, mathematice riktig, men slår *physsic* felt: Så säger äfven en lärd Mathematicus (b) at hvilken jag visat honom. De uppgifter, hvarpå demonstration grundar sig äro ej riktige: Saken är sedd blott på en sida och ej på alla; och det förmodeligen för at få Thesis bejakad. En Mathematicus, såsom Hr. KÅSTNER, kan icke känna sådant: men i medlertid imponerar altid en mathematick calcul, i anseende til det förtroende man har til des visshet. En Läkare, förvillad af

N° 21 X et

(a) Se Band. 1 p. 129, 193, 257 och Band. 2, p. 201.

(b) Herr Profess. ER. PROSPERIN.

et antagit System, kan ock taga felt, både med och utan sin vilja, men aldralättast är för en Auctor at mistaga sig, när egenkärleken mera arbetar för at frambringa et *nytt* än et *sant*. — Jag lofvade Tit. at lämna mina tankar om möjligheten och nyttan af Hr. L. uppgift om broskernes utvidgande, såsom stöd för Sectio Symphyseos: Håll til godo följande, som dock, i anseende til min inskränkte tid, ej blifvit så fullkomligt som jag sjelf önskat: Det skulle likvål högeligen fågna mig, om mit bemödande funnes til någon del svarande emot Tit. åstundan. Et får jag förorda, neml. at i mina motsatser saknas åfven så vål *ärfarenhet* som i Hr. L. uppgifter, när han ej gifvit sig tid at på mennisko-kroppar undersöka om satsen är sann eller ej, så har jag ej haft tid at hämta motskäl ur denna vår enda säkrare källa i Läkare-konsten.

Låt oss antaga den satsen, at *Bäckenets brösk under hafvande tilståndet upsvälla*: Så hafve vi dock ännu detta blott som en Hypothese, hvilken saknar tilräckeliga bevis: åfven veta vi ej, til hvad grad de utsvälla, och om det sker i den mån, at någon ökning af bäckenets Diameter derigenom vinnes, posito det skedde i den direction Hr. L. vil hafva; vi veta ej eller förhållandet af broskernas consistence, sedan de per hypotesin utsvällt, med mycket mera dylikt, som alltid gör satsen än mera hypothetisk och tillika svår at bevisa. Vi böre der-

derföre blott hålla oss vid Figuren, för at se om den bevisar alt hvad Hr. L. vill. Han ritar up en Figur (Tab. 2 fig. 1. Se min figur, Tab. 3 fig. 1), hvaruti han vid kanten af brasket K vil hafva förestålt en kroklinea, til hvilken han applicerar en tangent $\alpha\beta$ och på hvilken han sätter en linea normalis $k\gamma$, som skal mäta huru långt det utvidgade brasket skjuter fram, nemligen til M. i direction af den linea som gör plan af öfre bäckenet, och hvilket således skal öka linea conjugata ifrån l til m. Han sätter sin mätning just på et ställe der faken för honom tycks blifva afgjord til des fördel. Han besinnar icke det braskets skapnad och ställning emot planum, gör at det ej får anses såsom en kroklinea, som kan mätas med normal, utan at detta ställe, hvarest han mäter, är at anse som en punct på Peripherien. Följakteligen, ehuru klart detta hans mätningssätt tycks vara och riktigt efter mathematiska regler, så är det dock en Physisk osanning. Et brask af den skapnad som Tab. 3 Fig. 2 A B C. utvisar, har ingen sträckning fram åt F, under en supponerad utvidgning: det sammanbinder två ben, hvilka sitta bredevid och ej framför hvarannan. Ingen dragkraft finnes uti E. under grossessen, som förmår göra en sådan sträckning. Skulle derföre detta brask utsvälla (per hypoth:) så blir effecten deraf i en hel annan direction än Hr. LODER vil hafva. Vi få nu se den.

Låt Linierna C, D, (Fig. 1) innefluta bråskets naturliga tjocklek, låt D, E, innefatta den ökte tjockleken; Hela denna massa af bråsk, som innefattas således emellan C och E, löper nästan i et planum bakifrån framåt, ända tils den kommer fram til linea transversalis. Ofs: Ilei, eller den randen, som gör peripherien af bäckenets öfre öfning (*Limbus pelvis*); derifrån går den ned och bakåt igen. Bråskets naturliga tjocklek K L är derföre i randen af Peripherien, en del deraf, men deraf följer icke, at den ökte L M skal blifva det samma. Om Bråskets svällande endast sker i den puncten, och det kan bevisas, då har Hr. LODER rätt: men nu är det tydeligen, at utvidgandet ej allenast sker uti puncten L M, utan äfven i bråskets hela areal-innehåll neml. A B C (Fig. 2,) och när så är, så får man ej allenast utdraga L til M, utan ock L. til N.

Låt IBL vara en triangel, hvars basis är l L: om nu denna basis utdrages til N, och ifrån N fälles en linea emot AB, som skal vara lika stor med L B. Så måste den falla i puncten b, eller förkorta AB så mycket som basen blifvit ökad uti L N. Det blir ju således tydeligen bevisat: 1:o) At bråsket ej kan ökas från L til M, utan at tillika ökas från L til N: och 2:o) At denna tilökning minskar längden af AB. Fiat applicatio: I samma mån som bråskan utsväller, i samma mån minskas ock conjugata.

Når nu lå år: hvad förmån drager Sectio Symphyseos af detta bråskens supponerade utsvällande? Ingen annan än den, at utsväld bråsk tyckas kunna tillåta en större öfning vid Symphysis än eljest: för öfrigit år det lika, om man antager ingen ökning och operation sker i BO: eller om man antager den, och Sectio Symphyseos skal ske i b o.

Låt om oås vidare bese bråskets Figur: det kan ej hafva någon annan än den som des infertion på Os Ileum utviser: aldeles lik år den Figur 2 ABC i naturlig storlek, och har en triangulair figur hvars basis år AI och utgöres af en krok-linea. När man nu påstår at bråsket ökas, så måste det ökas på sin tjocklek, men ej på sin vidd, ty infertion kan icke ändras: följakteligen år LM (Fig. 1) icke möjlig, så framt ej den ökte LN tillika medgifves: och om så år, så måste AB minskas i samma proportion som LN ökas, som ofvanför år bevist. Ytterligare: emedan vi åro med mathematiska figurer sysslosatte, så vi äfven se omöjligheten af bråskets utsträckning ifrån C til F (Fig. 2.) Det föreställer ju en Triangel, hvars apex sträcker sig fram åt: både i den led och den linea som den supponerade utsträckningen bör ske, åro icke A och B des cornua, emellan hvilka formeras en så mycket mera stark basis som den utgöres af en krokig linea. En utsträckning af sjelfva bråskets substance, det må ske sub Partu eller

eljest af någon dragande kraft uti E; blir då så mycket mera svår, ja omöjelig, som, efter mekaniska Lagar, en sådan figur åger sin styrka af sin breda basis.

Til slut något om den bråskaktiga connection som är emellan Ro-benen och Os Sacrum hvaraf många motskål kunna hämtas. Skaparen tycks hafva så visligen inrättadt denna sammanbindning, at den hvarken kan eller bör tåla rubbning eller utvidgande. Besinnom at det är blott på detta lilla triangulaira stycke som under gåendet, hela kroppens massa hvilat alternativt: skulle det vara så danat, at bråsket blef slappare eller som är det samma utvidgadt under hafvande tilståndet, och det i den grad, som Hr. LODER vil hafva, för at få sin conjugata ökad, huru vore det väl möjligt at en qvinna kunde då bära sin egen kropps tyngd än mindre någon börda? vore det möjligt at detta bråsk vidgades framåt, så måste centrum gravitatis förloras, och uti ehuru ringa mån denna utvidgning må ske, så blefve alltid effecten anseelig.

At Ro-benen äro förbundne med Os sacrum igenom bråsk, så väl hos mankønet som qvinkønet; at desse bråsk aldrig växa tillsammans, såsom de öfrige 3 constituerande höftbenen; och ar man baktill finner en liten articulation eller ledgång emellan spina post. Ilei (Fig. 2 G.) och Os sacrum; detta allt bevitnar, at Skaparen inrättadt denna benens sammanfogning
til

til helt annat ändamål än at öka conjugata hos dem, som skola föda barn.

När man känner bråskens spänstighet och tillika ser på structuren af detta bråsk, som är triangulairt och til en del liknar en elastisk fjäder, så finner man at hela kroppstygden, som hvilar derpå, bäres med en oförliknelig lätt-
het, då under gående, hoppande etc. bråsket afvänder genom sin spänstighet all verkan af stötar, hvilka, om bäckener bestod af et enda sammanväxt ben, skulle meddela sin verkan ända up i hjernan; ja de faktaste steg voro ofs alltid tunga, alltid plågsamma, om icke denna sammansättning vore. Den nyls nämde lilla articulation, synes ock tydeligen medgifva en liten mån af Höftbenens flyttning up och ned; men aldeles icke fram åt: icke eller låra de starka ligamenterna tillåta det. Om således någon utvidgning af bråskan åger rum, så kan den åfven af detta skål ej ske annorlunda än åt sidorna, eller ut åt: och huru litet Hr. LODERS tanka vinner dervid, har jag of-
vanför bevisst.

Men vi speculara, demonstrera och inventera; sållan händer at naturens resultat blir lika med vårt. Det är blott igenom et idkeligit observerande som någon visshet kan vinnas i naturens dolda lagar. Men emot en speculation bör man sätta en speculation; emot årfarenhet, bör årfarenhet ställas.

*Memoire pour le Sieur OSTERTAG, Doct.
en Med. & Accoucheur juré de la Ville de Stras-
bourg. De l'Imprimerie de LEVRAULT
de l'Intendance.*

Under denna Titul är nyligen en på Fran-
siska tryckt skrift, på 5 ark i stor 4:t, ut-
kommen i Strasburg, hvartil en besynnerlig
händelse gifvit anledning. Grefve CAGLIOSTRO
skal 3:ne gånger hafva gifvit droppar och pul-
ver åt en i barnsnöd stadd hustru, til hvilken
Hr. Dr. OSTERTAG förut varit kallad at biträ-
da vid förlofsningen, som, genom desse me-
del, skal på et undransvärdt sätt blifvit på-
skyndad, och lycklig, så at et lefvande och
friskt barn kommit til verlden. Detta blifver
bekräftadt uti et af Mr— utfärdadt certificat.
Men genom några ställen i detta certificat tror
Hr. O. sin heder vara kränkt. Han försvarar
sig för den, skul i denna skrift, eller snarare
angriper Grefven CAGLIOSTRO och Mr— på
et beskedeligt sätt, framläggande vid detta til-
fälle, med en angenäm och kort skrifart, åt-
skilliga viktiga sätser uti Förlofnings-Låran,
hvilka han grundeligen och med årfarenhet
bevisar. Han ådagalägger med bestånd odu-
geligheten och faran af invertes medel, som sko-
la befordra och påskynda förlofsningen, och
tillåter allenast, at vid stor mattighet, med all
försiktighet nyttja stärkande medel. — Han
talar här i synnerhet med eftertryck Ma-
gistra-

gistraten (*Messeigneurs les XV.*) Sluteligen bifogar han medlet, af hvilket Grefve C. berjent sig, sådant, som han århållit det af en förtrolig person. Det år så beskaffadt: *Pour faire sortir un enfant: Rec. 1 dragme de trochismire (Trochisci de Myrrha) fraiche mise en poudre. la faire boire dans un demi-verse de Vin rouge cbaud. 1 dragme de lappe major (Bardana) Et une dragme de semence de violette jaune (Cheiranthus LINN.) aussi en poudre; dans du Vin, comme ci-dessus. —* Detta år altfå et prof af la *medecine orientale*, hvilken, som Hr. O. i början af Skriften besvårar sig, haft någon tid i Strasburg så hastig framgång (*les progrès les plus rapides*) (utur *Erlang Gelehrte anmerk. und Nachr. XXXII. Stück. d. 7 Augusti 1781 pag. 307*).

Svar til J. K. uppå dess bref (p. 152). dat. Söderhamn d. 7 Julii 1781, från G. L.

För en Läkare, år det visserligen, som Tit. behogat nämna uti sit sista bref, angenämt at blifva underrättad, om pålitelige årfarenheter, som antingen bekräfta nyttan, eller updaga skadan, eller ock opåliteligheten af et eller flera utropade medel, hvarföre, och sedan jag af denna *Weckoskrift Band. 2 p. 92.* finner en *observation sur un empoisonnement causé par l'Esprit de Vitriol, par Mr. BOURGEOIS,* och p. 187. *observation qui confirme les bons*

*effets des absorbans dans les empoisonnements causés par les poisons acides; par Mr. SCHUE-
LER*, måste jag äfven berätta en dylik händelse, som sig för några år sedan tildragit.

En arberande hustru vid et Cattuns-tryckeri här i staden, ungefär 30 år gammal, hade en gång af en händelse kommit uti en Magazinsbod; hvarest, bland andra saker, äfven funnos någre bouteiller med *Skedvattn*. Utan tvifvel öfvertygad i sin tanka, at detta ej kunde vara annat än bränvin, tog hon sig håraf en god sup, men fick snart nog känna följderna af sit misstag.

Som jag icke blef kallad til henne förr, än andra dagen, då hon blifvit flyttad til et annat ställe, och då hon som knappast och icke med någon reda kunde tala (förmodet. af svullnad i tungan och svalget) kan jag ej lämna någon underrättelse, om de känningar hon haft efter Skedvattnets nedsväljande; måste således låta mig nöja med at se henne ligga gulblek i ansiktet, med svullna läppar, et ständigt spottens flytande utur munnen öfyer halsen och nedåt bröstet, som lämnade efter sig en gulbrun våg. så vida flytningen skedde, och hvilken så inbitit sig i huden, at den ej knnde aftvåttas. Pulsen var ej håftig, men klen och ojämn, och syntes äfven andedrägten vara något tvungen; för öfrigt tycktes hon icke hafva rätt lamsning, men kunde svälja, ehuru icke utan tvårighet.

Jag gaf henne genast *præparerade ostron-
skalar*, hvaraf hon intog, litet i sänder, tils 1
lod var upbrukadt. Men som desse ej gjorde
ringaste ändring i hennes tillstånd; gafs henne
15 droppar *Lixivium Tartari* hvarannan tima
med vattn, och när dessa ej eller tycktes ver-
ka, fick hon en *Emulsion af Infusum foliorum
Malvæ, Mandelolja och Gummi arabicum*; men
alt sâfångt, hon dog vid början af 3:dje dyg-
net, sedan hon blifvit flyttad ifrån Cattuns-
tryckeriet.

Nyfiken at se, hvad verkan Skedvattnet
kunnat göra uti svalget, matstrupen och ma-
gen, samt huru långt det kunnat sträcka den-
na sin verkan, anmodade jag *Stads Chirurgus
Herr OLEVELDT*, at bitråda mig vid likets
öppnande dagen efter döden; men som det var
midt i sommaren och början af Julii månad,
hade underlifvet så ansenligen svåldt up, och
flera teckn til en öfverhand tagen röta visat
sig, oaktat den döda kroppen var satt uti et
källare-hvalf, at vi ej vågade, för egen säker-
het skull, exponera oss; måste således med
öförrättadt årende gå derifrån.

Sedermera har jag funnit, at Hr. RICHARD
DE HAUTESIERCK, uti *Recueil d'observations de
Medecine des hopitaux militaires*, på et ställe
talar om den elaka verkan, som *Concentrerade
mineraliske syror* förorsaka; och nämner om
en flicka, som af förseende fådt *Viëtriol-olja*
hvars matstrupe och mage ända til högre mag-
mun-

munnen, varit angrepen af kallbrand. Hos en annan åter, som druckit *Skedvattn* ock som senare dog, voro här och där på nämde ställen sår, (ulcera) och i et afstånd af 3 tvårfinger från högra magmunnen, et hål så stort, at et ägg kunde föras derigenom; äfven som han anförer en händelse om en soldat, hvilken, sedan han efter 2 minuter åter upkaftat *Spiritus Nitri*, den han förtärt, utan någon matstrupens eller magens märkeliga skada, ändtligen blef til hälften återstald, fast han dervid förlorade alla sina tänder.

Det som uti Hr. SCHUELERS berättelse förekommer mig något besynnerligt är, at de upstötningar, som stötte på fyra, och efter första dosis af kråfstenarne förorsakades, varade endast et ögonblick; och at på mindre än en tima alla de symptom, som i början visade sig försvunno, då likväl den sjuke sedermera kände elaka våder upstiga utur magen, samt hade då och då kråkningar; hvilket allt föranlåt honom, at gifva några droppar *Spiritus Nitri dulcis* i vattn, för at mäta, hvad som af kråfstenarna var mer intagit, än som behöfdes, at insupa *Vitriol-syran*: det torde imedlertid vara ganska svårt, at i magen determinera den rätta saturations-punct, och om hvarken en eller annan upstötning sker, lärer väl såkraste rättesnöret blifva, at småningom gifva absorberande, eller andra syran brytan-

brytande medel, til dels symptomerne, förorsakade af fyran, helt och hållit försvinna.

Och om i magen uppkommer någon gjasning deraf, at fyra ocb absorberade medel blandas tilsamman (som Hr. SCHUELER anmärker, och som förändrade magens värk, uti en brännande hetta, samt förorsakade upstigningar), hvilken gissning kan vara nog sannolik; så tror jag dock ej följa at den underlivets utspänning eller meteorismus, som efter döden märktes hos den hustru, jag i händelsen omrätat; häraf hade sit ursprung, emedan den torde snarare härrört af den kallbrand, som var en följd af fyrans frätande, och hvilken sluteligen afhände henne lifvet.

Det är troligit, at denna hustru tagit vål til lifs af Skedvattnet, hvarföre ock påföljden blef så svår, at medlen ej kunde hjelpa; men om man i början gifvit henne mjölk at dricka, såsom et medel, hvilket man i hastighet gärna vid sådana händelser tilgriper, eller om hon fått kråkningar, och dymedeist tilbaka gifvit något af Skedvattnet, kan jag ej med någon visshet säga. Hvad jeg i synnerhet anmärkte, var en obeskrifvelig villighet och begär hos henne, at emottaga alt hvad som ingafs, oaktat hon icke utan med mycken svårighet kunde få det ned: tvifvels utan var hennes tanka, at derigenom kunna bibehålla lifvet ock åter komma til hälsan.

Vid

Vid dylika händelser som den anförda, torde det blifva både artigt och intressant at framdeles försöka, hvad Hr. MARTINET anför om *alcali volatil fluor* (*alcali ammoniacum causticum*) efter Herr SAGES uppgift uti dets *Experiences avec l'alcali volatil &c.* (och kan läsas uti *Samlungen auferlesener abhandlungen &c.* 6 Band. 3 styck.) efter han berömmar det vara af särdeles nytta utvärtes vid brännsår af eld och oleum vitrioli: samt vid ormars- och galna hundars bert m. m. då deraf tillika gifves invärtes 12 til 15 droppar, med et glas vattn. Om hans Theorie är riktig, at nemligen de flåsta skårpor och gifter åro af fyrlig natur, så måste detta medel vara et ganska godt motgift, och gifva anledning til många försök.

Om det Publika Barnbörds-Huset. (Fortfättning af §. 5. fr. p. 278).

Hvad *skötseln under förlofsningen* och *sjelfva förlofsnings-sättet* mera egentligen angår; så är icke min mening, ej eller stället, at här gifva en utförlig afhandling i den saken. Vi hafve nog sådane. Utan jag tänker blott hålla mig vid det almånna behandlings-sättet, och i synnerhet vara upmärksam vid det, som uti *Accouchemens-Huset* blifver med barnafödskorne iakttagit, stridande mot det förvåndade sätt,

fätt, på hvilket de af okunnige Barnmorskor ofta blifva handterade. Jag har altså mera til föremål at uplysa och varna almånheten, än Läkare och Accoucheurer, som det icke behöfva, men, torde hånda, icke föllan finna all sin kunskap onyttig, då de ej kunna öfvervåldiga Gummornes fördomar, eller komma för sent at afhjelpa den skada, som redan blifvit gjord.

Förut (p. 52) har jag sagt, at ingen hafvande qvinna, utan betalning, intages uti Accouchemens - Husen för än rätta förlofsningsarbetet börjats. Om altså det vid undersökningen finnes icke så vara, måste hon åter gå sin väg. Är faken tvifvelaktig, så at man icke vet, om det vil bli alfvare med förlofsningen eller icke, så får hon stanna qvar dygnet öfver, eller tils man kan fälla et vist om-döme, och imedlertid njuta den hjälp, som hennes omständigheter kunna fordra, såsom: om det behöfs åderlåtning, lavement, något stillande medel m. m. Men befinnes hon vara i verkligt förlofsnings-arbete stadd, så anses hon egentligen såsom rätta föremålet för al den upmärksamhet och skötsel, som i slikt fall bör väntas vid en der til stiftad och af kunnige personer styrd och betjent inrättning.

Efter skedd undersökning om beskaffenheten i hänseende til förlofsningen, underrättar man sig om qvinnan haft behörig öpning och om hon fått låta sit vatten eller icke? Omstån-
dig-

digheter, som äro ganska angelägna at i tid efterfråga och afhjelpa, i fall något fel derutinnan är för handen, Man låter fåtta henne et eller flere vanlige kliftir, om hon varit en dag eller längre förstoppad; ja vål ock oransedt hon haft en öpning förut. Om urin är til någon betydelig mängd samlad i blåsan, samt icke vil afgå, då kliftiret gör sin verkan; så låter man henne på åtskilligt fått förändra ställning; man söker til at med et par finger införde i moder-flidan uplyfta fostrets hufvud (om det ännu är rörligt) undan Isbenet, at dess tryckning på urin-gången måtte uphöra och urinen så medelst fritt få aflöpa. Men om desse medel icke hjelpa, och i synnerhet, om förlofsningen ser ut at bli något långsam (hår är ock icke tal om de hastiga förlofsningar, som hvarken behöfva eller gifva tid til någon præparation) eller urin-blåsan äfven utvårtes på buken kännes updrefven, så aftappas urinen med catheter, hvilket instrument åtskillige Barnmorskor hår i Stockholm forstå rätt vål at nyttja, och Barnmorske-Lårlingarne blifva altid om dess applications-fått undervisade, samt få där utinnan öfva sig på cadavera vid de Anatomiske demonstrationer, som göras dem på Anatomie-Salen.

Så länge fostrets hufvud (jag talar nu om blott naturlige förlofsningar) icke stigit ned i Nedra Båckenet och inga drifvande värkar äro förhanden, så tillåtes Barnafödelskan at, efter behag,

behag, ligga, fitta eller långsamt gå, och tvingas ingalunda til någon viss ställning; ån mindre blifver hon bråkad eller anmanad at anställa några bemödningar til förlofsningens befrämjande; man är endast upmärksam på beskaffenheten af förlofsnings-arbetet: om det är för mycket trögt, värkarne falska eller altför klena; så efterforskas orsakerna där til, och dem söker man häfva. Sådane äro, vid eljest naturlige förlofsningar, almännast 3:ne: *Blodfullhet, svaghet och spasmer.*

Blodfullhet är hos de raskaste personer ofta orsaken til et både pinsamt och långvarigt förlofsnings-arbete. Lifmodrens blodkärl äro för mycket spända, hvarigenom hennes sammandragningar hindras och blifva ojämt-kramptaktige; men denna olågenhet är gemenligen snart häfven genom tillräckelig åderlåtning (lika kraftig på arm eller fot), då därjemte en sådan person, om hon är benägen til hetta, hålles svalt både i hänseende til kläder, luften i rummet och hvad hon förtårer. Så högst ogärna jag åderlåter en barnfängs-qvinna (Se Band 1 p. 308), så färdig är jag dertil hos en barnaföderska vid de nu nämde anledningar.

Svaghet, antingen af en egen klen kroppsställning eller af föregående sjukdomar, kan äfven göra förlofsnings-arbetet trögt, emedan styrka felas i Lifmodren och de öfrige musklar, genom hvilkas sammandragningar fostret skal framdrifvas. Händelsen är så mycket af-

ventyrligare, som orsaken ökes af effekten; eller: Svagheten tiltager i samma mån, som förlofsnings-arbetet blifver långsamt, så framt ej skötseln är lämpad derefter. Personer af klen constitution äro väl ofra så blodfulle, som de starke och frodige, och kunna då äfven behöfva åderlåtning; men här menas egentligen *den svaghet*, som är förenad med brist på vätskor, vare sig af *sjukdomar* eller *svält* (bägge delarne gifvas nog många tilfällen at se på Accouchemens-Huset). Desse handteras efter hel annan methode: åderlåtning skulle vara dem högst skadelig; de blifva äfven, så framt ej feberhetta plågar dem, snarare hållne något varmt, än mycket svalt, i afseende på luft, kläder och hvad de förtära; dock så, at måtteligheten icke öfverskrides: en het och qualmig luft (1) tunga och mycket värmande kläder eller täcken, samt stark föda och hetrande dryck (2) eller krydder, skulle visserligen mera afmatta och ödelägga krafterna, än

up-

(1) För den skul bör spjället icke stängas i rummet hos en barnaföderska, utan en lagom värma underhållas med liten och ständig eld i kökelugnen eller på spisen; ej eller böra flera personer, än som behöfvas til den vändandes hjelp och skötsel, vara inne och fylla rummet med sin andedrägt och utdunstning, som bortskämmer luften.

(2) Såsom bränvin, Vin (utom kanske litet Rheniskt i théevattn), Caffé m. m. hvarmed en del sårre Barnmorskor så gärna fågna sina patienter, ofta kanske, för at få med.

uphjelpa dem. På Accouchemens-Huset, hvar-
 est skörseln är inrättad för fattige och således
 icke onödigt kostsam, låte vi sådana barnafö-
 derskor njuta litet i sänder af godt svagdricka
 med bröd kokadt eller et svagt äggöl. Barna-
 föderskor af bättre förmögenhet, kunna väl
 få lof at tilfridsställa sig med någon ting smakeli-
 gare; men ej af annan beskaffenhet, än lindrigt
 födande och styrkande, utan at uphetta blodet.

Spasmer eller *krampaktigheter* i Lifmodren
 och underlifvet hindra ofta förlofsningsarbetet
 och göra det oordenteligt med falska och
 fåfånga värkar. Desse spasmer kunna af åtskil-
 lige orfaker upkomma: för mycken retelighet
 gör barnaföderskan skickelig at lått få dem;
 kommer der til antingen *blodfullhet* eller
svaghet och brist på våtskor, så upväckas
 de så mycket snarare, ej allenast af den ret-
 ning, som Lifmodrens sammandragningar för-
 orfaka, utan äfven af åtskillige andra anled-
 ningar, i synnerhet finnesrörelser (3), eller
 Barnmorskans otidiga konstlande och bråkande
 med barnaföderskan.

Y 2

Man

(3) Därföre föker man gärna på allt sätt at trösta och
 upmuntra en barnaföderska, samt afhöja alla de
 händelser, som kunna oroa henne; och bör inga-
 lunda någon tillåtas at löpa med squaller til en så-
 dan person, än mindre tala om svåra förlofsningar,
 hvartil en del konstfärne äro så fallna, at icke
 en gång eftertankan om skadan kan afhålla dem
 från at recommendera sig med berättelser om sina
 storverk i den vägen.

Man har, vid spasmerne håfvande eller lindrande, affeende på hvad som förut är sagt om *blodfullhet* och *svaghet*; ofta gör sedan et eller annat klistir til fyllest; men i synnerhet kommer något *opiat* väl til pass, då man derjemte söker, genom tyfthet och minskad dager i rummet, at befordra den vändande til någon hvila och sömn. Reteligheten blir derigenom minskad, krafterna förnyade, spasmerne uphåra och råttta värkar inställa sig. Det är ofta vid sådane tilfällen nödigt, at icke vara försam i dosis af opiat; men här fordras Läkarens omdöme, emedan medlet icke kan anförtros åt Barnmorskor (4). De hafva gjort sin skyldighet, när de iakttagit och rätteligen använt hvad förut är sagt om *åderlåtning*, *luftens* och *klådernas beskaffenhet*, *klistir*, *det som*

(4) Jag har likväl ofta här i Stockholm öfverkommit, at Barnmorskor (dock af de sällre och mindre förnuftige) tagit til sig et sådant recept, af mig eller någon annan Läkare föreskrifvit, förmodeligen i tanka, at dermed, på egen hand, kunna hos Barnaföderskor skaffa sig anseende; men Herrar Apothekare låra säkert, enligt sin skyldighet, icke på et recept, som ej är skrifvit samma dag, med Läkarens egenhändigade namn eller ock dess förnyade påskrift, utlemna detta eller dylika medel, som med mera gränslagenhet måste brukas, än af en Barnmorska eller någon annan än Läkare kan väntas. Måne likväl den försiktigheten skulle vara öfverflödig eller ur vägen, om Läkaren på receptet gifve tillkänna, at det skulle behållas kvar på Apoteket, för at icke i Fuskörinnors händer blifva farligt?

som förtdres m. m. samt då de tillika låta barnaföderskan njuta behörig hvila, utan at af deras bestålsamma och ofta grofva handterande blifva utmattad. Det är äfven om nyttan här af, som man genom dagelig ärfarenhet uti Accouchemens-Huset öfvertygar de därstädes tildanande Barnmorskor; och ingen tvifvel, at de ju med et sådant förhållande komma at i Lands-orterne, där de blifvit antagne, afböja många olyckor, som en håremot stridig och förvånd barnaföderskornes skötsel fordom åstadkommit, så framt de icke äro nog svage eller egennyttige at låmpa sig efter folkets fördomar och handla tvårtemot hvad de hafva lärdt och med framgång sedt brukas. Man finner lätteligen, ato m en Barnmorska skal vara skickelig at fälla et förnuftigt omdöme huru den våndande bör skötas, måste hon bland andra kunskaper, i synnerhet hafva den, at af pulsens beskaffenhet kunna utröna: om där är blodfullhet, brist på våtskor, feber m. m. och det är äfven färdigheten häruti, som hon uti Accouchemens-Huset bäst kan århålla, både genom undervisning och stundelig öfning.

Utom de upräknade orfaker til et långsamt förlofsnings-arbete, gifvas ännu många, såsom: *Bäckenets elaka beskaffenhet, äldren, särdeles hos förstföderskor, lifmodrens snedhet, himmorns seghet, fel i fostrets läge, nasvelsträngens snårningar m. m.* Men det är utom mit ämne och nog afhandladt i Accouchemens-Böcker, såsom

Siphra och *Pua* (den förbättrade uplagan af år 1777). Jag torde likväl vid tillfälle åfven komma at nämna något i afseende på desse omständigheter, i synnerhet då händelser förefalla, uti hvilka man vet at skadelige fördomar ännu äro rådande, eller årfarenheten har öfvertygat, at åfven de i sednare tider godkände principer, äro mindre säkre och nyttige; åtminstone skal jag taga mig den friheten at säga mine oförgripelige tankar, alltid likväl färdig at utbyta dem mot bättre.

Man lär förmodeligen icke lägga mig til last, at jag, för at befordra förlofsningar, icke recommenderat så kallade *drifvande medel* eller sådana, som man trodt äga den kraften at skaffa och öka barnvårkarne. De hafva så mycket mindre blifvit nyttjade vid *Accouchemens-Huset*, som man länge varit öfvertygad, at desse medel i allmänhet äro onyttige, ofta ganska skadelige; men deras intagning och naturens verkan hafva ibland på en gång inträffat, och det har skaffat dem et oförtjent namn och förtroende. Sådan lär ock utan tvifvel händelsen hafva varit med Grefve CAGLIOSTRO's medel: *pour faire sortir un enfant* (Se p. 329.) Hos oss äro vi, lyckligt vis, tåmmeligen fria för så lysande specifika.

Jag har ock icke gifvit förslag på *im-bad*, hvilka af ålder varit brukade til förlofsningens befrämjande: ty ehuru jag ej aldeles vil neka möjligheten, at de ju någon gång kunnat

göra

göra gagn; så hafva de likväl, mig verterligen, icke blifvit nyttjade uti Accouchemens-Huset, och det, emedan man ansedt fördelen af dem mera giffad och osäker, än skadan, som de kunna åstadkomma genom den förkylning om underlifvet, för hvilken qvinnan därvid så ganska lätt är exponerad. Sällan kunna *smärjningar* uti modermun och slidan vara nödige, om icke vid en betynnerlig desse delars torrhet, som icke gärna är annat än en följd af otidigt handterande.

Jemte en god skötsel, är tålmod, när qvinnan ej är i någon fara, det bästa medlet. Ofta hafva Barnaföderskor vändats 2 til 3 dygn på Accouchemens-Huset, och förlofsningen blifvit naturlig och lyckelig för både moder och foster; då troligen kunnat hända tvärtom, i fall man nyttjat konstig hjälp, hvilken, ehuru mycket den recommenderas af dem, som dermed vilja lyfa, likväl aldrig blir mit råd at tilgripa, så länge inga andra omständigheter göra det nödvändigt, än blott de plågor förkortande hos qvinnan, som icke äro farlige, ofta drågeligare, än en ovand slutar af hennes otålighet.

(Slutet af denna §. en annan gång.)

Om en Prolapsus Vaginæ med kalbrand; af J. A.

En qvinna på Ladugårdslandet, 18 år gammal, första gången i barnfång, af klen och

spenlig kropps beskaffenhet, rådförde sig i början af sifftledne Julii månad med en af de skickeligare Barnmorikor här i Stockholm, som vid undersökningen förmärkte en ovanlig prolongation af en ruga vaginæ på högra sidan, hvartil ej qvinnan visste någon orsak, utan trodde det vara et fel, som från de yngre åren hade henne åtfölgt.

Denna Barnmoriska kallades åter den 27:de samma månad, för at vara henne behjelpelig vid den då instundande förlofsningen. Fostret båd låter; men hon förlöstes dock utan särdeles möda, från en lefvande flicka kl. 8 om aftonen.

Under förlofsnings-arbetet hade henne flere gånger öfverkommit qual i magen med kråkningar, hvilka så mycket mindre väckte någons upmärksamhet, som de efter förlofsningen genast uphörde; men efter 3 timars förlopp, sedan Barnmoriskan lämnat henne väl skött, råmmeligen munter, stilla och med böjelse för sömn, återkommo kråkningarne samt tillika med dem spasmer i underlifvet och lifmodren, som helt och hållit liknade de råtta eller krystvärkar. Hon kastade sig ock nu, tör hända nog vårdslöst, i fången med håftrighet under råta krystningar och kråkningar ömsom, hvaraf hände, at hon snart sjelf började märka, det något förmedelst värkarne präflades småningom fram; men ju längre det led, desto större blef den utträngde delen, och då

då först kallades Barnmoriskan å nyo, hvilken vid sin ankomst, håpen och villrådig, bad dem kalla en Läkare.

Af denna anledning kom jag til henne kl. vid pafs 2 om natten och befant qvinnan hafva då och då kråkningar, men dock mera ofta ordentelige värkar, hvilka voro så starka, at hon emot sin vilja nödgades dem med krystande underhjelpa. På högra sidan af hennes yttre födsloedlar var en aflång svulst, stor ungefär som en i tuklufven Melon af de större, slät och spånstig, men tillika hård, på öfversta delen af des convexité, så vål som ock emot perinæum, var färgen djupt mörkröd, det öfriga ljufare.

Som svulsten hade placerat sig på högra sidan, och framifrån bakåt, så innefattade den högra labium vulvæ, nympha och en anseelig portion af vagina på samma sida, samt perinæum ända til anum. Emellan svulsten och vänstra labium kunde man utan särdeles svårighet upföra 2 a 3 finger uti vagina, dock icke långt up; ty sjelfva Lifmodren var nedprålad i nedra Bäckenet, och omöjelig at kunna uppskjuta. Reposition af den utträngda vagina försöktes, men kunde dock ej skje i anseende til svulstens storlek och den stramning huden genom des updrifvande var författ uti, hvaraf hände at då man äfven lindrigt trykte den samma ville genast det spända skinnet ramma; och ehuruval man, i fruktan för laceration,

ej med all nödig styrka förfökte reposition, så blef man dock kl. 7. samma morgon, då Hr. Doctor HALLENBERG var god och med mig såg patienten, varse, at huden på öfversta delen af svulsten råmnat til vid pass 2 tumms längd, hvilken öppning dock endast var superficial. Wi kommo då öfverens at afstå med repositions-förfök, och rådde qvinnan til åderlåtning, som skedde på armen; en kylande regime och nitreuse pulver föreskrefvos; på den updrefne vagina lades lappar doppade i *Blyvatt* och ofta ömsfade; lifvet hölls öppet med lindrigt afförande medel, då det tarfvades. Under det hon nyttjade detta, hade hon en inflammations-feber; men ej särdeles stark. Qvinnans fattigdom och brist nästan på all ting, gjorde, at hon nödgades vid egit bröst stilla sit barn, hvilket, utom litet torsk, under hela modrens sjukdom, mådde väl och fostrade sig. Då första veckan var framliden såg man tydeligen at kallbrand var oundvikelig. Pulsen kändes ännu snäll men mera låg. Hon fortfor likväl nästan 3 veckor med embrocationer af *Aqua saturnina*, och sedan påströddes en blandning af *pulv. Cort. Chinæ* och *Camphert*; invårtas gafs henne äfven en gång *China-Decoct*, men för desz fattigdom nödgades hon dermed snart afstå; utvårtas brukades China med Camphert oafbruret. wid 4:de veckans slut, förmärktes tydeligen början til separations linea för kallbrand, som

som intagit et stort stycke, fårdeles öfverste delen af svulsten; men ej så mot anum, dit denna linea ännu icke stråkte sig; men d. 27 Augusti, då Herr Professor KRÅAK, som nyls hemkommit från landet, och Hr. Doct. HAGSTRÖM gjorde mig följe til patienten, var hela den gangrænerade svulsten separerad, at den utan möda borttogs. Såret, som nu var af en fingers längd, förbants efter konstens regler, med *digestiv*, hvilket ömsfades så ofta urinen afgeck, vid hvars låtande hon aldrig hade någon svårighet. Det gangrænerade, som ännu var kvar, afföndrades lyckeligen genom suppuration, utan betydlig feber, och såret skickade sig ganska väl, oansedt Röt månaden och den då varande hettan jemte den sjukas vistande i et ganska litet rum tillika med sin moder, man och det späda barnet, samt brist på både förmåga och vilja at hålla snygt, gäfvoföga hopp om lyckelig utgång. Trenne månader efter barnfången, sedan hvilken tid man icke sedt henne, var ganska litet af såret öppet, hon hade tagit hull och mådde fullkomligen väl.

Wid undersökningen, som då för sidsta gången anställdes, fants högra labium vulvæ oskad, men nympha til $\frac{1}{3}$ vid pafs borta. Vagina på högra sidan tycktes aldeles vara förlorad, och en tunn cellulosa upfylla dess ställe; Lifmodren var i nedra Bäckenet nedträngd, så liggande, at orificium kändes up mot Isbenet til venster och

och cervix med corpus djupare ned och bakåt till höger, samt rycktes ej vilja gifva sig undan vid påtryckning, hvilket alt, torde hända, kom af vaginæ förkortning till största delen.

Utdrag af et bref till Kongl. Collegium Medicum från G. Ö. dat. Ronöholm d. 5. Nov. 1781.

Förledit år d. 10 Nov. kantrade öfstocken med en Torpare uti Edbo-viken och han föll i vattnet. En hustru, som från stranden såg olyckan, gaf bud hit till Ronöholm, hvarifrån hjeip utskickades och Torparen blef, efter 1½ timas sökande, uptagen såsom död. Sedan lät jag med försigtighet bära honom up i Fiskarestugan, skåra af honom kläderna (emedan lem-marne voro förstelnade) och lägga honom i en säng. Som Instrumenter felade mig, så måtte jag nyttja en panna för att blåsa luft i hans lungor. Kroppen gneds med varma händer och torra yllekläden. Kliftir af tobaks-rök fattes flera gånger med god verkan. Nåsbarorne kitlades med en fjäder doppad i brännvin och snus. För öfrigt följde jag i det noga ste, och så vida omständigheterna medgafvo, den underrättelse, som Kongl. Coll. genom sin prövårda omsorg för allmänhetens hälsa och lif, lätit antekna uti Almanachan för år 1780. — Detta alt hade den lyckeliga verkan, att Torparen, efter 4 timars outhärlig skötsel, kom sig före och talade med full sansning, klagan-

de

de endast öfver svår hufvudvärk, som dock gaf sig genom åderlåtning. Dagen efter hade han den styrka, at han utan hjelp gick til sin hustru och har sedan ej känt någon olågenhet.

Anmärkningar vid drunknade personers uplifvande; af J. L. O.

At så fällan här i Residencet drunknade personer kunna återställas til lif, kan väl omöjliggen hårröra af bristande anstalter, sedan Öfver-Ståthållare-Embeter med så utmärkt nit derföre förgt och Residencets Läkare med så mycken villighet dervid visat sin mennisko-kärlek. At et onaturligt *brånvins-supande* hos gemene man torde vara svåraste hindret, det hafva 2:ne händelser gifvit mig anledning befara: För ungefär 6 år sedan mötte jag, tillika med Hr. Gen. Dir. och Ridd. AF ACREL, en karl midt på Kongsholms bron, som i vår åsyn störtade sig i sjön; uptagen inom få minuter, blef han genast förd til det nära derintil liggende Kongl. Lazarettet, hvarest man med alla möjliga medel fökte återställa en så nys drunknad; men alt förgäfves. Följande dagen öppnades liket, då magen fants upfylld med *brånvin*, och man fick äfven veta, at sidste vandringen i hans lefnad varit directe från *krogen* helt öfverlastad: — Herr Lif-Med. HALLMAN har äfven sjelf varit åsyna vitne, at en hustru, från *krogen* kommande, fallit i vattnet och, ehuru
inom

inom 5 minuter uptagen och på alt uptänkeligt sätt, skött, icke kunnat återbringas til lifvet. Hon var ock känd för fylleri och oordentlig lefnad.

När nerver och blodets omlopp äro af en så elak diät retade, så upkommer, efter min oförgripeliga tanka, et så svårt hinder, at alt *physiskt* bemödande icke hjälper hos de i sådan belägenhet *drunknade*, och det *moraliska* fåfängt användes hos dem som skulle göra biträde vid hamnar och stränder, på de ställen, hvarest icke, såsom här i Stockholm, vissa personer äro der til förordnade, utan hjälpen skal århållas af dem, som händelsen låter vara tilstådes och hos hvilka dryckenskap ej fallan ökar envisheten i den fördom, som så ofta hindrar gemene man, at lägga hjälpsam hand vid dem, som olyckligen äro omkomne och för döde ansedde.

Utdrag af et Bref från G. L. til J. K. daterat Stockholm den 13 Nov. 1781.

I mitt förra bref af den 6:te Maji innevarande år (*Se Band. I Sid. 394*) låfvade jag lämna någon underrättelse om den verkan det frosapulver kunde medföra, som af Hr. Baron von HUPSCH blifvit utifrån hitskickat; och jag får nu til någon del fullgöra mitt löfte.

De tvenne Paqueter jag bekom, det ena af Kongl. Colleg. Medici Notarius Hr. Döct.

WICK-

WICKMAN, det andra af Hr. Doctor Roos, som tillika med mig besökt patienterne, voro endast tillräckelige til 3 eller 4 frofs-sjuka; men ingen af dem, som brukade detta medel, kände ringaste förändring i sit tillstånd, än mindre blef frofsan derigenom borta eller botad, ehuru det med all grannlagenhet bruktes efter Hr. VON HUPSCHE'S föreskrift: Således har jag funnit onödigt, at beskrifva hvar händelse särskilt.

Det enda jag under detta medels brukande fann märkvärdigt var: at en fru vid 30 års ålder, som någon tid varit besvärad af *Quartan*, och som i 3 månader saknat sit *ordinaire* återfick det samma under detta pulvers bruk, och, efter all liknelse, med en *abortus*.

Hon klagade väl vid medlets fortsatta bruk, öfver någon qvålning och brännande i magen; men jag säger dock ingalunda, at detta frofs-pulver bidragit til den nämnde *abortus*, emedan mycket annat kunnat vara dertil orsaken: på vift fått skulle jag ock då motsäga mig sjelf, i anseende til de gifsningar jag i mit förra bref yttrade, om detta pulvers beståndsdelar; men jag har endast i förbigående velat nämna denna händelse, efter jag intet annat besynnerligt hade at säga om detta pulver.

Hvad jag önskar, är det, at man framdeles måtte undgå at emottaga flere dylike utländske medel, i synnerhet om de mycket berömmas och utgifvas för ofelbare; men dock

ej visa bättre verkan än detta, eller komma från en man, som, ehuru annars berömmelig, icke är' känd för grundad kundskap i Medicinen, om det än vore beledfagadt med den aldrastörsta välmening.

Befordringar och Nyheter.

Under den 12 Augusti detta år har Kongl. Maj:t i nåder utnåmt Hennes Kongl. Maj:t Enke-Drottningens Lif Medicus, Hr. Doct. ANTON HOFFMAN til sin tjenstgörande Lif-Medicus och Vice Præses i desß Coll. Med. efter nuvarande Bergs-Rådet Herr Doctor N. DALBERG.

Affessorns namn och värdighet hafva, genom Kgl. Maj:ts öpne Nådiga Bref, århållit: Provincial-Medicus Hr. Doct. ER. NORDBLAD, Prov. Med. Hr. Doct. PEHR TILLÆUS och Hr. Doct. AND. SPARRMAN, lika med Affessorer uti Kgl. Coll. Medico.

Döde åro: Med. Doctorerne Hr. D. H. SÖDERBERG i Eskilstuna d. 10 siffladne October och Hr ISAC UDDMAN d. 23 samma månad i Upsala.

Under d. 29 October har Artis Obstetriciæ Professoren Doct. JOH. KRAAK århållit Nådigt afsked ifrån samma sylla.

Herr Professor FERBER i Miatou har denna sommar, på Konungens af Pohlen nådiga aumodan, gjort en resa til Polska Berg-verken, hvarföre han, utom fria respenningar och förplågning, af Konungen haft den nåden emottaga en Brillant-ring om 1000;de Ducaters värde.

Lettre sur les Expériences des Fric-tions Glaciales pour la Guérison de la Peste, et autres maladies putrides. Par M. D' SAMOILOWITZ, Assesseur des Colléges de S. M. IMPERIALE de toutes les Russes, Doct. en Medec., Chirurgien-Major du Senat de Moscou, et membre de la Commission contre la Peste. A Paris chez Le CLERC, Libraire, 1781. Sid. 54. 8vo.

Detta är et bref rörande *Pestén*, som var gångse och dödande i Ryssland 1771, jämte et utdrag af en afhandling, som innom kort tid i samma ämne lofvas, så väl som en beskrifning om de så kallade *Expériences Glaciales*, hvilka af HENNES RYSKA KAISERL. MAJ:T. blefvo anbefalte at brukas uti Pest-Hospitalerne. Förfök, hvilka med framgång blifvit nyttjade, och som torde hafva lika nytta uti andra rötande sjukdomar.

Herr S. upmuntrar likasom uti et företal eller särskilt bref, daterat Paris den 1 Sept. 1781, alla berömde Läkare i Europa, at genom Theorien uplysa den nytta erfarenheten visat i anseende til *Rötan*, men i synnerhet kölden och gnidandet med *Is*; samt sedermera lämna honom svar, eller låta införa det uti *Gazette de Santé*, eller någon annan *Europeisk Journal*. Bör man icke, säger Han, införa dessa nya ärfarenheter, uti alla medicinska böcker, under namn af *Antipestilentiale CATHA-*

RINÆ II? äfven som man derstädes tilförne brukat nämna *Aqua Reginae Hungariae &c.*

Härefter kommer Herr S. til utdraget af den utlofvade afhandling om Pesten, hvilken kommer at bestå af 3ne nog vidsträktade delar o. s. v. Han lämnar sedan anmärkningar öfver 3ne händelser i Pesten, hvarvid Isgnidningar blifvit brukade, samt andra medel, såsom kinnan &c. Altid med lyckelig utgång; den första uti Kloster-Hospitalet *Ougréschinsky*, den andra uti Hospitalet vid klostret *Symonowsky*. Sluteligen anför Han några anmärkningar om nödvändigheten och nyttan af Pestens ympande hvarom han framdeles tänker lemna nogare och omständeligare underrättelser.

(Recensenten önskar af alt hjerta, at nyttan af dessa *Frictions Glaciales* eller *Isgnidningar*, åtminstone i Pesten, måtte sent eller aldrig uti dess kåra fädernesland komma at försökas!)

G. L.

Om det Publika Barnbörds-Huset (Slut af 5te S. från p. 343).

Jag har förut (p. 268) talt om *quinnans ställning til förlossning*, och därvid utdömt den sittande i Barnmorske-Stolen; men recommererat den liggande (p. 273) och håldre på ryggen på sida (p. 274) utom vid särskilda och befynnerliga händelser (p. 275). Jag har äfven sagt huru snart den födande bör förmås til en viss stäl-

stälning (p. 336) samt huru hon under förlossningen bör skötas. Nu återstår af denna §. (a) at omtala *sättet huru Barnaföderskorne blifva förlöste, eller rättare: hvad hjelp man gör dem för at få fram barnet och efterbörden, hvarvid äfven några anmärkningar komma at inflyta om det nyfödda barnets första skötsel.*

Vid *naturlig förlossning* (b) har jag redan (p. 270) förkastat alt bråkande med Barnaföderskan, och det vore önskeligt, at kvinnor, som äro i barnsnöd, ville visa sig sjelfve den barmhärtigheten at afslå all annan hjelp, när de äro i *naturlig förlossning* stadde, än den,

Z 2

som

a) Enligt antagen plan (p. 2) återstå ännu 4. §. §. af denna berättelse; men dels har man hittills endast et blott hopp, at denna Wekoskrift kommer at fortsättas, och dels torde omständigheter, sedan jag århållit Nädigt afsked från Accouchemens-Professionen, sätta mig ur stånd at helt afbörda mig detta löfte; hvarvid ock respective Läsare ingen ting låra förlora, i synnerhet om en Efterträdare skulle med skickeligare hand vilja börja där jag slutat. Hvad som kunnat tjena Almånheten til uplysning (hviket jag egenteligen påsyftadt), är hufvudsakeligen at finna i dessa 5 §. §. Jag får äfven här påminna at berättelsen endast sträcker sig til den 23 Junii år 1781, och at således de ändringar och förbättringar, som sedan den tiden händt eller framdeles kunna hända uti Accouchemens-Huset, icke måtte härmed förblandas.

b) Om ingen annan talas i denna §. och jag menar här sådane förlossningar vid hvilka alt å modrens och fostrets sida har sitt naturliga skick, utom en mer eller mindre förlossnings-arbetets långsamhet.

som här skall blifva omtalt; men dels sakna de kunskap, dels hindras de at öfvertygas under en orolig åtrå at slippa sina plågor, och intagne af den fördom, at mycken hjelp är både nödig och nyttig (c).

Uti Accouchemens Huset, hvarest man blott har mödan för arbetet, skulle jag snart låta förebrå mig, at jag för egen bequämlighets skull blifvit en fyllolös tilskådare vid naturlige förlossningar, om jag icke kunde åberopa mig at hafva hämtat första principerna til et sådant förhållande af mina Herrar Företrädares Herr, Profess. v. *SCHULZENHEIMS* och Herr Assess. *RIBBENS* mogna undervisningar och handledning, och årfarenheten uti Accouchemens-Huset har mer och mer öfvertygat mig och förmodeligen alla dem, som derstädes i konstens utöfning sökt vinna skickelighet, at det biträde man vid naturliga förlossningar behöfver göra barnaföderskor, nästan endast består i et försiktigt förekommande af all skada, och ingalunda i något arbetande för at få fram *foster* och *esterbörd*.

Sedan

c) Af sådan orsak blifva, i synnerhet bland Almogen på landet, de Barnmorskor ofta för odugeliga ansedde, som icke bråka ock arbeta mycket med Barnaföderskan, och jag har haft flere bref ifrån dem, som under min tid blifvit tillårde, däruti de beklaga sig, at de icke blifva brukade vid förlossningar, just af det skälet, at de, som folket säger, *icke bjelpa*.

Sedan, under god skötsel och nödigt tålmod, med förlossningen hunnit så långt, at fostrets hufvud börjar trycka på yttre delarne; så är den bitrådandes enda göromål, at under värkarne med flata handen gifva *Mellangården* nödigt stöd och förekomma des s remnande. Äro värkarne mycket klena, kan ock den födande, i proportion af sina krafter, med egne bemödningar och Krystande nu underhjelpa. Fostrets hufvud får för öfrigit af sig sjelf frambrista och om axlarne jemte öfrige kroppen icke straxt följa, som dock vanligen händer; så afbidar man en ny värk eller sammandragning i Lifmodren til fostrets fulla framdrifvande, hållande immedlertid hufvudet uti bägge händer stadigt nedåt, utan någon våldsam dragning; och under alt detta är den som förrättar förlossningen sittande på en stol eller sängkanten, vid sidan af eller något framför den födandes närmaste knä.

Man kunde tycka dessa anstalter vara så simpla, at det knapt lönat mödan tala om dem; det är ock sant; ingen ting kan vara simplare än det som fordras til en naturlig förlossnings förrättande; men olyckligt-vis är det just simpliciteren, som behöfver framdragas ur et mörker af 1000de konster, med hvilket okunnighet, vålmening, fördomar och egennyttigt charlatanerie beträkt sjelfva enkelheten af denna naturens så egna och så almånna förrättning, och det ej allenast i forntiden, utan ännu i denna

dag, til trots för alt hvad skickelige Lärare i Förlossnings-konsten talt och skrifvit däremot. Huru träffar man icke ofta här i Sjelfva Residencet Barnmorskor, som nog okunnige för at tro, det de med blotta händerna, vid naturlig förlossning, kunna draga fram fostrets hufvud, arbeta, runka, ståncka och fålas, så at svetten står dem på pannan? och om axlarne något uppehållas sedan hufvudet framkommit, hvad blifver der icke för en förskräckelse? Moder-mun har dragit sig tilsamman framför axlarne omkring fostrets hals, heter det (d); hvilken olycka! man drar på den arma barnhalven; man påtar med fingrarne hårs och tvårs in uti vagina; kort sagt: Barnmorskan vet ej hvad hon gör; men fjåskar dock mycket och uträttar intet, förån en vårk eller sammandragning i Lifmodren kommer, som lätt afhjelper faken, och då blir man ej mindre af sig sjelf, än af Barnaföderskan helt oförtjent prisad för arbetet. Jag vil likväl medgifva, at händelser, ehuru högst sällan, kunna förekomma, då åfven vid naurlig förlossning, någon hjelp af en skickelig hand kan vara nyttig, ehuru icke gärna nödvändig, så väl i hänseende til fostrets hufvud, som des axlar; men, efter min oför-gripeliga tancka, vore det nästan väl, at derom aldrig blefve talt vid Barnmorskors undervisning; ty hvad de hafva hört kunna hån-da

d) Bör räknas bland Vetenskapens spök-historier.

da vid en af 1000de förlossningar, det tycka de sig sedan helt vist träffa vid hvar rode; och som de alltid öfverdrifva sin hjälpsamhet, samt desutom icke gärna kunna blifva capable af et riktigt omdöme, så hånder, at de med den kunskap man velat gifva dem, göra långt mera skada än om de blifvit lemnade i okunnighet om handgrep, hvilkas nytta är så ganska fällsynt och nödvändigheten oftast inbillad.

Sedan barnet kommit til verlden, är den hjälpen oundgänglig: at skilja det från sitt sammanhang med Lifmodren, eller moderkakan det är: *nafla* barnet. Vid denna operation hafva följande omständigheter de sednare åren på Accouchemens Huset blifvit i akttagne: Man afklipper Nafvelstrången på vanligt afstånd ifrån barnets buk; sedan fattar man om honom tåt vid buken med 2ne fingrar af ena handen, och med et par af den andra utklåmmes och stryckes all bloden ur nafvelstumpen, hvarefter den på vanligt sätt ombindes (e). Detta sätt at afklippa strången och göra den vid buken quarblifvande stumpen ledig från blod, innan den ombindes har man utöfvat i anledning af de fördelar, som en del Auctorer därpå lofva, såsom: då
Herr

e) Den större delen af strången, som är quar vid moderkakan ombindes icke med mindre ännu et foster är tilstådes, eller ock bloden mycket stridt rinna ur honom, hvilket dock til måttelighet har den nytta med sig, at moderkakan faller i hop och lossnar lättare. Jag blendar mig ej uti de disputer som detta ämne förorsakat.

Herr *LEVRET* menar, at den hos späda barn så vanliga *Gulfoten* därigenom gemenligen skal kunna förekommas; Herr *BAJON*, at *Tetanus maxillae* hos barn på detta sätt såkraft afböjes, och andre; at elake Koppor derigenom förekommas. Men hvad de 2:ne första sjukdomar angår, neml, *Gulfot* och *Tetanus*; så är vißt, at jag icke funnit dem mera sålsyn-te på accouchemens-Huset sedan man vidtog denna methoden, än förut; och i hänseende til *koppor*, har man inga observationer ännu kunnat anställa; men torde hända det framdeles låter sig göra på Barnhusen (b), och önskeligt vore då, at fördelen måtte blifva mera verkelig, än man kan förmoda! Imedlertid hör detta sätt at naffa barnen bibehållas, emedan det åtminstone medförer den nytta, at strängen blir ledig, hopfallen och mister en hop slem, som eljest plågar gifva anledning til bandets losnande; och desutom kan ingen skada häraf upkomma, när man gör det med ofvannämde försiktighet och aktar sig både för *blödning* (g) och strängens *dragande*, utan at hålla

f) På de ställen, hvarest Accouchemens-Huset hafva för alla uti dem födde barn, sina egna Barnhus, såsom ej längre ifrån oss, än i Köpenhamn, är tillfälle at göra många nyttiga observationer.

g) När barnet har lidit mycket under förlossningen, stått länge i klämna med hufvudet eller haft Nafvelsträngen hårdt åtsnörd kring halsen samt deraf ser blårödt och upsvåldt ut i ansigtet, plågar man lik

hålla om honom vid buken, hvarest den eljest kunde afryckas, eller, efter Herr *WRISBERGS* tanka, åtminstone anledning gifvas til Nasvelbråck. — En annan fråga är: huru snart Nasvelstrången bör afklippas? Om barnet genast vid sin ankomst i verlden genom starkt skrikande gifver lif och andedräktens färdighet tilkänna, plågar man i almänhet straxt nasla det; men om det tvårtom gifver litet eller intet tecken til lif, och likväl ej af röta m. m, bår såkra dödsmärken, så är vanligt, at, under allehanda förfök til des uplifvande, så länge dröja med naslingen, som någon bultning märkes i strången

Z 5

gen

som göra det en åderlåtning med at släppa något blod ur Nasvelstrången; men Hr. *White* fördömer denna methoden såsom högst skadelig, öfvertygad som Han säger, af mycken erfarenhet, at man dermed icke befordrar Barnets uplifvande, utan tvårtom dödar det. Jag har sedt bägge delarne hända både när man gjort och när man underlåtit denna Operation, och kan således icke bestyrka någotdera med egen erfarenhet; en olågenhet, som är nog almän i Läkare-konsten och gör, at medel af stridig natur blifva ömsom recommenderade för lika verkan. Men at sluta *a priori* tyckes väl icke någon elak verkan kunna följa af en måttelig blödning ur Nasvelstrången vid sådane tilfällen, utan snarare den nytta man påsyftar, neml. hjernans lättande från öfverflödig blod, af hvars tryckning *slag* eljest kunnat befaras. Jag vil påminna mig, det äfven någon til barnets uplifvande recommenderat blodens tillbakaskjutande ur Nasvelstumpen in i barnets ådror. Så stridiga metoder alstras af speculationer.

gen, och Herr *WHITE* är af den tankan, at om man gör det förr, blifva påföljderne där-af ganska farlige. Men årfarenheten har på *Accouchemens-Hufet* öfvertygat oss om veder-spelet och at man icke bör dröja med strängens afklippande, antingen barnet gifver fulla tecken til lif eller icke. Man tyckes äfven här-til hafva goda skäl af den anledning, at ehuru bultning i strängen gifver tilkänna, det blodets lopp ifrån fostret til moderkakan genom arterne går för sig, är man likväl osäker om den kommer tillbaka til fostret genom Venen i synnerhet om moderkakan lösfnadt, och så-ledes skulle barnet kunna förblöda. Bästa sättet at uplifva sådane barn, som hafva an-seende af döda, har man funnit vara: at skyn-da sig med dem uti varmt bad, (h), flitigt tvätta, gnida och med varmt vatn begjuta dem på hufvudet, som bör hållas uphögt öfver vattnet: hvarjemte uti anfigtet då och då kan stänckas litet kallt vatn; och bör man icke snart förlora hoppet at vinna sit ändamål: ty det har händt, at man efter en half eller hel ti-mas sådant arbete fått den angenäma belöning, at se et förloradt gifvit barns lif åter upvakna, utom i de händelser, då förlossningen varit onaturlig och man har nödgats använda för
mycket

h) Til sådant behof påsattes alltid vatn at värmas, när någon är i begrep at föda barn på *Acc. Hufet*, och en aflång måttelig stor *Balja* finnes där at bada barnen uti.

mycket våld på fostrets hals, för at få ut hufvudet. — At genom fostrets mun inblåsa luft i desf lungor, at hålla flyktige och starkt lukande faker under desf näsa, äro meddel af så tvedydig nytta, at jag för min del, icke gärna använder dem; men verkeligt gagn har man ofta funnit därpå, at ömsom bada barnet och ömsom uti någons knå låta det ligga och värma sig på lagomt afstånd för en eldbrasa, under lindrigt gnidande med varma linneklåden. — Hvad för öfrigt barnets första skötsel angår, så är därvid på Accouchemens-Huset ingen märkvärdig skilnad från almånna bruket, utom det at barnens insnörande i linda är, såsom en högstskadelig ofsed, icke tillåtit, utan blifva de endast löst insvepte uti en mantel; ej eller är någon vagga för dem at tilgå, utan små fångar, fastsittande vid mödrarnes, som är sagt p. 51.

Efterbörden följer de fleste gånger icke straxt ut med eller efter fostret; man måste således antingen med konst och våld taga den bort, eller öfverlemna desf utdrifvande til naturens åtgärd. Knappt någon lär vara okunnig om den fara man från äldsta tider trodt det hafva med sig, at icke straxt uthämta *Efterbörden*. Barnmorskor (några få undantagne som blifvit bättre undervisade eller låtit råttas sig) äro ännu i dag så intagne af denna fördom, at inga förestälningar kunna afvända dem ifrån en äfven så skadelig, som i deras tankar

tanka måsterlig beställsamhet i den delen (i); och såsom med lika envishet bundne vid Barnmorske-stolens nyttjande, kunna de i någon mån urfåktas, emedan Efterbördens snara uthåmtande är så godt som nödvändigt, när quinnan förlöses uti stolen (se p. 270).

Nödvändigheten at inskränka mig inom det rum, som är öfrigt för denna §. förbjuder at vidlöftigt omtala de svåra påföljder hos quinnan som et slikt förfarande kan åstadkomma och oftare både straxt och i längden åstadkommer, än de föreställa sig, som ledas mera af fördomar, än af förnuftets och naturens anvisning. Jag vil endast nämna: *blodstörtning, svåra eftervärkar, inflammation, svulnad, bulningar, kanske ock kråftaktige hårdheter i Lifmodren, m. m.* såsom ej allenast fannolike, utan ofta tydeliga alster af et groft och våldsam handterande vid efterbördens uttagande, hvilken om den icke af sig sjelf straxt faller i handen på en oförnuftig Barnmorska, hon alltid tror vara fastvuxen och i den så falska inbillningen vill affkala, hvarvid den arma
quinnan

i) Hos den Fru, som jag nämt p. 217. not. 4 måtte jag lemna efterbörden kvar i 5 eller 6 timar, hvaraf den oförsiktiga Barnmorskan spådde henne et olyckligt öde, som lyckligtvis slog felt, men jag har fått uterrättelse at denna Fru, under samma barnmorskas händer, beklageligen dött oförlöst sidstledne höst, och hon är åtminstone den 3die (neml. utom henne, en i Lund och en i Malmö) som på kort tid dött oförlöste i den Provinsen.

quinnan lider mera plåga och skada än man utan rysning kan tänka på, och likväl är hon, af enfaldig öfvertygelse, sin ämbetsdryga hjälparinna mycket förbunden för den räddning hon hör sig därigenom vara vederfaren.

Alt sedan Barnmorske-stolens afskaffande på Accouchemens-Huset (p. 273.) har man ej hos någon barnföderska med konst eller våld borttagit Efterbörden; det enda som blifvit gjort har varit en lindrig dragning eller blott spänning på nafvelstrången; om man då märkt moderkakan följa, så har dermed försiktigt fortfarits; hvarjemte quinnan då och då fått underhjelpa med frivillige påfsningar, tils efterbörden framkommit. Altid har man likväl genom undersökningar varit upmärksam på Lifmodrens förhållande, i fruktan af de händelser, då antingen modermun hastigt sammandrager sig at moderkakan följakteligen icke kan slippa ut; eller ock en krampaktig och ojemn sammandragning händer midt på sjelfva lifmodren och omkring moderkakan, hvarigenom denna senare inneslutes liksom uti en särskild säck. I sådanne fall är utan tvifvel angeläget at i tid använda en försiktig konstens åtgärd til Efterbördens uttagande (k).

Sedan

k) Om en sådan händelse blifvit försummad, är ofta nödigt at göra åderlätning och gifva opiater, innan man kan med handen öfvervinna de sammandragne delarnes motstånd och uttaga efterbörden; så framt man icke med en del Barnmorskor, är nog oförsiktig at bruka et våld, som kan ådraga quinnan de olyckeligaste följder både genast och i längden.

Sedan quinnan blifvit förlöst från foster och Efterbörd, får hon ännu hvila sig på förlossnings-sängen så länge nödigt pröfvas, blifva snyggad och lindad (1), samt ändteligen transporterad til sin rätta fång, på fått, som Herr Adjuncten, nuvarande Stads-Physicus, Doct. **TRENDELENBURG** omtalt uti sin Afhandling: *Om nuvarande sätt at sköta Barnsängs-Hustrur*, införd i 1:sta Bandet af denna Veckoskrift.

Väderleken och de måst gångbare sjukdomar observerade sidstledne Sept. Octobr. Novembr. och Decembr. månader i Stockholm.

- D. 1 Sept. halfklart, förmidd., eftermidd, mulet, 18 gr. varmt.
 2 - - klart, 22 gr. varmt. mot afton mulet.
 3 - - morg. mulet, 14 gr. varmt. Barom. 25, 60. klarnade åter, midd, 20 gr. varmt.
 4 - - morg. strö-moln, 13. gr. varmt, Barom. 25, 59. midd. 19 gr. varmt; eftermidd. mulet.
 5 - - morg. måst klart, 10 gr. varmt. Barom. 25. 58, midd. 14 gr. varmt.

6

1) Lindan är icke af de fordom brukelige, som flögos flera hvarf kring kroppen, utan endast gjord som et bälte med tungor, hvilka spännas och fästas med knapnålar. Lindan bör ingalunda hårdt åtdragas.

- d. - 6 - morg. klart 8 gr. varmt, lugnt Bar.
25, 67. midd. 16 gr. varmt.
- 7 - - morg. mulet, 9 gr. varmt, Barom.
25, 73. midd. 14 gr. varmt, klar-
nade til natten.
- 8 - - morg. klart. dimba vid marken och
öfver staden, lugnt, 9 gr. varmt.
Barom. 25. 86. midd. 19 gr. varmt.
- 9 - - måst klart, 20 gr. varmt, Barom.
föll. från 25, 91 til 25, 78.
- 10 - - morg. mulet, 15 gr. varmt, Barom.
25, 82. rågnade litet, men började
åter klarna midd. 19 gr. varmt.
- 11 - - midd. klart, lungt, 10 gr. varmt.
Barom. 26, 00. midd 17 gr. varmt,
mulnade mot aftonen.
- 12 - - morg. måst mulet, 15 gr. varmt. Bar.
25, 96. midd. klart, 21 gr. varmt.
- 13 - - morg. klart, 13 gr. varmt, Barom.
25, 94. midd. 21 gr. varmt.
- 14 - - morg. klart, 14 gr. varmt. Bar. 25,
70. midd. mot 22 gr. varmt.
- 15 - - morg. tjock dimba, 12 gr. varmt,
lugnt, Bar. 25, 53. sedan mulit, 20
gr, varmt.
- 16 - - förmidd. fuktig dimba, med fint dugg-
rågn, eftermidd. måst mulit 18 gr.
varmt.
- 17 - - morg. dimba, lugnt, 16 gr. varmt,
Bar. 25, 44. mulet, midd. 20 gr.
varmt.

- d. 18 - - morg. mulet, 16 gr. varmt Barom.
25, 37, midd. half klart, 19 gr.
varmt.
- 19 - - morg. mulet och dimba, lungt, 16
gr. varmt. Bar. 25, 34. men började
nu åter stiga utan något rågn, en-
dast måln och dimba, mot aftonen
rågnade dock litet, midd. 19 gr.
varmt.
- 20 - - morg. mul. med dugg-rågn, lugnt,
15 gr. varmt., Bar. 25, 47. midd.
17 gr. varmt.
- 21 - - morg. half-klart, 14 gr. varmt, Ba-
rom. 25, 46. sedan mulet med nå-
gre rågnskurar 18 gr. varmt.
- 22 - - morg. mulit, lugnt, 15 gr. varmt,
Barom. 25, 48. midd. 20 gr. varmt,
- 23 - - måst mulet, 18 gr varmt. litet rågn
om dagen men önnigt om natten.
- 24 - - morg. mulit och rågn, 14 gr. varmt.
Bar. föll i går til 24. 96, hvarvid
han åfven i dag står.
- 25 - - morg. mulit, 13 gr. varmt. Bar. 25,
23. sedan rågn, 18 gr. varmt, mot
aft. klarnade.
- 26 - - morg. klart, 16 gr. varmt. Bar. 25,
29. eftermidd. mulit med rågn.
- 27 - - morg. klart, 12 gr. varmt. Barom.
25, 65. mot midd. mulnade, 16 gr.
varmt, rågnaktigt mot aft.

- d. 28 - - morg. mulit med rågn, 15 gr. varmt,
Barom. 25, 49.
- 29 - - måst mulit och rågnade, 16 gr. varmt.
- 30 - - klart, 15 gr. varmt, Barom. 25, 73.
- Octobr 1 mulit med rågn, 12 gr. varmt, Bar.
fallit til 25, 48. aft. klart, 14 gr. varmt.
- 2 - - morg. klart 8 gr, varmt, lungt, Ba-
rom. 25, 54. eftermidd. rågnaktigt,
14 gr. varmt.
- 3 - - morg. mulit, rågnstånkte. 11 gr. varmt,
lugnt, Bar. 25, 49. sedan mulit och
rågnaktigt, 15 gr. varmt, mot afto-
nen klarnade.
- 4 - - morg. klart, 4 gr. varmt, lugnt, Bar.
25, 70. midd, 11 gr. varmt.
- 5 - - morg. mulit, 10 gr. varmt, Barom.
25, 55.
- 6 - - mulit med ömningt rågn om aftonen,
10 gr. varmt.
- 7 - - måst mulit, litet rågn med en ha-
gelskur, 9 gr. varmt.
- 8 - morg. klart, 5 gr. varmt, lungt. Ba-
rom. 25, 83. midd. 12 gr. varmt,
mulnade om aftonen,
- 9 - - mulit 9 gr. varmt, Bar. 25, 65. se-
dan klarnade, 12 gr. varmt.
- 10 - - morg. måst klart, 6 gr. varmt, Bar.
25, 84. sedermera mulit, 12 gr. varmt,
rågn om aftonen.
- 11 - - morg. klart, 8 gr. varmt, Barom.
25, 50. midd. 10 gr. varmt.

- 12 - - morg. klart, frost, 8 gr. varmt, lungt, midd. 10 gr. varmt.
- 13 - - morg. halfklart, 11 gr. varmt, lugnt.
- 14 - - aldeles mulet, 14 gr. varmt, Barom. 25, 79.
- 15 - - morg. mulet, 12 gr. varmt, Barom. fallet til 25, 65. midd. 15 gr. varmt.
- 16 - - morg. klart, 8 gr. varmt; rågnat litet om natten. Bar. 25, 24.
- 17 - - måst klart, midd. 8 gr. varmt.
- 18 - - morg. halfklart, 10 gr. varmt, Bar. 25, 30. midd. 12 gr. varmt.
- 19 - - morg. mulet, 5 gr. varmt, Barom. 24, 93. sedan klarnade.
- 20 - - morg. klart, 1 gr. kalt (under frys-puncten) Bar. 25, 05. midd. 3 gr. blidt.
- 21 - - mulet, om midd. 4 gr. blidt, lugnt, eftermidd. fnögade.
- 22 - - morg. klart, 4 gr. kalt, Bar. 24, 98. fnön ligger quar.
- 23 - - måst klart, Thermometern på frys-puncten.
- 24 - - morg. klart, 4 gr. kôld, lugnt, Bar. 25, 44. midd. 1 gr. blidt.
- 25 - - morg. mulet och fnö, 1 och en half til 2 gr. blidt, Bar. 25, 50. klarnade och blef kalt til natten.
- 26 - - i dagningen dimba, 1 gr. kalt, lugnt. Bar. 25, 70. midd. 4 gr. varmt litet våt fnö.

- 27 - - morg. mulit, 8 gr. varmt, litet rågn.
Bar. 25, 21. midd. 10 gr. blidt,
fnön geck-bort.
- 28 - - klart, 4 gr. blidt.
- 29 - morg. mulet, 1 gr. kalt, lugnt. Barom.
25, 46. midd. 5 gr. blidt.
- 30 - - morg. mulet, rågn, 6 gr. blidt. Bar.
25, 13.
- 31 - - morg. mulet och rågn, 5 gr. blidt.
Barom. 25, 95.
- Nov. d. 1 morg. mulet med rågn, 7 gr. blidt.
Bar. 25, 20.
- 2 - - morg. klart, 4 gr. blidt, Bar. 25, 45.
midd. 8 gr. blidt.
- 3 - - morg. mulit, 8 gr. varmt, Bar. 25, 25.
ymnigt rågn, men klarnade til natt.
- 4 - - rågnade något förmiddagen, men
blef sedan klart, 7 grad blidt. Bar.
25, 15.
- 5 - - morg. klart, 1 gr. blidt, men frost
på marken. Bar. 25, 45. 3 gr. blidt.
mulnade til natte.
- 6 - - morg. mulit, 2 gr. blidt, lugnt, litet
rågn om natten. Bar. 25, 44. sedan
6 gr. blidt och smått rågn hela afton.
- 7 - - morg. mulit och rågn, 7 gr. blidt. Bar.
25, 10.
- 8 - - morg. halfklart, 7 gr. blidt, litet rågn
om natten. Barom. 25, 23
- 9 - - morg. mulit och rågn, men i dag-
ningen fnö, 2 gr. blidt, Bar. 25, 35.

hela förmiddagen snögade, 1 gr. köld.

- 10 - - morg. klart, 3 gr. kalt. Bar. 25, 57. sedan mulit med ymnigt rågn, 4 gr. blidt.
- 11 - - mulit, fuktig dimba, dugg-rågn, lugnt, 5 gr. blidt.
- 12 - . morg. mulit, smått rågn, 3 gr. blidt, Bar. 25, 12.
- 13 - - morg. mulit, dugg-rågn. 3 gr. blidt, lugnt. Bar. 24, 96. midd. 5 gr. blidt.
- 14 - - morg. klart, 3 gr. kalt. Bar. 25, 12. midd. 3 aftonen 5 gr. kalt.
- 15 - - morg. mulit, 2 gr. blidt, rågn.
- 16 - - morg. mulit med rågn, 6 gr. blidt. Bar. 24, 63. midd. 8 gr. blidt.
- 17 - - morg. mulit, 6 gr. blidt, lugnt. Bar. 24, 74.
- 18 - - mulit med rågn, 4 gr. blidt
- 19 - - morg. mulit 2 a 3 gr. blidt. Bar. 25, 14.
- 20 - . måst mulit, lugnt. Therm. på frys-puncten. Bar. 25, 38. efterm. klart.
- 21 - - morg. mulit, 6 gr. blidt. Barom. 25, 48. mot aftonen klart.
- 22 - - morg. mulit, 3 gr. blidt. Bar. 25, 40. sedermera dugg-rågn, 5 gr. blidt.
- 23 - - morg. klart, 1 gr. blidt, lugnt. Bar. 25, 20. midd. mulit, 2 gr. blidt, men blef klart och kalt til natten.
- 24 - - morg. klart, 4 gr. kalt, lugnt. Bar. 25, 59.

- 25 - - mulet, 1 gr. blidt.
- 26 morg. klart, lugnt, en half gr. kalt, Bar. 25, 78. mulnade åter, 3 gr. blidt.
- 27 - - morg. mulet, 2 gr. blidt. Bar. 25, 90. midd. 5 gr. blidt.
- 28 - - morg. mulit, 4 gr. blidt. Bar. 25, 92.
- 29 - - morg. mulet, rågnade om natten, lugnt, 2 gr. blidt. Bar. 25, 77.
- 30 - - klarnade i dagningen, 1 gr. kalt. Bar. 25, 74. sedan mulnade, Therm. på frys-puncten, började snöga om af-tonen.
- Dec. d. 1 morg. mulit, 1 gr. blidt. Bar. 25, 80.
- 2 - - mulet hela dagen, 3 gr. kalt, klarna-de til aftonen.
- 3 - - morg. åter mulit med snö. 5 gr. kalt, Bar. 25, 70.
- 4 - - morg. mulet, 2 gr. kalt. Bar. 25, 58. på landet kördes med kälkar, snö-gade något. afton klarnade, 7 gr. kalt.
- 5 - - morg. halfklart, 6 gr. kalt, Bar. 25, 69.
- 6 - - morg. måst klart, 8 gr. kalt, lugnt. Bar. 25, 69. afton. klart; 9 gr. kalt.
- 7 - - morg. klart. 11 gr. kalt. Bar. 25, 72. midd. halfklart, 8 gr. kalt.
- 8 - - morg. måst klart, 11 gr. kalt. Bar. 25, 83. seden måst mulet, 8 gr. kalt.
- 9 - - mulet, 4 gr. kalt, lugnt, blef klart til natten.
- 10 - - morg. himlen klar, men tjock dim-ba vid marken, 7 gr. kalt, lugnt. Barom. 26, 00. II

- 11 - - morg. klart, 6 gr. kalt. Bar. 25, 94.
 sedan måst mullet, 4 gr. kalt.
- 12 - - morg. mullet, 2 gr. kalt, lugnt. Bar.
 25, 85,
- 13 - - klarnade i dagningen, 3 gr. kalt. Bar.
 25, 68. sedan måst mulit.
- 14 - - morg. mulit, 3 gr. kalt, Bar. 25, 51.
 klarnade til natten, 5 gr. kalt.
- 15 - - morg. klart, 6 gr. kalt. Bar. 25, 49.
 midd. 2 gr. kalt, mullet.
- 16 - - mullet med snö och urväder, 2 gr.
 kalt, Bar. 25, 25.
- 17 - - morg. klart, 10 gr. kalt, Barom. 25,
 64. aft. 12 gr. kalt.
- 18 - - morg. dimba, 11 gr. kalt, lugt. Bar.
 25, 80. litet snö eftermidd.
- 19 - - morg. klart, 10 gr. kalt, Bar. 25, 55.
- 20 - - morg. mullet, 5 gr. kalt. Bar. 25, 85.
- 21 - - morg. mullet, 5 gr. kalt. Bar. 26, 03
 tum.
- 22 - - morg. mullet, 5 gr. kalt, Bar. 25, 85
 aft. snö och urväder. 2 gr. kalt.
- 23 - - mullet med tó och rågn, 2 gr. blidt.
- 24 - - mullet och rågnade måst hela dagen
 och följande natten, 3 gr. blidt.
- 25 - - måst mullet, 5 gr. blidt.
- 26 - - morg. mullet, 4 gr. blidt, Bar. 25,
 29. midd. klart, 5 gr. blidt, afton.
 måst mullet.
- 27 - - morg. mullet, 2 gr. blidt. Bar.
 25, 43.

- 28 - - morg. mulet och snö, 1 gr. kalt.
Bar. 25, 29. sedan 5 gr. kalt
- 29 - - morg. mulet med våt snö, Therm.
på fryspuncten. Bar. 24, 67. aftonen
urvåder med 6 gr. kölk.
- 30 - - mulet med yr-snö förmidd. 10 gr
kalt. om aftonen klart, 16 gr. kalt
- 31 - - morg klart; 19 en half gr. kalt. Bar.
stigit til 25, 77.

Brunsviken och Carlbergs-sjön tilfröso natten til den 7 Dec. under 11 gr. köld, men Riddarholms-fjärden ej förr än natten til den 10 Dec. och det vid 7 gr. köld.

Utom de sjukdomar, som vanligen desse månader plåga vara gängse, får man i synnerhet anmärka *Kikhostan* och *Skarlakans-Febern*. — Vid den förra har jag gjort följande observationer:

Kikhostan började visa sig uti Augusti månad; men var uti Septembr. ganska svår. Hos en del gjorde *kråkmedel* i början ej särdeles gagn; men sedan man genom tilräckelige utspådande drycker diluerat slemmen, märktes mera nytta både af desse och af *Laxer-medel*. *Kina* ensam uträttade ej mycket; men blandad med *Castoreum*, tycktes den likväl minska hostan och kråkningarne. *Skjäl-späck* brukade jag utan

utan nytta. *LETTOMS* medel af *Kina*, *Tinct. Theb.* och *Tinct. Cantharid.* gjorde i början mycket gagn; men ehuru man fortfor länge och barnen flere gånger hade känning af strangurie, kunde dock hostan och kråkningarne ej aldeles öfvervinnas. Andre berätta likväl, at de äfven i måst svåre tilfällen här af funnit önskad verkan. — *Rättike*- och *Pepparots-saft* har mycket lindrat barnen; stemmen har deraf blifvit mindre seg och hostan lindrigare. Itererade kråkmedel, äfven långt fram i sjukdomen, hafva, jämte *Kina* och *Castoreum*, hos mina sjuka visat bästa nyttan. De hafva alla varit sämre hvatnan dag, då ryfningar och ofta fräsa samt feber infunnit sig. Sedan de en månad mått väl, hafva de sistl. Jul-helg fått likfom et recidiv; dock nog lindrigare och snarare afhulpit.

A. I. H.

Skarlakans-Febern, hvilken i Augusti månad likfom afstannat, började åter i Septemb. at blifva gångse och har intil detta årets slut fortfarit. Den har ofta varit nog farlig så väl under halfens inflammatoriska tilstånd, som i hänseende til påföljande vattfot och en hosta, som hos somliga velat draga til något hectiskt. Åtskilliga barn hafva dött. En berömd Läkares egen lilla Dotter räddades med möda. Sjukdomen

domen har ock icke sparat äldre personer. En vakhufru hade andra dygnet sedan hon börjat sköta et sådant barn, redan feber, ondt i halsen och fulkomligt utslag; öfver hvilken hastiga smitta man icke nog kunde förundra sig. Hit kan vidare höra hvad som är sagt p. 238.

Utdrag af et bref från P. T. til J. K. dateradt Söderhamn i Decembr. 1781.

Hos en Fru af 60 års ålder har jag funnit en förträffelig verkan af *Viola Tricolor* emot *Tinea capitis*, den hon dragits med öfver et halft år. Curen blef väl icke aldeles radical, emedan den vidtogs så sent på hösten, at färska Örten ej kunde fås mer än til 14 dagars bruk; dock var den goda verkan så utmärkt, at i stället för det hufvudet var som en svamp, betäckt ofvanpå med starcka och tjocka skorpor som gingo ned på halsen och omkring öronen, med mycken klåda; samt sårnad i pannan; så är nu all svampaktigheten och våtskningen försvunnen, samt såren i pannan aldeles borta, endast en mjölaktig skorpnad här och där quar i hufvudet — Hon brukade medlet på det sättet, at 2:ne nåfvar *H:ba Viola* kokades med et halft stop mjölk, hvaraf hälften dracks morgon och afton i 14 dagar. — Det var mig en karm, at jag ej fick tilfälle längre continue-

ra med curen; jag är säker, at patienten helt och hållit förbättrats; dock är det märkvärdigt, at ehuru lemningar af *Tinea* blefvo quar, har den dock hållit sig inom de skrankor, som fattes vid curens slut; hoc est: den har hvarken ökats eller minskats. — På det rufvorna snart måtte blötta och falla af, bruktes utvårtes blott en gång *Liniment. Cereum Edinb.*

(Jag håller nu äfven på at nyttja *Viola Tricolor* hos et halft års barn mot *Tinea capitis* af aldeles lika svår beskaffenhet, som den här omtalte; men ehuru curen redan räckt öfver 14 dagar och Amman äfven gör barnet fallskap med at dricka et starkt Infusum af Örten, har likväl ingen bättring förnummits, hvartil orsaken torde få sökas däruti, at man denna års riden icke kan få Örten färsk, utan måste betjena sig af den torkade. Jag vil likväl försöka om ändamålet kan vinnas med en längre fortsättning af curen. — I hänseende til *Viola Tricoloris* verkan mot *Crusta Lactea*, har jag fått tillförlätelig underrättelse, at Föräldrarne til det barn jag omtalt p. 153. botadt et sitt yngre barn för samma sjukdom med detta medel, efter den föreskrift jag gaf åt det förra)

J. K.

Utdrag af et bref från J. D. F. til J. K.
dat. Söderhamn i Decembr. 1781.

Såsom jag funnit den uti 1:sta Bandet af
Wecko-

Weckoskriften för Läk. och Naturf. p. 73. not. I införde historiska underrättelsen om *Wetenskaps Societetens i Upsala Handlingar* mycket felaktig, så tar jag mig friheten, til rättelse däraf anmärka, at desse Handlingar blifvit utgifne på följande sätt:

1) *Acta Literaria Sveciæ, Upsaliæ publicata.* Vol. I. continens Annos 1720 — 1724. Vol. II. 1725 — 1729. Upsal. och Stockh. 4. — Hittills bestodo desse Acter, enligt första inrättningen, dels uti recensioner af Svenska arbeten, dels uti Tidningar om lärde saker, dels af insände Afhandlingar Uti Vetenskaperne och utaf Handlingar ur vår Historia, i synnerhet medel-tidens, Biographier öfver lärde Mån äro äfven införde. Hittills utgåfvos de ock quartals-vis.

2) Sedan blefvo de förvandlade til ordentlige Wetenskaps-Handlingar och utgåfvos blott år-vis under namn af *Acta Literaria & Scientiar. Sveciæ.* Vol. III. contin. ann. 1730 — 1734. Upsl. 1738, 4. Vol. IV. cont. ann. 1735 — 1739, Upsl. 1742, 4.

3) År 1740 (a) undergingo desse Handlingar en ny förändring och blefvo för hvarje år särskildt utgifne i större format tryckta under Titul; *Acta Societatis Reg. Scientiarum Upsaliensis.* Ad Annum 1740.

A a 5

Stockh.

a) Detta år är ej förbigångit såsom det heter i *Lärda Tidningarne* för år 1775. P. 2.

Stockh. 1744. Ad ann. 1741, dårst. 1746.
Ad ann. 1742. dårst. 1748. Ad ann. 1743.
dårst. 1749. alla i 4.

- 4) Sedan blefvo de åter tilhopaflagne under samma titul. Ab anno 1744 — 1750. Stockh. 1751, 4. Hårvid stadnade de aldeles utaf tils år 1773, då Sålskapet började utgifva en ny fortsåttniing af dem.

CRELL'S Chemisches Journal, 1 Delen. (fortsåttniing från denna Wecko-skrifts pag. 303.)

Pag. 109. Hr. *DEHNÉ* har destillerat en olja utur *Caryophyllis PLINII*, *CHOMELS Poivre de Thevet*. Dessa obekanta frön beskriivas, och deras åtskilnad från *Cardemum-mor* (*Amomum*) beviisas. Åfven har han utur *Cajepoti femina* destillerat en olja, hvilken han hår nogare granskar. Den gröna fårgen på *oleum-cajeputi* tror Hr D. vara påsatt genom några bår eller någon ört, hvars fårge-åmne genom någon utpråssad olja blifvit utdragit.

Pag. 113. Hr D. har åfven med fördel tilredt *Oleum animale DIPPÉLII* uppå *MODELS* fått; men Han nyttjar en kolf dertil, då man undslipper besvåret med halsens renande, och behöfver endast taga en ny hjälm, då den af någon gul olja blifvit smutsad; Han tror at oljan derigenom blifver finare.

Derefter följa några råd om denna oljas bevarande.

Pag. 118. Anmärkningar om Butyrum Zinci.

Pag. 125. Vid de utdrag som blifvit gjorde utur andra Skrifter, såsom Philosophiska Transactionerna och Preussiska Wetenskaps Acad. handlingar märkes endast at H:r Prof. CRELL genom anmärk. uplyst åtskillige ställen deruti.

Rön om *Alkali Ammoniaci Caustici* och kalt vattns nytta uti *Asphyxie* af *Kohl-or* — af P. TILLEUS.

En Fiskares Dotter i Söderhamn, af 19 års ålder, blef den 10 Decembr. förled. år af sin mor skickad at efterse någon såd, som blifvit lagd på Badstufvan at torkas. Flickan geck dit straxt efter middagen, men som det drögde med hennes återkomst, och modren ryckte därmed icke hänga rätt ihop, blef flickans bror befalt at uplöka sin syster, klockan vid pass 5 om aftonen.

Då gosen kom i badstufvan, fant han med förskräckelse sin syster ligga på golfvet, känslolös såsom död med utsträckte armar och fraggiga för munnen. I håpenheten fattade han dock den förnuftiga resolutionen at bära henne ut på snön samt lade snö öfver des ansigte och skyn-

skyndade sig at anskaffa någon som strax kom och på en kälke slåpade henne til närmaste gård. Jag feck genast bud, och vid min ankomst fant jag flickan utan annat tekn til lif, än allenast en ännu något öfrig kroppsvärma. Ansigtet var hel blekt, ögonen tillflutne, hvarken puls eller andedrägt märkelige och hela kroppen ganska stel och oböjelig, samt en nästan fullkomlig *Tetanus maxillæ*, hvilket ut röntes däraf, at modren händelsevis stack sitt finger i flickans mun, men kunde icke, utan des våldsamma upbrytande, få det dådan igen. Jag lät genast afklåda patienten alla des kläder, och lägga henne på et bord, samt med klåden doppade uti iskalt vattn (den dagen var ganska strång vinter) ymnigt bada hufvudet och hela kroppen, och applicerade *Alkali Ammoniacum causticum*, på linne slagit, slitigt under näsan, hvilket samfällt hade den så lyckeliga som hastiga verkan, at patienten inom 2 minuter började rycka på armarne, vrida hufvudet och suppa efter andan, samt efter ännu några minuters fortsatt användande af förenämde medel, änteligen öppna ögonen och tala samt ropa helt håftigt: jag fryser, jag fryser. Nu gafs henne ock uti et glas kalt vattn 15 droppar af *Alk. Ammon. caust.*, och som hon alt mer och mer jämrade sig at hon falseligen frös, ty uphördes med kalla badet, pat. feck torrt linne och lades i säng, hvarest efter henne åter om en stund ingafs en lika dosis af *Alk. Am-*

Ammon. Patienten klagade nu endast öfver någon hufvudvärk, men var fullt sanfod och mindes at hon varit i badstufvan samt der rört uti den ena sådeslafven, men icke hunnit med den andra. Huru hon blifvit sjuk eller hvad henne vidare händt i badstufvan, kunde hon icke gifva besked om. Sedan jag drögt ungefär en half tima, gick jag bort, glad at hafva kunnat återställa en öm moder des kára barn, ryckt utur en ögonskenlig döds våda.

Denna berättelse säger väl icke något nytt; men det fagnar mig endast at med et lyckligt exempel hafva styrkt den uppgift om *kalt vattns* nytta som Hr. *PORTAL* lämnat, och om *Alkali Ammon. caustici* förträffelighet i sådana händelser som denna, som H:rr *SAGE* och *MARTINET* föreslagit.

Några reflexioner falla mig likväl in. —

1:o *Theorien* säger, och *Årsfarenheten* visar stundom, at *kalt vatten* utvårtes applicerat på kroppen med sin köld sammandrager, och drifver blodet inåt til mera ymnighet i de större blodkåriken — Huru har man då vågat föreslå et sådant medels nyttjande uti händelser, hvarest dödsorsaken just tros ligga i blodens congestion åt hufvudet och omkring hjertat? An mera: huru har man drifvat försöka sådant, som så uppenbarligen strider emot all *raisonnement*? Likväl har man icke ångrat sina försök, utan just däraf dragit sin förnämligsta nytta uti sådane hastiga olykshändelser —

Detta

Detta synes nogsamnt bevifa den fattsens riktig-
het: *Experientia pracedit, Ratio fequuttur.*

2:o Huru bör den ftridighet förenas, fom
H:rr *SAGE* och *PORTAL* hyfa fins emellan
rörande *Attikas* eller *Alkalis* företräde vid
Asphyxier? den förre grundar hela curen på
Alkali, iftöd af fin theorie om Luftfyrens in-
trängande i lungorne och deraf härflytande
quaf, hvaruti ock H:rr *MARTINET* och H:rr
TESTA (Se Weckofkr. 2. bd. p. 65.) infäm-
ma. Således förkafas och afstyrckes af honom
Attikan aldeles, fäfom fnarare befordrande än
afhjälpande dödsorfaken. H:rr *PORTAL* åter
råder utom *kalt vattn*, högelingen at nyttja *atti-
ka* få in- fom utvårtes. Bägge Herrar ropa
på *Årfarenhet* och *förfök* — och i fanning, hvad
allmännare än deffa olika medels ömfom an-
vände bruk vid dåningar och quaf? och af
bägge två har man ömfom rönt önfkad ver-
kan — det frågas nu derföre: *Huru kan man
af 2:ne medel fom i grunden äro mot hvarannan
ftridige, Alkali och Syra, likväl i en och sam-
ma sjukdom, der orfaken altid måste vara ena-
handa, vinna famma ändamål, nemligen: Sjuk-
doms - orfakens höfvande?* Juft den egenfkapen,
at deffa ftridiga medel, likväl hvardera färfkilt
concurrera til et ändamål, synes förfvaga den
nya mode-theorien om dödsorfaken hos *quafde,
drunknade, &c.*

3:o Uti et bref ifrån H:r *W WRIGHT* i *Edimburg* til *D. GUTHRIE* i *Petersburg*, infört i recension af H:r *Prof. och Ridd. MURRAY* i *deſs med. pr. bibl. 3. Th. p. 484*, nämnes om begjutande med kalt vattn ſåſom *Souveraine cur* emot *Tetanus*. Detta lärer med H:r *WRIGHTS* lof, lå mycket mindre få anses ſåſom nytt, lom det redan är urgammalt. *HIPPOCRATES* styrker därtil uti ſin 5. *Aphor. No. 21.* och i *libr. 3 de morbis*, men NB. uti *Tetanus af invärtes orſak och hos unga ſubjecter*. Uti min nyls anförde casus berättades at patienten var *tetanodes* — Månne jag äfven med ſkål bör tillſkrifva kalla badet, at ſå väl *Tetanus univerſalis* ſom *Tetanus partialis maxillæ*, ſå ſnart och lyckeligen häfdes? Om ſå får ſlutas, månne orſaken til lifvets uphörande hos dem ſom quäfvas af os eller andra dödande ångor, beſtår uti *lungornas kramptiga ſammandragande*, eller en ſå kallad *Tetanus pulmonum*, ſom kalt vattn ſkulle förmå afhjelpa? Men gör icke kalt vattn ockſå, vid deſs utvärtes application, en ſlags *ſpaſmodiſk ſammandragning i huden*? Men nog *raisonnerat*; jag kommer ihog *CELSI* ord: *non poſt rationem medicina inventa fuit; ſed poſt inventam medicinam ratio quaſita eſt.* —

Utdrag af et bref ifrån J. A. W. til J. K
dat. Ekefö i Octobr. 1781 (a).

Jag har (p. 43) lofvat berätta utgången af den 70 åra mans sjukdom, för hvilken nyttjades *fixe luft*, Han fant väl af detta mer lättning, än af alla andra medel, men måtte dock betala naturen sin rätt. — Jag nyttjar nu åter samma medel för Hr. — R., som äfven förut mot *Gulfot* brukat de vanliga. Han finner sig väl däraf och gulheten börjar dageligen afraga, urin och excrementer återfå sin naturliga färg. Denna *Gulfot* härrörer säkerligen af *Gall-blåse-stenar*, och således torde här vara orsaken til fixa luftens goda verkan. — *Röd-soten* har uti en Sockn, 1 och en half mil härifrån Staden, grasserat alt sedan Augusti månad och jag har haft mycket göra för at få den afstannad. Hos de fläste hafva äfven *Röt-febers-symptomer* infunnit sig. Före min ankomst til Sockn hade 20 dödt af ungefärl. 40 stycken sjuke; men af dem, som under min vård nyttjat medel, til et antal af 141 personer, hafva endast 24 dödt, och bland dem måst barn, som man ej kunde förmå at tilsräckeligen nyttja medel. Skuldningen tyckes vara

-
- a) Detta bref har varit förlagdt och kommer därför så sent at införas, hvilket beräget torde ursäktas, äfven som den tyfnad, med hvilken man förbigår åtskilliga reflexioner däruti, som, ehuru intressanta, likväl icke torde vara ämnade at tryckas.

ra anfenlig och visar, at om Almogen i nåttan tid sökte hjelp, skulle besparingen af döda blifva betydande. — Alla de, som fått sjukdomen med kråkningar, hafva gemenligen dödt. — *Vitrum Antim. Ceratum* har gjort gagn hos somliga; andra åter hafva af minsta dosis fått kråkningar. — Mindre nytta har jag funnit af *Nux Vomica*. — Med förmån har jag gifvit *Pulv. Alexiterius* med *Infus. Scordii & Flor. Sambuci*, så väl om dagarne, för at lindra refven, som mot nåtterna. Dets verkan har varit, at de sjuke kommit i svettning med lindring i symptomerne. — *Crem. Tart.* har jag blandat med *Flor. Sulphuris* och gifvit flere gånger om dagen. — Nu til et annat: *Veneriska gijtet* utbreder sig i så hög grad, at jag fruktar om laggran underfökning skulle hållas, finna hvar 20de eller 30de af Almogen i vissa Hårader smittad. Jag har sett de vederstyggeligaste vedermålen af denna smitta på flere af almogen och deras barn här i orten (b), och jag ville önska at någon kunde upgifva kortaste och såkrafte sättet at utrota en så fäselig sjukdom ur vårt Rike (*hoc opus hic labor!*). Almånheten här i Orten har fått kunskap om *Mixtura Mineralis* efter framledne H:re Assess. af *DARELLIS Sökn-Apothek*, och nytta den verkeligen ofta; men med hvad framgång kan man lätt föreställa sig, då hyarken regime i akttages eller medlets bruk längre

B b 2

forfattes,

b) Jemför hvad som är sagt p. 78.

fortsattes, ån blott som *palliativ-kur*. Hade denne nitålkande och vördade Läkare förutsetdt de följder, som både denna och flere dess upptäckter verkat, så är jag säker, at han aldrig utgifvit någon sådan bok. — *Quacksalvare* tro sig härigenom privilegerade, och jag har verkligen icke länge sedan fått kunskap om en bonde, som så länge curerat en piga til dess alla tänderna föllo ut och tungan fastväxte vid ena sidan. Mätte dock almänheten en gång blifva försigtigare, ån at lemna sina lif uti oförfarne och samvetslöse människjors händer!

Anmärknningar vid den pag. 376 omtalte Skarlakans - Febern.

En af våra yppersta Läkare tror sig med säkerhet hafva observerat, at *Måfslingen* tillika varit gångse och at man ofta ansedt den för *Skarlakans-Utslag*, et misstag, som icke torde vara sällsynt vid *Utslags-Febrar*.

(Jag hade sidstl. Octobr. en 17 års yngling til patient ihop med H:r Doct. *FORNANDER*. I början kunde man, af symtomerne ej annat vänta, ån den gångbara *Skarlakans-Febern*; men utslaget kom ej för ån gde dygnet och visade sig då vara *Hvita Friseln*, som icke kunde misškännas, ehuru det nog surprenerade mig, som aldrig förr här i Stockholm sedt denna sjukdom

sjukdom, om icke på mig sjelf, då jag för 13 år sedan fick den genom mycket bruk af *Pulv. Vitalis Hall.* och dervid forcerad svettning i varma Sångklåder; men hos denna patient upkom den vist icke af *het regime*, emedan den *kalla*, både i hänseende til luften och de nyttjade medel var fullkomligen i akttagen. — Patienten blef vid utslagstiden flere gånger *mållös* och hade *convulsiva anfall*, samt fick sedan mycken *Tårsk*, hvilken dock icke förbådades hvarken af mycken *slummer* eller *hickningar*; men öfvervants lätt nog genom sprutande med *Solutio Boracis*, blandad uti *Morot-Spa*. En ömnic *Svett*, den konsten ingalunda tilvåga bragt, utgjorde sluteligen en *crisis perfecta* i denna sjukdom, och patienten blef frisk):

J. K.

Samling af Rön och Uptäkter &c. månaderne Sept. Octobr. och Nov.

Utur desse 3:ne Håft kunna följande ämnen här anföras, nemligen:

September. 2) Beskrifning på en *hvit Neger* och 3) på en *hvit Negrinna*, af H:r JOS. v. IPEREN. — 4) Om naturliga och med konst tilverkade *sura Tvål-sorter*, af H:r MOLLERAT de SOUHEY. 5) Om et nytt

och lått sätt at tilverka *Pott-aska*, af H:r
TH. PERCIVAL.

October. 3) Underfökning om *Växter*, som kunna nyttjas för vanlig föda &c. af H:r *PARMENTIER*. — 4) Sätt at underföka *upblandade Viner*: 5) Försök med åtskillige *Sjukdomars botande*, af *FR. HOME*. 8) *Lärda Nyheter*.

November. 1) Anmärkningar vid H:r *VICQ, D'AZTRS* Åreminne öfver *framl. Archiat. von LINNÉ*, af Doct. *C. M. BLOM*. — 2) *Meteorologien* lämpad til medicinen och Åkerbruket, *Priskrift*, och 3) *Afhandl. om en ny Hygrometer*, af H:r *RETZ*.

Utåpå detta Håft står följande kungörelse:
Det återstående Håft af denna *Månads-skrift*, för innevarnade år, *December månad*, eller senare *Bandets sista afdelning*, kan, för mellankommande oförmödade hinder, ej utkomma förr än uti *Februarii månad* nästkommande år, då det med behörige *Register* öfver de uti senare *Bandet* innehållne ämnen, skall tilställas *Respektive Prænumeranterne*. *Almänheten* skall äjven då underrättas när och huru *fortsättningen* af denna *Journal* för det tilkommande påtänkes, *Imidlertid* kunna *Exemplar*, så väl för hvarje månad särskildt håftade, som första *Bandet* inbundet til köps erhållas hos *Redtorn* vid *Tyska Scholan* *Magister RHODIN*.

Befordringar.

Under den 9 Octobr. förledet år har H:s Kongl. Maj:t i Nåder förklarad Extraord. Profefs. vid Lunds Academie, Hr. *A. J. RETZIUS* berättigad, at i sin tour få tilträde Ord. Professors lön nåst efter den nuvarande yngste lönlöse Prof. H:r *M. NORBERG*, samt derjämte förunnat honom survivance uppå Historiæ Naturalis Professionen därstädes, när nuvarande Prof. och Ridd. H:r *E. G. LIDBECK* därifrån afgår.

Botanices Demonstratorn i Upsala H:r Doct. *C. P. THUNBERG* har under den 7 Nov. erhållit Kongl Maj:ts Nådiga Fullmagt at vara Extraord. Prof. där vid Academien.

Under den 19 Decemb. har Kongl. Maj:t i Nåder låtit utfärda Fullmagt för Artis Obstetriciæ Adjunkten här i Stockh. H:r Doct. *CASP. TRENDELENBURG*, at vara Stadsphysicus i Carlshamn.

Til följe af den rättelse, som år gjord i Post-Tidningen No. 93, får man äfven här gifva tilkänna, at Med. Doct. H:r *A. SPARRMAN* århållit namn heder och värdighet af *Professor*; men icke *Affessor*, som år sagt p. 352.

Uttydning på Tabellerne uti 2dra Bandet.

TAB. 2. (a)

Fig. I. förstås af H:r KÆSTNERS demonstration p. 215, jemtförd med Herr ACRELS p. 323.

TAB. 3.

Fig. I. (b) *A. B.* Conjugata.

K k, L l, M m, H:r KÆSTNERS lineer (*Tab. 2.*) ånskönt med andra bokståfver.

α β kallas en tangent, hvarmed krok-lineer mätas.

x γ är Dets linea normalis, vinckelrät til tangenten,

C D Bråkkets naturliga storlek.

D E dets ökande til dubbelt.

Fig. 2. Of *Ileum* i naturlig storlek (c)

A B C är bråkkets figur och naturliga storlek.

D E är planum, i hvilket linea conjugata tages.

C F

a) Denna är p. 215 orätt kallad *Tab. I.* hvilken fins i 1sta Bandet, och hvarifrån vi låta antalet af Tabellerne räknas.

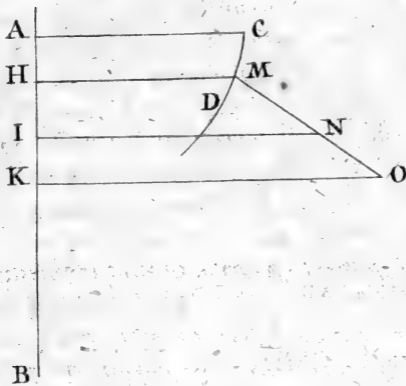
b) Är vidare beskrefven p. 323 följ. hvaräst rad. 5, och p. 324. rad: 10. står *K*, men bör vara *k*, som härmed rättas.

c) Är äyven beskrefven p. 323 följ. i hvilken beskrifning et betydeligt tryckfel insmygt sig, neml. p. 325 rad. 13 kallas *basis A l*, men bör heta *A B*.

C F den förmodade ökningen

G Condylus eller ...

Tab. II

på
uti
in-
ol-
er-
nen

dar
um
de-
um
ock-

ing-
ådet
glar
un-
itpå

rol-
åg-
och
h r
ct.

B b 5

e Skruf

d) Är förärdigad af Snickaren RUBACK här i Stock-
holm, och omtalas p. 277, hvarest rad 29, bör stå
Tab. 3 fig. 3. i stället för Tab. 2 fig. 2.

e) Dessa äro, för styrkans skull, af Ek.

e Skrufvar, som genom et hål på Stolparne, hvilket utan til är omgifvit af en liten jernplåt, skrufvas in uti motsvarande hål på långsidornes 4 ändar. Medelst desse skrufvar (se fig. 4) kunna således långsidorna, efter behof hopfogas med och löstagas från ändarne af Sängen. Utomdels finnes på ändarne af långsidorna en *fidder* (Snickare-terme), som går jemt med yttre sidan, en half tum tjock och faller trefierdedels tum in uti en Not på inre sidan af Stolparne, bredevid hålet för skrufven *e*.

f Stolparne, som äro en aln höga; på nedra ändan 3 tum tjocka, men det öfriga endast 1 och tre fierdedels tum; bredden är öfver alt 3 tum.

g Metall-Trissor af inemot 1 tums tjocklek och 1 och en half tums Diameter, som löpa omkring uti en krokig *jern-klo*, hvars hals, i annan direction, löper omkring i en *jern-hölja* innanför en *jern-plåt*, med hvilken Stolparnes nedra ända är inunder beflagen. Således kan fången medelst desse 4 Trissor lätteligen skjutas af och an på gålfvet.

h Säng-bått of Sadel-jordar, spände på en lös ram, som är 3 alnar lång samt 1 aln 4 och en half tum bred.

Sjelf

Sjelfva trådet uti honom är 4 och en half tum bredt och 1 och en fjerdedels tum tjockt. Den hvilar vid ändarne af Sången på en dertil gjord *infalsning* uti inre sidan af Ändestycken *d*, och ligger lika högt med medlersta delen af Langsidorne. — Vid

är båttnen delt i 2:ne lika delar, dem 2:ne starka *gång-jern* förena, medelst hvilka han midtpå kan hopfällas.

Fig. 4. En *Jern-skruf* af 7 och en half tums längd och fingers tjocklek vid skrufgångorna; hvarest han är tjokast; 4 stycken *f*. dane tilhöra Sången och nyttjas som är sagt *fig. 3. e*.

a Hufvudet med et hål, stort som för lill fingret, at sätta *Nyckelen* (*fig 5*) uti.

b *Skruf-gångorna*, som intaga 3 tums längd.

c *Spetsen*, som är fyrkantig, utan skrufgångor och af 1 tums längd.

Fig. 5. *Nyckelen*, med hvilken skrufvarne in- och utskrufvas vid *e*, *fig. 3*. Den är 5 tum lång.

a *Handtaget*.

b *Spetsen*, som sättes in uti hålet på skrufvens hufvud *a* *fig. 4*.

Kungörelse.

Sedan Utgifvarne af denna Weckoskriftens *Första* och *Andra Band* dels icke längre hafva tilfälle, at på lika lätt, som hittils, bestrida detta arbete, dels funnit sig genom en trög afgang mindre upm. trade, än på förlaget lidande; så har Herr Assessoren Doctor *J. PFEIFFER*, på Deras och fleras anmodan och af kärlek för Wetenskapen, åtagit sig, at på eget förlag trycka och utgifva *Tredje Bandet* häraf, sålom et förfök om icke nyttan af denna Weckoskrift torde med tiden blifva mera bekant och göra henne så begärlig, at hon åtminstone icke måtte sakna afnåmare uti dem, hvilka befattande sig med Läkare-konstens utöfning, icke böra vid Sjuk-sången träffas i okunnighet om Nyare Uptåcter i Wetenskapen, som där finnas införde.

I hänseende til detta *Tredje Bandet* blir endast den skilnad emot det föregående, at man icke binder sig vid det mekaniska tvånget, at hvarje vecka utgifva *Et Ark*; utan skola *4* å *5 Ark* i sånder utkomma och därom alltid förut med en kort recension af deras innehåll i *Dagliga Tidningarne* kungöras. — Före nästkommande Mars Månad lårer därmed icke kunna börjas.

Svenske Herrar *Läkare* och *Natürforskare*, som vilja rikta denna Weckoskrift med sina *Rön*, och *Ahandlingar*, behagade antingen directe

recte eller genom Ombud adressera sig til
H:r Assessoren *PFEIFFER*.

Prænumerations-sedlar på *Tredje Bandet*
kunna nu redan af nylsnämde H:r Assessor un-
derskrefne, århållas uti *Kongl. Ordens-Tryckeri*
Bod i Huset N:o 134 vid *Lilla Nygatan*, emot
24 sk. spec. eller 9 Dal. kpp:mt för 25 Ark
utom *Tabeller* och *Titul-blad* i Koppar stukne,
samt et *Allmänt Register*.

För hvarje *Total* af Prænumeration eller
Exemplar århållas 2 och et halft på köpet el-
ler 25 procent.

Af *Första Bandet* kunna ännu håftade Ex-
emplar köpas uti Dir. *FYRBERGS* Bok-låda i
Huset N:o 130 vi *Stora Nygatan* och hos
H:r Doct. *HAGSTRÖM* i Huset N:o 27 vid
Fredsgatan och röda Boderna, emot 30 sk. spec.
styckvis och 25 procent på köpet i partie; af-
ven som på desse ställen, mot 32 *skill. Spec.* och
eljest lika vilkor, med första kunna bekommas
håftade Exemplar af detta *Andra Bandet*.

För Bokbindaren.

Tab. 2 inbindes millan p. 216 och 217, men
Tab. 3 vid slutet af detta Band.

Register

öfver
Andra Bandet.

A.

Absorbentia, mot förgiftande af syror. Se *För-
giftande*.

Academie (*R. des Sc. etc. de Lyon.*) 95.

- - (*K. Sv, Wetensk.*) *Nya Handl*, II.
T, 161. 278.

- - (*des Sciences etc.*) 190.

- - (*R. de Chir.*) 189. 319.

Accouchemens - Hus. Se *Barnbörds - Hus*.

Acidum (*Vitrioli.*) Förgiftande deraf. 92.

ACREL (*OLOF Af*) Gener. Dir. Profesf.
och Ridd. 109. 282, 283.

- - (*J. G.*) Med. D. och Adjunct. vid
Acad. i Upsf. (*J. G. A.*) 321. 392.

Acta (*Nova*) *R. Soc. Sc. Upsf.* 81. — An-
märkningar vid deras *Historia*. 379.

Adjunct (*Art. Obst.*) Biträder Profesforn. 52.
År Föreståndare vid Ammeskaffnings-
Contoiret. 59.

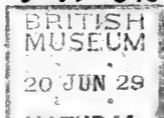
Aër fixus. Se *Luft (fixe)*.

AFZELIUS ARVIDSON (*P.*) 110.

Alkali Ammon. (*aquos.*) mot brånsår. 78.

- - (*Cauft.*) mot asphyxie af kohl - os.
381.

ALM (*J.*) M. D. (Befordr. til *Art. Obst.*
Adj. 304). 343.

Amme-

Register.

Ammeskaffnings - Contoir. 59.

Ammor (*goda*) är ändamålet at få fr. Acc. H. men felar. 25 - 26. Böra examineras vid Ammesk. Cont. 59.

Andetåppa, af en förborgad blodfullhet. 38.

Apothek, uti Acc. Huset. 60. 61.

Ascaris Lumbricoides med et stort uthängande knippe. 161.

Asphyxie, af Kol-os. 381.

B.

Bad (*Warma*) Försikt. nyttjas för drunknade. 67.

- - uti Africa och Asien. 166.

- (*Im -*) för Barnaföderskor af ofåker nytta. 342.

Balsam (*Peruv.*) Chrystaller ur den. 302.

Barn (*födde på Acc. H.*) K. Maj:ts nådiga försorg om dem. 5. 247. — Huru stort antal födde, döde och lefvande bortförde. 241. 242. — Huru

många antagna vid Barnhusen. 243.

— Huru de nyfödde uplifvas. 362.

— Deras första skötsel 363-

- - Deras phys. och moral. upfostran samt skötsel i gemen. 96.

Barnamord, at förekomma. 5 - 7. 247.

Barnbörds - Hus (*Det. Publ.*) Berättelse där- om. Se *Berättelse*. Ändamålet der-

af. 3, Dets fond, 49. Början och inrättning, 50. Där förlöste kvinnors och

födde

Register.

födde barns antal, lefvande och dö-
de. 241, Förlossningsfättet och sköt-
feln under förlossningen. 268, 334,
354. Förvaltas under K. Coll. Med.
inseende. 3, och där näst under art.
Obst. Profesforens. 52. De kvin-
ners rättigheter, som sig där infin-
nä, 4. 56. 57. Nyttan i hänseende
til Elever i Vetenskapen. 7. För-
slag til et sådant för 100 år sedan.
112.

Barnhus (*Frimurare -*) 5. 243. — (*Stadsens
Stora*). 6.

- - Deras nödvändighet om barnamord
skal förekommas. 247.

- - Nyttan af dem, som äro egna för acc.
Husen. 360. not. f.

Barnmoriska (*vid Acc. H.*) Tillfattes i början
af K. Coll. Med. men sedan af Art.
Obst. Profesi. under namn af *sköter-
ska*. 59. Projekt til dess lön för
100 år sedan. 116.

Barnmoriskor. Se *Jorde - Gummor*.

Barnsängs - kvinnor. Huru länge de vanligen
äro på Acc. H. 117. Skulle fordom
hållas mycket varma. 118.

Barns - öl. Skadelige. 116.

Befordringar. 304, 352, 391.

BERGIUS (*P. J.*) M. D. och profesf. 26.

BERGMAN (*TORB.*) Profesi, och Ridd.
81, 96, 279, 303.

Be-

Register.

- Berdtelse* (af J. K.) om det Publ. Acc. H.
1, 49, 112, 241, 268, 334, 354.
- - (af K. Coll. Med.) om Koppympn.
och Acc. Hufen. 5.
- - (af L. B.) om en hög grad skör-
bjug. 43.
- - (af B. B.) om en Dragon, skuten
tvårtigenom lifvet. 281.
Besvär. Bondeståndets öfver 9 §. af Jordegum-
me Regl. 10. Mariæ Förfamlings i
Finland. 11. Landshöfd. Embetets i
Wisby. 11.
Betjening vid Acc. H. 54, 59, 60.
Bibliothek (*Portatilis Botanica*) 90.
- - (*Med. Chir.* af *TODE.*) 176. An-
märk. därvid. 193.
BIERKANDER (*CL.*) 162, 287.
Bittermandlar. Elaka fölger af deras åtande.
152.
BIÖRNLUND (*B.*) 281
BLADH (*P. J.*) 283.
BOLL (*J. H.*) 54.
BORT (*De*) 96.
Bougier (*DARANS*) 102.
BORRGEOIS (- - -) 92.
BRANDELIUS (*L.*) M. D. & Med. Paup.
(*L. B.*) 43.
Bref til *Bergius* fr. *Moussin Pouschkin.* 26. til
Kraak fr. *Wadström.* 76. 386. fr.
Lund. 294, 329, 350. fr. *Acrel.*

Register.

321. fr. Tilleus. 377. fr. Flintenberg. 378. — til Lund fr. Wasmuht. 97, 145. fr. Kraak. 140, 152. -- til Pringle fr. Ingenhousz. 303. -- til Bergman fr. London. 303. -- til Kgl. Coll. Med. fr. Öhrn. 348.

BROWNRIGG (- - -) 303.

Bräck (Nafvel-) 186, 261.

. - (Vattn) Boras med Fråtmedel. 283.

Brösthörning. 162.

BUCHOZ (- - -) 110.

Bulningar. För dem Electricit. nyttig. 34.

C.

CAGLIOSTRO (Grefve) 328.

Cancer Pulex (Grundmårgran.) 286.

Cantharis. Dels Tinct. mot kikhostan. 249,
376.

CAVALLO (TIB.) 27.

Champignons. Se Svampar.

Cholera. Clumbo - Roten nyttjad. 77.

CHOMEL (- - -) 380.

Collegium (Med.) 3, 5, 12, 348.

- - (Politie) 243.

Columbo - Rot. mot Cholera. 77.

Convulsioner. Af en i näsan fastnad årt. 94.

Vid Hvita Friseln. 389.

CRELL (L.) M. D. och Profesi. 299. 380.

Cremor Tart. I vattufot. 178. -- Med Flor.
Sulph

Register.

Sulph. i Rödfor. 387.

Crusta Lactea. Botas af Viola Tricol. 153;
378.

D.

DALBERG (N.) M. D. och K. Lif-Med.
Befordr. til Bergs-Råd. 304.

DARAN (- - -) 102.

DEHNE (- - -) 301; 380.

DESAIVE (- - -) 158.

Diamant. Är et Salt. 301.

DIPPEL. Dets Olja tilredd efter *Models* fött.
380,

Disputationer. I Ups. 1781, Vår - Term.
109. -- I Åbo från 1673 125. --
En Botanisk 257.

Drastica. Sällan nödiga, ofta skadliga i Vattu-
for. 178.

Drunknade. Deras dödsfätt &c. 65. Återuplif-
vande. 67 -- 69, 348, 349.

DUBB (P.) M. D, Befordr. til Amir. Med.
304.

Dysenterie. Fixe luft däremot. 41. -- Afhandl.
dårom. 227. -- I Stockholm. 237,
293. -- Vid Eksjö. 386.

Döfhet. Electricit. nyttig. 33. -- Skulle botas,
af en qvaksalfvare. 147.

E.

ECKEL (- - -) Reg. Fältk. 140.

Ef-

Register.

- Efterbörden.* Huru den bör uttagas. 363.
Eld (underjordisk) Se *Jgnis*.
Electricitet. Dets Theorie och praxis samt
hvarjehanda nytta. 27.
ELFVENBERG (EM.) 128.
Engelska sjukan. Se *Rachitis*.
Entrepreneur. Vid Acc. Huset. 55 -- 59.
Epidemie. Præm. fråga om morbi epid. 74.
-- Deras Historia, som gingo uti
Prov. Dauphine 1775. 144.
Epilepsie. Se *Fallandesot*.
EPINE (L.) 192
Erysipelas. En Casus, 129.
Esprit des Journaux. 91, 128, 144, 158,
191, 240, 320.

F.

- Fallandesot.* däremot Flor. Zinci, Valeriana,
Galium luteum. 77. 78.
Feber (Röt), Fixe luft deremot, 41. Visade sig
1781 i Maji 87. och Jul 237.
- - (Skarlakans.) 185, 238, 376, 388.
- - (Remitt. Höst-) 293.
FERBER (F. F.) Profess. 352.
Fett (mennisko) Underfökning om dets bestånds-
delar, 303.
Fistel (Tåre) Electricitet nyttig, 34.
FLINTENBERG (F. D.) Stud. 378,
Flores (Zinci) mot Epilepsie, 77.
- - (Sulphur.) med Crem. Tart. i Rödfoet,
387. F ora

Register.

- Foramen Ovale*. De som hafva det öpet: lefva länge under vattn, 67.
- FORNANDER** (A.) M. D. och Pract. 388.
- Frictions Glaciales*, pour la guerison de la Pe-
ste. 353.
- Frisel* (Hvita.) 388.
- Frågor* (Præmie-) 70, 74, 189, 190, 319,
- Fråsa*. Åderlåtning kan vara nyttig. 39, 87.
— Brukas Geum Urban. 87. — Or-
faker til de svåra, som grasferade
åren 1774 — 1777. Kring Åbo &c.
164. Baron *Hupfches* medel däremot
odugeligt. 351,
- Fuskerier* i Läkare-konsten. 140, 145, 294,
387.
- Förgiftande*. Af Svampar. 91. — Af Syror. 92,
187, som botas med Absorbentia,
93, 187, 329.
- Förlossning* (Naturlig) Sättet at förrätta den,
skötseln därunder och qvinnans stäl-
ning därvid. 268, 334, 354.

G.

- Galium luteum* mot Fallandesot. 78.
- GEVALIN** (J. E.) Stud. 110.
- Geum Urbanum* mot Fråsan. 77.
- Gift*. Se *Förgiftande*.
- Gikt*. Fixe luft däremot. 40.
- GILIUS** (PH. A.) 239.

GJÖR.

Register.

- GJÖRWELL (C. C.)** Kgl. Bibliothecar. 112.
Gonium Pedicorale. 162.
GOURDIN (P.) 96.
Gräs Nya slag däraf. Disp. 257.
GUERIN (- - -) 144.
Gulfot, Fixe luft däremot. 43, 386. --- Före-
kommes ej hos späda barn genom
blodens strykande ur Nafvelstumpen.
360.

H.

- HAARTMAN (J. J.)** M. D. Profesf. och
Ridd. 122, 164.
- - (G. E.) M. D. Anat. Profesf. och
Med. Adj. 128.
Hafvande (quinnor). Deras rättighet uti Publ.
Acc. Hufet. 4, 51, 56, 57. -- Kun-
na med försiktighet nyttja Electri-
citet. 32.
HAGMAN (- - -) Slaktare, Som befattade
sig med at vara Accoucheur, 140.
HAGSTRÖM (J. A.) M. D. och Ledam.
af Chir. Soc. (A. J. H.) 94, 109,
128, 160, 168, 176, 189, 376.
HALLER (ALB. Ab) 128.
HEDIN (SV.) M. D. K. Hof. Med. Befor.
til Asf 64.
HESSE (G. G.) Cassieur vid Politie Coll.
HJÆRNE (URB.) K. Arch. och Landsh.
112.

- - (ERL.)

Register.

- (*ERL.*) Bergs - Råd. 112.
Historia (*Natural*) Svea Rikes Pragmatiska.
90. -- Springmaskarnas. 239. -- A-
gri Romani. 239.
HOFFMAN (*ANT.*) M. D. och Kgl.
Maj:ts tjenstgörande Lif - Med. &c.
352.
Hosta (*Kik*) Dets botande med Tinct. Can-
tharid, 249, 376.
Huden. Uti dets sjukdomar Electricit. nyt-
tig. 34
Hufvudet. Skilnad på de Symptomer, som ut-
märka dets tillstånd i maligne febrar
och infiltration af serum och lym-
pha i hjernan. 191.
HUPSCH (*Baron v.*) 350.
Hushållning. Accouchem. Hufsets år under entre-
prenade. 55.
Hydragoga äro ej stort at räkna på i Vattu-
fot. 178.
Hydrocele. Om dets radicale botande 93.
Hydrophobie. Upkom af sig sjelf. Wid en häf-
tig maligne feber. --- Wid det ordi-
nairas afstannande. 192
Hyoscyamus. Raseri af dets årtande. 172.
Håning, Dets bruk och Medicinska nytta 87.
HÆGERSTRAND (*P.*) Exam. Stads Chir,
i Gefle, 288.

J.

- Jguis* (*Subterraneus*) Dets producta chemice be-
traktade, 81

JMBERT

Register.

IMBERT (. . .) 93.

Inflammation, Electricit. nyttig, 34.

INGENHOUSZ (J.) 303.

Insecter. Beskr. på 2ne nya. 286.

Instrumenter til de drucknades uplifvande,
68, 69

Jorde-Gummor. Reglemente för dem, 9. —
Examinerade åren, 1778, 1779, 9, —
1780, 1781, 25. — Huru länge de
nu för tiden låra. 117, — Deras otidiga
förhållande vid förlofsningar omtalas
270-273, 334, 338-341, 358, 364.

Journal (*de Med*) 112, 175, 187, 192.

- - (*Chemisches*) 299, 380.

Is-gnidningar, mot Pesten, 353.

K.

Kallbrand. som en quacksalfvare ville bota. 151.

Kikhosta. om dess botande. 249, — War gångse
i Stockh. 294, 375.

Klistir (*Tobaks-*) af osåker nytta för druck-
nade, 67

Koppor. Smittan af dem genom ympning kan
ej meddelas någon annan, 96. — Et
tverydigt kopp utslag. 154. -- Elake,
tros kunna förekommas genom blo-
dens strykande ur Nafvelstumpen
hos nyfödde barn; 360.

Kosthållning, Vid Acc. Huset, 54, 56,

KRAAK (JOH.) M. D. och Profess. (J. K.)

1, 49.

Register

1, 49. (Blef Art. obft. Adjunkt, och Profess. 52.) 76, 112, 140, 152, 160, 241, 256, 268, 294, 321, 329, 334, 350, (Fick Nådigt Afsked 352.) 377, 378, 389.

Kungörelse, Om *Samling af Rön och Uptäkter*, &c, 390 --- Om denna *Veckoskrifts*, 3dje Band &c 396.

KÆSTNER (A. G.) Hof-Råd &c. 215, 216, 321, 392.

L.

Labium Leporin. med dubbel klyfning, botadt på et spådt barn, 287.

Lanius Colurio, en Roffogel, 280.

Lavement, Se *Klistir*.

LETTOM (J. C.) 249.

LINNÉ (C. A.) 109. -110

LODER, (J. C.) M. D. och Profess. 201.

Luft (fixe) Något därom, 39. Dets verkan i åtskilliga sjukdomar, 40--43, 386. -- Är et rent acidum, 96. --- Kan ej uplösa Blåse sten, 159. -- Genererad i magen af acidum och Alkali gör värk och magens upsvällande. 160.

- - (*Uti accouch. Huset*) Bör vara frisk och snarare sval än varm, 62--64.

- - (*Sjö*). Dets hålsöfahet, 303.

- - (*Phlogistisk*) Orsak til drucknades död, 65. --- Därom tviflas, 67.

Register.

LUND (GABR.) M. D. och **Afseff (G. L.)**
34, 97, 129, 140, 145, 152, 154,
172, 294, 329, 350.
Lungfot, Fixe luft deremot, 41.

M.

Mahl (Bok-) 100.

MARIGUES, (- -) 91.

Maskar. Fixe luft däremot, 41.

- - uti bröd, 97. -- uti böcker, 100.

- - (*Binicke*) En fuskare som därför
skulle bota, 142.

- - - - En utdrefven genom Nuffer-
ska medl. 176.

- - (*Hallon*-) En hårtils okänd, 162.

- - (*Strongles*) I buk caviteten, 191.

- - (*Spring*) Deras Nat. Hist. 239.

- - (*Hafre*-) 287.

- - Uti grådda, 287.

- - En fuskares medel mot dem, 295.

Medel. Af deras verkan får man ofta sluta til
en sjukdoms orsak. 39. -- Til drunkna-
des vederfående, 67-69. -- De säkraste
at utan fara och vanskapelighet bort-
taga stora årr ur ansigtet, 319. ---
Pour faire sortir un enfant, 329. ---
Mot *Binicke*-malk, 142, 176, 320.

- - (*Fördelande*) Anmärk. vid *Richters* Af-
handling om de utvårtes, 47.

- - (*Upmjukande och lindrande*) försiktigt
nyttjas vid ögon-sjukdomar, 47, 48.

Register.

- - (drifvande) onyttige och ofta skadelige
vid förlofsningar. 342.
- MENURET** (J.) 95.
- Mercur.** Se **Quickfilfver.**
- Mercurius** (*Dulcis*) desfs præparation, 159.
- Moderkakan**, Huru den bör uttagas, 363.
- MOUSSIN POUSSCHKIN** (*Grefve*) Kejsert.
Rysk Extr. Env. 27.
- MURRAY** (J. A.) M. D. Profess. och Ridd.
64.
- - (*AD*) M, D, och Profess. 110. 227.
- MURSINA** (C. L.) Reg Fältsk. 227.
- Mållöshet** vid hvita Friseln, 389.

N.

- Nafsa barn**, åtskilligt därom, 359--362.
- Naphtha** (*Nitri*) 301.
- Nerver.** Afhandl. om dem, 305.
- Nerv sjukdomar.** Electricitet nyttig, 32.
- NICOLAS** (- -) 144.
- NORDBLAD** (E.) M. D. och Prov. Med.
befodr. til Assess. 352.
- Nux Vomica**, försök därmed, 168, 387.
- Nyheter.** 319, 352.
- NYRÉN** (C.) Probst och Kyrkoh. 88.
- NÆZÉN** (D. E.) Ph. och Med. Cand. 257.

O.

- Obstructioner**, botas med Electricitet. 32.

ODHELIUS

Register.

ODHELIUS (J. L.) M. D. och Assess. (J. L. O)
48, 151, 193, 349.

- - (ER) 110, 227.

Olja. Ur Peterfilja. 301. --- Ur Caryophyllis
Plin. 380. -- *Dippels*, ib.

Opuscula Physica & Chemica, 96.

Orthopnoea febricosa. En casus, 34.

OSTERTAG (- -) M. D. och Accouch. 328.

P.

PALLETTA (- -) 64.

Paralyse, Electricitet nyttig, 32.

Paraphrosyne ab hyosciamo. 172.

PAULET (- -) 192.

Peripneumonie, 87.

Peritonæum, En disput. om det. 185.

Pesten botad med Is gnidningar, 353.

Peterfilja, *Olja* och *Crystaller* ur dess rötter
och frön, 301.

Phalæna Tinea rubiella, 162.

PHELSUM (Van) 239.

PHILIPP (- -) 159, 191, 192.

Phosphorus af mennisko ben, 300.

Pilulæ (Pilules Antivener. de M. Daran) 105.

Pleuresie 87

Podager, som en *Qvacksalvare* skulle bota
151.

Poivre de Thevet, 380.

PRINGLE (J.) 303.

PROCHASKA (G.) M. D. och Profess. 305.

Profess.

Register

Professör (Art. Obst. i Stockh.) har nåst K. Coll. Med. högsta inseedet öfver Accouch. Huset; men bitrådes af Adjunkten, 52. -- Bor husfritt, 53. -- Dets lön, 116.

Programm til Med. Doct. Promot. i Åbo, 122.

Prolapsus (Vaginae) med kallbrand. 343.

Promotion (Med Doct.) i Åbo, 122.

Prest, (vid Accouch. Huset) Dets göromål och belöning, 53, 54.

PFEIFFER (J.) M. Doct. och Assess. 396.

Pulv. vital Hall. åstadkom. hvita Friseln. 389.

Q.

Quassia, Crystaller ur dets extract, 302.

Quicksilfver i friction mot Rabies, 71.

Quinnor, deras antal, som blifvit förlöste uti Acc. Huset, döde och lefvande utgångne- 241. --- Et ringa antal har varit åkta hustrur. 246.

R.

Rabies. Bästa medel däremot? 70. --- Quicksilfver nyttjadt. 71 it. Syror, 73.

Rachitis. Medel däremot, 77. --- Dets orfaker, 78, 195.

Raisonnemens (theoretiske.) Utom dem är Läkaren ej säker; men de kunna dock förvilla, 39.

Raseri

Register.

Raseri af Hyoscyanus, 172.

REFTELIUS (J.) M. D. och Kongl. Coll.
Med. Secret. 299.

Regime (kall). des's nytta i Rötfeber, 87. ---
Afböjer frifel 139; dock fick en
den hvita, 389.

Reglemente för Barnbörds-Huset, 3, 5, 6, 52,
53, 60.

- - - för Iorde-Gummor. 9, 10, 22.

REICHENBACH (B. PH.) Chir., befordr.
ril Assess. 304.

Relation, Se *Berättelse*.

RETZIUS (A. I.) Ph. M. och Profess. 391.

Rhamnus paliurus. Frukten därpå mot sten och
grus, 176.

RHEDI (F) 128.

RIBBEN (C.) M. D. och Assess. Har såsom
Art. Obst. Adj. biträdt vid Accouch.
Husets inråttande, 50. --- Efter ho-
nom blef J. Kraak adj. 52.

RICHTER (A. G.) M. D. Kongl. Lif-med.
och Profess. 47.

Riset, Se *Rachitis*.

Ros, Electricitet nyttig, 34. — Blandad med
frifel, 129.

ROSENSTEIN (N. ROSÉN v.) M. D. K.
Arch. och Ridd. 64.

RUBACK (---) Snickare. 393. not. d.

Rubia Tinct. mot Rachitis, 77.

Register.

Rum, (*Uei Accouch. Huset.*) *Almänna* för de fattige, 51. — *Extra* för de för- mögnare, 51, 57. — Huru de blif- va hållne, 56, 57. — Frisk luft och snyghet i dem angelägne. 62-64.

Rödfot. Se *Dysenterie*.

S.

Salt (*Et rent miner. alk.*) Förfök at århålla det. 302.

Samling, (*Djur.*) som fins i Köpenhamnske Aca- demiens Natural-theater. 78.

- - - Af Rön och Uptäkter &c. 233, 303, 389.

SAMOLOWITZ (---) 353.

SANDIFORT (*EDU.*) M. D. och Profess. 64.

SCHEELE (*C. W.*) 278.

SCHUELER (---) 187.

SCHULZENHEIM (*D. v.*) M. D. och Profess. — (Har inrättadt det Publ. acc. H. 50 — Efter honom blef *J. Kraak* Profess. 52.) 96.

SCHÆFFER (*C. FR.*) Grefve, Riks-Rådt m. m. 69.

Sectio Symphys. *Ofs. Pub.* Se *Synchondrotom.* *Sjukdomar*, observerade i Stockholm, 1781, Månaderne Maji, 87. — Jun. 185. Jul. 237. — Aug. 293. -- Sept. Oct. Nov. och Dec. 375

Skarlakans

Register

- Skarlakans-Febern*, Se *Feber*.
Skörbjug. Fixe luft däremot. 41. --- Om en
 hög grad däraf. 43.
Sköterskor (vid *Acc. Huset.*) 60.
Snyghet, angelägen uti *Acc. H.* 62.
Société (*R. de Med.*) 70, 95.
SPARRMAN (*A.*) *M. D.* 64. (befordr. til
 Profess. 391).
Starr (*Svart*) *Electricit.* uytlig, 34.
Sten (*Njur- och Blås-*) Fixe luft däremot, 41.
 386. -- kan ej i blåsan uplösas af
 äär fixus. 159. --- *Rhamnus paliurus*
 däremot, 176.
Stol (*Barnmorjke-*) förkastas. 269.
Styfhed (*i lederna*) *Electricit.* nyttig, 32.
Subscription på nya arbeten, 78.
Svampar. deras giftrighet, 91.
SVARTZ (*Ol.*) 109.
Svulster (*bulna*) *Electricit.* nyttig, 32 --- (*Sc-*
rophylösa) äfven, 34.
Symptomer. Deras sammanläggande ej alltid nög
 för at döma om en sjukdom, 38.
Synchondrotomien, 201, 321.
Syror, mot *Rabies*, 73 -- Deras giftiga ver-
 kan. Se *Förgiftande*.
Sår (*Röt-*) *Electricitet* nyttig, 34. --- (*Brdn-*)
 brukas *Alk. Ammon. Aquos.* 78.
Sällskap (*Kgl. Patriot.*) 68, 69.
 - - (*Batav. Vetensk.*) 303
Sångar (*Uti Acc. H.*) 50. --- (*Förlofsnings-*)
 277. 393, och *Tab. 3, fig. 3.*

SÖDER-

Register.

SÖDERBERG (D. H.) Död, 352.
Sömn och Vakande, 189

T.

Tabeller. Uttydning på dem, 392.

Tulg (Ox-) Förfök med defs fyra, 302.

Tandvärk. Electricit. nyttig. 34.

TENGMALM, (P. G.) 280.

TESTA (ANT. G.) 65.

Tetanus, förekommes ej hos barn genom blodens strykande ur Nafvelstumpen, 360. --- kallt vatten däremot, 385.

THIERRY (---) 191.

THUNBERG (C. P.) M. D. och Botan. Demonstr. 110, 166. 286. --- Befordr. til Profess. 391.

TILLÉUS (P.) M. D. och Prov. Med. 140 (Befordrad til Assess. 352). 377 381.

Tinea Capitis, Viola Tricolor däremot, 377.

TODE (J. C.) M. D. Profess. &c. 176.

TOLLET (---) Fuskare, som borade för Binicke-Masken. 142.

TRENDELENBURG (C.) M. D. Blef Art. Obst. Adj. efter J. Kraak, 53, --- Tog afsked och blef Stads Phys. i Carlshamn. 304, 391.

Tvillingar födde på Acc. H. 242.

Register.

Tungsten, des bestånds-delar, 278.

Tvdtter ska vid Acc. H. 60.

Tårsk, kan ej mistagas för Siphylis. 194. ---
Förebådades ej af mycken slummer
och hickningar, 389. --- Medel
dåremot, *ibid*.

U. V.

Valeriana, mot Epilepsie, 77.

UDDMAN (J.) M. Doct. död, 352.

Venerisk Sjukdom, Electricit. ej farlig, 32. ---
Om des frö eller gift kan vara or-
sak til Rachitis? 78, 195. --- Des
utspredande och följder, 248, 387.

VERNIERE (SAB. DE LA.) 175.

VILLEBRUNE, (LEB. DE) 64.

Viola tricolor, mot crusta lactea, 153. ---
Mot Tinea capitis, 377.

Vitrum antim. Cerat. Brukad i Rödfoeten,
387.

ULLHOLM (J.) M. D. Blefven Reg. Fältsk.
304.

Unguentum (Onguent *Anti-gonorrhoi que de M.*
Daran) 105.

Universale (K. Hof-Råttens om förekomman-
de af barnamord, 7. --- Om Reg-
lementet för Jorde-Gummor, 25.

Uretern

Register.

Uretern, om dess sjukdomar, 144.

Urin, dess aftannande och hjälp, 106, 108.

W.

WADSTRÖM (J. A.) M. Doct. och Prov.
Med. (J. A. W.) 39, 76, 386.

WASMUHT (E.) Pastor vid Holl. Kiörkan
i Stockholm, 97, 145.

Wattn (Hafs-) dess sålta och tyngd på djupet
283.

- - (kalt) dess nytta uti Asphyxie. 381.
Mot Tetanus, 385.

Wattnjot. Anmärkning därvid, 177. --- En
märkelig händelse, där den blef bo-
rad. 180.

Werlden (den målade) eller en Ny Orb. Pict.
90.

WIDMAN (F.) Kammerer vid Frim. Barn-
Huf, 243.

WILLER (DE) 95.

WILLERMOS (---) 96.

WINROTH (---) En Fuskerska i Jorde-
konsten. 141.

WITTINGH (F. L.) Ph. Mag. och Com-
minist. vid St. Claræ Förfamling,
54.

Wäderlek, obs. i Stockholm, 1781, månaderne
Maji 84. --- Jun. 182. --- Jul.

Register.

234. --- Aug. 290. --- Sept. Oct.
Nov. och Dec. 306.

Wärma, den starkaste sedan 1775, den 26 Jul.
290.

Wäxter, Afhandling om dem som finnas i
Frankr. 110.

Å.

Åderlåtning, Botade en andersäppa, 37. --- År
ofta nyttig i fråssor. 39 --- Bör med
försiktighet brukas hos drunknade
67, --- År ofta gagnande hos barn-
aföderskor; men ej gärna hos barn-
fångs-qvinnor. 337.

Å.

Årr (i anfigtet efter krut) huru de skola bo-
tas. 319.

Ö.

ÖDMAN (S.) 286.

ÖHRN (G.) Theol. Stud. (G. Ö.) 348.

Rättelser.

Sid. 25. rad. 29, lönanden, läs lönande. -- f. 49. not. (1) Junii, l. Julii. -- f. 67. r. 20. refonnement, l. raisonnement. -- f. 68. r. 3. refonnemens, l. raisonnemens. -- f. 79. r. 29. skall - djur, l. skal - djur. -- f. 89. r. 29. Univerfail, l. Universal. --- f. 140, r. 25. mördare, l. Slaktare. -- f. 154, r. 6, fläckar, l. fläckar. --- f. 176, r. 23, extrmiten, l. extremiteten. --- f. 182, r. 23, Maji, l. Jun. --- f. 195, r. 3, Flores l. Calx. --- f. 196. r. 20, Rechitis, l. Rachitis. --- f. 197, r. 2, borttages chronisk. --- ib. r. 11, Rechitiske, l. Rachitiske. --- ib. r. 12. misstänkar, l. misstänker. --- ib. r. 19, årfarenheter, l. årfarenheten. --- f. 200, r. 29 Vort, l. wort. --- f. 202, r. 28, kallade, l. kallar. --- f. 215, r. 16 Tab. 1, l. Tab. 2. -- f. 218, r. 17, blif, l. blifva. --- f. 228, r. 26, irtrepidæ, l. intrepidæ. --- f. 233, r. 24, och l. at. --- f. 239, r. 29. ævium, l. avium. --- f. 250, r. 10 antimonioialis, l. antimonialis. -- f. 253, r. 29. af Emplestrum, l. F. Emplastrum. --- ib. r. 30, champhora, l. camphora, --- f. 255, r. 1, Decoetum, l. Decocti. --- f.

--- f. 267, r. 14, involcuris, l. involucris. ---
ib. r. 28, turbiuatus, l. turbinatus. --- f. 285,
r. 30, bräckcken, l. bräcken. --- f. 325, r.
13, A l, l. A B. --- f. 333, r. 4, abforberade,
l abforberande. --- f. 352, r. 16, *TILLÆUS*
TILLÆUS. --- f. 260, r. r. 13, (b) l. (f).

På Regifret.

BORRGEOIS, l. BOURGEOIS. - Efter *HESSE* &c. l. 243, --- Efter *Rum*, l. Uti --- Ef-
ter *SCHÆFFER* &c. l. Riks-Råd.

Den benågne och kunnige Låfaren lår af
de öfrige Tryck-fel icke uppehållas.

